

UNIVERZITET "UNION - NIKOLA TESLA" U BEOGRADU

FAKULTET ZA POSLOVNE STUDIJE I PRAVO

Stefan S. Zimonjić

**EKONOMSKO – PRAVNI ASPEKTI PRIVATIZACIJE
PREHRAMBENE INDUSTRIJE I UTICAJ NA
PRIVREDNI RAZVOJ SRBIJE**

Doktorska disertacija

Beograd, 2023. god.

UNIVERSITY “UNION - NIKOLA TESLA” IN BELGRADE

FACULTY OF BUSINESS STUDIES AND LAW

Stefan S. Zimonjić

ECONOMIC – LEGAL ASPECTS OF THE
PRIVATIZATION OF THE FOOD INDUSTRY AND THE
IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF
SERBIA

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2023

Članovi komisije:

1. Prof. dr Milica Kaličanin, redovni profesor, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd – mentor,
2. Prof. dr Milan Radosavljević, redovni profesor, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd – predsednik,
3. Prof. dr Vanda Božić, docent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu – član,
4. Prof. dr Dragana Vojteški Kljenak, redovni profesor, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd – član.

SADRŽAJ

APSTRAKT

UVODNA RAZMATRANJA.....	1
1. TEORIJSKA OSNOVA RADA.....	7
1.1. Teorijska razmatranja - pregled literature	7
1.2. Značaj i aktuelnost istraživanja	16
2. PREDMET, CILJEVI, HIPOTEZE, METODOLOGIJA I NAUČNI DOPRINOS ISTRAŽIVANJA	19
2.1. Predmet istraživanja	19
2.2. Ciljevi istraživanja.....	20
2.3. Hipoteze	22
2.4. Metodologija istraživanja.....	22
2.5. Naučni doprinos istraživanja	23
3. KLJUČNE DETERMINANTE PRIVATIZACIJE.....	25
3.1. Pojmovno određivanje procesa privatizacije.....	25
3.2. Ciljevi privatizacije	27
3.3. Postupak privatizacije	28
3.4. Modeli privatizacije.....	29
3.5. Restrukturiranje preduzeća.....	32
3.6. Istorijski kontekst privatizacije u Srbiji.....	33
3.7. Privatizacija u zemljama Centralne i Istočne Evrope.....	35
3.8. Privatizacija u zemljama nastale raspadom bivše SFRJ.....	40
4. POLITIKA PROCESA PRIVATIZACIJE, PROBLEMI I POSLEDICE	45
4.1. Pregled i kvalitativna analiza reformskih procesa u zemljama u razvoju	45
4.2. Analiza Zakona o privatizaciji – dometi, efekti i posledice	46
4.2.1. Najkarakterističniji slučajevi kršenja zakona u postupku privatizacije	47
4.2.2. Analiza zakona o nezakonitom sprovođenju privatizacije.....	50
4.2.3. Model zloupotrebe diskrecionih ovlašćenja.....	53
4.3. Analiza privatizacije i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u javnoj svojini Republike Srbije.....	54
4.4. Prikaz slučajeva: međunarodni arbitražni sporovi procesa privatizacije	56
5. AKTUELNO STANJE PREHRAMBENE INDUSTRIJE U RS I EU.....	59
5.1. Industrijska politika u RS sa fokusom na prerađivačku (prehrambenu) industriju.....	59
5.2. Industrijska politika u EU – opšta stanovišta	61
5.3. Empirijska analiza segmenata industrije sa fokusom na prehrambenu industriju u Republici Srbiji, Evropskoj Uniji i bivšim jugoslovenskim republikama (komparativna analiza i analiza trenda).....	63
5.3.1 Analiza output-a, dodate vrednosti i udela prehrambenih preduzeća u industrijskom sektoru	68
5.3.2. Analiza zaposlenosti.....	75
5.3.3 Analiza investicija	89

5.3.4. Kvalitativna diskusija rezultata kao dopuna empirijskoj analizi sa preporukama .	92
5.4. Analiza razvojnih tendencija industrije i industrijska politika u Srbiji	95
5.4.1. Osvrt na strategiju razvoja industrijske politike Srbije do 2020	95
5.4.2. Dometi nove industrijske politike Srbije 2030.....	97
6. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH INDIKATORA U SRBIJI.....	99
6.1. Analiza makroekonomske politike u Srbiji – reperkusije na industriju iz istorijskog konteksta.....	99
6.2. Komparativna analiza odabranih makroekonomskih indikatora.....	100
6.2.1. Tržište rada – zaposlenost i zarade.....	100
6.2.2. Spoljnotrgovinska razmena	102
6.2.3. Inflacija.....	104
6.2.4. Bruto domaći proizvod.....	105
6.2.5. Produktivnost	106
6.2.6. Javni dug	107
6.2.7. Strane direktne investicije	108
6.3. Analiza privrednog prilagođavanja Srbije u evrointegracionim procesima.....	110
7. ANALIZA EFEKATA PRIVATIZACIJE PREHRAMBENE INDUSTRIJE U REPUBLICI SRBIJI	112
7.1. Analiza rezultata privatizacije u Srbiji	112
7.1.1. Osvrt na socijalne efekte privatizacije – teorijske i doktrinske rekonsideracije ..	116
7.1.2. Osvrt na opšte efekte liberalizacije, deregulacije i privatizacije	119
7.2. Odabrane studije slučajeva privatizovanih preduzeća u oblasti prehrambene industrije	127
7.2.1. Prikaz transformacionih aspekata odabranih preduzeća u periodu 2000 – 2019 .	156
7.3. Analiza faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.....	181
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	203
LITERATURA.....	211
INTERNET IZVORI.....	225
POPIS GRAFIKONA	227
POPIS PRIKAZA.....	234
POPIS SLIKA	235
POPIS TABELA	235
PRILOZI.....	236

APSTRAKT

Ekonomski program uključuje promenu vlasništva, a ima ekonomske, pravne i političke komponente, promene, brzinu i dinamiku, kao i rokove. Istina je da su ciljevi privatizacije definisani u smislu mišljenja i delovanja. Ako pogledamo samo rezultate privatizacije u Srbiji, o kojima će biti reči kasnije, videćemo da Srbija i dalje prolazi kroz tranzicioni period, iako je prošlo skoro deset godina od završetka manje-više uspešnog procesa. U Republici Srbiji privatizacioni proces nije potpuno iskorenjen i pored više od dvadeset godina smene režima, po kriterijumima raznih modela i osnovnih zakona, ali je i dalje važan proces kako s ekonomskog, pravnog i socijalnog stanovišta.

Na početku tranzicije, privatizacija je viđena kao važan reformski faktor koji treba da poveća efikasnost preduzeća. Na makroekonomskom nivou, cilj privatizacije je bio poboljšanje makroekonomske alokacije faktora proizvodnje. Na mikroekonomskom nivou, privatizacija treba da učini firme konkurentnijima i poboljša njihov učinak stvaranjem efikasnih podsticajnih struktura. Međutim, rezultati privatizacije bili su veoma različiti u zemljama u tranziciji Centralne i Istočne Evrope (CIE), s jedne strane i Zajednice nezavisnih država (ZND), s druge strane.

Privatizacija je centralni proces u transformaciji privrede iz centralno planske u tržišnu ekonomiju. Uspeh privatizacije je stoga od velikog značaja za uspeh celokupnog procesa transformacije. Pošto su pokušaji privatizacije od strane tadašnje vlade imali malo uspeha zbog nedostatka stvarne volje za privatizacijom, morao je da se donese novi set zakona o privatizaciji. Pri tome je Srbija mogla da se osloni na iskustva drugih tranzicionih zemalja bivšeg istočnog bloka, a i drugih. Metode privatizacije su imale jasne prednosti i nedostatke. Dana 29. juna 2001. godine stupa na snagu novi Zakon o privatizaciji Srbije.

Nesporno je da je privatna svojina neophodna za tržišnu ekonomiju. Ali postavlja se pitanje zašto bi trebalo privatizovati veća državna preduzeća. Njima upravljaju menadžeri, a ne vlasnik. Kakva je onda razlika da li je vlasnik država ili privatno lice? Empirijske studije koje su poredile državne i privatne kompanije širom sveta pokazuju da postoji tendencija da postoji razlika. Većina studija dolazi do zaključka da „privatne kompanije rade efikasnije i

profitabilnije od državnih.“ Dominiraju dva teorijska modela koja pokušavaju da objasne ove empirijske rezultate.

Ovim istraživanjem se teži dobijanju validnih i naučno verifikovanih teorijskih saznanja o procesu privatizacije u celini u Srbiji, a posebno o efektima i dometima privatizacije prehrambene industrije Srbije.

Osnovni naučni cilj proizilazi iz potrebe izučavanja i pružanja odgovarajućih novih saznanja u pravcu dokazivanja međusobne uslovljenosti privatizacije prehrambene industrije i njenog uticaja na privredu u Republici Srbiji. Posebno treba imati u vidu da ovaj značajan sektor privrede Srbije sa aspekta uticaja privatizacije nije dovoljno teorijski obrađen i da će ovo istraživanje u određenoj meri, obzirom na nedostupnost određenih podataka u momentu pisanja ove doktorske disertacije, upotpuniti prazninu koja objektivno postoji.

***Ključne reči:** privatizacija, svojinski odnosi, industrija, prehrambena industrija, industrijska politika, makroekonomski indikatori, Zakon o privatizaciji*

ABSTRACT

The economic program includes the change of ownership, but it also has economic, legal and political components, changes, speed and dynamics, as well as deadlines. It is a fact that the aims of privatisation are defined in terms of thinking and acting. If we look at the results of privatisation in Serbia only, of which there will be further discussion later on in the thesis, we can see that Serbia is still going through a transition period, even though it has been more than ten years since the finalisation of a more or less successful process. According to the criteria of various models and laws, the privatisation process in the Republic of Serbia has still not been fully eradicated despite the fact that it has been more than twenty years since the fall of the previous political regime, but it still remains an important process from an economic, legal and social point of view.

At the beginning of the transition period, privatisation was seen as an important reform factor whose aim would be to increase the company's efficiency. At a macroeconomic level, the aim of privatisation was to enhance macroeconomic allocation of the production factors. At a microeconomic level, privatisation should make companies more competitive and increase their profits by creating efficient incentive structures. However, the results for the transition economies from Central and Eastern Europe differ significantly from those of countries in the Commonwealth of Independent States.

Privatisation is the central process in the transformation of the command economy to market economy. The success of privatisation is therefore of great significance for the success of the entire transformation process. Given that privatisation attempts made by the then government had little success due to the lack of genuine will to make privatisation happen, a new set of privatisation laws had to be introduced. Serbia was in the position to rely on the experiences of other transition economies from the Eastern Bloc, and others. Privatisation methods had clear advantages and disadvantages. On the 29th of June 2001, a new law on the privatisation of Serbia was put into force.

It goes without saying that private property is necessary for the realisation of market economy. However, the question of why a country should privatise larger state companies remains. They are run by managers, not owners. Does it matter then if the company's owner is

the state or natural person? Empirical studies that have compared state-owned and privately owned companies around the world show that there is a tendency for these two types of ownerships to be different. The majority of studies have come to a conclusion that “privately owned companies work more efficiently and have greater profits than state-owned companies.” There are two theoretical models that are trying to explain these empirical results.

This thesis aims to get valid and scientifically verified theoretical knowledge about the privatisation process in Serbia as a whole, and especially about the effects and reaches of privatisation in food industry in Serbia.

The basic scientific goal comes from the need to investigate and provide appropriate new knowledge that would prove the causality between privatisation in food industry and its influence on the economy of the Republic of Serbia. It should be borne in mind that this important sector of the Serbian economy, from the perspective of the impact of privatisation, has not been sufficiently theoretically treated and that this research will to a certain extent, given the unavailability of certain data at the time of writing this doctoral dissertation, complete the gap that objectively exists.

Key words: *privatisation, property relations, industry, food industry, industrial policies, macroeconomic indicators, law on privatisation*

UVODNA RAZMATRANJA

Efikasnost i efektivnost poslovanja preduzeća najvećim delom zavisi od motiva privređivanja u jednoj ekonomiji. Ako se fokusiramo na ciljnu funkciju preduzeća i svetsku ekonomsku stvarnost, privatno svojinski subjekti za osnovnu premisu imaju što veći profit, za suprotnost od subjekata javne svojine, koji taj motiv primarno nemaju. Pri tome mora se voditi računa i o obimu proizvodnje, o obimu poslovanja, jer i od toga zavisi ostvarenje osnovnog motiva privređivanja. Preduzeća u privatnoj svojini imaju ekonomski racionalnije poslovanje od preduzeća u javnoj svojini, što i jeste razlog za privatizaciju društvene i državne svojine.

Ovakve stavove u ovoj doktorskoj disertaciji dalje ne obrađujemo u ovom delu rada, jer zalaze u domen ekonomske politike, geoeconomije, svetskih trendova u kretanju kapitala i investiranja, te i u kompletan razvoj ekonomske misli i doktrinskih kontroverzi, ali u principu polazimo od stava o efikasnijem upravljanju preduzećem, čiji je kapital privatni. Srbija, kao poslovni i tržišni prostor je zahvaljujući svojoj burnoj prošlosti i različitim društvenoekonomskim i političkim restrukturiranjima, vrlo specifična i vrlo je teško zastupati tezu da li je privatno zdravije i bolje, i da li državno neminovno znači glomazno i neefikasno.

S tim u vezi, polazeći od naše osnovne premise i stava o efikasnosti privatne svojine ukazujemo da zahvaljujući većoj efikasnosti preduzeća u privatnoj svojini:

1. stvaraju se bolji finansijski rezultati;
2. omogućava se izdvajanje većih sredstava za akumulaciju i investicije;
3. te je priliv većih sredstava koja se usmeravaju u državne prihode, kao i u razne fondove koji imaju određene i važne socijalne i druge funkcije u društvu.

Sve su to razlozi zbog kojih se privatizacija u Srbiji sprovodila ubrzano, bez naročite strategije i regulative uz snažnu političku konotaciju i u fazama razvoja demokratske misli i obuhvata period posle 2000te godine.

Glavna premisa je bila da privatizaciju treba sprovesti ubrzanim tempom i time rešavati postojeće probleme, uz istovremeno stvaranje potrebnih uslova za dalji privredni i društveni razvoj zemlje.

Jeffrey D. Sachs (2015) govori o 3P: “*privatization, privatization, privatization*” (srp. privatizacija), dok se u delima mnogih autora ekonomista može naći da je privatizacija i kapital u privatnoj svojini istinski i jedini put u društveno blagostanje i ekonomski rast.

Privatizacija u svom ekonomskom smislu “leži” na svojinskoj transformaciji koja ima svoje *ekonomske, pravne, regulatorne i političke* faze, cikluse, tempo i dinamiku kao i rok. Svakako da se na temelju toga i definišu ciljevi privatizacije u teorijskom i praktičnom smislu. Osvrnemo li se samo na rezultate privatizacije u Srbiji, o čemu će kasnije biti značajno više reći, vidimo da je Srbija i dalje u tranzicionim lutanjima, iako je proces trebao da bude završen pre gotovo deceniju, sa manje-više uspešnim privatizacijama.

U Republici Srbiji privatizacioni proces nije ni suštinski završen ni nakon više od dve decenije izvršenja svojinske transformacije, po kriterijumu raznih, ali u suštinskih glavnih modela i zakona.

Pored toga što su očekivanja bila velika, mnoga od njih nisu bila ostvorena pa su česti i zaključci s tim u vezi da “*do sada ostvarene privatizacije nisu značajno unapredile poslovanje znatnog broja privatizovanih subjekata*” (Stošić, Brnjas, Dedeić 2010).

S tim u vezi, privatni kapital nije po apsolutnom mehanizmu koji se smatralo da nosi, izmenio, unapredio, obnovio i osavremenio procese proizvodnje. Istovremeno imajući u vidu da privatizacija preduzeća podrazumeva i “uvoz” najbolje prakse razvoja kadrova koji sve materijalne resurse stavlja u funkciju delatnosti preduzeća i na do sada drugačiji, savremeniji i zarađivačko potentniji način. Ni to se nije dogodilo, onako kako se načelno očekivalo.

Autori ističu da je posebno naznačen lošiji efekat na zaposlenost. Ozbiljni problemi su naneti ekonomiji Srbije otpuštanjem velikog broja radnika na teret budžeta i onako poprilično neuravnoteženog, što nasleđem, što stagnantnim i recesivnim tendencijama privređivanja. Ipak, Srbija je morala da okonča i završi proces svojinske transformacije koji je kao strateški cilj nametnut kroz evrointegracione procese, te ujedno i kao imperativ razvijene privrede.

Stošić, Brnjas i Dedeić iz Instituta ekonomskih nauka su u svojim istraživanjima iz (2017, 2010, 2013) ukazali su da i nakon određenog napretka, i to posle više godina izvršavanja tranzicionih reformi mnogi od ciljeva još uvek nisu ostvareni. U tom smislu poentiraju da su izneverena mnoštva od načelnih nadanja da će tranzicione reforme, a pogotovo kada je reč o privatizaciji i restrukturiranju preduzeća, biti te karike koje će omogućiti stabilnost i poboljšanje glavnih indikatora privrede.

Po navedenim autorima nedostizanje željenih rezultata dovodi do potrebe za preispitivanjem gotovo čitavog privatizacionog procesa. Kada bi se, za reviziju izvršenog napretka u tranzicionom procesu koristili parametri i ocene EBRD-a (evropske banke za obnovu i razvoj), moglo bi se zaključiti da se Srbija sa prosekom ocene od 2,9 (skala od 1 do 4) nalazi na začelju država, po kriterijumu napredka (Stošić, Brnjas, Dedeić, 2010).

U svojim analizama Stošić, Brnjas i Dedeić (2010) naglašavaju da su privatizacija i restrukturiranje privrednih subjekata bili glavni u implementaciji promena u Srbiji.

Kada govorimo o tranziciji, i menjanja kursa celokupne ekonomske politike privatizacija je jedini proces koji utiče na povećanje konkurentnosti preduzeća, prvenstveno izvozno orijentisanih. Dakle, privatizacioni proces, i pored toga u Srbiji bio je latentniji od predviđenog, dok su očekujući rezultati izostali (Stošić, i dr., 2010; Makojević, i dr., 2016).

Bitno je analizirati istorijski tok da bi se mogao posmatrati celokupan proces privatizacije, i da bi na osnovu pretpostavki koje se postave mogli biti doneti zaključci. Istovremeno, o važnosti istorije, u tom pogledu, naglašavao je Daglas Nort (2003) tako što je rekao da je bitna istorija zato što blisko vezuje sadašnjost i budućnost gledano u kontinuiranom razvoju institucija koje se javljaju u konkretnim zajednicama. Istorija može da se razume jedino kao događaj institucionalnog razvoja, zato što savremena i naredna opredeljenja su umnogome određena događajima iz prethodnih perioda.

Empirijska iskustva u smislu efektivnosti izvršenih privatizacija, restrukturiranja i svojinske transformacije su razna, i to u velikoj amplitudi od negativih do pozitivnih efekata. To govori o izrazitoj složenosti i potrebi da se privatizacija i njemu pripadajući procesi sagledaju multidisciplinarno, i u prilog tome istraživanje Matavulj (2012), dok Stošić, Brnjas i Dedeić (2010, str.68) iskustva sistematizuju na sledeći način, i to:

- “Popriličan obim privatizacija bio je bezuspešan, i sa tim u vezi, a iz dostupnih podataka navedeni autori ističu da je Agencija za privatizaciju raskinula ugovore sa oko 25% privatizovanih preduzeća.
- Novi vlasnici nisu bili u mogućnosti ili nisu želeli da obezbede nastavak i dalji kontinuitet poslovanja kupljenih preduzeća.
- Kraj privatizacije imao je velike posledice po ekonomski razvoj, nezaposlenost i ekupan privredni i širi društveni kontekst u Srbiji.
- U određenim privatizovanim subjektima dolazilo je do nekih, uglavnom operativnih promena koja su bila usmerena ka racionalizaciji i smanjenju broja zaposlenih.

- U određenom broju preduzeća koja su privatizovana pod sredstvom inostranih investitora bilo je i velikih unapređenja, a to se prvenstveno odnosi na unapređenje i inoviranje poslovnog portfolia. Uloženo je u modernizaciju proizvodne tehnologije a poslovanje su prilagodili tržišnim zakonima konkurencije, i time određen marketing koncept”.

Pored istaknutih empirijskih iskustava kod napred navedenih autora, ističu se i druge specifičnosti. Kraj privatizacije, posledice po ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji koje navedeni autori takođe obrađuju, na šta smo ranije gore ukazali, a za ključni period 2002-2008 sublimira i sistematizuje sledeće:

- Postojao je promenljivo snažan rast bruto domaćeg proizvoda.
- Napredak «klasičnih» sektora privrede – industrijsko-poljoprivredni, iz istraživanja Jakopin (2012), bio je znatno usporeniji nego kod ukupnog BDP. Poljoprivredna proizvodnja bila je pre svega vezana za klimatske promene. “*Nivo industrijske proizvodnje je u analiziranom periodu 2002-2008 povećan za oko 15%, dok je rast građevinarstva iznosio oko 71%*” (Stošić, Brnjas, Dedeić, 2010, str. 78).
- Raste spoljnotrgovinska razmena. “*Rast spoljnotrgovinske razmene okarakterisan je snažnim rastom izvoza, ali sa sve većim spoljnotrgovinskim deficitom*” (str. 78).
- “*Izvozna konkurentnost Srbije je značajno poboljšana.*”
- “*U 2008. godini u uporedbi sa 2002. godinom, BDP Srbije je značajno porastao, bez istog efekta na rast zaposlenosti*” (Stošić, Brnjas, Dedeić, 2010, str. 78).

Ključna sublimacija analize navedenih autora ukazuje i na to da su procesi da se raznim statističkim metodama odredi podudarnost i zavisnost osnovnih privrednih kretanja u Srbiji i privatizacionih procesa nisu bila znatno plodonosna. U tom pravcu se može odrediti da na privredu i njen rast i razvoj utiču raznorazni faktori, te da posledično privatizacija nije od statistički krucijalnog uticaja, što je i bio glavni problem u pisanju ove doktorske disertacije.

Za potrebe uvodnih razmatranja koja u jednu ruku predstavljaju osnovne premise od kojih polazimo u istraživanje osvrnućemo se i na istraživanja Golubović, Džunić (2019), koja govore da što jedna organizacija više zavisi od druge u poslovnom i funkcionalnom ekonomskom smislu, tako će se preslikavanje (strukturalnosti i njenog delovanja) promeniti i to povećati kroz vreme.

Autori govore o pretpostavci da će tokom vremena doći do poistovećivanja, i time obezbeđivanja efikasnosti u poslovanju kakvo matično preduzeće ima u zemlji porekla. Ovo pominjemo u kontekstu jer je značajan obim tranzicionih zemalja u prvim koracima tranzicije bio ekonomski zavisna od “Zapadne Evrope”, što je na direktan način uslovalo uvođenje zapadnoevropskog pogleda šok terapije, radikalnih, brzih promena, kao i usvajanja načela i prakse po ugledu na politike preduzeća/država sa Zapada. Od ključnog je značaja polaziti od utiska da smo i tranzicione i u njima pripadajuće privatizacije i svojinske transformacije započeli “stihijski”.

Golubović, Džunić (2019) govore da za uporedbu od zemalja Centralne Evrope, Rusija je bila još uvek u izobilju sa prirodnim resursima, pa je time manje zavisna od strane pomoći u bilo kom pogledu. Kako autorke naglašavaju imajući u vidu istorijsku prisnost i geografsku povezanost Centralne i Zapadne Evrope “institucionalno kopiranje” je bilo neminovno. *“Iz ugla ovih zemalja, oponašanje uspešnih zemalja je racionalno ponašanje, budući da olakšava organizacijama/državama da sarađuju sa drugim organizacijama/državama, privuku kvalifikovanu radnu snagu, steknu ugled i legitimitet u očima razvijenih zemalja i lakše dođu do neophodnih finansijskih sredstava i stranih investicija”* (Golubović, Džunić, 2019, str. 267).

Ovakvo, takozvano “prepisivanje” pretenduje ka promenama širokog spektra. Zato je u takvim uslovima, logično očekivati da će takve privrede u deficitarnosti značajne tehnologije u smislu tehnologije tranzicije, to jest konstruisanja i postojanja tržišne privrede uvoziti institucionalizovana pravila i prakse, kako sa ekonomskog, tako i pravnog poštivanja. Ovde treba naglasiti i transformaciju mentalnog sklopa nosioca ekonomske stvarnosti u Srbiji, koja je ključna za efikasno ustrojavanje i lako sprovođenje mera. Pored toga, postavlja se i pitanje socijalne spremnosti za ovakvo sprovođenje.

Potrebno je istaći, sa čime se slažemo sa pogledima Golubović, Džunić (2019), da nije za zanemariti i problem “legitimizacije”, podsećajući se stava u kome je socijalizam u Zapadnim načelima neprihvatljiv, pa je uvođenje institucija zapadnog sveta bilo vrlo brz pristup da se stekne legitimitet. Ovo je posebno važno za države poput Srbije, gledano iz istorijske prizme dosadašnjih iskustava po pitanju legitimiteta i promene sistema. U prilog tome, je dugotrajni socijalistički sistem državne uprave po pitanju *“dizajniranja, upravljanja, itd., koji je preuziman u struktuiranju poslovnih i drugih organizacija”* (Radosavljević, 2011, str. 40).

U Srbiji, iako se uočava loša ekonomska i socijalna posledica tranzicije, a o čemu će se govoriti u ovom radu, politički, a u određenom obimu u javnosti se primećuje da i ekonomske i društvene teorije i dalje su zasnovane na idejama o potrebi da se rasproda celokupni državni i društveni kapital. Takođe onaj koji u takvim okolnostima je efikasan iz ugla stvaranja dobiti i tome da se održi zaposlenost.

Tranzicija ekonomske prirode, a naročito privatizacija u našoj državi je vršena kao preraspoređivanje društvenog bogatstva u ruke manjina. Ona je obavljena tako što je zabeležen rast siromaštva, standard je padao, a istovremeno rasla nezaposlenost. Tranzicija se vršila uz deindustrijalizaciju, a rasla je i spoljna zaduženost. Pokazano je u načelu da je tranzicija bila ekonomski, ali i socijalno neuspešna ne u kraćem, nego i u dužem roku (Drašković, 2010, str. 4.).

U daljem tekstu za potrebe pregleda i koncipiranja teorijske osnove naučnog istraživanja više ćemo se baviti različitim stavovima i teorijskim rekonsideracijama analizirajući dostupnu literaturu koja je u određenom vremenskom periodu legitimisala i promovisala privatizaciju, a zatim kroz i kritičku analizu sprovedenih ekonomskih (tranzicionih i privatizacionih procesa i reformi), analizirajući dostupne naučne radove eminentnih stručnjaka, publikacija, koja se kreću u rasponu od konstitucionalnih potreba, ekonomski opravdanih reformi, do kritičke analize efekata.

Konkretna analiza efekata privatizacije i efekata u prerađivačkoj, odnosno prehrambenoj industriji očekuje nas delimično kao komparativna sintetička analiza u poglavlju 3, a zatim u poglavlju 5, 6 i 7.

1. TEORIJSKA OSNOVA RADA

1.1. Teorijska razmatranja - pregled literature

Dakle ključni fokus u okviru teorijskih razmatranja biće pregled literature u pogledu definisanja procesa tranzicije, svojinske transformacije i krajnjih efekata u poslednje tri dekade.

Kako Arsić (2012) istražuje, tranzicioni procesi su prethodili privatizacionim, i kao takvi su ih i apstrakovali. Tranzicija u svom socijalno-ekonomskom i političkom kontekstu te i u pogledu donetih regulativa kao i hronologija političkih događaja bitno je determinisala put i dešavanja kroz vreme koje posmatramo u ovom radu.

Postoje različiti modeli svojinskih transformacija i po tome se tržišni modeli svojinske transformacije zasnivaju na uvažavanju i prihvatanju tržišnih principa, kriterijuma i mehanizma u promeni oblika svojine, dok netržišni modeli svojinske transformacije se zasnivaju na principu besplatne podele i raspodele društvene imovine i to u vidu akcija, vaučera i drugih hartija od vrednosti (Babić, 1995; Bandelj, 2008; Živković, Zec, 1997; Pantović, 2020). Ovakve teorijske postavke ulazile su kasnije u koncipiranje privatizacione politike sa svim svojim ekonomskim, pravnim, političkim i socijalnim ciljevima.

Ako pođemo od iskustva Srbije, principi procesa transformacije svojine i privatizacije predstavljaju u svojoj osnovi obrasce koji su kroz same procese privatizacije, formulisani kao iskustva koja su usmeravačkog koncepta i principa (Vukotić, 2009).

Po Vukotiću (2009) privatizacija je sredstvo do cilja, a ne cilj sam po sebi. Istraživanje ponašanja vlade u toku donošenja i izvršavanja odluka o privatizaciji predstavljaju i istraživanje akcija svih aktera političkog procesa (Bogojević, 2016).

U takvom kontekstu, ne polazi se od stava da glasači, političari i vlada prate interes javnosti, već je pretpostavka da su oni ekonomsko gledano racionalni. Racionalno sagledavanje koje se smatra da akteri ekonomske scene upražnjavaju u donošenju odluka je nešto što je i stvaralo problem. Racionalni stav je proizilazio u konglomeratu interesa (<https://www.academia.edu/7382836>).

Privatizacija je sinonim za restrukturiranje, autonomiju, transfer, reakciju na rast birokratije, pre svega promenu organizacione strukture, denacionalizaciju konkurentnih i

profitabilnih preduzeća nacionalizovanih od strane socijalističke vlasti. Ovi različiti nazivi dokazuju da privatizacija ima više značenja, a time definicija i pristupa.

U ograničenom smislu: koncept privatizacije se odnosi na ideju da se država oslobodi određenih odgovornosti ili određene imovine i poveri privatnom sektoru. Privatizacija je tehnika kojom država delimično ili potpuno prenosi vlasništvo nad svojim preduzećima na privatni sektor. U širem smislu: privatizacija ima za cilj uspostavljanje organizacionog i institucionalnog okvira pogodnog za podsticanje privatnog sektora i zakonitosti tržišta: liberalizacija spoljne trgovine, demonopolizacija tržišta, zaduživanje javnim metodama privatnog upravljanja, itd... U menadžerskom smislu: privatizacija je tehnika javnog upravljanja koja u privatizovani javni sektor uvodi logiku specifičnu za privatne kompanije (profitabilnost) i uobičajene tržišne prakse (konkurencija). Zbog ovih raznih pristupa, navodimo u nastavku sintizovano i različite ciljeve procesa privatizacije, mnogobrojnih autora koji su se ovom temom bavili.

Osnovni i najvažniji ciljevi privatizacije su: (Kragulj, 2009; Bošnjak, 2002; Bošnjak, 2011)

1. Prvi cilj je stvaranje efikasne privrede, zasnovane na dominaciji privatne svojine. Bošnjak (2011, str. 86) s tim u vezi kaže: *“Ovaj cilj zasnovan je na očekivanju da će privatni vlasnici i menadžeri koji oni postave doneti popravljanje performansi i povećati šanse preduzeća da preživi konkurentsku utakmicu kroz uvođenje novih tehnologija i proizvoda, novih finansijskih izvora, bolju organizaciju i radnu disciplinu i generalno, bolje upravljanje preduzećem”*.
2. Drugi ekonomski cilj je unapređenje finansijskog stanja države.
3. Treći cilj je neutralizovanje konstantog favorita društvenog i državnog sektora na uštrb privatnog sektora.

Većina autora navode da pored ovih uglavnom manje-više sličnih ciljeva ekonomskog stanovišta, potrebno je i skrenuti pažnju na političke ciljeva koji su neizostavni ako posmatramo bilo kakve promene, poput privatizacije.

Među političkim ciljevima tu su: (Bošnjak, 2011, str. 90)

1. “širenje privatne svojine kao temelja liberalno-demokratskog poretka;
2. jačanje srednjeg sloja stanovništva;
3. depolitizacija privrede i društva i slično”.

Generalno Vukotić (2009), Kragulj (2016), Cerović (2012), Botrić (2010) ističu da motivi zbog kojih se vrši ciklus privatizacije, mogu biti različiti zavisno od procesa da li se proces privatizacije sprovodi u tržišnim privredama ili u zemljama u tranziciji, o čemu nećemo dalje ulaziti u dublju analizu, ali polazeći iz vizure zemlje u tranziciji kao što je to bila Srbija, a možda još uvek i jeste, po navedenim autorima kumulativno i u sintezi konkretizovani uopšteni ciljevi privatizacije su i/ili mogu biti:

1. *“otvaranje novih radnih mesta kao i stvaranje uslova za otvaranje istih,*
2. *podsticanje privrednog rasta,*
3. *redovnija isplata penzija i ne stvaranje finansijskih tenzija u budžetu,*
4. *realizacija socijalnih programa,*
5. *rast životnog standard i sveukupnog kvaliteta života,*
6. *podsticanje lokalnog i regionalnog razvoja,*
7. *finansiranje programa za razvoj privrede i životne sredine”.*

U radovima Bozyk (2009) i Brada (1996) nalazimo slično. Zapažamo analizirajući literaturu autora, da je zabeležen širok dijapazon ciljeva i motiva privatizacije, kako primarnih u različitim oblastima, poput: ekonomskih, pravnih, institucionalnih, političkih, socijalnih itd., tako i sekundarnih (koji slede u nastavku), što ide u prilog značaju samog procesa.

Ono što se najčešće da uvideti je da je sam uspeh realizacije ciljeva privatizacije zavisan od budućih vlasnika i države. Zato su kod novih vlasnika očekivanja usmerena u novine u koja ubrajamo sveže investiranje, bolju i noviju opremljenost kroz naprednu tehnologiju, savremene upravljačke pristupe i forme organizovanja, veću proizvodnju, porast opšteg standarda života, i ona su naizgled zaista velika.

Kompetentnost vlade i pregovaračka moć kreatora ekonomske politike umnogome idu u prilog hipotezi odabira “pravog” za naše državno. Srbija, može se još na početku naše analize reći nije imala takvih iskustva. Verovatno zbog pozicije “role taker-a” (engleski termin za zemlje u razvoju). Efekte privređivanja u zemljama “role taker-a” više i značajno objašnjava autor Stojanov i dr. (2014).

Dakle, kao ekonomski cilj se javlja to da se poboljša efikasnost preduzeća koja su obuhvaćena transferom. Privatizacije omogućavaju da se ubrza konstituisanje otvorene privrede postojanjem stranih akcionara u kapitalu preduzeća i finansiranjem investicija

apelovanjem na međunarodno finansijsko tržište. U pogledu budžeta, ciljevi se odnose na to da se smanji javna potrošnja eliminacijom subvencija i pomoći koja je ranije davana sada privatizovanim preduzećima. Smanjiti odbitke obveznica prenošenjem javnih preduzeća u privatni sektor; ovo je sredstvo za državu da poveća svoje resurse zahvaljujući prihodima od prodaje dotičnih kompanija. U političkom pogledu kao najbitniji ciljeni javljaju se: razvijanje popularnog akcionarstva i promovisanje učešća zaposlenih u kapitalu kompanija kako bi ih povezali sa nesmetanim funkcionisanjem njihove firme.

Među mnogim ciljevima koji se pripisuju privatizaciji, znamo da su smanjenje budžetskih deficita i povećanje ekonomske efikasnosti najčešće traženi. Ova dva cilja su makroekonomski, dok je direktan uticaj privatizacija mikroekonomski: tiče se razvoja finansijske situacije i konkurentske pozicije svake kompanije koja se prenosi u privatni sektor. U meri u kojoj su privatizacije još uvek, u mnogim zemljama, embrionalni fenomen, jasno je da njihov ukupni uticaj može biti samo ograničen.

Pored napomenutih ciljeva, javljaju se i takoreći sekundarni ciljevi koji se od privatizacije očekuju a oni su: (Brown, et al., 2013; Bennett, et al., 2007)

1. “obezbeđenje budžetskih prihoda,
2. pomoć lokalnim zajednicama,
3. rešavanje pitanja restitucije, itd.”.

Jablanović (2009) i Bennett i et al. (2007) tvrde da su tranzicione zemlje, sa permanentim napredovanjem na polju tokova reforme ujedno unapređivale i same privatizacione modele. Najznačajniji i najčešće analizirani modeli su:

1. model restitucije,
2. model prodaje preduzeća radnicima i direktorima,
3. model masovne privatizacije (putem vaučera),
4. direktno prodavanje (od strane domaćih ili stranih investitora),
5. javni poziv (javna ponuda),
6. privatizacija putem restrukturiranja ili likvidacije.

Restitucija je upravo u velikoj meri korišćena kod zemalja tranzicije. U zavisnosti od toga, i rezultati primene ovog modela privatizacije razlikovali su se od države do države (Čučković, 2012). U velikom broju država u istočnoj Evropi, ovaj model bio je glavni pristup

za privatizovanje zemljišta poljoprivrednog tipa, a bila je sa bitnom ulogom za vraćanje stambenih objekata te i za podsticaj razvijanja sektora manjih preduzeća (Cvetković, 2004; Cvetković i dr., 2015).

O dodatnom modelu govori Veselinović i to da se često događalo da privredni subjekt preuzmu zaposleni i menadžment, tako što su im davane akcije (besplatno) ili su ih kupovali po privilegovanim cenama (Veselinović, 2018, str. 160).

Pošto se u većini slučajeva dešavalo, da su investitori uglavnom smatrani za one koji žele da za jeftino kupe preduzeće i radnu snagu, i da kao “golemaši” uvećaju svoje profite na uštrb pomenutog, više se favorizovao proces privatizacije u okviru preduzeća, takozvani “insajderski” ističu autori (Veselinović, 2018; Dondur i dr., 2007).

Skoro da ne postoji država tranzicije a da nije u nekom obimu primenjivala taj model za privatizovanje i da nije postojao neki efekat od tog modela (Drašković, 2010).

U Bradinim (1996, 2003) ranijim istraživanjima devedesetih godina i početka dvehiljaditih promovisana je a i sprovedena **masovna privatizacija**. Ona je bila često korišćen model za privatizaciju, uglavnom vezivan za nerazvijene tranzicione zemlje.

Zbog nedovoljne razvijenosti privrede tranzicionih zemalja, time i subjekata prodaje okolnosti su bile takve da strani kupci uglavnom nisu bili zainteresovani za investiranje, dok su cenovne kategorije mogućih domaćih investitora prevazilazile njihove potencijale, ako izuzmemo izolovane slučajeve (Iwasaki, 2017).

Prema Jeremić, Lika (2015) i Gruen, Klasen (2012) direktna prodaja vrlo često je iskorišćavana kod privatizovanja većih preduzeća, u banakarskom sektoru, te većih preduzeća infrastrukturne sfere (strateško važnih).

Javni poziv za kupovinu akcija predstavlja vrlo efikasan vid privatizovanja. Države koje su imale uspeh da izgrađuju ponajmanje zadovoljavajuće finansijsko tržište – tržište kapitala, posledično imale su uspeha i u adekvatnoj primeni tog modela privatizovanja (Jovanić, 2013; Greenspan, 2008; Jovović i dr., 2015).

Literatura obiluje konstitucionalističkim elementima koji promovišu procese tranzicije i privatizacije, a ne i o empiriji i dokazima o efektima, najboljoj praksi i konačno uspehu navedenih procesa. Zemlje u razvoju su oberučke prihvatale takve hvalospeve u težnji za bržim rastom, i kao po diktaturi bez osmišljene, kreirane ili odabrane strategije ulazile u brze procese razdruštjavanja državne i/ili društvene imovine.

Logika koju navode zagovornici privatizacije ne odgovara dokazima. Privatizacija je opravdana time što ostvaruje prihode za zadužene zemlje i garantuje veću efikasnost. Međutim, u gotovo svim slučajevima prodaju se samo profitabilna preduzeća, i to po stalno podcenjenim cenama. U međuvremenu, studije MMF-a i evropskih univerziteta pokazuju da nema dokaza da su privatizovana preduzeća efikasnija. Umesto toga, smanjili su plate, potkopali uslove rada i stvorili jaz u platama koji se sve više povećava.

Ako govorimo iz vizure momenta kada se piše ova doktorska disertacija irelevantno je navoditi stavove koji afirmišu na više manje poetski način teorijske osnove privatizacionih procesa, a ponajmanje ne promovisati iste. Stoga se opredeljujemo da u nastavku teksta, a u cilju sublimiranih stavova eminentnih stručnjaka i ekonomista kritički sagledamo motive, uspeh i efekte svojinske transformacije i privatizacije u jednom sintetičkom traktatu koji će ujedno služiti i korelirati empirijskom istraživanju u narednim poglavljima.

Opšte mesto u ekonomskoj nauci tog vremena možemo konstatovati da Vlade u razvijenim (a posebno u nerazvijenim) privredama nisu zadovoljne ekonomskom efikasnošću monopolizovanih preduzeća ili grana, niskom motivacijom menadžera u javnim preduzećima, birokratizacijom i politizacijom u preduzećima i pri odlučivanju, slabim kvalitetom proizvoda i usluga, visokim troškovima i cenama, ali i malim stvarnim uticajem države na njihove poslovne strategije, slično nalazimo i kod autora Iwasaki (2017).

Privatizacija stoga treba da uz povećanje uticaja tržišta roba i kapitala, omogući veću kontrolu, tržišnu disciplinu i efikasnije upravljanje kapitalom. Po Komazecu (2004) i Vujović (2006) privatizacijom vlade dobijaju značajna finansijska sredstva za finansiranje budžeta odnosno popravljjanje makroekonomskih osnova privrede (povećanje konkurencije, veća efikasnost preduzeća, oslobađanje od gubitka i dr.).

Bachiller (2017) i Komazec (2016) istražuju da program privatizacije i deregulacije želi, dakako, postići upravo suprotne rezultate: diversifikacije ponude, poboljšanje kvaliteta i zadovoljavanje potreba, povećanje zaposlenosti, demokratizaciju vlasničkih prava, sniženje cena, i slično. Pa ipak, privatizacija, kako dokazuju desetogodišnja engleska iskustva, ne može rešiti sva protivurečja krize socijalne države i nije panaceja za mnoštvo problema prestrukturiranja industrijski razvijenih tržišnih društava (Bachiller, 2017; Komazec, 2016).

Iz drugog ugla gledano, ekonomska politika je bila okrenuta ka putu koji se činio uočljivim i lakim. Krenuvši od 2001. godine mogu se izvojiti neki od osnovnih ciljeva, i to su niska inflaciona stopa i rast privrede. Jakšić i Prašćević (2010) su naročito istakli da nije moglo biti uočeno da postoje bitne razlike u odnosu na realizacije istaknutih ciljeva.

Stav Komazeca (2004, 2017, 2018), Lovre (2015), Klein (1995), Kovačević (2011) je da preduzeća nisu dovoljno elastična i razvojno dinamična, odnosno tržišno prilagodljiva, da postaju osnova za razvoj preduzetništva.

S tim u vezi manje razvijena preduzetnička privreda karakteriše se određenim zaključcima (Komazec, 2004, str. 78-79). U tom smislu, navodi se da su preduzeća “zatvorena” u sebe, da postoji rigidna struktura imovine. Isto tako, naglasak je na tome da se ne menja vlasništvo i da postoji jak i neefikasan javni sektor, tj. da nije efikasna ekonomska politika države. Preduzeća su zaključana pred konkurentima na domaćem i stranim tržištima, dok je struktura privrede okarakterisana kao jaka oligopolska i monopolska. Istovremeno, izostaje konkurencija i održavaju se neefikasna preduzeća bez obzira na cenu, i to čak i uz intervenisanje iz državnog budžeta, tj. preko primarnih emisija novca. Prodaje se državna imovina, denacionalizuje se prodajom akcija države, a akcije se nude privatnom sektoru, sa smanjenjem javno sektorskog učešća u privrednoj utakmici. Obeležje je i liberalizovanje i deregulisanje privredne strukture i formulisanje politike industrije - prestrukturisanje koje zaoštava konkurentnost uz “državnu potiku blagostanja” ograničenih dometa i funkcija. Država vrši podršku u organizaciji kroz finansiranje privatnih angažmana i delovanja sa ciljem da bude bolja konkurencija sa javnim sektorom, uz redukovanje mnogih aktivnosti “država blagostanja”. Smanjuje se budžetski deficit i država ne interveniše u privredi, a to je direktno sa ciljem da spreči da se proširi javni sektor. Smanjuje se ili ukida subvencionisanje i drugi oblici državnih intervenisanja, pa se povećavaju budžetski prihodi, prodaje javna imovina, i u isto vreme to je praćeno umanjnjem poreskih nameta preduzetničkog kapitala. Karakteristika privatnog sektora u privredi poput V. Britanije, SADa, Japana, Francuske i Italije, je da je on efikasniji i mobilniji, sa dominantnim adutom profita, te je zbog toga i konkurentniji.

Za teorijsku platformu pri izradi ove doktorske disertacije korisno je u ovom momentu osvrnuti se na komparativnu analizu efikasnosti privatnog spram javnog sektora što takođe korelira rezultatima nešeg empirijskog istrživanja ekstrapolacijom trenda, korelacijom te i finansijskoj analizi pojedinih odabranih preduzeća pre, tokom i posle procesa privatizacije.

S tim u vezi, Bachiller (2017) i Lovre, Jotić (2017) navode da javni (državni) sektor ima svoje zakone, koji su najčešće socijalno-transfernog (dakle ne isključivo profitnog motiva), odnosno vojno-strateškog karaktera. *“Moćan javni sektor i njegov ogromni uticaj na makropokazatelje (društveni proizvod, dohodak, investicije, zaposlenost, rashode, uvoz, izvoz itd.), inicirao je „istiskivanje” privatnog sektora na tržište kapitala. Javni je sektor, slabije profitno efikasan, a to je i činjenično, zbog socijalnih i ostalih društvenih zadataka, a njih privatni sektor nikada uspešno ne bi uspeo da obavlja, dok je profitni motiv znatno slabiji kod javnog u poređenju kod privatnog sektora. Time i motivacija za kontrolu i oplodnju kapitala opada”* (Milojević i dr., 2014).

Lieberman et al. (2008) tvrde da sve veći pritisak javnog sektora i neekonomsko (neprofitno) ulaganje „države blagostanja”, ugrozili su same privatno-kapitalističke osnove toga „novog društva masovne potrošnje”, odnosno „postindustrijskog društva” - kako se često naziva u ekonomskoj teoriji na zapadu. U tom kontekstu talas privatizacije su pokrenule desno orijentisane neokonzervativne vlade i krupni kapital na zapadu.

Povratak motivu profita je nova filozofija i povratak neoklasičnoj ekonomiji, istovremeno se polazi od stava da je privatni sektor pod navedenim motivom znatno efikasniji od javnog sektora (Bachiller, 2017; Ristić, Ž, 2012; Iwasaki, 2017).

S tim u vezi kako dole citirani autori navode latentnu opasnost od ubrzanja inflacije, a prisutna je u državnom ekonomskom intervencionizmu, gde država radije pristupa rešavanju problema nezaposlenosti i socijalnih problema. U tom smislu su socijalni programi i stabilnost društva ispred stabilnosti novca (Maksimović, 2016; Marjanović, 2015).

Privatizacija predstavlja vid deatizacije privrede i to deregulacijom radnog tržišta i kapitala, uz to da se insistira ujedno na većem rentabilitetu u javnom sektoru (komercijalizovanju). Naime, u razvijenim privredama i dalje ostaje dominantan državno-monopolistički sistem, dok je klasični liberalizam postao njihova izvozna roba (Marković, 2008).

Privatizacija promovise veći rast produktivnosti privatizovane firme. Privatno vlasništvo, u poređenju sa javnim, stvara jače podsticaje za rast produktivnosti. Dobrobit privatnog vlasnika više zavisi od učinka firme nego dobrobiti javnog funkcionera. Privatizacija ima pozitivan efekat na rast produktivnosti u svim firmama povećanjem potražnje za reformama

(Kastratović, 2013). Razlog za povećanje tražnje je veće interesovanje privatnih vlasnika, u poređenju sa državnim preduzećima, za razvoj tržišnih institucija koje povećavaju produktivnost firmi.

Proces privatizacije u kapitalizmu doveo je do određenih promena u razvoju tzv. „ekonomije učešća” vodećih razvijenih kapitalističkih država.

Te promene se ogledaju u sledećem: (Komazec, 2004, 2018)

- *“Učešće u profitu.*
- *Učešće u vlasništvu.*
- *Učešće radnika koji raspolažu akcijama.*
- *Najveći broj akcija su one koje nemaju pravo glasa, tako da je upravljanje kapitalom ostalo izvan zaposlenih.*
- *U procesu privatizacije državnih preduzeća država najčešće zadržava od 25-60% svojine nad privatizovanim preduzećem”.*

U vezi sa navedenim, Bachiller (2017) tvrdi da razvijene privrede imaju snažnu pravnu državu, odgovornu vladu i efikasnu administraciju, razvijeno finansijsko tržište, raspoloživi kapital (štednju), razvijen bankarski i finansijski sistem i tržište i dr., što sve bivše socijalističke privrede nemaju. Obzirom na simulaciju organizovanog sistema ove privrede nisu ni mogle da adekvatno odgovore transformacionim tendencijama.

Na ogroman izvor podataka prof. Komazec u svojim kolumnama i obimnoj literaturi u ličnom izdanju iznosi pouzdane i konkretne činjenice koje potkrepljuju napred navedene stavove. Naime, po Komazecu (2004, 2009, 2010, 2013, 2016) poseban je problem kod privatizacije veliki nesklad između ponude i tražnje. Poseban problem u dosadašnjim procesima privatizacije je enormni rast nezaposlenosti i socijalno raslojavanje društva.

Privatizacija može pomoći da se eliminišu (smanje) subvencije (Kornai et al., 2003). Eliminisanje (smanjenje) subvencija poboljšava alokativnu efikasnost i ekonomsku produktivnost (Restuccia i Rogerson, 2008). Ukidanje (smanjenje) subvencija pozitivno zavisi od 4 faktora koji doprinose efektivnom restrukturiranju firme.

Iako je tekst u okrilju ovog naslova kritički obojen ni u čemu ne odstupa od naslova, posebno se pozivajući na stav koji je iznet u prvom pasusu ovog podnaslova, odmereno da

uobličavamo spram stavova, analize i empirije koja sledi. Temeljeći se na izvorima obimne literature koju je objavio primarno prof. Komazec i ostali navedeni strani i domaći autori koji su nam dostupni, smatramo da u kvalitativnom smislu sve navedeno apsolutno odgovara adekvatnoj platformi u teorijskom i istraživačkom smislu, i svemu što u našim daljim analizama sledi.

Po navedenim autorima, a sa čime se apsolutno slažemo, očito je da transformacija „društvene” u privatni oblik zavisi od odnosa instalisanih ekonomskih i političkih snaga i odnosa moći društvenih i socijalnih grupa - koje svoje interese proturaju kao opšte društvene.

Slažemo se takođe i sa stavom prof. Komazeca da je uz razvijanje pluralizma vlasništva, potrebno pristupiti i inovaciji koncepta društvenog vlasništva. Zaposleni sa akcijama u kompaniji, uz sopstveni kapital uloženi u preduzeće, a ne raspodeljivanje akcija radnicima nad skoro ugašenim kapitalom subjekta, što umesto dividenda vodi jedino ka tome da je podeljen isključivo gubitak.

„Privatizacija je vrhunski prioritet”, ističe Jeffrey D. Sachs (2015) u kratkom osvrtu u knjizi Doba održivog razvoja, čiji su stavovi vezani za transformišuće privrede veoma znani, ali i značajni „rezultati” niza pokušaja i promašaja po njemu pripadajućem konceptu.

Sve navedeno nedvosmisleno pokazuje kompleksnost teme bez obzira na trenutno gubljenje institucionalne podrške koje podržavaju, vode i sprovede procese privatizacije, iako i sama tranzicija i privatizacija u formalnom pravnom i ekonomsko-socijalnom smislu nije završena. Problem se trenutno rešava donošenjem različitih strategija i uredbi koje određene segmente privrede uređuju. Kritički ćemo se osvrnuti i na to u narednim poglavljima, pogotovu kroz četvrto poglavlje, gde je predstavljen institucionalni okvir potike proces privatizacije, a i kroz prizmu postojanja problematika, na tom polju.

1.2. Značaj i aktuelnost istraživanja

Upravo je kompleksnost teme i “nedovršen” projekat tranzicije i privatizacije temelj značajnosti i aktuelnosti našeg istraživanja. Navedeno nedvosmisleno ukazuje i dokazuje da

oblast privatizacije prehrambene industrije u Srbiji, a posebno uticaj privatizacije ovog značajnog sektora na privredu u Republici Srbiji, nije dovoljno teorijski obrađen, što ostavlja široku mogućnost za teorijsko oblikovanje i istraživanje efekata privatizacije prehrambene industrije sa ekonomskog-pravnog i socijalnog stanovišta.

Putem izgradnje tržišne ekonomije, a samim tim i svim ekonomskim poduhvatima u tom smislu krenula je i Srbija još od 2000te pa na ovamo. Analiza makroekonomskih agregata, kvaliteta ekonomije (privrede), institucionalnih i regulatornih reformi i kapaciteta, te i o efektima stranog kapitala koji je ušao u Srbiju bavićemo se u pretposljednem poglavlju ove doktorske disertacije.

U kontekstu značaja i aktuelnosti istraživanja na ovom mestu, u ovom naučnom radu ističemo da su ekonomski i privredni procesi koji su prethodili današnjim vremenima u kojima i jeste sadržan problem, predmet i ciljevi istraživanja imali svoje domete i implikacije na današnji privredni ambijent.

Dometi privatizacionih procesa, pogotovo prehrambene industrije u kojoj Srbija može u budućnosti očekivati najveći prosperitet, analiza ekonomsko-socijalnih, finansijskih i političkih efekata koji različiti oblici i načini promene svojine nose sa sobom u korist privatnog kapitala jesu ključni aspekt značaja ovog istraživanja.

Testiranjem dometa privatizacionih procesa sprovedenim u Republici Srbiji u preduzećima čija je delatnost prehrambena industrija ili opšta preradivačka delatnost i analizom efekata na konkretnim primerima, značajno afirmišemo značajnost ovakvih istraživanja koja doprinose boljem razumevanju specifičnosti prehrambene industrije u celini, specifičnosti tehnologija te i vrlo kompleksnom ambijentu za postizanje konkurentne prednosti ovakvih preduzeća.

U tekstu koji sledi, pomoći će za bolje razumevanje empirijske analize gde će zajedno sa istorijskim kontekstom poduhvata privatizacije u delu privatizacije industrije, posebno prehrambene utemeljiti i značaj, aktualitet te i otvorena pitanja za buduća istraživanja.

Praksa je pokazala da bilo koja država koja teži ka postizanju privrednog razvoja brzo, treba stvarati uslove za munjevit prodor privatnih inicijativa i kompanija. Za uspešnost privatizacionog procesa nužno je više značajnih preduslova: adekvatne metode i modeli i dobro delegiranje poslova u vezi sa izvršenjem, stabilnost privrede (makroekonomska održivost),

adekvatna ekonomska politika, transparentnost sistema i jasan sistem regulativa i mera kojima se diktira izvršenje procesa itd., što za nas u procesu istraživanja u ovom radu predstavlja šire determinisanje samog predmeta i problema koji istražujemo. U skladu sa navedenim sledi predmet, ciljevi, hipoteze, metodološki i naučni doprinos doktorske disertacije.

2. PREDMET, CILJEVI, HIPOTEZE, METODOLOGIJA I NAUČNI DOPRINOS ISTRAŽIVANJA

2.1. Predmet istraživanja

Bilo je izazovno raditi na ovom istraživanju u okrilju nedostupnosti podataka iz Agencije za privatizaciju, koja je zatvorena, a čiji je samo delimičan opus aktivnosti prenet u Ministarstvo privrede Republike Srbije (sektor za privatizaciju, stečaj i industrijski razvoj) i nedostupnosti podataka o privatizovanim preduzećima iz Zavoda za statistiku Republike Srbije, Agencije za privredne registre, te i ostalih institucionalnih i administrativnih prepreka i ograničavajućih okolnosti.

Zato, na osnovu svega raspoloživog **predmet istraživanja** u ovoj disertaciji na temu privatizacije prehrambene industrije u Srbiji, proizlazi prvenstveno zbog značajne uloge koju sektor prehrambene industrije ima u svetu, i u našoj zemlji. Privatizacija može i povećati i smanjiti budžetske prihode. Budžetske prihode povećavaju prihodi od prodaje državne imovine i povećani poreski prihodi od efikasnijih vlasnika. Budžetski prihodi se smanjuju zbog prenosa prava sticanja dobiti na privatne vlasnike. Privatizacija pozitivno utiče na smanjenje budžetskih rashoda. Budžetski rashodi se smanjuju zbog smanjenja subvencija državnim preduzećima i smanjenja potrošnje na državni aparat. Sve ovo su pitanja bitna za istraživanje u ovom radu.

Trenutno je globalna prehrambena industrija procenjena na oko 5 triliona dolara, čini oko desetak procenata potrošnje na globalnom nivou, kroz uposlenost oko 40% svih radnika. Sektor prehrane karakteriše snažan promet poslovanja, intenzitet rada, rast i razvoj baziran na inovacijama. Prema dokumentu koje je objavilo Ministarstvo privrede 2017. god., pojedini segmenti ove industrijske grane mogu se predstaviti i istaći odredjenim važnim karakteristikama i to:

“Prehrambena industrija Srbije je predstavnik najvećeg sektor prerađivačke industrije u 2015. godini sa prometom od oko šest milijardi evra i udelom od 4 posto BDP-a. Ovde je privređivalo skoro 4.000 preduzeća i zapošljavalo se više od 70.000 ljudi. Danas (2022) učešće prehrambene industrije u prerađivačkoj industriji iznosi skoro 20%.

Neto ostvarena dobit sektora iznosila je približno 100 miliona evra. Prehrambena industrija Srbije, uz poljoprivredu, ima ne isključivo veliki privredni već i društveni značaj.

“Prehrambena industrija je najveće ili jedino tržište poljoprivrednih proizvoda za koje proizvodi više od 630.000 gazdinstava u RS” (Ministarstvo Privrede, Pregled aktuelnog stanja sa SWOT analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, 2017).

Nasuprot proizvoda iz poljoprivrede, u prehrambenoj industriji su bitni inputi iz mašinske, te industrije drveta, te i oblasti plastike i gume, proizvodnje proizvoda od stakla, industrije građevine i drugo. Važan dobavljač je prehrambena industrija i zato je sa bitnim uticajem na sektor trgovine na malo i veliko, turizam, usluge hrane i smeštaja, a za tekstilnu, hemijsku i industriju farmacije je bitni snabdevač, ali i kupac (Ministarstvo Privrede, Pregled aktuelnog stanja sa SWOT analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, 2017).

Predmet istraživanja, dakle, ove doktorske disertacije na navedenu temu proizilazi iz samog naziva. Radi se o ekonomsko–pravnim aspektima privatizacije prehrambene industrije, i njenom uticaju na privredu u Srbiji. Kao što je navedeno ovu oblast je mali broj autora istraživao.

2.2. Ciljevi istraživanja

Ovim istraživanjem se teži *dobijanju validnih i naučno verifikovanih teorijskih saznanja o procesu privatizacije u celini u Srbiji, a posebno o efektima i dometima privatizacije prehrambene industrije Srbije.*

Osnovni naučni cilj proizašao je iz potreba da se izučavaju i pruže potrebna nova saznanja sa namerom da se dokaže međusobna uslovljenost privatizacije prehrambene industrije i uticaja iste na privredu u Republici Srbiji. Posebno treba imati u vidu da ovaj značajan sektor privrede Srbije (što je i pokazalo preliminarno istraživanje), sa aspekta uticaja privatizacije nije dovoljno teorijski obrađen i da će ovo istraživanje u određenoj meri, obzirom na nedostupnost određenih podataka u momentu pisanja ove doktorske disertacije, upotpuniti prazninu koja objektivno postoji.

Da bi se dosegao postavljeni cilj neophodno je bilo odraditi sledeće zadatke istraživanja:

1. razmotriti istorijski kontekst privatizacije u Srbiji, bliže određenje modela privatizacije kroz ekonomsko-pravni aspekt;
2. istražiti i izučiti međunarodna iskustva privatizacije u zemljama Centralne i Istočne Evrope i u zemljama nastale raspadom bivše SFRJ;
3. Analizirati politiku procesa privatizacije kroz pravnu regulativu i istražiti probleme i posledice sprovođenja privatizacije u Srbiji;
4. sprovesti komparativnu analizu aktuelnog stanja prehrambene industrije u Srbiji, bivšim jugoslovenskim državama, i EU;
5. izvršiti analizu makroekonomskih indikatora u Srbiji;
6. izvršiti analizu ishoda privatizacije prehrambene industrije u Srbiji.

Ostvareni rezultati od naučnog značaja su pre svega kroz naučno prikupljanje i obradu teorijskog materijala (statističkih izveštaja, studija i dr.), kao i sistematsko proučavanje materijala, na osnovu čega su izvedeni zaključci zasnovani na primeni naučnih metoda.

Ciljevi uobličeni kroz ekonomski, pravni, i socijalni naučni doprinos predstavljeni u nastavku ove doktorske disertacije, sintetički se mogu objediniti da će doprinos istraživanja pre svega biti u činjenici da su tržišna ekonomija i privatno vlasništvo međusobno nerazdvojni segmenti razvoja svakog društva, i da pravo da se stekne vlasništvo i da se pravno zaštiti je najveći podstrek u svim naporima i rizicima kod stvaranja i sticanja profita.

Privatizacija prehrambene industrije je proces koji obuhvata alokaciju resursa od prvih ka drugim nosiocima vlasništva i upravljanja koji bi potencionalno doneo i efikasnije korišćenje datih resursa. Sledstveno tome, društveni cilj istraživanja odnosi se na to da se istraživanjem ukaže na sintezu naučnih saznanja i rezultata u savremenoj praksi iz analizirane naučne oblasti, mogućnosti korišćenja rezultata istraživanja za izgradnju povoljnog privrednog ambijenta i pravne sigurnosti potrebne za poslovanje, jačanje konkurentnosti preduzeća prehrambene industrije, samim tim i ukupne privrede, što će doprineti proširenju fonda naučnog saznanja u ovoj oblasti.

2.3. Hipoteze

Na osnovu identifikovanog problema, definisanog predmeta istraživanja koji je determinisao i ciljeve naučnog istraživanja, definišemo okvir hipoteza kojima krećemo u istraživanje, i to:

Generalna hipoteza :

H0- Privatizacija prehrambene industrije je imala uticaj na privredu i jačanje privatnog sektora u Srbiji.

Pomoćne hipoteze glase:

H1- Za uspešnu privatizaciju preduzeća prehrambene industrije neophodan je izbor odgovarajućeg modela privatizacije, transparentan i stabilan institucionalno zakonodavni okvir.

H2- Prehrambena industrija je privredna grana sa dugom tradicijom i velikim ekonomskim značajem za celokupnu privredu Srbije.

H3- Privatizovana preduzeća u prehrambenoj industriji u Srbiji doprinela su rastu konkurentnosti, većoj produktivnosti i smanjenju troškova rada.

Ovako postavljenim okvirom hipoteza daćemo odgovore na otvorena pitanja i postići ciljeve istraživanja.

2.4. Metodologija istraživanja

Teorijske osnove istraživanja obuhvataju široki aspekt dosadašnjih saznanja dostupnih naučnoj i stručnoj javnosti, publikovanih u statističkim izveštajima, studijama međunarodnih institucija, monografijama, naučnim i stručnim studijama, teorijskim raspravama domaćih i stranih autora, pokrivenih relevantnim dostignućima nauke i najbolje dokazanim praksama u zemlji i svetu.

Metode rada primenjene u istraživanju u skladu su sa metodologijom naučno-istraživačkog rada i obezbeđuju objektivnost i pouzdanost dobijenih rezultata:

1. deskriptivna metoda, kojom će se opisati ciljevi i modeli privatizacije;
2. metoda analize i sinteze sadržaja u postupku proučavanja domaće i strane literature i istraživačkih iskustava, kao i normativnog okvira, dostupnih dokumenata, izveštaja i studija;
3. komparativna metoda, kao značajan prikaz analize privatizacija u zemljama Centralne i Istočne Evrope i privatizacija u zemljama nastale raspadom bivše SFRJ, kao i analize ključnih makroekonomskih indikatora Srbije i zemalja u okruženju;
4. istorijska metoda, kako bi se proučili svi relevantni činioci na objektivnan način, kroz istorijsku uslovljenost i uticaj na privatizaciju u Srbiji;
5. studije slučajeva kroz prikaz modela privatizacije i ekonomskih pokazatelja privatizovanih preduzeća u sektoru prehrambene industrije, čime se sapravo vrši ekonomsko-finansijska analiza uspešnosti privatizacije konkretnih preduzeća;
6. statistička metoda u postupku prikupljanja, klasifikacije i obrade dobijenih rezultata, induktivno-deduktivna metoda, na bazi zasnovanosti na iskustvu i praksi, istinitosti pretpostavki, bitnih za istinitost zaključaka u okviru kojih metode korelacije i regresije i ekstrapolacije trenda.

2.5. Naučni doprinos istraživanja

Naučni doprinos doktorske disertacije ogleda se u aspektima *ekonomskog, socijalnog i pravnog značaja*.

Kada govorimo o ekonomskom značaju nužno je napomenuti da je ovo istraživanje doprinelo produbljenom razumevanju procesa privatizacije u Srbiji i njenih implikacija na privredni ambijent i razvoj u celini. Proces privatizacije koji se dešavao proteklih decenija ukazao je na mnoge benefite, ali i probleme kako u okviru samih procesa, metodologiji, izborima strategija i konačno postignutih efekata. Možemo tvrditi da se ekonomski doprinos ogleda u činjenici da je privatizacija evidentno uticala na povoljniji tržišni ambijent, konkurentnije poslovanje kompanija koje su uspešno okončale proces privatizacije, te i da je

novi menadžment kompanija postigao napredak na polju efikasnijeg i efektivnijeg poslovanja. Prehrambena industrija u sagledavanju celokupnog industrijskog sektora Srbije je značajno mali segment da bi se kvantifikovali efekti i izmerili dometi privatizacionih procesa, ali je analiza u doktorskoj disertaciji pokazala da su privatizacije pojedinih preduzeća učinile značajno izvrsnije poslovanje kompanija u ovom sektoru čemu svedoči i njihovo aktivno učešće na globalnom tržištu. Ovo bi bio ključan ekonomski značaj.

Socijalni aspekti ili opštedruštveni značaj ogleda se u promeni svesti i kod zaposlenih i poslodavaca u privatizovanim preduzećima, čemu koreliraju indeksi iz naše računovodstveno finansijske analize na kraju disertacije. Praćenjem javnih dokumenata i strategija koje se odnose i na preduzeća koja smo posmatrali ukazuju upravo na ovu činjenicu.

Pravni aspekt naučnog doprinosa disertacije se odnosi na sistematizaciju efekata, prvenstveno negativnih, koje su ovi procesi nosili podrazumevano, uzimajući u obzir pravno politički kontekst vremena u kome se proces privatizacije odvijao. To je doprinelo da se u sadašnje vreme kako teoretski tako i praktično vodi računa oko pravnog entiteta privrednog subjekta, respektovanje prava zaposlenih i akcionara, kao i adekvatnije vođenje postupaka koji se danas aktuelno tiču svih transformacionih tendencija preduzeća u Srbiji.

Sve navedeno ukazuje na sveobuhvatan doprinos koji ova disertacija ima za teoriju, praksu i javne politike.

3. KLJUČNE DETERMINANTE PRIVATIZACIJE

3.1. Pojmovno određivanje procesa privatizacije

Privatizacija je proces koji označava prenos prava nad vlasništvom. Vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, koje je do trenutka privatizacije bilo u državnim rukama, tokom privatizacije postaje privatno vlasništvo (Crnobrnja, 2011; Marjanović, 2016). Samo pitanje vlasništva i s tim u vezi i ekonomske pravičnosti pitanje je od krucijalnog značaja, pogotovo za zemlje u razvoju kakva je bila i Srbija.

Državna intervencija u ekonomiji je oduvek bila predmet proučavanja, odobravanja i kritike, otkako su ljudi počeli da prigovaraju „nevidljivoj ruci” čuvenog Adama Smita. Druga polovina našeg veka je u svom prvom delu videla, razvoj i primenu relevantnih uvida Džona Mejnarda Kejnza. Pa, čini se da smo poslednjih decenija svedoci epohalne prekretnice u kojoj država – nije jasno da li je prinuđena političkim, ekonomskim, finansijskim okolnostima, ili svesna odgovarajuće revizije nivoa svoje intervencije – demonstrira, reklamira (na nacionalnom i međunarodnom nivou) volju da se napusti, da se privatizuje (Vantellini, 1992).

Privatizacija kao termin upotrebljavao se u svim ekonomskim aktivnostima koji je pogađao zemlje u razvoju i tranziciji i kao proces bio glavna poluga upravljanja i postizanja željene efikasnosti i produktivnosti.

Privatizacija predstavlja i proces identifikovanja i procene vrednosti kompanije koja je predmet privatizacije, oblike vlasništva i međusobne odnose vlasnika, i s tim u vezi možemo konstatovati da je privatizacija složen ekonomski pravni i politički proces, složen i kompleksan u sprovođenju i kontroli. Temelji se na jasnoj viziji i proceni uspeha. Privatizacija je instrument kojim se sprovodilo globalno kretanje kapitala.

Samo pojmovno određenje govori o širokom polju iz kog proizilazi ili u koje se uliva navedeni proces, a za nas najinteresantnije je kako se to odvijalo u zemljama u tranziciji.

U tom smislu konstatujemo da se od zemalja u tranziciji očekivalo da gotovo celokupnu privredu privatizuju i to za samo nekoliko godina pri čemu se treba imati na umu da su opšti ekonomski uslovi, u kojima se odvijala privatizacija u tranzicionim ekonomijama, daleko nepovoljniji od uslova u zemljama razvijenog Zapada (Crnobrnja, 2011, str. 115).

Želja za brzom ekonomskim rastom i razvojem kao i reformski orijentisana politika vlade u tom trenutku uslovlila je da se ovakva aksioma primeni što pre i u našim uslovima.

Privatizacija znači prenošenje posla koji je prethodno obavljao javni sektor u privatnu odgovornost. Međutim, kada se bolje pogleda, to je zajednički naziv za različite procese.

Prema Estrin i et al. (2009) postojala je i razlika u ciljevima između privatizacija na Zapadu i privatizacija u tranzicionim privredama, i da bi privatizacija uspela bilo je neophodno obezbediti podršku stanovništva i radnika. Obzirom da se privatizacijom napuštao socijalistički sistem u kojem se prihvatilo postojanje socijalne pravde, socijalna pravednost privatizacije u tranziciji se nužno nametala kao jedan od ciljeva. Međutim nametala se “odozdo na gore” i primenljivana po principu anticipacije, a ne nužno kao cilj za sebe.

U literaturi pronalazimo stavove da pored tradicionalnih načina privatizacije koji su korišćeni na Zapadu:

1. direktna prodaja,
2. javni tender,
3. javno nadmetanje (aukcija).

U tranzicionim zemljama korišćeni su i neki sasvim novi metodi koji su veoma retko korišćeni u razvijenim zemljama. Potreba za tim je bila u širokom spektru razloga, od unutrašnjih do spoljašnjih faktora same zemlje, a često je bilo reči o insajderskoj i vaučerskoj privatizaciji. O razlozima za odabir, metodama, pristupima i njenim posledicama donošenja, kasnije će biti više reči.

3.2. Ciljevi privatizacije

O ciljevima privatizacije je do sada već bilo reči, bilo je potrebno da se sagledaju u širem obimu različitih iskustava procesa privatizacije, zato se opredeljujemo da ih u ovom delu sažeto predstavimo kao zajedničke imenitelje manje-više istih načelnih procesa. Privatizacija je sredstvo za ostvarivanje više ciljeva obzrom na prethodno definisanu i usvojenu pojmovnu odrednicu. Prema Estrin i Pelletier (2018) **osnovni i najvažniji cilj privatizacije** je povećavanje **alokativne efikasnosti**. Uporedna analiza funkcionisanja kapitalističkog i socijalističkog sistema pokazuje da je kapitalizam daleko efikasniji u korišćenju resursa..

Drugi cilj privatizacije je vezan za pojam pravednosti koji reguliše potrebu da se svojina vrati onima od kojih je nasilno oduzeta u revolucionarnom i postrevolucionarnom vremenu nacionalizacije. U istraživanjima Marjanović (2016) pojam pravednosti se koristi i prilikom izbora metoda privatizacije, gde se ističe da je ovaj ili onaj metod privatizacije pravedniji od drugih. Pošto je pravednost vrlo relativan pojam, u smislu da svako ima svoju interpretaciju šta je pravedno a šta ne, jasno je da se i ovaj cilj vrlo lako politizuje (Crnobrnja, 2011; Veselinović, 2002).

Treći cilj privatizacije u zemljama u tranziciji je finansijski i u tom smislu sve države koje se odluče na prodaju preduzeća, bez obzira da li je to osnovni metod privatizacije ili ne, većinu sredstava dobijenih prodajom alociraju u budžet. Razume se da ovaj cilj privatizacije nestaje onog momenta kad se proda sve ono što država ima nameru da proda, i da se time prestaje dotok novca u državnu kasu (Iwasaki, 2017; Crnobrnja, 2011).

Ciljevi privatizacije kako smo ranije naveli su ekonomski, pravni, socijalni i politički. Ono što je za Srbiju karakteristično je da su politički ciljevi bili primarni, i da su ostali ciljevi, iako su postojali dobijali isti takav ton. Takvi ciljevi i po tom principu primenjivani su u svim sektorima koji su pogođeni transformacionim tendencijama, dakle i finansijski.

Nije zanemarljivo napomenuti da je privatizacija u nekim sektorima privrede Srbije imala i latentan prinudni karakter. Otuda je politizacija ciljeva vrlo evidentna i referentni pokazatelj daljih tokova transformacionih procesa u Srbiji.

3.3. Postupak privatizacije

Privatizacijom rukovodi državna ili paradržavna institucija/agencija. U našem slučaju to je bila Agencija za privatizaciju. U institucionalnom smislu agencije organizuju, sprovode, a zatim nadgledaju proces privatizacije (Cerović, i dr., 2014).

Država, odnosno vlada pokreće i nadgleda ceo proces gde se odluke o najvećim preduzećima donose na sednicama Vlade. U zemljama u tranziciji u kojima je jedan od metoda bio i taj da preduzeća sama podnesu planove za privatizaciju, državne institucije su bile odgovorne za ocenu i odobravanje takvih planova (Kecman Šušnjar, 2013).

Prvo pitanje koje je trebalo rešiti bilo je da se utvrdi čija su zapravo državna preduzeća, jer sam taj termin "državno" nije bio dovoljan ni precizan.

Pojedine zemlje imale su dve agencije. Recimo u Mađarskoj Agencija za državno vlasništvo, bila je nominalni vlasnik sredstava u ime države, a druga agencija, za privatizaciju, vodila je računa o samom procesu privatizacije (Veselinović i dr., 2016; Vujačić i Vujačić, 2011, 2016).

Sa stanovišta održivog upravljanja budžetom, privatizacija u svrhu otplate duga može biti upitna jer, iako se prihod ostvaruje u kratkom roku, mogući izvor tekućih prihoda se gubi na duži rok. Pored toga, opština može predati važne instrumente za strateško delovanje.

Značajnu ulogu igra i potraga za novim investicionim sferama, uglavnom većih kompanija u sektoru energetike, upravljanja otpadom i vodama; s obzirom na finansijsku slabost opština, oni će pronaći ono što traže u relevantnim sektorima opštinske privrede. Na srednji rok, reč je o trocifrenim milijardama. Istovremeno, oni slede cilj osvajanja pozicija moći ili eliminisanja nepoželjnih konkurenata, što ima ozbiljne posledice po ispunjavanje javnih zadataka.

Politička pozadina je temeljna rasprava o denacionalizaciji sa ciljem da se država više povuče iz društvenih i ekonomskih procesa. Ova debata se zasniva na kontroverzi između stava da će tržište to popraviti i borbe za „održavanje civilizacijskih tekovina države blagostanja”

Po Bennett (2007) pre započinjanja procesa privatizacije u najvećem broju slučajeva državna preduzeća su pretvorena u akcionarska društva ili kompanije sa ograničenom odgovornošću. Taj se proces obično nazivao „komercijalizacija" ili „korporatizacija" državnih preduzeća, koja je respektiravala agencijski problem u korporativnom upravljanju i koja se tretirala kao modernizacija u svim aspektima poslovanja preduzeća.

U analiza Cerović (2003) i Kecman Šušnjar (2013) nalazimo da su dobro osmišljeni i sveobuhvatni procesi privatizacije u sebi sadržali nekoliko važnih ekonomskih i finansijskih postupaka.

Kao prvo, da bi se državna sredstva što uspješnije prodala, bilo je i potrebno i korisno da se njihova vrednost realno proceni. Po navedenim autorima svaki korektan postupak ocene vrednosti preduzeća, ocene imovine i dugovanja, vodi ka likvidaciji onih preduzeća u kojima imovina ne pokriva obaveze.

Međutim, nijedna tranziciona država nije krenula ovim putem, bojeći se ogromnog broja likvidacija preduzeća što bi za posledicu imalo rast nezaposlenosti, a time i veliko socijalno i političko nezadovoljstvo. Zato je opredeljeno da tržište bude regulator ovakvih procesa a ne odluka države (Cerović, 2009; Vukoje, 2008; Vukotić, 2009, 1993; Yarrow, 1999). Možemo pretpostaviti da je upravo regulacija tržišta, tada dovoljno nerazvijenog i neregulisanog uslovalo i pravne problem o kojima će takođe kasnije uslediti analiza.

Kada je reč o prehrambenoj industriji, organizaciona i vlasnička izdvajanja iste iz kombinata doprinelo je da bude opterećena velikim brojem problema. Nisu rešeni svojinski odnosi na zemljištu, prekinute su dugoročne i čvrste vertikalne veze u reprodancu. Isto tako, privatizacija je uticala na to da izostaju ulaganja novih vlasnika u to da se pokrene proces proizvodnje i zbog toga je bila onemogućena privatizacija.

3.4. Modeli privatizacije

Uobičajeni su sledeći modeli privatizacije koji su se na manje više uspešan način sprovodili u našoj zemlji, koje ćemo prema istraživanjima Crnobrnja (2011) i Marjanović

(2016) izneti u izvornom obliku obzirom da su istraživanja navedenih autora svedočila vreme u kojima se privatizacija u Srbiji dešavala. Dakle biće reči o:

- Akcionarstvu zaposlenih,
- Vaučerskoj privatizaciji,
- Konverzija duga u imovinu,
- Dokapitalizaciji,
- Reprivatizaciji.

Akcionarstvo zaposlenih obavlja se na taj način tako što se vrši besplatna podela ili prodaja akcija zaposlenim u preduzeću, uključujući i penzionere i bivše radnike. Kada se spoji funkcija kapital – rad pretpostavlja se da će se kod zaposlenih proširiti sistem podstreka te će pored plata njihov motiv biti i povećanje profita i imovine subjekta. *“Prednost ovog metoda je u tome što je primenljiv u svim preduzećima, što mobilise resurse koji bi najverovatnije završili u potrošnji, što omogućuje normalno funkcionisanje preduzeća tokom postupka njegove privatizacije, što uopšte privatizacija preduzeća može biti sprovedena relativno brzo i uz povoljnu okolnost da se akcije mogu prodavati radnicima i sa popustom. Kao nedostatak ovog modela privatizacije obično se navodi činjenica da u uslovima tranzicije kada su narasli državni troškovi, ne obezbeđuje dovoljan priliv sredstava u budžet države i ne omogućava ravnopravan položaj svih građana”*, po (Marjanović, 2016), a slično kod Zdravković i dr. (2010), Zdravković i dr. (2005), Lakićević (2011), Zekić i dr. (2009).

Vaučerska privatizacija *“znači besplatnu podelu akcija punoletnim građanima i predstavlja se onim modelom koji implicira na značajne prednosti kod brzine samog procesa privatizacije, ekvivalentu u procesu i motivaciji za nju”*. Po ovom pristupu privatizaciji građanima se pod istim uslovima dele vaučeri u vidu novčanih bonova, kupona, sa oročenim važećim periodom, kojim se dalje mogu kupovati akcije tačno određenih preduzeća koja učestvuju u procesu privatizacije (Marjanović, 2016).

Od istog autora, kao i od drugih, navodimo i sledeće modele i to:

Konverzija duga u imovinu *“je specifičan metod gde se umesto povraćaja dugovanja, poveriocu daje imovina, obično u akcijama. Takav metod, najsmisleniji je u situacijama inostranih poverilaca, te kreditora”* (str. 167).

Dokapitalizacija *“predstavlja ulaganje tzv. strateškog partnera u oživljavanje, rast, razvoj određenog preduzeća, pre nego što se privatizuje”* (str. 167). Dokapitalizacija, poznata i kao povećanje kapitala, u akcionarskim društvima kojima se javno trguje odvija se na sledeći način: izdaju se nove akcije koje otkupljuju sadašnji akcionari ili stavljaju na tržište. Dokapitalizacija preduzeća vam omogućava da imate više kapitala nego što već imate. Razlozi koji dovode do dokapitalizacije mogu biti, na primer: namera jačanja imovine radi poboljšanja poverenja tržišta u sopstveni dug ili potreba da se investicioni plan finansira novim resursima.

Reprivatizacija *“je povraćaj imovine starim vlasnicima, oduzete često po nekom političkom osnovu”* (Marjanović, 2016). Reprivatizacija se odnosi na proces vraćanja imovine koja je zaplenjena ili na drugi način nacionalizovana od strane vlade u privatnom vlasništvu. To može uključivati vraćanje oduzete imovine ili obeštećenje bivših vlasnika bez naknade, ili reprivatizaciju državnih preduzeća novim vlasnicima, posebno banaka, koje su bile privatno osnovane, ali su došle pod državnu kontrolu zbog ekonomske krize ili drugih faktora. Poslednji scenario se ponekad naziva privatizacijom, mada naučnici prodaju nacionalizovanih meksičkih i korejskih banaka privatnim akcionarima izričito nazivaju reprivatizacijom (Kessler, Timothy, 1998). Termini reprivatizacija i privatizacija se ponekad koriste za opisivanje sličnih procesa. Termin privatizacija se češće koristi za opisivanje prenosa imovine pod dugotrajnom državnom kontrolom na privatne vlasnike, dok reprivatizacija podrazumeva da je imovina vraćena u privatni status pod kontrolom vlade na osnovu okolnosti (Chowdhury, 2006). Oba termina su korišćena u vezi sa većim privatizacionim šemama u bivšem sovjetskom bloku, posebno u procesu ustupanja novih imovinskih prava.

Prva od tri modela mogu se smatrati osnovnim, a drugi dodatnim (dopunskim) modelima. Svetska privreda beleži različite efekte od primena različitih modela kao i efekte kombinacije nekih od navedenih modela. Najveći doprinos analize efekata primene različitih modela daju Veselinović (2018), Komazec (2000 pa na ovamo), kao i dostupne doktorske disertacije Nikolić (2013), Kecman Šušnjar (2013), Tmušić (2017), itd. Može se reći da se zavisno od željenih efekata privatizacije, biraju se i modeli, pa su mnoge tranzicione zemlje, pristupile modelu prepisivanja, po principu onih koji su ove procese gotovo i okončali, ne osvrćući se na dublju analizu. Zato se na odabir model(a) privatizacije određene zemlje ne može odgovoriti pitanjem “koji je najbolji”, već pitanjem koji je “koji je odgovarajuć”? I to jer jedini zajednički imenitelj svih zemalja upravo jeste različitost, pa se zaključuje da je recept za izbor modela upravo raznovrsnost.

Na odabir modela od presudnog je značaja bilo ekonomsko i političko stanje u državi u kojoj se sprovodi privatizacija. Samim tim je udeo državne svojine u preduzećima koja se privatizuju, tržišna struktura i tržišni položaj pojedinih preduzeća najpre infrastrukturnih i velikih državnih preduzeća ključan za efikasnost procesa privatizacije. O ovome svemu nagovestili smo u ranijem tekstu, a slede analize efekata po modelu privatizacije u Srbiji, u narednim poglavljima.

O modelu restrukturiranja preduzeća i efektima sledi sažeta elaboracija.

3.5. Restrukturiranje preduzeća

Prema Estrin i Pelletier (2018) restrukturiranje preduzeća je jedan sveobuhvatan proces čiji je privatizacija samo jedan deo. Polazi se od pretpostavke da će novi vlasnik ili vlasnici preduzeti ono što je neophodno da bi preduzeće što bolje poslovalo (Estrin, 2018).

Restrukturiranje se u tom smislu odnosi na:

- **restrukturiranje ponude** (Crnobrnja, 2011; Marjanović, 2016) podrazumevaju pod promenu asortimana ili kvaliteta robe koju preduzeće proizvodi, koja se pre svega odnosi na usklađivanje potrebama tržišta, sa premisom što konkurentnijeg poslovanja, a time i boljeg finansijskog rezultata.
- **restrukturiranje tehnološkog postupka** u načinu na koji se u socijalizmu proizvodilo bilo je puno neefikasnosti: energetska rasipanja, preveliki utrošak materijala, previše rada po jedinici proizvoda, itd. Ono dalje podrazumeva inoviranje procesa, reinženjering i inovacije sa optimalnim načinom korišćenja (Crnobrnja, 2011).
- **restrukturiranje radne snage** podrazumeva da novi vlasnici, gotovo po pravilu, otpuštaju višak radne snage i rade na razvoju kompetencija novih radnika ili onih koji ostaju. Time se potencija veća produktivnost, kroz optimalan odnos ljudskih resursa, a i njihova međusobna konkurentnost.

Svaki od ovih vidova restrukturiranja ima poseban značaj za sebe, međutim očito je da bi došlo do poboljšanja poslovanja, što smo naveli kao i glavni razlog za ovaj proces (razlozi se mogu

raščlaniti i na konkretnije), potrebno je potpuno usaglasiti svaki od navedenih vidova, kako bi se cilj i ispunio.

Estrin i Pelletier (2018) navode da su privrede socijalističkih zemalja na početku tranzicije, zbog primenjenog modela rasta i razvoja, bile u očitom neskladu sa domaćim potrebama, s jedne strane, i sa potrebama racionalnog, ekonomski opravdanog uključivanja u svetsko tržište, s druge. Drugim rečima, bilo je neophodno njihovo restrukturiranje.

Prema Crnobrnji (pronađeno u Marjanović, 2016), ekonomsko restrukturiranje je veoma složen proces koji obuhvata nekoliko makroekonomskih aspekata, a ekonomsko restrukturiranje je takođe dug proces. Restrukturiranje preduzeća neminovno vodi ka restrukturiranju privrede. Novi vlasnici obično uvode promene. To je spontani proces ekonomskog restrukturiranja koji se odvija „odozdo prema gore“. U zemljama u tranziciji javlja se specifičan problem koji ne postoji u normalno funkcionišućim tržišnim privredama, i u tom smislu analize autora Goel (2006) i Marjanović (2016) navode da je problem u tome što oskudica znači promenu. Ova pojava je posledica činjenice da zemlje u tranziciji nemaju ni potrebne investicije ni kvalifikovanu radnu snagu koja bi vrlo brzo mogla da stvori novu, tržišno orijentisanu ekonomsku strukturu.

U ovim uslovima, jedina opcija je da se postojeći kapaciteti i dalje koriste određeno vreme, uprkos njihovoj neefikasnosti i gubicima. Samo na taj način može se održati društveno i politički podnošljiv nivo zaposlenosti, odnosno nezaposlenosti. Kako je restrukturiranje tranzicionih ekonomija tokom čitavog perioda u odnosu na gore navedeno prošlo kroz dve faze, rezultiralo je naglim i veoma neujednačenim padom proizvodnje, što je dovelo i do pada bruto domaćeg proizvoda (Marjanović, 2016).

3.6. Istorijski kontekst privatizacije u Srbiji

U smislu analize i predstavljanja istorijskog konteksta privatizacije u Srbiji polazimo od pregleda efekata koje je privatizacija preduzeća postigla. Vezano za to osnovno obeležje procena privatizovanja u istorijskom smislu jeste da je dramatično opao broj zaposlenih ljudi. Tako je zaposlenost opala za oko 60% na godišnjem nivou, što je u proseku značilo u slučaju

Srbije manjak od četrdeset i pet hiljada radnih mesta (Nikolić, Kovačević, 2014; Nikolić, Zubović, 2013).

Na osnovu izveštaja koji su dostupni, nije nastao prenos tehnologija u nekom od vidova, a to je trebalo da stvori potencijal da se pripreme nacionalne kompanije za tržište velikih igrača – međunarodno tržišno učešće, a to je bio i jedan od osnovnih motiva i ciljeva privatizacionog procesa (<http://www.ecinst.org.rs/sites/default/files/page-files/prezentacija-privatizacija-u-srbiji-ivan-nikolic.pdf>).

U našoj zemlji je do sredine prošle decenije privatizovano 3.047 privrednih subjekata, što odgovara vrednosti od 3.7 milijardi evra. U istom periodu Vlada Srbije je 21. maja 2015., usvojila predlog izmene zakona o privatizaciji, na osnovu kojih je predviđen produžetak perioda privatizacije za jedan broj subjekata. *“Ova mera omogućava za 17 strateški važnih kompanija, od kojih je 5 sa sedištem u Beogradu (PKB-padinska skela, Galenika, Politika, Ikarbus i Prva Iskra Barič) i 18 preduzeća na Kosovu i Metohiji da se zaštite od ograničenja naplate i privatizovanja 31. maja, odnosno još jednu godinu”* (<http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonPolitikaPrestrIRazvoj/2015/avgust/Investicije>).

Godinama su bile zaglavljene u procesima restrukturisanja 144 kompanije, a od toga je oko 30 % njih otišlo pod stečajni postupak. Prema Zakonu krajem 2015. godine, trebalo je da se označi krajnji rok da budu privatizovana preduzeća iz portfolija Agencije, što je ukupno obuhvatilo 526 preduzeća, a gde je radilo više od 90.000 radnika (<http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonPolitikaPrestrIRazvoj/2015/avgust/Investicije>).

Od oko 500 preduzeća (154 beogradska), za koja je označen javni poziv na kraju 2014. godine, privatizacija za njih dvanaest je prekinuta ili okončana. Na osnovu akcionog plana Vlade, u stečajni proces je otišlo 188 firmi od čega 89 iz Beograda, a kao razlozi se navode: “nemogućnost prodaje, negativni kapital i neperspektivnost daljeg rada”. Takođe, na teritoriji Kosova ih je bilo 18 i ona će biti privatizovana prema Briselskom sporazumu, a 24 su u oblasti vodoprivrede koja će se pripojiti Srbija vodama i Vojvodina vodama, kao i lokalnoj samoupravi gde je preneto vlasništvo u 23 stanice veterinara. Pored ostalog za očekivati je da se reše situacije privatizovanja 72 medijske kuće i 14 banja i specijalnih bolnica. (preuzeto:<http://www.ecinst.org.rs/sites/default/files/page-files/prezentacija-privatizacija-u-srbiji-ivan-nikolic.pdf>; Nikolić, Fedajev, 2012)

U portfelju Agencije za privatizaciju, nalazilo se 723 preduzeća, a od njih je 184 beogradskih, koja su očekivala da budu privatizovana. U nadležnosti Centra za stečaj Agencije nalazilo se 1271 preduzeće, od čega 231 je bilo beogradsko.

Nakon 2015. godine donosi se novi Zakon o privatizaciji i on je odredio novi obavezni rok da se sprovedi privatizacija kapitala društva. Kada je novi Zakon stupio na snagu u postupku je bilo 556 kompanija, a od toga preko 150 u postupku restrukturiranja, danas je ostalo negde oko 60 subjekata, koji čeka svoju sudbinu.

Ovde smo ukratko predstavili hronologiju događaja koji u tom istorijskom ili vremenskom kontekstu govore o ekonomskim procesnim zastojima, reperkusijama koje je to proizvelo i regionalnim disbalansima, koji su takođe neminovno iz toga proizilazili. Ovom prilikom ne analiziramo granski razmeštaj industrije i ekonomsku politiku koja je odgovorna za ovakvo stanje, ali dovoljno da napravimo predikciju za generalno zaključivanje o procesu privatizacije u Srbiji i njene efekte.

3.7. Privatizacija u zemljama Centralne i Istočne Evrope

Najobimniji izvor informacija o iskustvima tranzicionih i privatizacionih procesa u Evropi i zemljama u okruženju nalazimo u knjizi *Tranzicija* od Boška Živkovića i Miodraga Zeca sa Instituta ekonomskih nauka. Oni istražuju i zaključuju da je recimo **Mađarska** bila ujedno, uz zemlje bivše Jugoslavije, pokretač tranzicionizma u tadašnjim komunističkim državama. Okruženje u kojem je započeo proces transformacije karakterisali su nerazvijen privatni sektor, mali broj malih i srednjih preduzeća, relativna stabilnost i ogroman spoljni dug. (u originalnom izvoru prema: Đurićin, 1994, str. 150).

Aussenegg (2007) tvrdi da u *“takvim uslovima osnovni ciljevi tranzicije i privatizacije svodili su se na postepene reforme bez naglih udara i zaokreta, težnji da se nađu istinski novi vlasnici spremni da plate za državnu imovinu”*. Kada je donet Zakon o transformaciji 1989. godine, kako ukazuju Živković, Zec (1997), i kada je atkiviran trgovinski zakon iz 1875. godine, koji se nije stavljao van snage, ostvareni su uslovi da se korporativizuju državna preduzeća i da se privatizuju.

To se rešavalo u nekoliko faza. U prvoj fazi izvršena je transformacija postojećih preduzeća u akcionarska društva dok su u drugoj fazi pritisci javnosti usloveli pojačanje kontrole države. To se započelo tako što je oformljena Državna imovinska agencija 1990. godine, a na nju su prenešene akcije korporatizovanih preduzeća.

Svaka odluka o privatizaciji deo je dugotrajnog procesa koji se dinamički menja. Stoga, evaluacija uvek mora uzeti u obzir koje informacije su akteri koji su doneli odluku imali (mogli) da imaju u trenutku donošenja odluke, kakve su ideje imali o daljem razvoju procesa, i kako su modifikovali svoje planove u slučaju promene okolnosti. Koristili smo ovaj složeni pristup gde god je to bilo moguće. Jasne, lako merljive varijable (BDP, kapitalna efikasnost, tehnička obnova, strukturne promene, životni standard, jednakost dohotka, itd.) su sve složene pojave, a tehnika odabrana za privatizaciju u Mađarskoj je samo jedan od mnogih faktora koji utiču na njih. U kontekstu postsocijalističke tranzicije, privatizacija je takođe bila konkurencija između zemalja. Ali to je bilo takmičenje u kome nije bilo – nužno nije bilo – zajednička ciljna linija koja je bila podjednako vidljiva svima. Iako je tačno da je 26 zemalja otpočelo privatizaciju i postsocijalističku transformaciju otprilike u isto vreme 1989/90, procena kvaliteta daje drugačije rezultate ako uzmemo bilans 1995. nego ako sada zauzmemo stav 2010. godine. Rezultati privatizacije su bili izuzetno skromni i praćeni su protivrečnim ocenama.

Broj kompanija u stranom vlasništvu je nastavio da raste neko vreme. U 2001. godini dostigao je nivo od 27.000 i od tada je taj broj ostao nepromenjen. Ne samo da je broj jedinica stagnirao, već je stao i ranije naizgled nezaustavljiv rast učešća kompanija u stranom vlasništvu u registrovanom kapitalu. Tako da nije ni čudo što nas je nekoliko naših konkurenata preteklo po privlačenju kapitala. Drugi carski rez je napravljen 2006. U ovoj godini, vrednost akumuliranih SDI u Mađarskoj odgovarala je 68% jednogodišnjeg BDP-a, što je samo za nijansu niže od holandskog (71%), dok je bila za nijansu više od irskog (67 %). Od te godine pa nadalje smanjio na godišnji kapital.

Mager i Jesswein (2009) koji su analizirali uslove u kojima se odvijao proces privatizacije bivše **istočno-nemačke** privrede, a konstatovali su da su ti uslovi apsolutno različiti i neuporedivi sa uslovima u svim drugim komunističkim zemljama. U tom smislu odabir modela privatizacije obuhvatio je direktnu posledicu političkih ciljeva da se izvršava unifikovanje režima privrede, ekonomije i sveukupna integracija društva.

Čehoslovačka po Aussenegg (2007) “je bila najreprezentativniji predstavnik najcentralizovanijih država postkomunističkog opusa, sa isključenom samostalnošću u odlučivanju privrednih subjekata i sa ogromnim učešćem sektora države”. Kako se navodi “u Čehoslovačkoj nije bilo dubinskih agregatnih neravnoteža što je posledično da je cenovna i reforma monetarne oblasti uz deregulaciju i liberalizaciju ubrzo dovela do makroekonomske stabilnosti, koja je u gotovo u celokupnom tranzicionom periodu lako održavana” (Živković, Zec, 1997).

Model privatizacije za primarni parametar postavio je brzinu kojom se sprovode reforme sa ostvarenjem većeg nivoa pravednosti i masovnosti i sprovodilo se uz primenu mehanizama restituisanja, prodavanja i podela u narednim fazama: (prema Živkoviću i Zecu, 1997)

1. *Prva faza* – “politička odluka o korenitim vlasničkim promenama rezultirala je uverenjem da se kroz povraćaj imovine država mora legitimisati kao garant privatne svojine” (str. 67).
2. *Druga faza* – “razbijanje centralnog vlasničkog monopola obavljeno je vraćanjem opštinama i gradovima stanova i građevinskih objekata koji su nacionalizovani do 1948. godine” (str. 67).
3. *Treća faza* – “mala privatizacija prethodila je masovnoj privatizaciji i nju su sprovodili lokalni organi organizujući licitacije za kupovinu malih preduzeća, radnji, lokala, pri čemu su prihodi išli državi” (str. 67).
4. Na kraju, *četvrta faza* – “velika privatizacija koncipirana je Zakonom o uslovima prenosa imovine države na druge subjekte od 26.2.1991. godine i dopunjavana je i razrađivana brojnim zakonima i uredbama o privatizacionim fondovima (Fond narodnog vlasništva, Zakon o vrednosnim papirima, Zakon o investicionim fondovima) čime je formirana celovita tržišna infrastruktura za obavljanje ogromnog imovinskog transfera i za efikasno tržišno poslovanje” (str. 67).

Međutim, ekonomistima je bilo važno da se privatizacija sprovede što je brže moguće, dok je raspoloženje za promene još uvek kružilo među stanovništvom. Na brzinu privatizacije uticala je i takozvana predprivatizaciona agonija, odnosno gubitak motivacije aktuelnih rukovodilaca preduzeća da nastave da vode preduzeća dok se ne privatizuju i dođu do novih vlasnika. Na kraju je pobedila „Brza privatizacija” u kojoj će preduzeća biti odmah privatizovana, a o čijem restrukturiranju će se pobrinuti novi vlasnici.

Transformacija industrijskih preduzeća se može podeliti na kratkoročne i dugoročne. Kratkoročna transformacija se sastojala samo od brzog odgovora kompanije na šok, a ove kompanije su ubrzo naišle na probleme. Dugoročna transformacija podrazumevala je ulaganja, inovacije i razvoj firme za konkurentnost na međunarodnim tržištima. Međutim, malo kompanija je prošlo kroz dugoročnu transformaciju, s jedne strane zbog finansijskih barijera, zbog straha menadžera od otpora zaposlenih, sukoba zabrinutosti za budućnost kompanije i ličnih interesa menadžera je takođe odigrao ulogu ovde. Zaključujemo iz rada Roaf et al. (2014) da njihove funkcije su takođe bile prilično neizvesne u novim uslovima, za razliku od vremena komunizma, kada je visok položaj u društvu bio vezan za članstvo u komunističkoj partiji i to im je davalo izvesnost da će ostati u društvu. U novoj eri, kada su se čuli glasovi o čistkama na visokim pozicijama, menadžeri su morali da čekaju na restrukturiranje i njihovu potvrdu na funkciji od strane novog rukovodstva.

Kompanije koje su došle u strane ruke prošle su kroz dugoročnu transformaciju. Novi vlasnici su, za razliku od čeških, istakli visoku produktivnost i kvalitet proizvoda i uveli novu kompanijsku kulturu, što je u početku naišlo na nerazumevanje zaposlenih, ali većih protesta nije bilo. Uslovi i izgledi koje su vlasnici nudili bili su atraktivni, kao što su veće plate, sigurnost za one koji su dobro radili, a za neke zaposlene nada za putovanja u inostranstvo i razvoj karijere. Prvobitni strah je bio izazvan kontradikcijom između zapadne i socijalističke radne etike, kada se jednostavno nije vodilo računa o produktivnosti i kvalitetu, a obezbeđeni su i oni koji nisu dobro radili.

Mager i Jesswein govore i o uslovima u kojima se odvija privatizacija u **Rusiji** i koji su po njima obeleženi dubokom depresijom ekonomske aktivnosti i političkim i ideološkim rasulom. Osnovni ciljevi reforme svodili se na rehabilitaciju privatnog vlasništva i njegovu zaštitu, izgradnju tržišne privrede uz deregulaciju, monetarnu i cenovnu reformu u uslovima otvaranja i liberalizacije (Mager i Jesswein, 2009). U Rusiji su radnici dobili velike beneficije i mogućnost da zadrže kontrolu nad preduzećima, a u privatizaciju je uveden privatizacioni novac – vaučeri. U tom momentu, opredeljenje za vaučerski sistem rešio je problem kreiranja platežno sposobne potražnje, a istovetno je država kompenzovala građanima gubitak štednje usled inflatornih nabojaa, kako navode autori. Jedan od zaključaka koji ističe Sprenger u svojim istraživanjima (2011, 2014) je da u slučaju Rusije privatizacija (model) ne utiče na dugoročnost privređivanja preduzeća, i da verovatno odgovorajući menadžment može da reši taj problem.

Privatizacija u **Poljskoj** karakteristična je ekonomskim i političkim konfliktima između jakih sindikata i birokratskih struktura. Tokom celog perioda, kako navode autori, vodila se rasprava o tempu i modalitetima privatizacije, tako da Poljska predstavlja poligon sučeljavanja različitih ideja i koncepata. Njen program je pretrpeo brojne zaokrete uz buran razvoj autonomnog privatnog sektora (Aussenegg, 2007).

Zakon o privatizaciji donet u julu 1990. godine predvideo je tri modela privatizacije: (Živković, Zec, 1997; Begović, i dr., 2000)

- *prvi model* – “korporativizacija i komercijalizacija preduzeća podrazumeva nominovanje na državu celokupnog kapitala preduzeća iskazanog u akcijama”.
- *drugi model* – “privatizacija malih i srednjih preduzeća obavljena je likvidacijom tj. prestankom postojećeg preduzeća prodajom celog ili dela preduzeća ili stvaranjem novog preduzeća od strane zaposlenih i uprave, koje potom od Ministarstva iznajmljuje imovinu državnog preduzeća često uz fiksnu naknadu koja je vrlo stimulatívna usled visoke inflacije”.
- *treći model* – “privatizacija preduzeća, za koja je ocenjeno da nemaju perespektivu sprovedena je putem bankrotstva kada država likvidira preduzeće i prodaje imovinu u celini ili komad po komad. Ovaj oblik privatizacije obuhvatio je preko 1000 preduzeća, što pokazuje stanje poljske privrede” (str. 69).

Rezultati privatizacije u Poljskoj ocenjuju se dosta kontradiktorno i to da su početni neuspesi sa prodajom znatno popravljeni uključivanjem masovne privatizacije koja je ubrzala proces. U godinama 2008–2009. u Poljskoj je došlo do ekonomske stagnacije izazvane globalnom ekonomskom krizom, što je rezultiralo pogoršanjem kako opšte ocene stanja u zemlji, tako i mišljenja o stanju u zemlji. privrede. Naredna 2010. godina donela je poboljšanje ekonomske situacije i javnog raspoloženja u zemlji. Istraživanje CBOS-a9 pokazuje da se stav poljskog društva prema privatizaciji menja. U 2010. anketirani Poljaci su privatizaciju povezivali prvenstveno sa razvojem privrede (77%), boljim upravljanjem kompanijama (76%) i efikasnošću (75%). Krajem 2010. godine skoro 90% anketiranih Poljaka, koji su bili i investitori na Varšavskoj berzi, razmišljalo je o privatizaciji na ovaj način. Međutim, privatizacija se i dalje negativno povezuje kod nekih ispitanika, iako se procenat ovih mišljenja sistematski smanjuje. Među negativnim asocijacijama na privatizaciju uvek dominiraju nezaposlenost (33%) i korupcija (42%). U javnom mnjenju, korisnici privatizacije su često bile

interesne grupe koje su imale koristi od nepravedne prodaje državne imovine (Matuszczak, 2015).

3.8. Privatizacija u zemljama nastale raspadom bivše SFRJ

Privatizacija u zemljama koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije ima svoja obeležja koja se umnogome razlikuju od države do države nastale iz tog korpusa. Rezultate privatizacionih procesa ćemo prikazati na jedan sintetičan i krajnje jednostavan matrički način a za potrebe komparacija koje će biti podloga za empirijska istraživanja koja slede u ovom radu. Opređeljujemo se da na ovaj način predstavimo istraživanja autora koji su bili prvaci u ovoj oblasti i načinili izvorna istraživanja na ovu temu. Literatura koja se kasnije, doduše danas gotovo i nedostupna, stvarala uglavnom predstavlja istraživanja koja se referišu prema ovim autorima.

Uslovi u **Sloveniji**, su bili takvi da je proces vlasničkog transformisanja određen je sa euforičnim osamostaljenjem (ukinuti su jugoslovenski zakoni i Zakon o društvenom kapitalu nekadašnje SFRJ) i tada je snažno okarakterisana težnjama da bude ostvarena makroekonomska stabilnost uz pomoć monetarnih, fiskalnih i pored tog ostalih reformi koje su konzistentne. Ciljevi privatizacije svodili su se na traženje kompromisa između pristalica brze i radikalne vlasničke reforme. Model privatizacije rađen je u uslovima sukoba oko tempa i modaliteta privatizacione procedure.

Za svako preduzeće radio se privatizacioni projekat koji u sebe uključuje procenu vrednosti, promenu statusa preduzeća, prospekt i javni poziv za prodaju gde je ubrzavanje procesa privatizovanja izvršeno tako što su uključene besplatne masovne privatizacije uz uključenje podele 40 odsto kapitala društvenog tipa slovenačkim građanima.

Prema Živkoviću i Zecu (1997) rezultati privatizacije Slovenije mogu se okarakteristati kao *izrazito povoljni*, i to :

- *“uprkos brojnim sporovima izazvanim zahtevima za reviziju privatizacije sprovedene u skladu sa saveznim zakonom i demagoškim obračunima oko „realne cene” društvenog kapitala”.*
- *“Pokazalo se da privatizacija protiv interesa radnika i za novac nema šanse za uspeh, da je malo interesovanja stranog kapitala i da privatizacija treba da prethodi restrukturiranju”.*
- *“Prednosti za zaposlene su daleko najveće jer oni prodaju sertifikate u svojim preduzećima, a dodavanje sertifikata građanima proširilo je krug pristalica privatizacije”.*
- *“Makroekonomska stabilnost i razvoj finansijskog tržišta su, naravno, osnova na kojoj se obezbeđuje dalji rast efikasnosti privrede”.*

Veliki program privatizacije bio bi kraj posebnog puta Slovenije. Kao jedina zemlja u tranziciji, republika u južnom delu Alpa posle velikog preokreta oko 1990. godine nije prodala nijednu banku stranim zemljama, a investitori nisu gradili mostove. Privatizacija je bila samo formalna, sa velikim, anonimnim fondovima, a preduzeća su na kraju završila u državnim bankama. Slovenački model je uvek bio kontroverzan. Strani investicioni bankari i njihovi ekonomisti posebno su odmahivali glavama, a neke ambasade EU su negodovala zbog kršenja pravila. Kada je Slovenija, uz baltičke zemlje, 2009. najteže udarila u krizu, došlo je do odgovarajućih problema.

Sa krizom, svi loši krediti su koncentrisani u državnim bankama. Država je morala da ih izdržava, ali je u isto vreme sve manje primala. Deficit je rastao i rastao. Povremeno je republika morala da plaća kamate i do sedam odsto za nove obveznice. Desetine hiljada Slovenaca izašlo je na ulice, ne za njihov "slovenački model" već protiv korupcije i protiv političke klase koja je još vodila stare borbe.

U tadašnjoj **Makedoniji** se odvijao proces privatizacije koji se karakterisao tranzicionom recesijom i političkom konfuzijom i nestabilnošću.

Ciljevi privatizacije su bili povećanje efikasnosti i socijalne stabilnosti, ali su postojali i brojni sporovi oko metoda privatizacije. Glavni oponenti bili su zaposleni i država. Postignuta je politička saglasnost oko napuštanja koncepta društvene svojine i traženja poznatog vlasnika nad imovinom preduzeća. Prema Živkoviću i Zecu (1997) i kasnije kod Veljanovski (2014) nova politička birokratija je donekle suspendovala decentralizovanost i stimulativnost

Saveznog zakona o društvenom kapitalu pomerajući centar moći prema Agenciji koja ima značajna ovlašćenja u sprovođenju procesa privatizacije. Zakon koji je tada donet je klasifikovao sva preduzeća na mala, srednja i velika, pri čemu se državni nadzor povećavao sa veličinom preduzeća a posebnom nadzoru su se izlagala velika preduzeća.

Rezultati privatizacije u Makedoniji odnose se na naredno. U Makedoniji 90% preduzeća je bilo pogodeno privatizacijom, a glavni korisnici su najbolji korporativni zaposleni i menadžerski timovi koji su dobili priliku da steknu i poseduju preduzeća kojima upravljaju. U makedonskom slučaju stranci su jednaki domaćim građanima, ali su strane investicije niske, osim u najatraktivnije fabrike. Završenim modelima transformacije dominiraju interne akcije i otkupi zaposlenih u malim firmama, interne akcije, otkupi zaposlenih i menadžerski otkupi u srednjim firmama, i menadžersko zapošljavanje i otkupi u velikim firmama (Nedkov, 2015). Vlada i Agencija za privatizaciju imaju velika diskreciona ovlašćenja u sprovođenju privatizacije, što u velikoj meri određuje strukturu budućih vlasnika privrednih resursa. Od 1216 preduzeća, privatizacija je završena u 970 preduzeća. Nedostatak masovne besplatne privatizacije je uzrok neuspeha glavnog finansijskog tržišta i krize restrukturiranja formalno privatizovanih firmi. U poređenju sa iskustvom Slovenije i drugih zemalja koje su sprovele masovnu privatizaciju, ukupni makroekonomski i mikroekonomski rezultati (restrukturiranje i oporavak) nisu baš dobri. Kako Miljovski (2015) govori uzroci bolesti su takođe mnogi.

Danas, poljoprivreda i prehrambena industrija u Republici Severnoj Makedoniji ne samo da imaju značajan doprinos BDP-u, već su zajedno veliki poslodavac i imaju veliki doprinos u spoljnotrgovinskoj razmeni i javnoj i privatnoj potrošnji (Mizik, 2010). Ekonomski, ovaj sektor je treći po veličini nakon usluga i industrije. Učešće poljoprivrede u BDP-u, prema poslednjim podacima RZS-a, stabilno je preko 10 odsto, a zajedno sa prerađivačkom industrijom učešće raste na 16 odsto. Izvoz poljoprivrednih proizvoda, posebno proizvoda sa visokom dodatnom vrednošću kao što su vino, jagnjetina, voće i povrće, čini 15-17 odsto ukupnog izvoza zemlje.

U **Hrvatskoj** je proces privatizacije karakterisan i obojen izrazitom odbojnošću prema bivšem jugoslovenskom zakonodavstvu i njegovom suspendovanju, ratnim stanjem i otkazivanjem regulative na velikom delu teritorije, hiperinflacijom i ogromnim budžetskim neravnotežama. Po autorima Zec (2005) i Redžepagić (2016) pritiskom iseljeničkog lobija i emigracije da se koncept prilagodi njihovim specifičnim interesima uslovio je da je Hrvatska već 1990. godine suspendovala Savezni zakon o društvenom kapitalu.

Ciljevi privatizacije ogledali su se u nedvosmislenom političkom opredeljenju da treba napustiti koncept društvene svojine i izvršiti radikalnu svojinsku reformu. Izabrana rešenja preferirala su koncept brze i obavezne privatizacije ali uz suspenziju autonomije radnih kolektiva uvođenjem državne kontrole. Hrvatski model privatizacije se koncipirao prema interesima novog vladajućeg sloja.

Za razliku od većine zemalja srednje i istočne Evrope, zemalja takozvane tranzicije, privatizacija u Hrvatskoj nije bila ni divlja ni poštena. Zamišljena je u ključu 'nacionalne obnove' koju je planirao ili, bolje rečeno, sanjao Franjo Tuđman. Prvi korak u procesu privatizacije bio je pronalaženje jednog ili više vlasnika imovine. U bivšoj Jugoslaviji vlasništvo nad fabrikama, bankama itd. nije definisana kao 'državna', kao u zemljama Varšavskog pakta, već 'socijalna', zasnovana na ideji samoupravljanja.

Slovenija je, na primer, rešila problem apstraktnog vlasništva tako što je – po sistemu vaučera – deo akcija podelila građanima, uključujući bebe, a ostatak zaposlenima u bivšim društvenim preduzećima. Poslednji jugoslovenski predsednik, reformista Ante Marković, razmišljao je da uradi nešto slično (ali uz apsolutnu prednost sadašnjih i bivših radnika). Ali nije bilo vremena za sprovođenje ovih ideja, zbog raspada jugoslovenske federacije, rata itd. Umesto toga, prvo se nacionalizovala društvena imovina, na način da je država postala vlasnik. Deo ove nove državne imovine tada je bio predodređen za privatizaciju. Ali to nije bila prodaja po tržišnim kriterijumima. Državna agencija za privatizaciju (na čijem je čelu jedno vreme bio budući premijer Zlatko Mateša) morala je pratiti predhodno definisane kriterijume. Prodaja je bila kontrolisana. Centralni kriterijum bio je 'nacionalni interes'.

Kao određeni argumenti koji se ističu kao pozitivni u smislu privatizacije kod analiziranih država mogu se istaći kroz stavove da privatizacija: je uticala na uvećanje privatnog sektora i tako na stopu rasta; jačala je tehnološki razvoj i preduzetništvo; kompanije u privatnim rukama su efikasnije od onih koje su državno vlasništvo i to je korisno bilo za budžet države (Boorsma, 1994, str. 25). Isto tako Boorsma (1994) naveo je i neke činjenice protiv ovog procesa, a koje su bile evidentne u državama koje smo analizirali, slično i kod Crnković i dr. (2010). Tako je privatizacija uticala na uvećanje troškova, smanjila nivo zaposlenosti i vodila ka gubitku kvaliteta. Iako je praksa pokazala da privatne kompanije imaju veću efikasnost od državnih, na osnovu ovih primera vidimo da drugi argumenti koje ističemo ovde su manje analizirani i dokazani.

Predstavljanjem stavova referentnih autora, u ovom delu, prikazali smo šta se dešavalo kao prethodnica i sledbenica u republikama ex YU koje su po ekonomskim i finansijskim karakteristikama i kapacitetima slične našoj državi te su rezultati uporedivi. Sledi opšta teorijska polemika i analiza procesa tranzicije, koji inkorporira i procese privatizacije u zemljama u razvoju, čijem širem i užem kontekstu pripada i Srbija, pa u kontekstu toga nalazimo relevantnost teorijskog istraživanja koje sledi kako smo naveli.

4. POLITIKA PROCESA PRIVATIZACIJE, PROBLEMI I POSLEDICE

4.1. Pregled i kvalitativna analiza reformskih procesa u zemljama u razvoju

Na početku ovog poglavlja disertacije polazimo od potrebe da se u širem kontekstu, a i prema samoj prijavi načelno osvrnemo procesu tranzicije kao reformskom procesu koja je ustrojila i ekonomsko - politički ton svih procesa, dinamike i regulatornih okvira privatizacije koja je sledila.

Prva karakteristika “ekonomije u tranziciji obuhvata permanentu izmenu odnosa svojine, te i drugih segmenata privrede i društva”. Predhodno navedena činjenica određena je kao nepostojanje prelaznih ekonomija. Po Zdravković, Radukić (2005) *druga karakteristika ekonomije (privrede) u tranziciji jeste njen alterantivni karakter razvitka. Treća karakteristika jeste pojava i funkcionisanje posebnih prelaznih ekonomskih oblika.* Praktično, ova karakteristika je posledica mešavine starih i novih elemenata čime se formira mešovita privreda (Zdravković, Radukić, 2005). Predhodno apostrofirani autori navode da *četvrta karakteristika* odražava posebno svojstvo protivurečnosti u tranzicionoj privredi. To su protivurečnosti koje izražavaju prelaz od starog na novo, a taj prelaz označava razvoj privrede i društva. *Peta karakteristika* je istoričnost privrede u tranziciji, i povezana je sa dve okolnosti i to prva okolnost izražava polazna stanja i protivurečnosti u društvu dok druga okolnost izražava specifične osobenosti regiona ili pojedinih zemalja koje se nalaze u tranziciji.

Navedene karakteristike mogu da budu osnova za analizu ekonomije u tranziciji, a time i za formiranje teorije prelazne ekonomije (Manić, 2008).

Zdravković, Radukić (2005) tvrde da ova teorija treba da objasni novi privredni sistem koji se zasniva na sledećim komponentama, kao što su: pluralizam svojinskih odnosa, tržišno privređivanje, afirmacija privatnog preduzetništva, afirmacija preduzeća kao glavnog privrednog subjekta, postojanje profita kao osnovnog motiva privređivanja, nova uloga države koja obezbeđuje stabilan pravni poredak i učestvuje u ostvarenju socijalnih programa. Javlja se

veći broj pitanja gde je potrebno odgovoriti da bi bila izvršena tranzicija iz centralno planske, odnosno komandne, u slobodnu privredu baziranu na tržišnim uslovima navode Jovović i dr. (2015), a ranije i Madžar (2006).

Osnovni problemi ili pitanja na koja treba dati odgovor i rešenje jesu sledeće: ŠTA, KO, KAKO, i za KOGA treba sprovesti tranziciju, i s tim u vezi predmet tranzicije jeste društvo kao celina, tj. društveni sistem sa svojim podsystemima (Rosić, Devetaković, Đorđević, 1999). Prethodno apostrofirani autori problematizuju pitanje da li prvo, menjati privredni sistem, a posle toga politički sistem ili obrnuto.

Obzirom da su ovi procesi kao ekonomsko i šire političko pitanje prethodili kasnijim procesima, posebno u Srbiji, efekte privatizacije i domete transformacije možemo ponerisati i odgovorima na gore navedena pitanja. Pitanja koje navedeni autori respektuju su teorijskog značaja obzirom da nisu presudno uticala na donošenje javnih politika i praksi.

Empirijska analiza na konkretnim primerima privatizovanih preduzeća koja slede u narednim poglavljima ide u prilog ovim tvrdnjama iako je sve napred navedeno zapravo teorijska rekonsideracija navedenih autora.

4.2. Analiza Zakona o privatizaciji – dometi, efekti i posledice

Analiza zakona o privatizaciji i njegovi dometi ujedno predstavljaju analizu pravnih aspekata procesa privatizacije, što smo poentirali i kao pravni aspekt naučnog doprinosa disertacije (u poglavlju 2.5). Zapravo govorimo o tretmanu vlasništva i s tim u vezi promenama, koje su se fazno odvijale.

U tom smislu, nužno je dati pregled faza kroz koje je taj proces prolazio, izmena vlasništva, odnosno proces privatizovanja u Srbiji može biti podeljen u nekoliko faza i to su (Miladinović, 2006, str. 136):

- faza od 1990. do 1991. godine kada je donet Zakon o društvenom kapitalu. Isti je bio vrlo liberalnih opredeljenja, dok se proces privatizovanja decentralizovao a državna uloga se eliminisala,

- faza koja je trajala od 1991. do 1994. godine i za nju je karakteristično donošenje Republičkog zakona o uslovima i postupku transformacije društvene u ostale oblike svojine. Na osnovu istog kompanije koje su imale strateški značaj i podržavljene su se isključile iz procesa privatizacije,
- treća faza je počela 1994. godine i trajala do 1997. godine i tada je došlo do poništavanja celokupne privatizacije izvršena do tada. Oko pet stotina kompanija koja su počela proces privatizovanja do te godine su potražila zaštitu od Privrednog suda, a tada se učešće ad kapitala u privredi svelo na samo 3%,
- u fazi nakon toga od 1997. do 2001. godine doneti su Zakon o svojinskoj transformaciji i Zakon o Akcijskom fondu, te Uredbe o listi preduzeća koja se privatizuju prema posebnom programu, zatim o ovlašćenim procenteljima i o tarifama. Tada je postajala mogućnost da deo kapitala od gotovo 60% se podeli besplatno. Država ipak nije pokazala spremnost da privatizacija bude sprovedena do kraja, iako se najviše privatizacija podredila nadležnosti samih kompanija,
- faza od 2001. godine do danas obeležena je time što su doneti Zakon o privatizaciji, Zakon o Agenciji za privatizaciju i Zakon o Akcijskom fondu i za to prateće uredbe. Primarnost tog zakona se ogleda u tome da je država pokazala odlučnost da privatizacija bude sprovedena do kraja.

Upravo ovaj pregled faza kroz koje je tretman vlasništva prolazio ukazuje na kompleksnost pravno-ekonomskih odnosa i političkih aspekata u Srbiji. Oni su nužno određivali tok, dinamiku i krajnje ishode. Čini se da je ta faznost bila u tom smislu i nužnost obzirom da se suštinski odnosila na transformacioni put socijalnoplanske privrede u efikasno tržišno privređivanje.

4.2.1. Najkarakterističniji slučajevi kršenja zakona u postupku privatizacije

Zakon o privatizaciji je donet 2001. godine i njime se regulisala oblast privatizovanja, te se oročilo trajanje tog procesa do polovine 2005. Nakon što je zakon donet, proces privatizovanja se ubrzao, s obzirom na to da inicijativa za pokretanje je mogla biti data od šireg kruga subjekata, a naročito od strane zainteresovanih kupaca i ministarstva koje je bilo nadležno

za poslove privatizovanja. Taj zakon ukida dobrovoljnu privatizaciju u Srbiji iz razloga što se osniva Agencija za privatizaciju sa ovlašćenjima pokretanja postupka privatizovanja određenih društvenih kompanija. Postupak privatizacije većeg broja subjekata, prema ovom zakonu, trajao je vrlo dugo, pa rešenja i modeli određeni tim zakonom su bili neadekvatni i donosi se novi zakon koji je na snagu stupio u 2014. godini. Kao što je već navedeno u momentu kada ovaj zakon stupa na snagu, privatizacija je bila pokrenuta kod preko 500 preduzeća i od toga je preko 150 njih bilo u postupku restrukturiranja. U ovom zakonu su određeni modeli, metode i mere koji su bili u primenljivi jedino za preduzeća koja su imala održivo poslovanje, a kod onih gde je procena bila da nisu održiva predviđalo se da može biti podnet predlog za stečaj. Određene su i mere sa ciljem da se pripreme i rasterete subjekti, pored ostalog za otpisivanje duga posle uspešno izvršene prodaje kapitala ili dokapitalizovanja. U zakonu su određeni i rokovi da se okonča privatizacija kapitala i to do 2015. godine, a to nije u potpunosti izvršeno.

Zakon donet 2014. godine je predvideo da se proda, umesto da se podeli društveni kapital. Prodaja na osnovu istog se mogla vršiti aukcijom i tenderima koji su smatrani kao transparentni način prodaje i uz pomoć kojih se u većoj meri, umanjivala mogućnost da se vrše zloupotrebe, koruptivna dela i druge moguće nelegalne aktivnosti. Aukcija, koja je način prodaje, namenila se za manja preduzeća koja su imala slabiju ekonomsku snagu sa prethodno izvršenim restrukturiranjem. Sa druge strane, tenderi su namenjeni za veća i krucijalnija preduzeća, a koja su mogla da generišu kapacitet atrakcije stranih investicija. U Zakonu je određena i prodaja za strateške investitore, te i prenošenje akcija radnicima do 30% kapitala u preduzeća koja se prodaju aukcijom. U toku privatizacije pomoću tendera, radnicima i građanima se prenosi 15% akcija. Restrukturisanje je bio važan institut koji se odredio Zakonom, a sprovođenje istog se vrši u slučajevima kada je Agencija procenila da kapital ili imovina subjekata privatizacije ne može da bude prodana metodama javnih tendera ili javnim aukcijama ukoliko nema prethodnog restrukturiranja. Restruktuiriranje podrazumeva sledeće radnje:

- sprovođenje statusne promene ili promene pravnih formi i unutrašnje organizacije i ostale promene,
- otpisivanje glavnica duga, kamata koje pripadaju ili ostalih potraživanja u celosti ili delom,
- otpisivanje duga u celosti ili delom u cilju namirenja poverilaca iz sredstava dobijenih prodajom kapitala subjekta u samom postupku privatizacije.

Nakon izvršenog restrukturiranja, Agencija treba da izvrši prodaju kapitala, tj. imovine uz pomoć tendera ili aukcije.

Analizirajući izveštaje i analize najkarakterističnijih slučajeva kršenja zakona o postupku privatizacije imalo je osnova za koruptivna delovanja. Savet za borbu protiv korupcije osvrnuvši se na 2003. godinu je vlasti ukazivao da postoje štetne odredbe Zakona, i da nisu precizna rešenja iz propisa koja se odnose na privatizaciju, te da u tom pogledu primena istih je uticala na moguću korupciju (Zimonjić i dr., 2019; Savet za borbu protiv korupcije, zvaničan izveštaj, 2012).

Savet je 2004. godine, zajedno sa ekspertima OEBS-a, tokom saradnje i revizije propisa u privatnom sektoru, konstatovao da postoji mnogo nejasnih i nelogičnih činjenica koje otvaraju mogućnost korupcije. Zaključujemo iz priložene analize zakona i slučajeva da su mnoge odredbe iz zakona relativno nejasne, dozvoljavajući široko rasprostranjenu nezakonitost u privatnom sektoru, a sličan zaključak nalazimo i kod Madžar (2014). Prilog navedenom, a prema savetu, tj. zvaničnom izveštaju za borbu protiv korupcije (2012) kombinacija funkcionera i uticajnih ljudi postala je moguća, a direktor organizacije dobio je i pravo da oštro donosi odluke o reorganizaciji, načinu, prirodi, uslovu i metodici privatizacije, što je otvaralo mnoga pitanja.

Agencija za privatizaciju u toku prodajnog postupka nije izvršavala primarni zadatak, da subjektu pronađe odgovarajuće vlasnike, a to se pre svega vidi u zaključcima da je olako kontrolisana delatnost investitora, odakle potiče novac za kupovinu preduzeća, a nije vršeno ni utvrđivanje finansijskog stanja, reputacije i registracije mogućeg kupca, a to je uticalo da se stvori teren „fantomskih kompanija“ koje bi tu učestvovala u procesu privatizacije (Savet za borbu protiv korupcije, zvaničan izveštaj, 2012).

Mnogi postupci privatizacije prekršili su primarna načela Zakona o privatizaciji. Agencija je imala niz štetnih ugovora sa klijentima, to je značajno veliki problem jer se radilo o takozvanim „Ugovorima o pristupu“, gde pravila igre postavlja Agencija, a druga strana nema učešća u formiranju ugovora, već isključivo u celosti može da ga prihvati ili odbije.

Kao rezultat toga, značajan niz ugovora posledično se raskidao. Sa druge strane u takvim slučajevima (raskinutim ugovorima) subjekat koji se privatizuje, kupci, mali akcionari

i država već su pretrpeli ogromnu štetu, koja je uglavnom prouzrokovana radnjama obe ugovorne strane.

U navedenom izveštaju iz kog preuzimamo informacije važne za analizu u ovom poglavlju nalazimo i da je pogrešna izvedba procesa privatizacije prouzrokovala stanje na tržištu da mnoge kompanije više ne vrše primarne delatnosti koje su vršile pre privatizovanja. Na taj način preduzeća koja se unište vrlo teško pronalaze nove kupce ili strateške partnere zato što se šire gledajući narušava poverenje u pravni sistem RS, kod onih koji žele da investiraju (Savet za borbu protiv korupcije, zvaničan izveštaj, 2012).

4.2.2. Analiza zakona o nezakonitom sprovođenju privatizacije

Kada govorimo o privatizaciji u kontekstu naše zemlje, a sa aspekta regulative koja je ovo “novo” polje ekonomske stvarnosti pokrivala, prvo što se zapaža je da u toku sprovođenja detaljne kontrole od strane Agencije izloženo proveru 2.035 kompanija, pri tome su pravnoj reviziji izloženi oni akcionari čije su akcije kupovane po ranije važećim zakonima, njih oko 680.000 akcionara, koji su primenom rešenja o revalorizaciji praktično retroaktivno suspendovani.

S tim u vezi je preko 500 preduzeća nezadovoljnih rešenjem Agencije podnelo tužbu Privrednom sudu u Beogradu. Privredni sud je osporio rešenja Agencije u do sada donetim presudama (173) priznajući pravo preduzećima.

Zbog gore navedenih slabosti tih modela privatizacije dovelo je do toga da se model pretvorio u insajdersku privatizaciju sa svim koncepcijskim slabostima i prodaju “u bescenje”, a ogroman deo građana pretvara u protivnike privatizacije.

Ovakav pristup ozbiljno je narušio princip jednakosti i pravne sigurnosti kao preduslova kreiranja pogodnog ambijenta za priliv stranih investicija koje predstavljaju osnov razvoja i stabilnosti privrede.

Na osnovu rešenja Agencija za privatizaciju - zakonski ima statut pravnog lica sa mogućnošću prodaje kapitala, tj. imovine, a vrši i promociju, inicijaciju, sprovođenje i

kontrolisanje postupka privatizovanja, skladno Zakonu (<https://privatizacija.privreda.gov.rs/Zakoni/10017/Zakon-o-agenciji-za-privatizaciju.shtml>).

“U obavljanju poslova kontrole postupka privatizacije, u smislu propisa o privatizaciji, Agencija proverava: procenjenu vrednost kapitala ili imovine subjekta privatizacije; usklađenost programa privatizacije ili programa restrukturiranja sa propisima; usklađenost priliva sredstava po osnovu izvršene prodaje sa ugovorom o prodaji i izvršenje ugovora o prodaji u kojem je Agencija ugovorna strana, kao i prenos akcija bez naknade zaposlenima” (<https://privatizacija.privreda.gov.rs/Zakoni/10017/Zakon-o-agenciji-za-privatizaciju.shtml>).

Agencija na osnovu posebnih zakona vrši uređenje položaja, dužnosti, obaveza, prava i ostalih pitanja koja su bitna za rad (<http://www.priv.rs/Arhiva-propisa/321/Zakon-o-privatizaciji>). Na osnovu Zakona Akcijski fond jeste pravno lice na koje treba preneti akcije kako bi se izvršila prodaja skladno odredbama istog i zakona kojima je uređen fond akcija.

Modeli privatizacije koje su sve verzije zakona poznavale jesu:

1. prodavanje kapitala;
2. prenos kapitala bez naknade.

Prodaja kapitala, tj. imovine subjekta privatizovanja se izvršava na osnovu neke od metoda i to:

1. javni tedner ili
2. javna aukcija.

Prenos kapitala bez naknade vrši se kada se izvrši prodaja kapitala na osnovu:

1. prenosa deonica zaposlenima;
2. prenosa deonica stanovništvu.

“Kupac kapitala ili imovine može biti domaće ili strano pravno ili fizičko lice, u skladu sa Zakonom” (<http://www.priv.rs/Arhiva-propisa/321/Zakon-o-privatizaciji>).

Sve napred navedeno su samo fragmenti pomenutog Zakona gde možemo konstatovati da je u svim verzijama sa dopunama i izmenama, utemeljena dobra pravna forma kojom se neka oblast određenih odnosa reguliše a da je politizacija upravljačke strukture Agencije, interesi vlasnika krupnog kapitala, nereformisano sudstvo, kolaboracija sa različitim interesnim

sferama i pritisak stranih investitora uslovio kršenje i zaobilaženje zakonskih propisa i postizanje neželjenih, a opet ciljanih efekata. O konačnim efektima privatizacije, komentar modela i analiza procesa slediće u narednim poglavljima. Nezakonito sprovođenje privatizacije se zapravo bazira na zloupotrebi diskrecionih ovlašćenja o čemu sledi analiza.

Usvojeni model je imao određena ograničenja, kao i svi modeli privatizacije (Radulović, 2014). Međutim, glavni problem je bio u tome što je postojao jaz između modela i njegovih ciljeva. Očekivalo se da će model zasnovan na prodaji generisati značajan prihod, ali nije bilo velike potražnje za kupovinom privatizovanih preduzeća. Na samom početku, interesovanje za tendersku privatizaciju bilo je od strane nekih stranih firmi, koje su ranije pokazivale interesovanje (čak i pod sankcijama UN). U ovoj vrsti privatizacije, profitabilne firme koje se relativno lako mogu restrukturirati su prve koje privlače investitore. Takođe prednost se ogleda u niskoj ceni i relativno jednostavnom integrisanju u osnovnu delatnost kupca. Očigledni ciljevi bili su u sektorima proizvodnje čelika, pivarstva, cementa itd. Drugim rečima, glavni motivi su bili udeo na tržištu i/ili jeftina akvizicija. Naravno, uspešne kompanije je lakše prodati nego manje profitabilne ili na ivici bankrota. S druge strane, akvizicije od strane vodećih stranih kompanija trebale su da budu znak da je Srbija povoljna za poslovanje. Nadamo se da će priznata, pro-biznis vlada privući nove investitore u proces privatizacije, što će na kraju dovesti do rasta i smanjenja društvenih tenzija u procesu tranzicije. Tenderski proces je bio rezervisan isključivo za pravna lica. Dakle, bio je lakši proces kada su velika preduzeća bila predmet privatizacije. Strani konsultanti su bili uključeni u proces evaluacije i utvrđivanje uslova tendera. Ovaj proces je bio više u očima javnosti, što je samo po sebi trebalo da obezbedi transparentnost. Uprkos tome, velike strane firme su možda stekle određenu prednost u ovom procesu postavljanjem tenderskih uslova preko stranih konsultanata, kao što je verovatno bio slučaj u barem nekim od ovih privatizacija. Još jedan nedostatak modela zasnovanog na prodaji je vezan za dužinu procesa. Prvi korak u prodaji kompanije je postavljanje cene. Uvedene su procedure koje zahtevaju da firme procenjuju licencirani procenitelji. Nakon utvrđivanja cene, usledila je holandska aukcija (spuštanje zadate cene). Ograničen broj evaluatora je bio na raspolaganju da završe zadatak. Hiljade firmi stajalo je u redu za procenu kako bi pokrenuli proces privatizacije. Ne samo da će ovaj proces potrajati, već će se morati i kontrolisati. Drugim rečima, sami rezultati se moraju proceniti.

4.2.3. Model zloupotrebe diskrecionih ovlašćenja

Kada govorimo o različitim modalitetima zloupotrebe diskrecionih ovlašćenja osvrnućemo se na određene činjenice. Bitno za istaći, da je Savet za borbu protiv korupcije odredio i cilj da vrši analizu politike i toka privatizovanja i to na osnovu toga što razmatra mnoge prigovore, gde je izražena sumnja da iza prekršaja u postupcima privatizovanja je sakrivena mogućnost koruptivnih delovanja.

Zaključak je sledeći:

1. Privatizacija je potpuno izdvojena iz kompleksnog projekta svojinske transformacije i strategije socijalnog razvoja.
2. Zakon o privatizaciji je suprotan odredbi u čl.58 Ustava Srbije.
3. Dovedena je u pitanje i demokratska koncepcija privatizacije.
4. Privatizacioni predmet nisu mogla da budu bogatstva iz prirode i dobra koja imaju opšti interes, a uz to da je jasno i precizno određeno na šta se konkretno odnosi.
5. Podaci o firmi koja se privatizuje moraju biti javni i transparentni.
6. Velika prisutnost diskrecionih prava konsultanata kada je u pitanju cena kapitala i uslovi plaćanja.
7. Mogućnost pregovaranja među ponuđačima.
8. Favorizacija ponuđača.
9. Nisu obezbeđeni uslovi za zaštitu prava manjinskih akcionara.
10. Identifikovana je slabost privrednih sudova.
11. Neidentifikovani tokovi novca i kontrola plaćanja.
12. Nepostojanje uvida u postupanje po socijalnim programima.

Na osnovu predstavljenih segmenata prema navedenom izveštaju Saveta koji je korišćen kao osnova za analizu (Izveštaj Saveta za borbu protiv korupcije) može biti donet zaključak da je veliki broj aspekata prilikom procesa privatizovanja u Srbiji zloupotrebljen.

Nesumljiv je negativni efekat sprovedenog srpskog modela na privredu uopšte. Drugim rečima, iako je početna depresija nezavisne privrede iza nas, a u poslednje tri do četiri godine postoje pozitivni trendovi jasno je da "Nemačka i Austrija imaju i životni standard 3,5 puta veći

od, recimo, Srbije, i Centralna Evropa. Evropske zemlje poput Češke, Mađarske, Poljske i Slovačke naprednije su od Srbije za 80 odsto. Ovo je razumno s obzirom da je privredni rast Srbije na nivou iz 1976. godine i samo 78,1% iz 1990. godine. stopa rasta od 4%, biće potrebno još sedam godina da dostigne BDP iz 1990. godine" (Jakopin, 2018).

4.3 Analiza privatizacije i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u javnoj svojini Republike Srbije

U svom Izveštaju o državnom i zadružnom zemljištu za 2012. godinu, Savet za borbu protiv korupcije je iscrpno naveo kako je Agencija za privatizaciju privatizovala poljoprivredna preduzeća i udruženja, a da prethodno nije definisala šta čini društveni kapital privatizovanog subjekta. Pre svega, ovo se svodi na zemljišnu imovinu, jer su subjekti za privatizaciju imali zemljište zadružne, javne i državne svojine.

Državno i zadružno zemljište nije bilo moguće prodati, jer su imali svoje vlasnike, dok je ono društvene svojine trebalo biti procenjavano po vrednosti koje diktira tržište, zbog čega bi cena društvenog kapitala bila veoma visoka. Kupci javnih sredstava putem privatnih preduzeća i spajanja nekretnina promenili su vrstu vlasništva iz javnog i državnog u privatnu uz samo jedan dokaz, što je potvrda Udruženja za privatizaciju da su zaključili ugovor o privatizaciji. Agencija za privatizaciju je pre sprovođenja procesa privatizacije morala da poseduje potvrdu Ministarstva poljoprivrede o urađenoj imovinsko-zemljišnoj evidenciji, što ukazuje na netransparentnost i stvara sumnje o korupciji i zloupotrebama. Na osnovu navedenog, jasno je da je Ministarstvo za privatizaciju moralo da ima dopis Ministarstva poljoprivrede o izvršenom popisu i evidenciji poljoprivrednog zemljišta pre sprovođenja procesa privatizacije. Postojanje takvog sertifikata značilo je da je vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem u slučaju poljoprivrednih preduzeća i kombinata profilisan po zadružnoj, državnoj i društvenoj svojini. U slučaju da je Agencija za privatizaciju imala takav dokument Ministarstva u vezi sa spiskom imovine i garancijom svojine na zemljištu i da su poštovane sve odredbe zakona koje se apostrofiraju na poljoprivredno zemljište, nameće se naredna zagonetka *“kako je moguće promeniti vlasništvo (svojini) nad zemljištem u katastru nepokretnosti samo na osnovu potvrde Agencije da je kupac izmirio obaveze iz ugovora o kupoprodaji”* !? Agencija je dostavila Savetu

informacije koje se odnose na imena privatizovanih poljoprivrednih kombinata zatim firmi, sa imenima subjekata koji su ih privatizovali, cenama, datumima i razlozima zbog kojih je došlo do ugovornog raskida (prema dokumentu Privatizacija i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u javnoj svojini RS, 2017).

Gore navedeni argumenti, kao i mnogi drugi iz ekonomskog i socijalnog konteksta, dovode u pitanje ovu činjenicu: da ekonomija slobodnog tržišta po pravilima Vašingtona funkcioniše bolje nego što je planirano. Već iz gornje opšte konstatacije jasno je da privatizacija poljoprivrede neće slutiti na dobro. “Poljoprivreda je oduvek bila jedan od najvažnijih sektora srpske privrede, ali je njen značaj u Srbiji značajno porastao nakon kolapsa industrijske proizvodnje izazvane sankcijama i nelojalnom trgovinom”. Poljoprivredne i prateće delatnosti su važne za ekonomsku situaciju Srbije (Popov, 2013; Bogdanov, 2009).

Ako sagledamo stanje, poljoprivredno zemljište zauzima 60% ukupne površine Republike Srbije, dok je u Vojvodini taj procenat iznad 82% i najveći deo je poljoprivredno zemljište visokog kvaliteta. Republika Srbija ima 5,06 miliona hektara poljoprivrednog zemljišta, od čega se 71% površine intenzivno koristi (u vidu oranica, voćnjaka i vinograda), dok 29% poljoprivrednih površina čine prirodni pašnjaci (livade). Glavna poljoprivredna površina od 3,3 miliona hektara ili 65% se koristi kao obradivo zemljište, od čega se oko 7% godišnje se ne koristi za poljoprivrednu proizvodnju (Nuhanović, 2018; Pejanović, 2009). Po veličini i prirodi raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, Republika Srbija je jedna od evropskih zemalja sa dobrim zemljišnim resursima, jer ima 0,46 hektara obradivog zemljišta po stanovniku. Istovremeno, odnos obradivog zemljišta i trajnih zasada na pašnjacima i livadama je bolji od ostalih evropskih zemalja (71% : 29%) (Sagić, 2019).

Međutim, nedostatak privrednog rasta, a samim tim i ukupnog domaćeg proizvoda, koji je pre manje od trideset godina, nesumnjivo pokazuje nedovoljne rezultate poljoprivredne proizvodnje na nivou zemlje. Koliko je usvajanje integrisane poljoprivrede uticalo na ekonomske pokazatelje?

Privatizacija poljoprivrednih preduzeća u Srbiji sprovedena je u skladu sa Zakonom o privatizaciji iz 2001. godine, bez kontrole stanja državne i zadružne imovine, koju su koristila i kontrolisala javna preduzeća. Glavni problem predstavljala je činjenica da su kupci javnih sredstava preko privatnih poljoprivrednih udruženja u nepokretnostima promenili svoju prirodu iz javne i državne u privatnu svojinu tek nakon „potvrde” Agencije za privatizaciju da su

ispunili obaveze navedene u ugovoru o privatizaciji. Prema zakonu o pretvaranju društvene svojine na poljoprivrednom zemljištu u druge oblike svojine, ("Sl. glasnik RS", br. 49/92, 54/96 i 62/2006 - dr. zakon) i Postupku za upis poljoprivrednog zemljišta u svojinu zajednice koju koriste advokatska društva (Sl. glasnik RS, 1994), obavezu upisa i evidentiranja poljoprivrednog zemljišta koje koriste za vršenje odgovarajućih izmena u javnoj evidenciji o nepokretnostima na dan 31. decembra 1997. godine. Korišćenje zemljišta se dostavlja RGZ-u. Služba za katastar nepokretnosti, koja je izvršila analizu i proveru podataka navedenih u obrascu, bila je dužna da preuzme sprovođenje izvršenih promena na nepokretnosti i dostavi podatke Ministarstvu poljoprivrede o vlasnicima nepokretnosti zemljišta.

4.4. Prikaz slučajeva: međunarodni arbitražni sporovi procesa privatizacije

Shodno izveštaju Komisije za borbu protiv korupcije Republike Srbije a za potrebe prikaza sporova pred Međunarodnim arbitražnim sudom navešćemo primere nekoliko specifičnih ugovora.

Tačnije, posrednik u postupku privatizacije je Agenciji za privatizaciju i ATD „Putnik“ tražio raskid ugovora i povraćaj investicije iznosa od 12.685.000 dolara, koji uključuje kamate i troškove spora. Međunarodni arbitražni sud je dana 27. aprila 2007. presudio da su Agencija i „Putnik“ solidarno dužni da tužiocu plate 5.200.000,00 dolara plus kamatu za povraćaj kupoprodajne cene i 82.500,00 dolara za delimičnu nadoknadu procesa arbitraže. Dok Putnik mora da mu isplati 1.619.214,00 dolara sa kamatama da otplati investiciju i vrati Sironu (brod), koja je bila deo ulaganja kupca (u nastavku UHL).

U skladu sa ovom odlukom, Agencija za privatizaciju je takođe dužna da nadoknadi UHL-u iznos od 2.200.000,00 USD naplaćenog po onovima bankarske garancije, plus kamate (Komisija za borbu protiv korupcije, 2012).

U septembru 2003. preduzeće „Srbija-turist a.d.“ Niš i Agencija za privatizaciju zaključili su ugovorni o proces prodaje društvenog kapitala "Srbija-turist". Nalik na slučaj Putnika, raskinut je ugovor na osnovu odredbi „člana 41a Zakona o privatizaciji“, a

pod sredstvom Agencije za privatizaciju - datuma 30.06.2006., a pored zaključenja dvogodišnjeg ugovora, pre stupanja na snagu tih odredbi. Tako se u ovoj situaciji, UHL obratio Međunarodnom arbitražnom sudu, dok je sud 14.05.2011. doneo Odluku br. 14361/AVH/CCO/JRF/GZ, na osnovu koje se utvrđuje da na snazi ostaje ugovor. Naloženo je u slučaju Agencije i Srbija-Turist da se isprocesuiraju ugovorne obaveze te da se vrate 997.824 akcije Srbija-turist doo. UHL-u.

Agenciji je naloženo da plati UHL-u cifru od 3.000.000,00 evra plus kamatu i cifru od 1.000.000,00 američkih dolara kao garanciju za nepošteno izvršenje sa kamatma po osnovu štete prouzrokovane neosnovanim raskidom ugovora. Najavljeno je, od strane Agencije da će pokrenuti postupak poništaja ovakve presude (Komisija za borbu protiv korupcije, 2012).

Kod jednog i kod drugog spora, agencija je raskinula kupoprodajni ugovor bez pravnog razloga i arbitražni sud je utvrdio da je ugovor ostao na snazi.

Subjekt ATP Vojvodina je privatizovan 2004. Posle toga je tadašnji novi vlasnik od opštine aplicirao za pismo o namerama za ulaganje u izgradnju nove autobuske stanice za međugradski i međunarodni transport. Sa pismom br. II-020-2/2005-1868 od 20.07.2005., kupac je obavestio gradonačelnika Novog Sada da je odluka o izmeštanju međumesne stanice na druge deonice Novosadskog KO konačna i da će ova investicija biti vredna za Novi Sad (Komisija za borbu protiv korupcije, 2012). Nasuprot zvaničnih odluka, predhodno navedena stanica za autobuse se nije izmestila. Narednih godina, tačnije 2008. dolazi do smene u gradskoj upravi i zaustavlja se ceo proces.

Za poređenje, Stadtische Verkehrsbetriebe (preduzeće), koje je još 1966. godine imalo privremeno pravo korišćenja opštinske imovine stare stanice i privremeno pravo na tu stanicu 21.03.1967. godine, zanemarilo je novonastale okolnosti (Komisija za borbu protiv korupcije, 2012).

Analize zakona, izveštaja nadzornih organa, komisija, i drugih literatura u ovom poglavlju vode latentno ka jednom sublimiranom imenitelju-zaključku da *“suštinski problem nije u pravnim normama, već u neprimenjivanju prava i slabom institucionalnom kapacitetu nadzornih organa koji treba da omoguće poštovanje zakonskih normi”* (Savović, 2015, str. 324). U tom smislu akcenat nije stavljen na zakonske norme i odredbe, već se postavlja pitanje kvaliteta, kapaciteta, spremnosti učesnika da ih sprovedu, i zaključujemo iz predhodnih analiza

da se to odnosi ne samo na institucije vlasti, već i na kupce i sve ostale učesnike uključene u privatizacione procese.

Gore izneti primeri postupaka imaju za cilj da skrenu pažnju na posledice pogrešno vođenih postupaka privatizacije te posledično ekonomsko pravne efekte na privredu kao celinu. Takve promene uticale su i na pojedine grane industrije poput prehrambene industrije. U narednom poglavlju sledi empirijska analiza prehrambene industrije u Srbiji, EU i ex YU državama. Predstavljamo kvantitativno i kvalitativno aktuelno stanje prehrambene industrije komparativnom analizom i analizom trenda, a i kroz strategijsku industrijsku politiku RS i EU.

5. AKTUELNO STANJE PREHRAMBENE INDUSTRIJE U RS I EU

5.1. *Industrijska politika u RS sa fokusom na prerađivačku (prehrambenu) industriju*

Sektor prehrambene industrije je definisan u nacionalnom sistemu klasifikacije delatnosti i njemu pripada prerađivačka industrija koja uključuje dve oblasti i to **proizvodnju prehrambenih proizvoda koja** se odnosi na prerađivanje proizvoda iz oblasti poljoprivrede, oblasti ribarstva i oblasti šumarstva kako bi se dobila hrana ljudske ili životinjske prehrane, te podrazumeva i proizvođenje mnogih međufaznih proizvoda i velikog broja nusproizvoda koji imaju manju ili veću vrednost i **proizvodnja pića** - obuhvata proizvodnju pića svih vrsta. Poljoprivreda i prehrambena industrija su jako sektorski povezane, i dodatno sektor prehrane čvrsto je vezan za sektore ugostiteljstva, trgovinu na malo i veliko, i turizam, te je to ono što dodatno utiče na bitnost prehrambene industrije u RS (prema dokumentu: Pregled aktuelnog stanja sa SWOT analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, izdanje Ministarstva za privredu, Beograd 2017).

Pravno – administrativni okvir vezan za prehrambenu industriju je u velikoj meri u nadležnosti Ministarstva i određen je zakonima, pravilima i propisima. Osnovni zakon u oblasti bezbednosti hrane za zdravlje je Zakon o bezbednosti hrane i prateći propisi.

Neki podsektori su regulisani ili dopunjeni samostalnim zakonima i propisima, npr. p. proizvodnja životinjskih proizvoda, proizvodnja vina, bezalkoholnih pića i alkoholnih pića.

Kvalitet mleka i mlečnih proizvoda je deo koji je regulisan od 2009. godine, naspram toga su oblasti proizvodnje proizvoda kao što su žitarice, brašno i pekarski proizvodi, testenine, stočna hrana, vino, pivo, med, džemovi i konzerve, sveža higijena i smrznuto voće koji su uvršteni u regulisanje u poslednjih nekoliko godina. Usvojena pravila predstavljaju prve korake prevazilaženja jednog od najznačajnijih poteškoća u prehrambenoj industriji – oblasti kvaliteta.

Sistemi obezbeđenja kvaliteta regulisani su “Zakonom o organskoj poljoprivredi i Zakonom o oznaci porekla”. Jedan i drugi zakon je dopunjen statutima, na osnovu kojih su ove oblasti detaljno definisane (Ibid.).

Ovi zakoni i propisi su delom usklađeni sa pravom EU, u oblasti koje uređuju. Glavne oblasti koje bi trebalo da budu dogovorene u bliskoj budućnosti i koje se odnose na prehrambenu industriju su “organizacija zajedničkog tržišta, politika kvaliteta, bezbednost hrane, unutrašnja i spoljna trgovina itd. očekuje se niz zakona i uredbi, uključujući sveobuhvatni Zakon o bezbednosti hrane”.

Prehrambena industrija i njeni postojeći razvojni ciljevi u velikoj meri se poklapaju sa ciljevima postavljenim u mnogim strateški važnim dokumentima za sve sektore prerađivačke industrije.

Naime, dokument strategije koji se direktno tiče i indirektno određuje ciljeve prehrambene industrije jeste Strategija razvoja poljoprivrede i sela. “*Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2024 prepoznaje potrebu da se ubrza tehnološki razvoj, poboljša efikasnost lanca ishrane i konkurentnost poljoprivredno-prehrambenog sektora, obezbedi stabilno poslovno okruženje i bolje odgovori na zahteva Svetske trgovinske organizacije i EU*” (prema dokumentu: Pregled aktuelnog stanja sa SWOT analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, izdanje Ministarstva za privredu, Beograd 2017).

Strategija određuje prioritete, i to su sledećih pet:

1. “rast proizvodnje i stabilnost dohotka proizvođača”;
2. “rast konkurentnosti uz prilagođavanje zahtevima domaćeg i inostranog tržišta i tehničko-tehnološko unapređenje sektora poljoprivrede”;
3. “održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine”;
4. “unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva”;
5. “efikasno upravljanje javnim politikama i unapređenje institucionalnog okvira razvoja poljoprivrede i ruralnih sredina” (preuzeto: navedena strategija).

Ciljevi prehrambene industrije leže u prioritetima povećanja konkurentskih pozicija, uz istovremeno usklađivanje sa potrebama nacionalnog i međunarodnog tržišta, dok je razvoj ovog značajnog sektora ovisan od implementacije svih bitnih segmenata date strategije.

- Porast proizvodnje i stabilan prihod proizvođača sirovina – predstavljaju garanciju proizvodnje sirovina dovoljnog kvaliteta da se zadovolje potrebe prehrambene industrije.

- Održiv sistem upravljanja resursima kroz zaštitu životne sredine – ciljevi koji su ujedno globalni, međutim od posebnog značaja u proizvodnom standardu Srbije.
- Efektivan i pouzdan poljoprivredno (regulatorno – institucionalni) okvir, koji garantuje nabavku visokokvalitetnih sirovina za prehrambenu industriju, stimulatивно i regulisano poslovno okruženje i neometan izvoz hrane.

Što se tiče izdvajanja za poljoprivredu za 2017. Vlada RS namjenjuje oko 18 milijardi dinara direktnih subvencija poljoprivredi, pre svega za razvoj, tj. u primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Iako je učešće privrednih subjekata prehrambene industrije u korišćenju ovih sredstava gotovo zanemarljivo, sa druge strane, ovo subvencionisanje znatno utiče na rast kvaliteta i kvantiteta proizvoda poljoprivrede, koji su glavna sirovina za proizvodnju hrane. To posredno utiče na stabilnost i predvidljivost lanaca snabdevanja preduzeća u ovoj oblasti, a time i na sam proizvodni kvalitet (prema dokumentu: *Ibid.*; Jovović, 2018).

Zaključak je poput već istaknutog, da ne postoje specijalizovani alati kao prava podrška prehrambene industrije. Ipak, značajno veći uticaj će se postići kreiranjem i implementacijom veoma preciziranih, usklađenih alata za podršku sektoru hrane, npr. kroz stimulisanje razvoja tehnologije i tržišta, razvijanje trgovinskih lanaca, potrebno je i uspostaviti kontakte poslovanja na raznim tržištima i veoma je poželjan razvoj kapaciteta zaposlenih koji mogu podstaći tehnološki i razvoj tržišta, što često i jeste slučaj.

5.2. Industrijska politika u EU – opšta stanovišta

Temeljno načelo industrijske politike se definiše kao politika intervencionizma sa stanovišta vlade koja je usmerena na pobošljanje poslovnog ambijenta šire, te i uže promene same strukture privrede (sektora), sa tim tehnologija, procesa i okruženja sa krucijalnim ciljem budućeg snažnog privrednog rasta i društvene dobrobiti. Tako sa autorom Ristić (2013) navodimo da: “*cilj industrijske politike EU je povećanje konkurentnosti evropske industrije, kako bi i dalje mogla biti pokretač održivog razvoja i zapošljavanja u Evropi*”.

Kroz krizni period ekonomija EU je bila suočena sa velikim problemima koje je trebalo rešiti na osnovu donošenja odgovarajućih pravila i politika koje će uticati na poboljšanje konkurentnosti privrede Evrope, pojedinačno i sinergijski (Đorđević, Lojanica, 2015). Jedna od tih politika je i industrijska politika Evropske unije koja se temelji na aktivnom vođenju industrijske politike na novou EU. Lisabonska strategija svakako prethodi svim relevantnim politikama koje se tiču privrednog rasta, povećanja zaposlenosti, kao i povećanja investicija u inovacijama. Sledila je Strategija Evropa 2020 u kojoj su utvrđeni i objašnjeni teorijski aspekti, elementi i alati industrijske politike i prikazane razvojne faze industrijske politike Evropske Unije (Mičić, 2008; Ristić, 2013; Ristić, 2018).

Istorijski posmatrano industrijska politika Evropske zajednice bila je starija od momenta njenog zvaničnog priznavanja. Ristić (2018) ukazuje da je *“zajednička industrijska politika EU vodila poreklo iz znatno starijih Ugovora. Recimo iz Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju”* (str. 148).

Industrijska politika EU, imala je duži proces razvoja od primarnih koraka kada je formirana EEZ pa sve do samog nastajanja EU. U početku se ticala resursa i raspolaganjem resursa dok je tokom vremena dobijala i tonalitet javnog dobra koji se odnosi na sve članice Evropske unije.

Ključne premise industrijske politike mogu se sistematizovati na sledeći način:

1. Industrijska politika EU se odnosi na investicije, zapošljavanja i razvoj.
2. Industrijska politika EU se fokusira na konkurentnost i potpuno korišćenje proizvodnih kapaciteta.
3. Industrijska politika respektuje komparativne prednosti svake države članice.
4. Politika se bazira na novim tehnologijama i znanju.
5. Glavni je pokretač “moderne ekonomije”, te preduslov inovativne i rastuće privrede.

Industrijska politika Evropske unije ubraja se u najspornije politike Evropske unije obzirom na različitosti koje postoje još od osnivanja Evropske ekonomske zajednice (EEZ). *“Sa jedne strane se nalaze države članice koje su tradicionalno, dirigovano-intervencionistički orijentisane, a sa druge strane nalaze se one koje su tržišno-ekonomski, odnosno liberalno usmerene”* (str. 156), ali je svakako predstavljala *„opšte sredstvo za povećanje društvenog bogatstva”* (Savić, 2005, str. 139.).

5.3. Empirijska analiza segmenata industrije sa fokusom na prehrambenu industriju u Republici Srbiji, Evropskoj Uniji i bivšim jugoslovenskim republikama (komparativna analiza i analiza trenda)

Za potrebe empirijske analize polazimo takođe od dokumenta Pregled aktuelnog stanja sa SWOT analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, izdanje Ministarstva privrede (2017) i dostupnih podataka sa Eurostata, izveštaja Evropske komisije i vrlo oskudnih podataka Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije. Istraživanje se zasniva na analizi aktuelnog stanja i trendova u Evropskoj uniji, Srbiji i bivšim YU republikama.

Obzirom da su podaci o industriji uopšteno, a posebno o prerađivačkoj (prehrambenoj) industriji na teritoriji EU, bivšim republikama YU pa i samoj RS, prvensteno pokazatelji aktuelnog ili prošlog stanja i bez mogućnosti kvalitativne analize “zašto su takvi”, analiza ove doktorske disertacije ići će u pravcu sintetičkog predstavljanja ukupnog stanja prehrambene industrije na navedenim područjima, te dostupnim kumulativnim pokazateljima, indikatorima iz biltena EU i RS sa oficijalnih sajtova institucija - prethodno navedeni.

Uzroke do kojih je došlo da ponašanja “krivih” u formiranim modelima korelacije, regresije i praćenja ekstrapolacije trenda teško je istražiti bez konkretne komparativne analize između zemalja Evropske unije, bivših YU Republika i Republike Srbije.

U vremenskom intervalu koji je praćen prilikom analize, sadržani su brojni makroekonomski indikatori koji se uočljivo vide da su uticali na ponašanje krivih, međutim dalja analiza i deferenciranje faktora te sistematizacija razloga ponašanja formiranih krivih nije potpuno moguće obzirom na opseg istraživanja i podataka koji u trenutku izrade doktorske disertacije bili dostupni.

Za kvalitativnu analizu koja ujedno i prethodi i sadrži konstatacije iz empirijske analize predočene putem grafikona **1-43**, počecemo prvenstveno od konstatacije da je predviđena stopa rasta svetske potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda do 2050. na nivou od 1% godišnje. S obzirom na to je globalna potrošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda jednaka proizvodnji (zaključak nije pojedinačan ili regionalan), glavni faktori koji utiču na rast tražnje za poljoprivredno-prehrambenim proizvodima su porast stanovništva i rast prosečnog nivoa dohotka, a izrazito u državama koje su još u razvoju. Važno je napomenuti da je za očekivati globalnu stagnaciju rasta svetske populacije, ali sa značajnim varijacijama. Neka

područja će nastaviti da doživljavaju brz rast populacije, posebno u prethodno pothranjenim regionima (Afrika), dok će drugi regioni iskusiti sporiji rast stanovništva. Pored toga, na svetsku proizvodnju prehrambene industrije znatno se odražava i limitirana dostupnost resursa za poljoprivrednu (zemljište, voda), što se ispoljava jasnije nego u ranijem periodu.

Trenutno je globalna prehrambena industrija procenjena na oko 5 triliona dolara, čini oko 10% svetske potrošnje i upošljava oko 40% svih radnika.

Prehrambena industrija Srbije je u “2015. godini bila najveći proizvodni sektor sa prihodom od oko šest milijardi evra i procentom od 4% u ukupnom bruto društvenom proizvodu”. Ovde je poslovalo skoro 4 hiljade preduzeća i zapošljavao se više od 70.000 ljudi. Ostvarena neto dobit iznosila je oko sto miliona evra. *“Međutim, prehrambena industrija u Republici Srbiji, zajedno sa poljoprivredom, ima veliki ne samo ekonomski već i društveni značaj”* (Ministarstvo privrede, 2017).

Ako govorimo o novijoj istoriji, u 2020. godini prehrambena industrija je analizirana kao deo prerađivačke industrije, koja u njoj učestvuje više od 20% ukupne proizvodnje, pa je ove godine došlo do smanjenja proizvodnje prehrambene industrije za 2,5 odsto, utiče na to da je u celini proizvodni sektor sa skoro 0,5%.

Ova značajna grana industrije je najveće ili jedino tržište poljoprivrednih proizvoda Srbije u kome učestvuje više od 630.000 gazdinstava. Poljoprivredni proizvodi su nerazdvojni imput industrije prehrane, međutim pored toga ona dobija značajan doprinos od mašinstva i drvoprerađivačke industrije, kao i od industrije plastike i gume, industrije stakla, građevinske industrije i sl. U ulozi dobavljača, *“utiče na trgovinu na veliko i malo, turizam, gastronomiju i smeštaj i važan je kupac i dobavljač za tekstilnu, hemijsku i farmaceutsku industriju”* (Ministarstvo privrede, 2017).

Naime, prehrambeni produkti iz RS zauzimaju gotov zanemarljiv deo međunarodne trgovine hranom i nedovoljno se koriste šanse plasiranja prehrambenih proizvoda na različita tržišta.

Stoga planiranje daljnjeg razvojnog potencijala treba da se zasniva na promociji i napredku izvozne mogućnosti, razvojnog potencijala i strukture svake proizvodne grupe, kao i na činjenici da 75% ukupnog prihoda preduzeća obezbeđuje oko 80% ukupne zaposlenosti.

Privredna grana, kakva je prehrambena ima značajnu tradiciju i ogroman potencijal za sveukupan privredni sistem Srbije. Kao takva uključuje industriju hrane i pića, odnosno proizvodnju proizvoda širokog asortimana i značaja. Prehrambenu industriju karakteriše prisustvo *“relativno velikog broja preduzeća, prisustvo velikih preduzeća, značajno zapošljavanje i pozitivni rezultati na spoljnotrgovinskoj razmeni”* (Ministarstvo privrede, 2017).

Prehrambena industrija doprinosi između 3,7% i 4,3% bruto domaćeg proizvoda u Srbiji, a neodvojivo sa proizvodnjom u poljoprivredi, ovaj sektor beleži između 10% i 13% BDP-a, u pregledu od godine do godine. U strukturi BDP-a značaj proizvodnje hrane kreće se između 3,0% i 3,5%, dok sektor pića nešto manje između 0,7% i 0,9%. Republika Srbija 2015. godine ostvaruje šest milijardi evra prodaje i 1,1 milion evra bruto dodate vrednosti u prehrambenoj industriji, čime je ovaj sektor doprineo četvrtini bruto dodate vrednosti prerađivačke industrije. U 2020. godini poljoprivreda je činila 7,5% BDP-a, u centralnoj i istočnoj Evropi oko 3,5%, u zapadnoj Evropi manje od 2%, isto važi i za prehrambenu industriju.

Za sektorsku bruto dodatnu vrednost uglavnom je zaslužna proizvodnja hrane, dok u industriji pića skoro da nije bilo rasta. Faktor proizvodnje koji se izdvaja je rad, sektor je pre svega radno-intezivan te upošljava *“preko 70.000 ljudi u 3.907 poslovnih jedinica”*.

Plate u ovom sektoru (sektor hrane i pića) bile su uzlaznog trenda rasta i iznosile su 52.228 dinara i 90.093 dinara u 2015. godini. Plate u Srbiji, u industriji pića znatno su preko prosečnih, dok plate u industriji hrane su znatno niže. Prosečne plate prehrambenih proizvoda za januar 2023., iznose 62.771 dinara, a u sektoru proizvodnje pića 87.034 dinara (Republički zavod za statistiku).

Prehrambena industrija Srbije izvozi skoro 1,5 milijardi evra, što je iznad 10% ukupno ostvarenog izvoza. Istovremeno, na spoljnotrgovinskoj razmeni ostvaren je pozitivan bilans iznad 600 miliona evra. Grupu od sto najvećih kompanija po kategorijama poslovnog prihoda i neto dobiti predstavlja upravo i četrnaest preduzeća koja posluju u prehrambenoj industriji.

U prehrambenoj industriji Republike Srbije aktivno je oko 4 hiljade pravnih lica, što je oko 4 odsto u ukupnom broju. *“Broj preduzeća koja posluju u prehrambenoj industriji*

postepeno se smanjivao u poslednjih pet godina, što se može objasniti postepenom koncentracijom i specijalizacijom industrije” (Ministarstvo privrede, 2017).

Preduzeća u prehrambenoj industriji čine oko 89%, a u industriji pića 11% svih pravnih lica u prehrambenoj industriji. *“Po broju pravnih lica koja posluju u prehrambenoj industriji, Republika Srbija je na 15. mestu u EU, ispred Austrije (3.872), ali je nešto više od 1% od ukupnog broja pravnih lica koja posluju u prehrambenoj industriji. u EU EU, s obzirom na broj pravnih lica koja posluju u najrazvijenijim zemljama poput Francuske (62.225) i Italije (54.931)” (Ibid).*

Strukturalno ako sagledamo pravna lica po veličini u prehrambenoj industriji gotovo sva su skoncentrisana u grupu MSP subjekata. Sličnu dominantnu strukturu imamo u EU (99,2%), naspram Srbije (99%) od ukupnog broja pravnih lica.

Samo mali broj velikih preduzeća posluje u prehrambenoj industriji, oko 1 %. Njihov procenat je znatno manji u poslednjoj deceniji usled okončanja privatizacionih procesa i bankrota nekadašnjih velikana - preduzeća u ovom sektoru.

Velike kompanije su aktivne u praktično svakoj oblasti prehrambenog sektora. Najviše privrednih subjekata ima u *“proizvodnji pekarskih i testeninskih proizvoda, preradi i konzervisanju mesa i mesnih prerađevina, proizvodnji pića i mlečnih proizvoda”*.

Domaćih pravnih lica u ovom sektoru ima najviše i njihov broj je (3.434), nešto manje, međutim podjednako važan skup čini vlasništvo inostranih pravnih lica (234). U vlasničkoj strukturi i dalje su državna pravna lica približno njih 30 (Republički Zavod za statistiku). Zabeležen je trend smanjenja njihovog udela, iako govorimo o malom segmentu svih preduzeća, i očekuje da će ova vlasnička grupa u bliskoj budućnosti gotovo prestati da postoji.

Nepisano težište prehrambenog sektora iz globalne perspektive, jeste da bude najснаžnija u razvijenim ekonomskim tržištima. Uzročno lako dostupna za značajno konzumentska područja, jer je osnovni cilj pre svega da zadovolji prehrambene potrebe stanovništva.

Nalik na spomenuti globalni trend može se primetiti i slična situacija u našoj zemlji. Prilog tome je prostor Vojvodine, severni srpski region, koji teritorijalno pokriva manje od jedne trećine prostora Srbije. Nalazi se u blizini prestnonice, i nešto više od polovine pravnih

lica prehrambenog sektora je aktivno u toj regiji, takođe je, koncentracija srednjih i velikih privrednih subjekata ovog prostora velika (<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610095.pdf>).

Naspram koncentracije subjekata njenih ispostava, sedišta firmi u regionu sever – Vojvodina, i sami inputi koji se dobijaju od npr. poljoprivrede za prehrambenu industriju se nalaze u toj regiji, te su i sami proizvodni kapaciteti prehrambene industije smešteni uglavnom tu, npr. za sektor šećera i ulja gotovo samo u ovoj regiji. Pored toga u ovoj oblasti su i kapaciteti za proizvodnju “*mlečnih proizvoda, prerade i konzervisanja mesa i proizvoda od mesa, proizvodnji mlinskih i pekarskih proizvoda, proizvodnji piva itd.*”. Drugi proizvodni kapaciteti za voće i povrće, često hladnjače, se nalaze u južnijim regijama Srbije, a sa druge strane “*zanatske mlekare, klanice i pekare nalaze u obe oblasti*” (<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610095.pdf>).

Na ovom mestu ćemo navesti aspekte statističke analize korišćene u svrhe empirijskog istraživanja, dakle: **Grafikoni od 1 do 43 su autorova kalkulacija, čemu prethodi i sledi određena kvalitativna ocena nastala iz ranije navedenih razloga.**¹

Podaci su preuzimani iz dostupnih panela sa Eurostata na osnovu čega su formirane excel tabele koje su dalje korišćene u programima za statističku analizu - STATISTICA. Podaci se odnose na period od 2010. do kraja 2017/8. do čega je bilo jedino moguće doći u trenutku izrade disertacije (Prilog 2).

Za deskriptivnu statistiku koristimo aritmetičku sredinu i standardnu devijaciju u modelu koji podrazumeva objedinjenost podataka koji su na intervalnom i racio nivou merenja. Izopštavamo računanje varijanse koja je kvadratni koren standardne devijacije zbog pogodnosti rezultata za statističko zaključivanje.

U praksi, i u našem proračunu, pretpostavljeno je da su podaci uzeti iz približno „normalno“ raspoređene populacije, a ako je to slučaj onda je “68% vrednosti u okviru plus ili minus jedne standardne devijacije - aritmetička sredina oko 95% vrednosti u okviru plus-minus dve standardne devijacije i oko 99,7% - u okviru plus-minus 3 standardne devijacije”. Ovo je

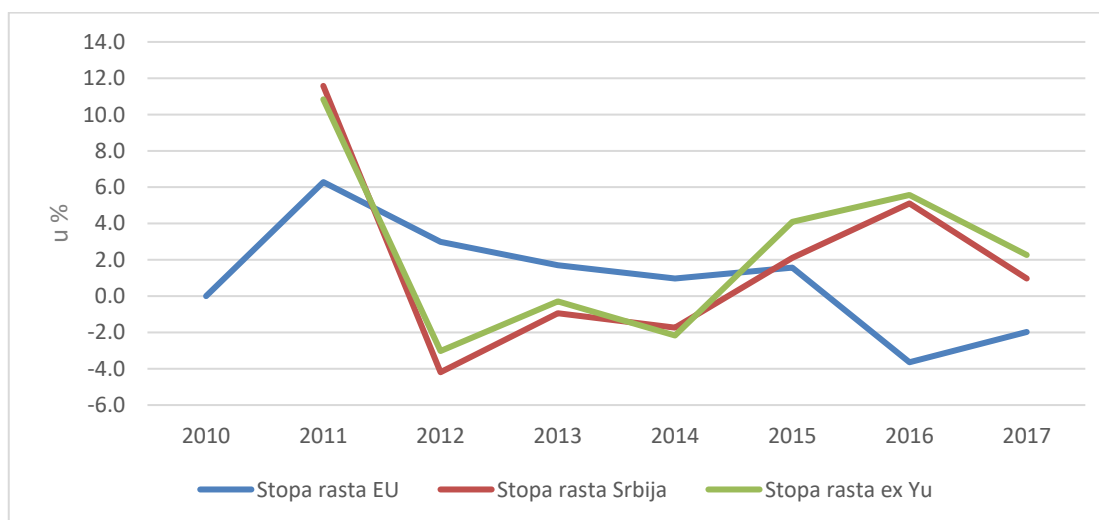
¹ U daljem tekstu ispod grafikona navodimo samo naziv grafikona a svi se zajedno odnose na grupnu analizu i grafičko prikazivanja iz pera autora ove doktorske disertacije. Grafikoni 1-43, kalkulacija autora, izvor: EUROSTAT, dokumentacija u prilogima disertacije)

“pravilo 68-95-99.7” ili pravilo koje se primenjuje u našoj analizi (<http://polj.uns.ac.rs/sites/default/files>).

5.3.1 Analiza output-a, dodate vrednosti i udela prehrambenih preduzeća u industrijskom sektoru

U daljem tekstu sledi grafički prikaz analize trenda i komparacije output-a, dodate vrednosti i udela prehrambenih preduzeća u industrijskom sektoru kao relevantnih pokazatelja uspešnosti ovog dela industrije.

Output prehrambene industrije predstavlja aspekte ekonomičnosti, produktivnosti i rentabilnosti korelatno sa obimom proizvodnje. Kako je industrijski sektor u Srbiji dosta diverzifikovan otuda se nameće potreba da opredelimo i analizu udela prehrambene industrije koja ujedno pokazuje i kapacitete koji su u vezi sa output pokazateljima.

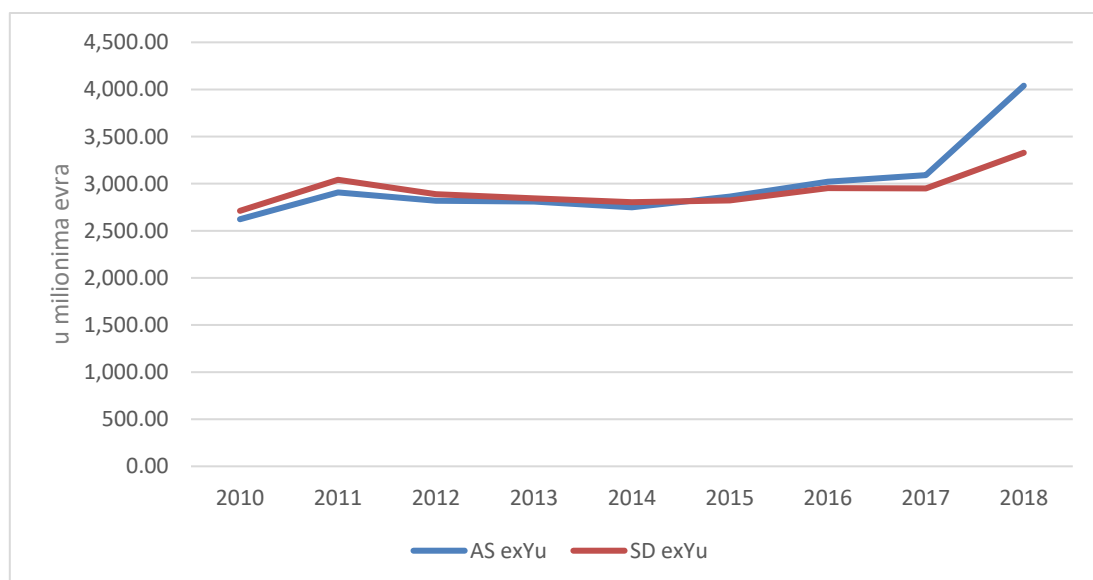

Grafikon 1. Uporedne vrednosti stopa rasta output-a prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu, kalkulacija autora; izvor: EUROSTAT (tabele u prilogu)

Grafikon 1. pokazuje kretanje vrednosti stope output-a za posmatrani period, tj. približno ista putanja “uspon-pad” za Srbiju i bivše jugoslovenske republike koje beleže

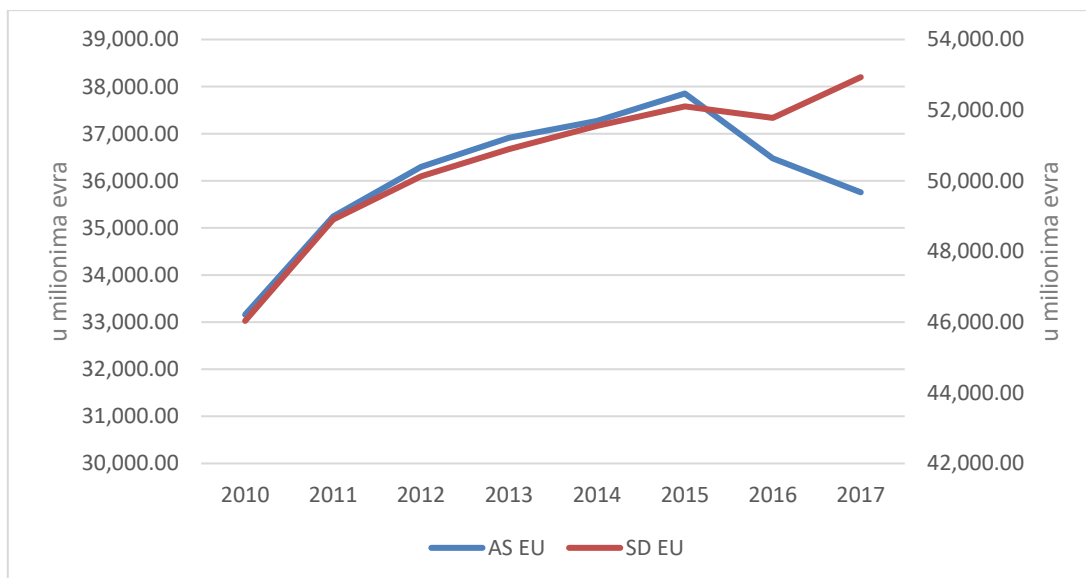
drastičan pad u periodu odmah iza izbijanja globalne krize i skokovit rast 2015. i 2016. sa tendencijama daljeg pada u godinama koje slede.

Ovo se pretpostavlja da nastaje iz razloga ukupnog privrednog ambijenta navedenih republika, dok je taj trend znatno stabilniji, usporeniji i tendira rasti što govori o oživljavanju konjunktura u EU. Ovaj grafikon generalno pokazuje stanje i ekonomski ambijent koji je važan za dalje naše empirijsko istraživanje. Tendencija rasta u navedenim regijama (Srbija i ex YU) konvenira usvojenim strategijama rasta i razvoja ekonomije i njime korelatnim područjima industrije i prehrambene industrije posebno. Rezultati se očituju ali je potrebno da prođe minimum dekada kako bi zaključivanje o uticaju na celokupni privredni ambijent bilo verodostojnije.

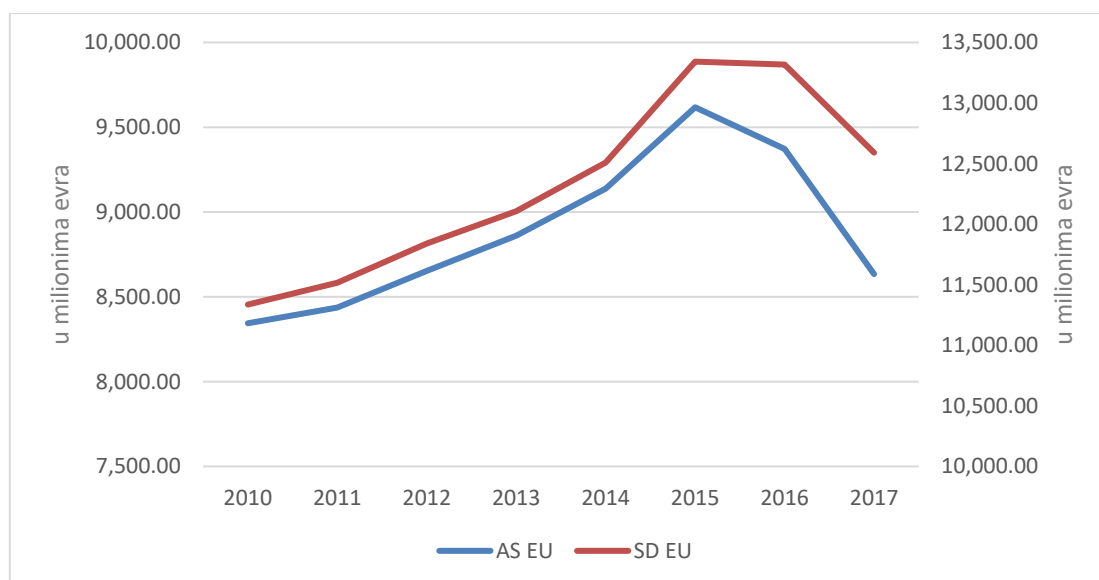
Grafikon 2. Prosečan output prehrambene industrije zemalja bivše Jugoslavije

Na grafikonu 2. vidimo da je trend “miran” i ujednačen tokom više godina gde se od 2017. beleži značajan rast proseka proizvodnje u prehrambenoj industriji. Ovo je karakteristično za dodatna ulaganja u prehrambenu industriju podržano od strane EU koja na ovom polju proizvodnje beleži konstantan finansijski stimulans.

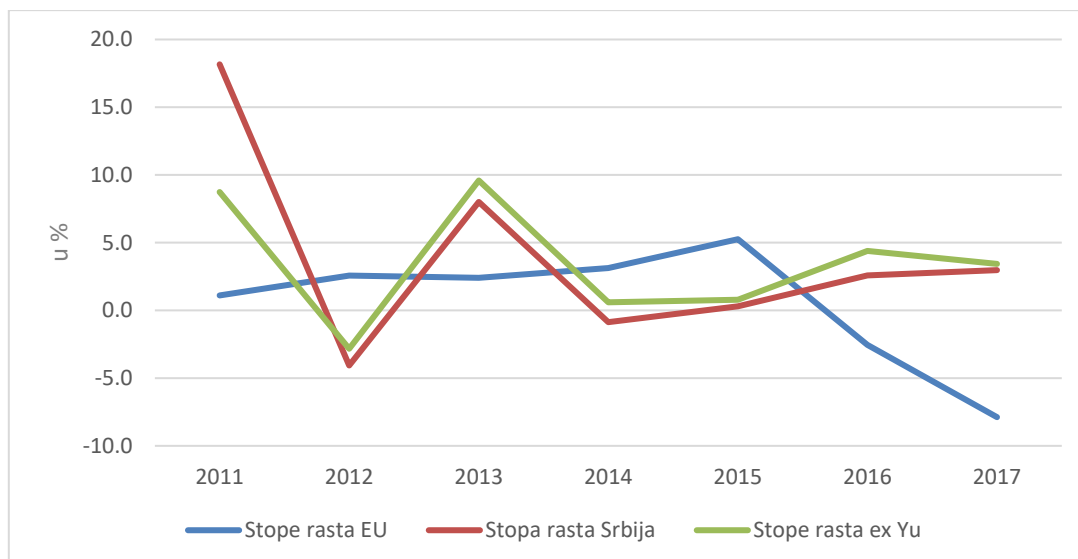

Grafikon 3. Prosečan output prehrambene industrije Evropske Unije

Kada je u pitanju prosek na nivou EU, grafikon 3. pokazuje tendenciju pada (posmatajući 2015. godinu) obzirom na recesivnost privreda pojedinih država članica dok standardna devijacija sa skokovitim drastičnim udaljavanjem od linije aritmetičke sredine pokazuje ekstremnije vrednosti u pogledu output prehrambene industrije uslovljeno razvojem navedene industrije u pojedinim zemljama (Prilog – excel tabela: Eurostat).

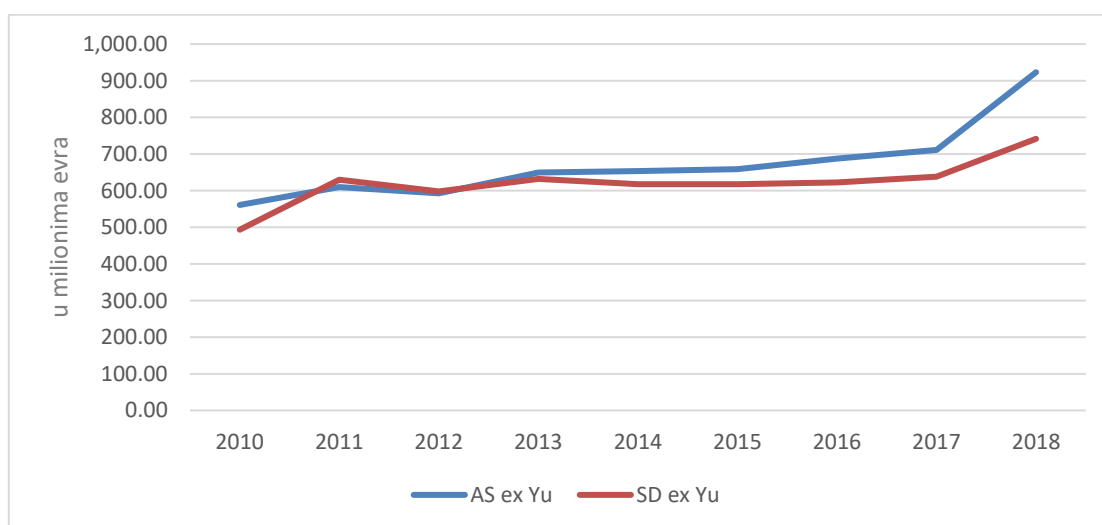

Grafikon 4. Prosečna vrednost dodate vrednosti prehrambene industrije Evropske Unije

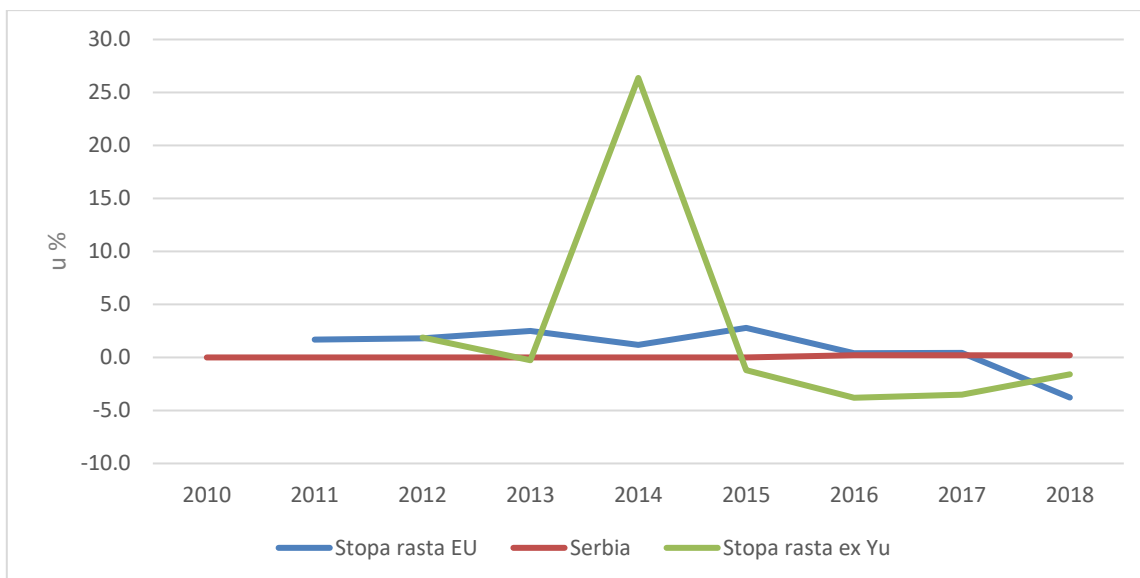

Grafikon 5. Uporedni pregled stope rasta dodate vrednosti prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu

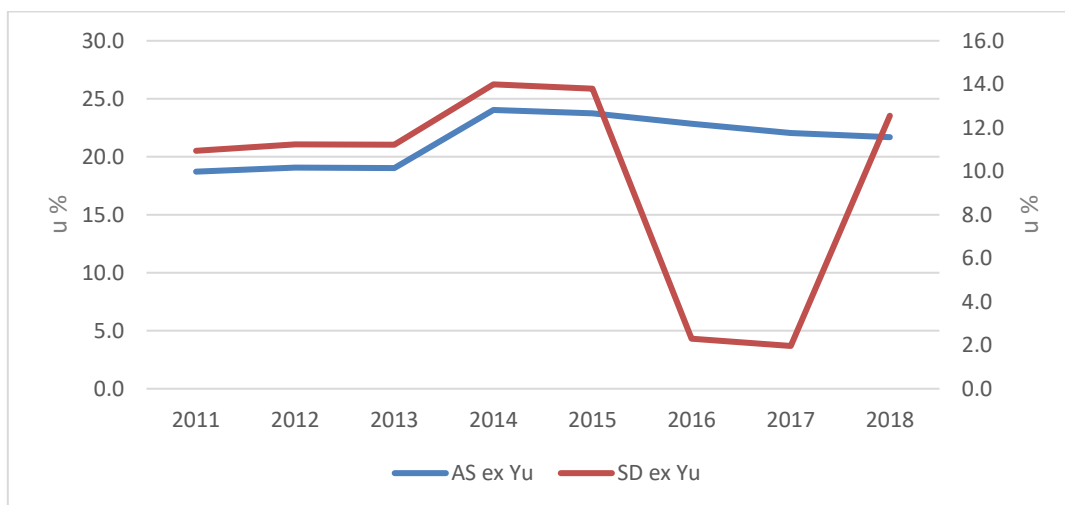
Grafikoni 4. 5. i 6. ukazuju na pad dodate vrednosti prehrambene industrije na nivou cele EU (2015) bez prikaza ekstremnih vrednosti po državama, dok je zabelež rast od 2010 do 2015. Sa druge strane na nivou Srbije i ex Yu situacija približno ista sa tendencijama rasta. Takav trend je posledica donetih industrijskih politika, finansijskih stimulansa i generalno unapređenja konkurentnosti sektora prehrambene industrije navedenih republika što je generalno trend i u EU ako se posmatraju pojedinačno države. Na nivou zajednice dobijene vrednosti i linija trenda je recesivna.

Grafikon 6. Prosečna vrednost dodate vrednosti prehrambene industrije zemalja bivše Jugoslavije

Grafikon 7. Uporedni pregled stopa rasta udela broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća EU, Srbija, ex Yu

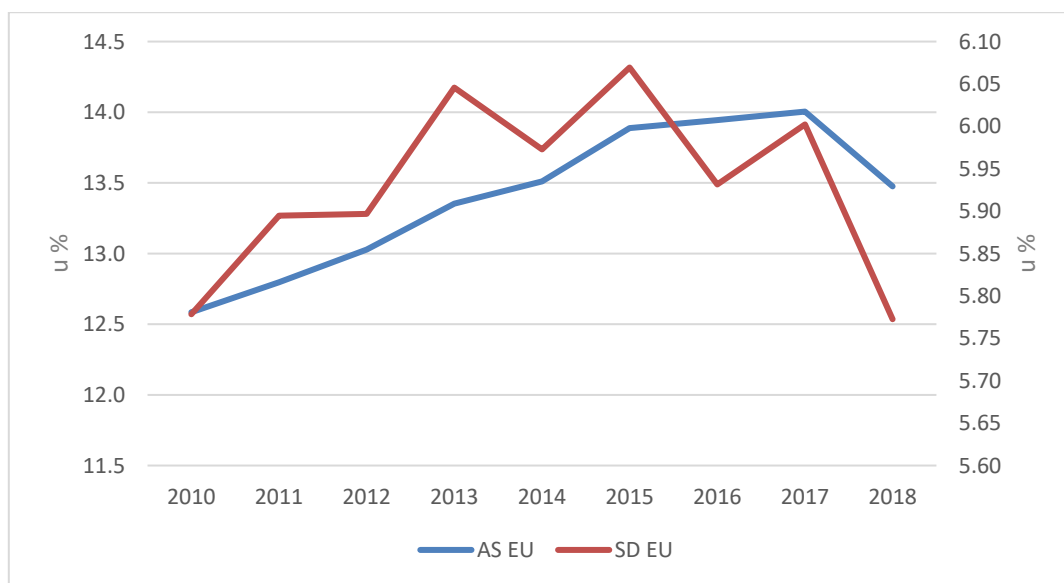

Grafikon 8. Udeo broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća u zemljama bivše Jugoslavije

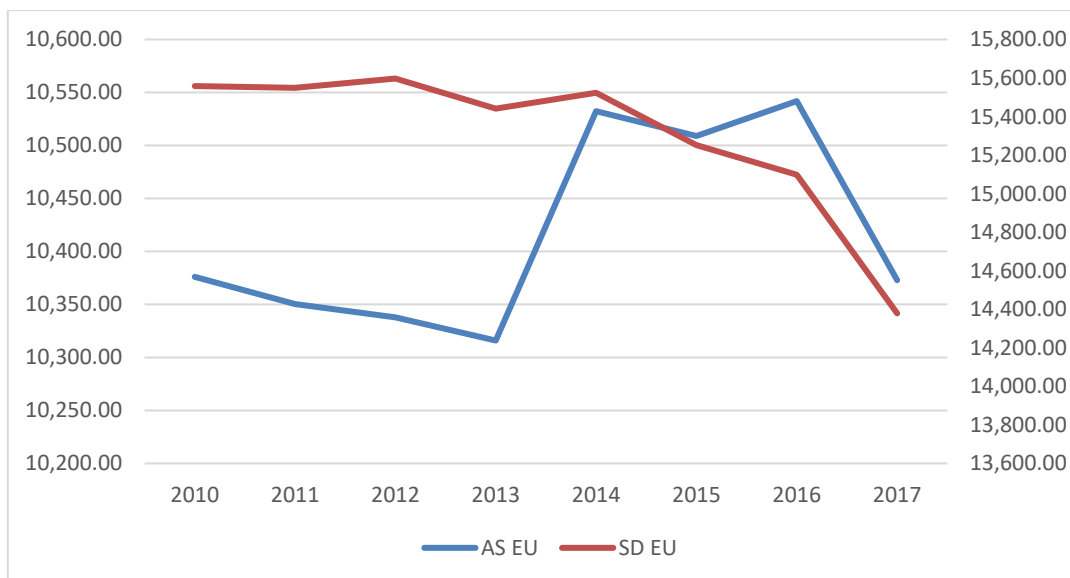
Međutim i pored tendencija koje su prisutne u industrijskoj politici EU, Srbije i ex Yu, možemo konstatovati uvidom u grafike 7 i 8, da je udeo prehrambenih preduzeća u ukupnom broju industrijskih preduzeća statičan, sa blagim gibanjem ili eventualno u nekoj godini sa znatnim ali neodrživim povećanjem.

To ukazuje da se na nivou industrije više polaže na to da preduzeća posluju rentabilnije, pre nego je industrija ambijent gde stasavaju nova preduzeća. Što negde korelira našim daljim empirijskim analizama. Tendencija o kojoj govorimo prisutna je grafički i na grafikonima 9 i 10, s tim da je vidljivije da je trend recesivniji što se bližimo kraju posmatranog vremenskog intervala.

Brojni autori u svojim analizama stavljaju akcenat na oštru konkurenciju uvoznih te znatno jeftinijih proizvoda i na oštre uslove poslovanja (ekološke regulative, carinske kvote) koje onemogućavaju dalji razvoj industrije u celini kako u EU tako i delimično u Srbiji i ex Yu republikama. Takođe autori ističu da je razog smanjena broja preduzeća upravo reflektovan kroz prizmu “ukrupnjavanja”, tj .smanjena broja manjih, kroz kupovinu od strane velikih igrača, što može biti razlog pada broja preduzeća u EU, posmatrajući grafikon 10.

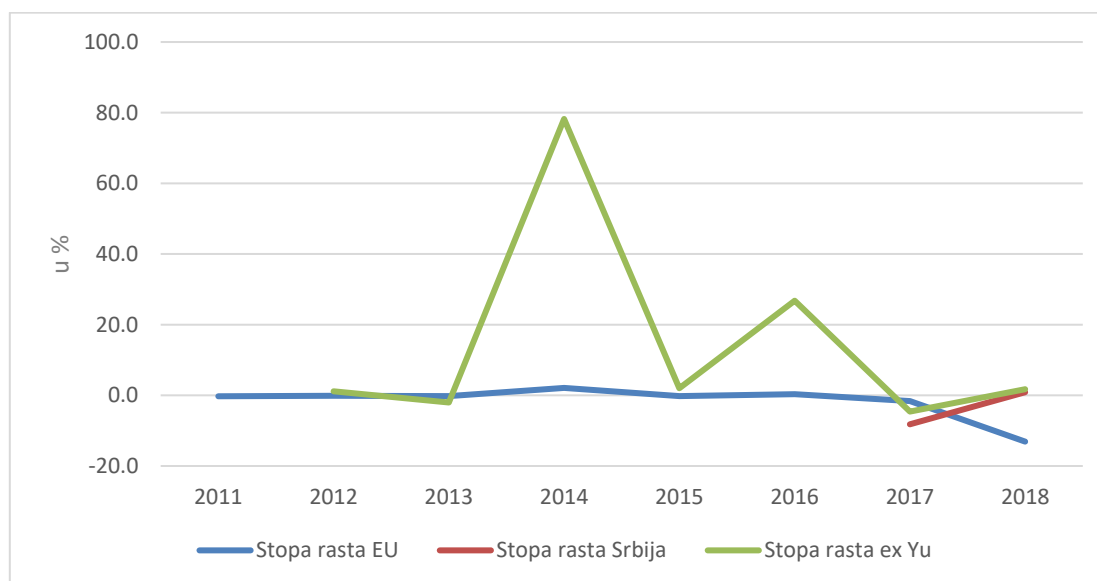

Grafikon 9. Udeo broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća u zemljama Evropske Unije

Grafikon 10. Prosečan broj preduzeća prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije

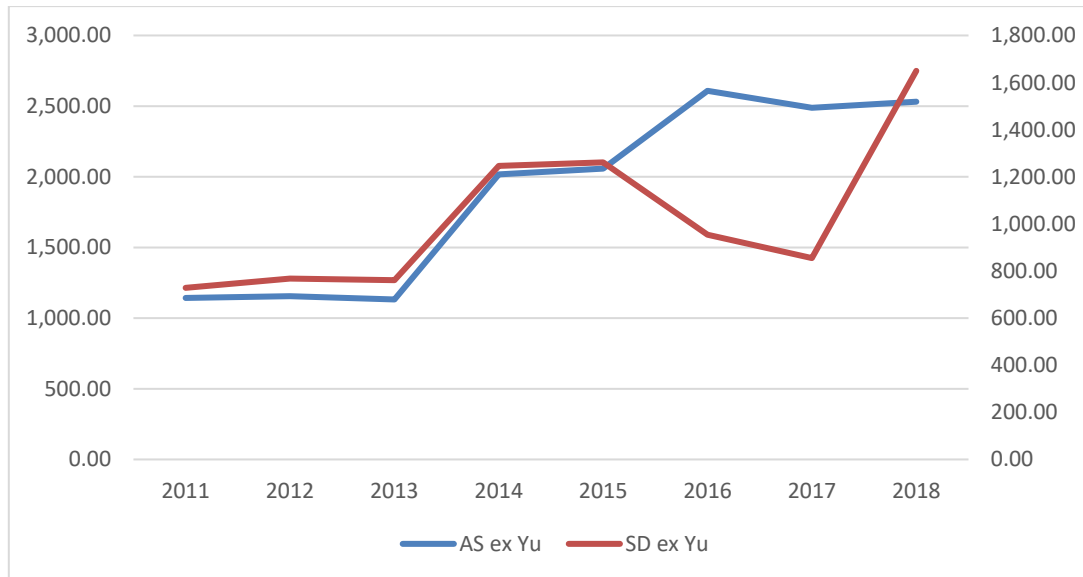
Sledi grafikon o uporednom prikazu stope rasta preduzeća u prehrambenoj industriji, podaci za Srbiju nedostaju za određeni vremenski interval pa se to stanje očituje na grafiku koji sledi. (izvor: EUROSTAT, tabele u Prilogu 2)

Grafikon 11. Uporedni pregled stopa rasta prosečnog broja preduzeća u prehrambenoj industriji EU, Srbija, ex Yu

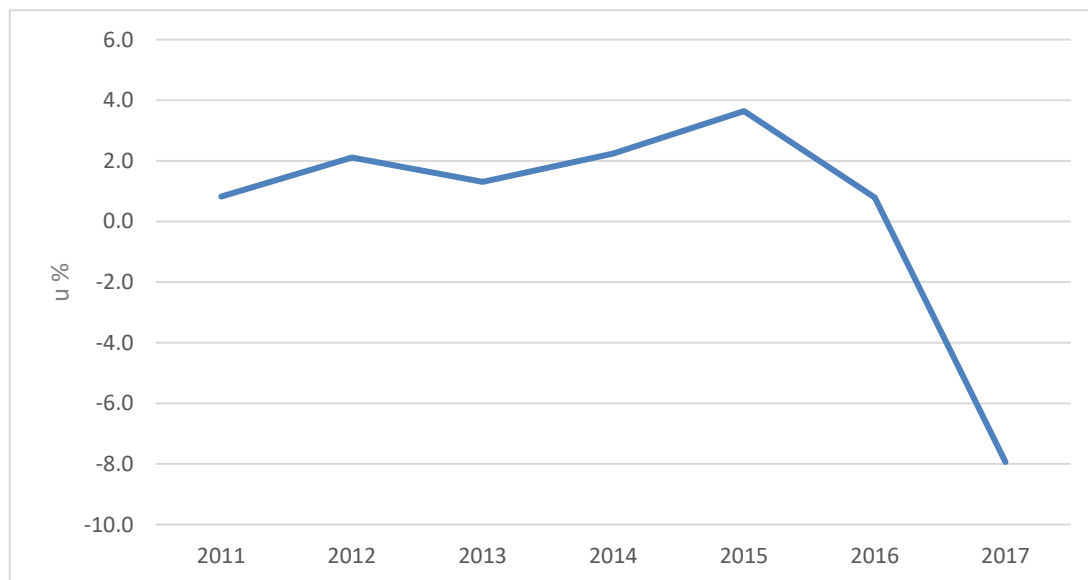
Međutim istini za volju i grafičkom analizom podataka vidimo da je tendencija, verovatno zbog proizvodno relaksiranog ambijenta i državnih stimulansa, dovela da je stanje u Srbiji i bivšim jugoslovenksim republikama znatno povoljnije i naprednije. To se odnosi na

manje vrednosti, ali svakako uzlaznog trenda i na prosečan broj preduzeća u grani (porast). Posmatrajući baznu 2011. godinu u Ex Yu republikama, a u poređenju sa kranjim godinama posmatranog perioda evidentan je rast prosečnog broja preduzeća prehrambene industrije.

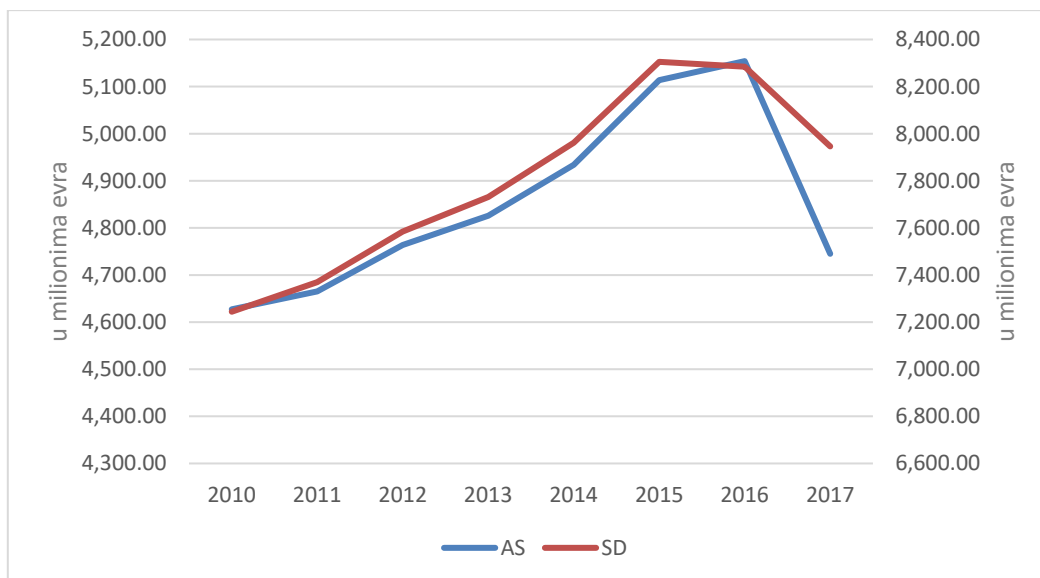

Grafikon 12. Prosečan broj preduzeća iz prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije

5.3.2. Analiza zaposlenosti

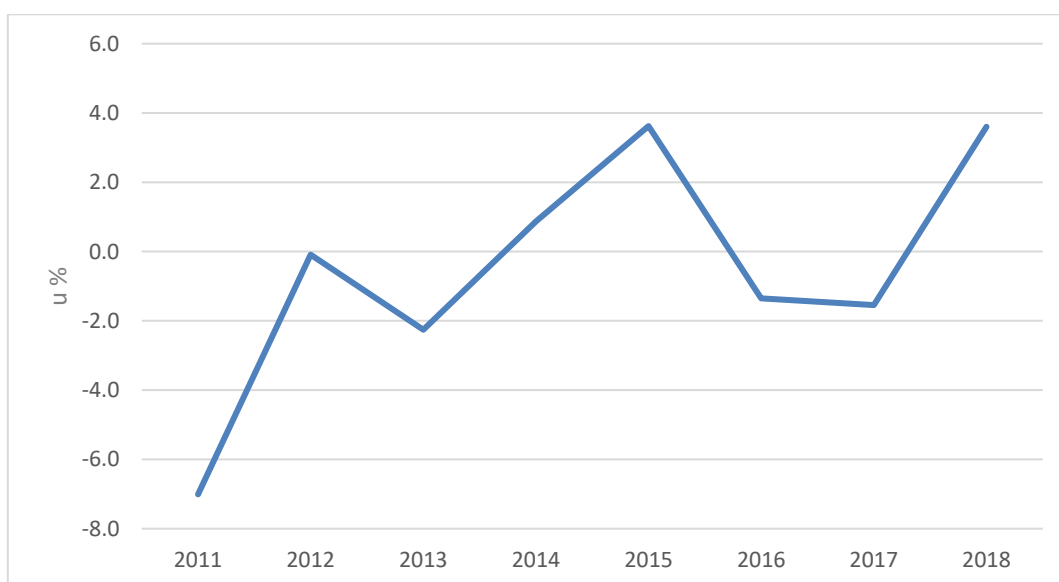

Grafikon 13. Prosečna stopa rasta kompezacija zaposlenima u zemljama Evropske Unije

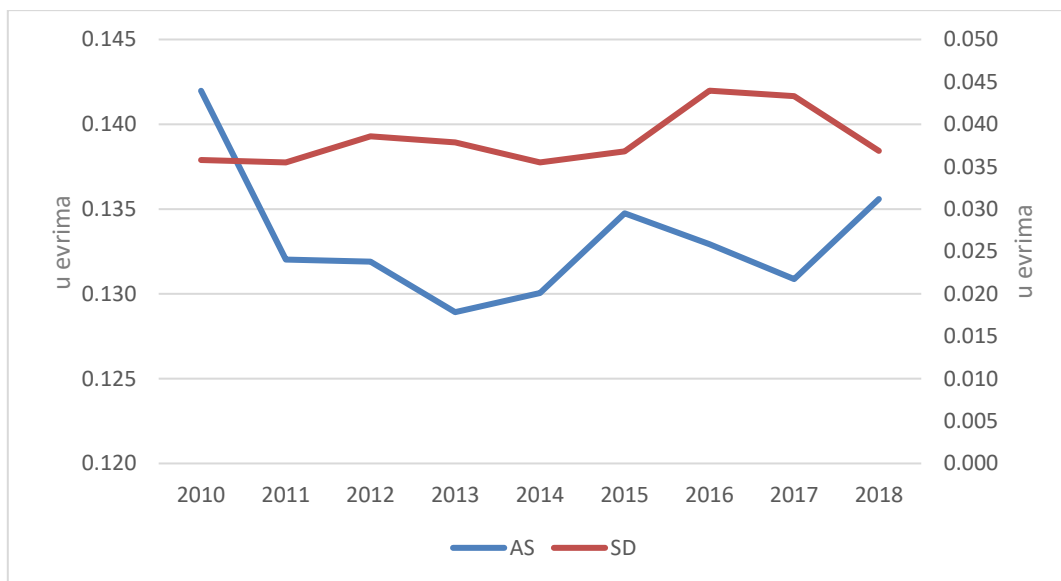

Grafikon 14. Prosečne kompenzacije zaposlenima u zemljama Evropske Unije

Grafikoni 13. i 14. pokazuju recesivan trend kada su u pitanju kompenzacije (zarade) na nivou EU što je generalno posledica i recesivnog trenda output-a prehrambene industrije EU. Time je primetno da je stanje u Srbiji i ex Yu znatno konkurentnije nego evropsko, iako se radi o ekonomski slabijim zemljama, i definitivno su posledica trenda dodatnog ulaganja u razvoj koje je predviđeno strategijama za razvoj prehrambene industrije (istraživanih u radu) a one su mapirane kao ključni segmet razvoja celokupne ekonomije.

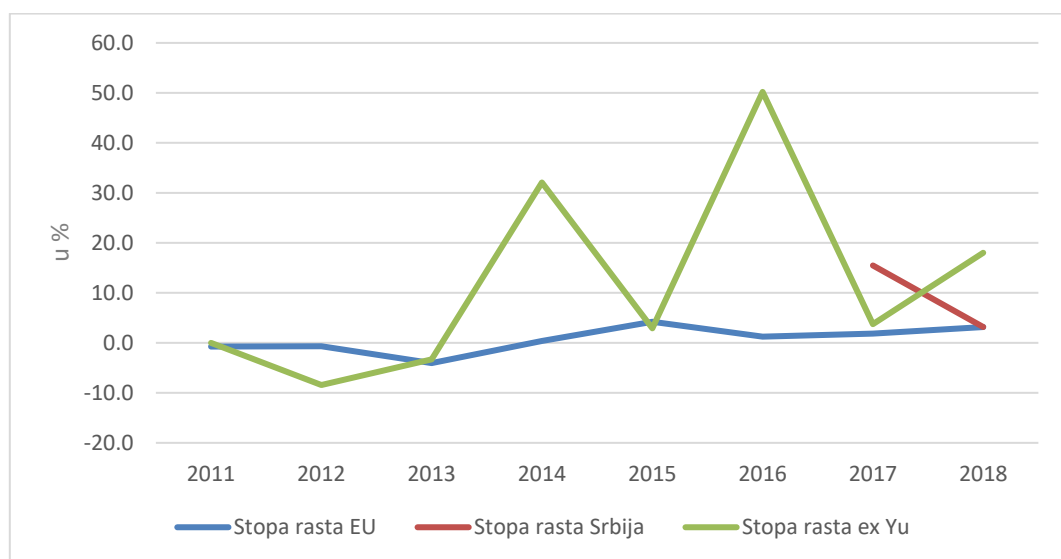

Grafikon 15. Prosečna stopa rasta troškova radne snage po jedinici output-a u zemljama Evropske Unije

Grafikon 16. Prosečan iznos troškova radne snage po jedinici output-a u zemljama Evropske Unije

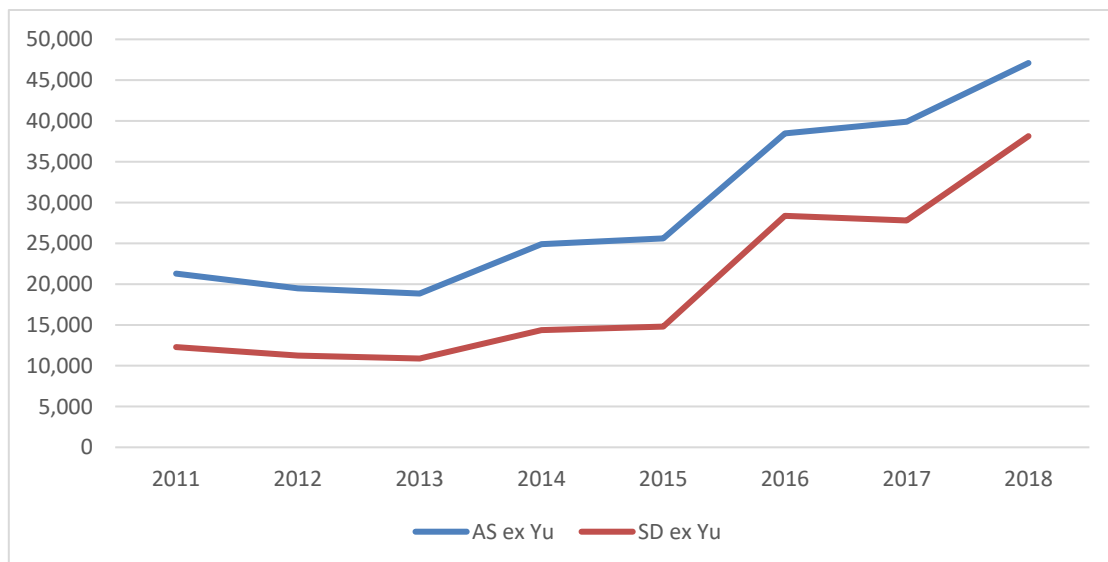
Grafikoni 15 i 16 pokazuju porast troškova u proizvodnji na nivou EU, razlozi mogu biti brojni, ali su prvenstveno posledica ulaganja u inovacije, zatim korelira poštovanju strožijih ekoloških standarda, itd. Dakle generalno govoreći trend „poskupljenja“ proizvodnje na nivou EU je ekonomska posledica. To implicira i porastu cena, ali kako je to onemogućeno (politika Evropske centralne banke) možemo konstatovati da ovome korespondiraju i recesivni trendovi kompenzacija sa grafikona 4, 5 i 6.

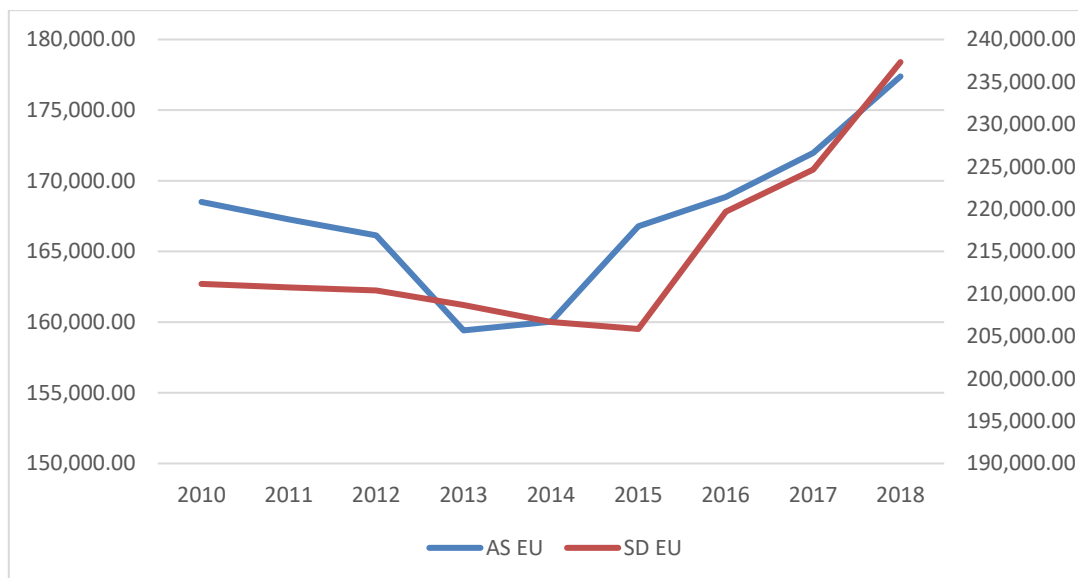
Grafikon 17. Uporedni pregled stopa rasta broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu

Kada govorimo u ukupnoj zaposlenosti u preduzećima prehrambene industrije bilo da se radi o EU, Srbiji ili ex Yu republikama konstatujemo da je situacija obrnuto prororcionalna u odnosu na stanje o rastu broja preduzeća, ali svakako povoljna. Na grafikonima 17, 18 i 19 vidimo kako prosečan nivo zaposlenosti u inicijalnim i komparativnim analizama raste. Bez obzira što ukupan broj preduzeća pretežno ne raste i ima recesivne tendencije sa druge strane, porast broja zaposlenih raste.

To govori o specifičnim znanjima koja su potrebna za inovirani pristup, a svakako i znatno zahtevniji, u sektoru proizvodnje i prerade hrane, disperzivnu specifikaciju produkata i stimulanse koje države odvajaju za učešće ljudskog faktora u prehrambenom sektoru, kako u Evropi, tako i kod nas.

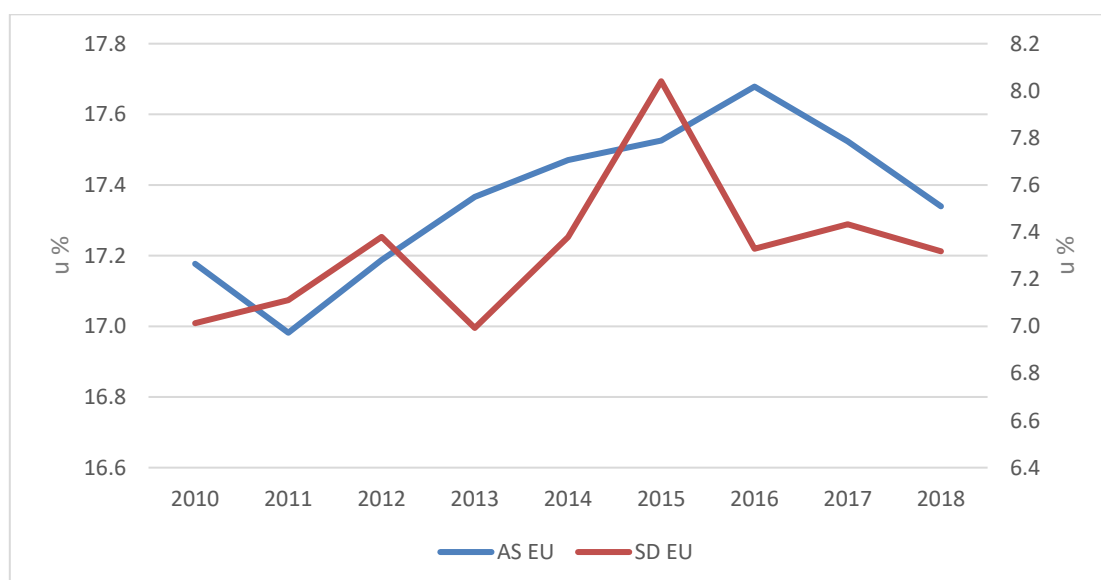

Grafikon 18. Prosečan broj zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije

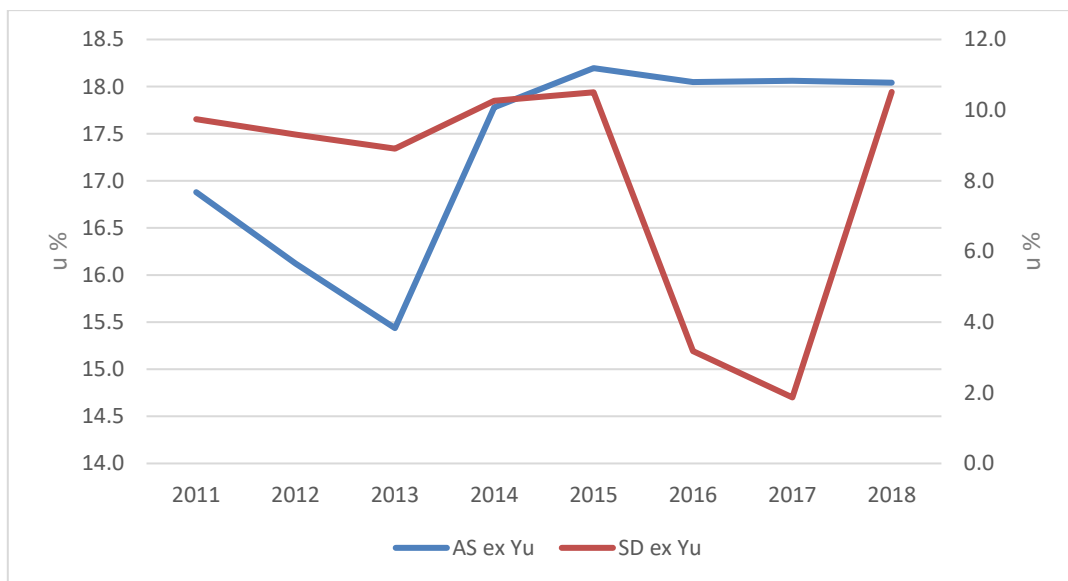

Grafikon 19. Prosečan broj zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije

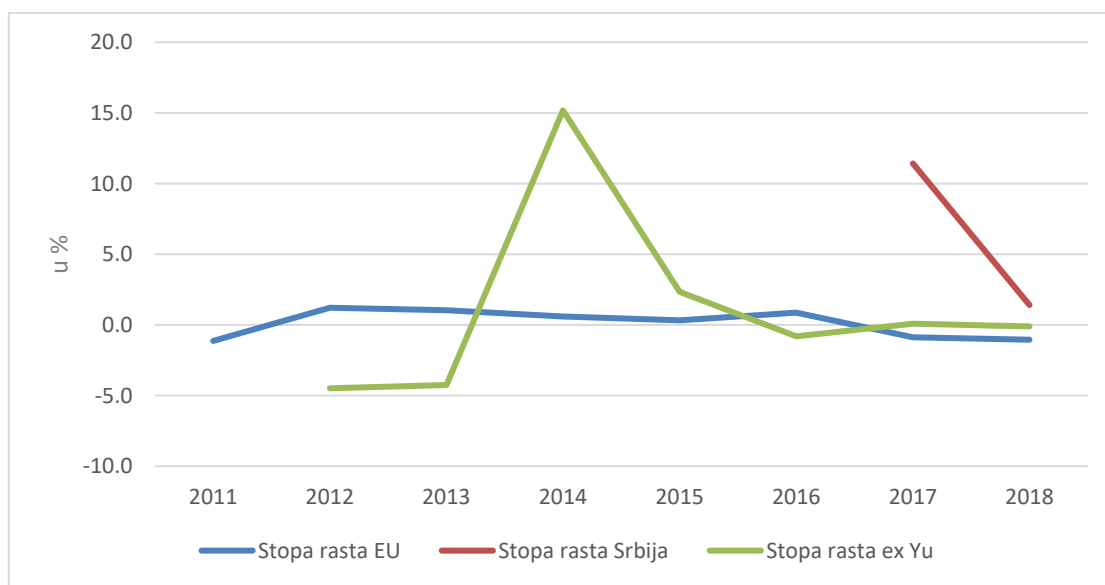
Ali ako pogledamo odnos broja zaposlenih i stanje u prehrambenoj industriji u odnosu na ukupno stanje zaposlenosti u industriji uopšte konstatujemo da je u tom smislu situacija znatno nepovoljnija. Nemamo uvid u kojim granama industrijske proizvodnje se beleži veći rast zaposlenosti, ali svakako da u ovom smislu porast zaposlenosti u prehrambenoj industriji u sve tri geografske oblasti posmatranja konstatujemo recesivne tendencije, grafikoni 20 i 21.

Grafikon 20. Odnos prosečnog broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama Evropske Unije

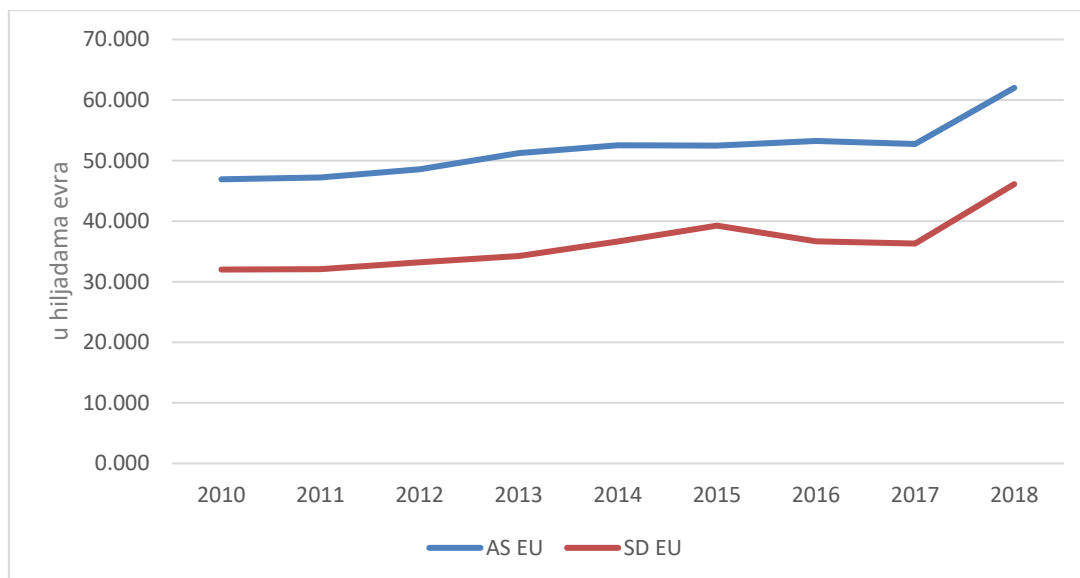

Grafikon 21. Odnos prosečnog broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama bivše Jugoslavije

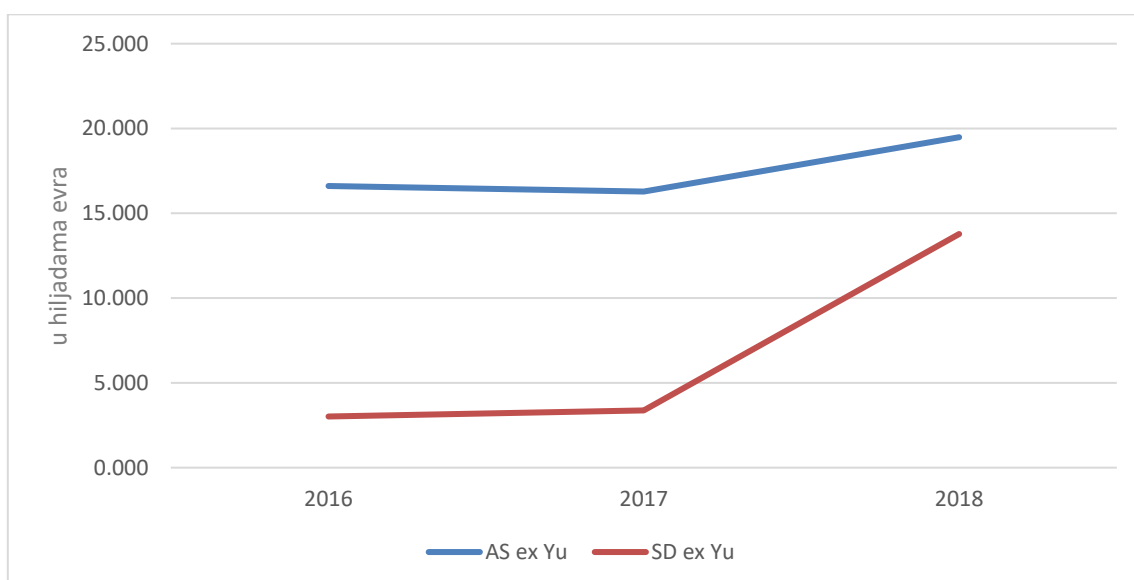
Grafikon 22. Uporedni pregled stopa rasta broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na industrijska preduzeća EU, Srbija, ex Yu

Grafikon 22 pokazuje blagi porast broja zaposlenih u odnosu na ukupnu industriju u Srbiji što ide u prilog celokupnoj našoj empirijskoj analizi i postavljenim hipotezama. Srbija beleži porast zaposlenih u odnosu na druge grane industrije što je u skladu sa donetim Strategijama do 2020. godine i dalje. Međutim stanje u ukupnoj zaposlenosti posle procesa privatizacije nije korelantno sa ovde navedenim.

Grafikon 23. Prosečna dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije

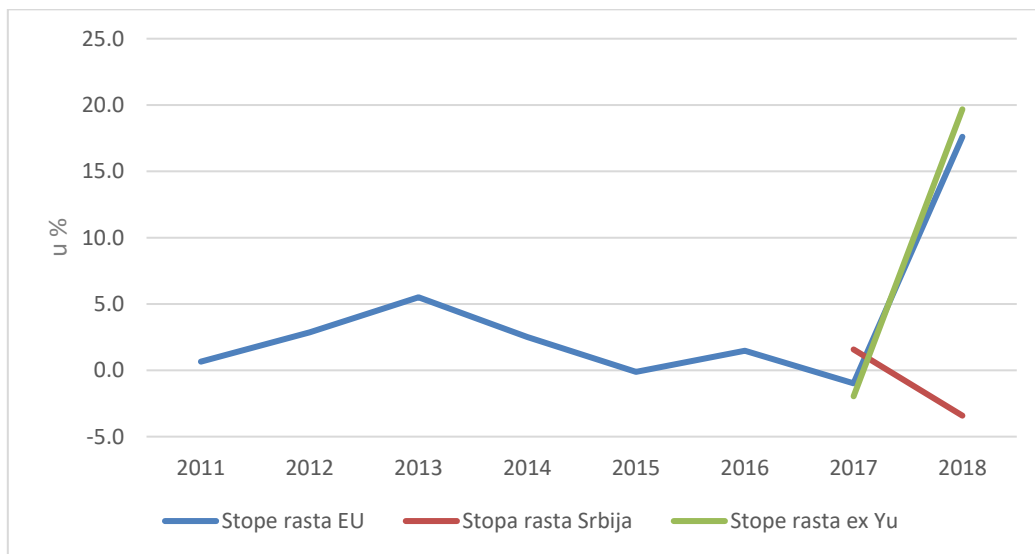
Polazeći od teorijske ideje o tome šta je dodata vrednost proizvoda, i ako se ona ogleda u stepenu ulaganja u kvalitet proizvoda i viši stepen zadovoljavanja potreba potrošača ili čak povećanju svesti za upotrebu novih proizvoda koji neke potrebe zadovoljavaju na potpuno drugačiji način. Za potrebe naše analize uzeli smo u obzir siituacija u Evropi, Srbiji i ex Yu. S tim u vezi situacija je sledeća (u nastavku):

Grafikon 24. Prosečna dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije

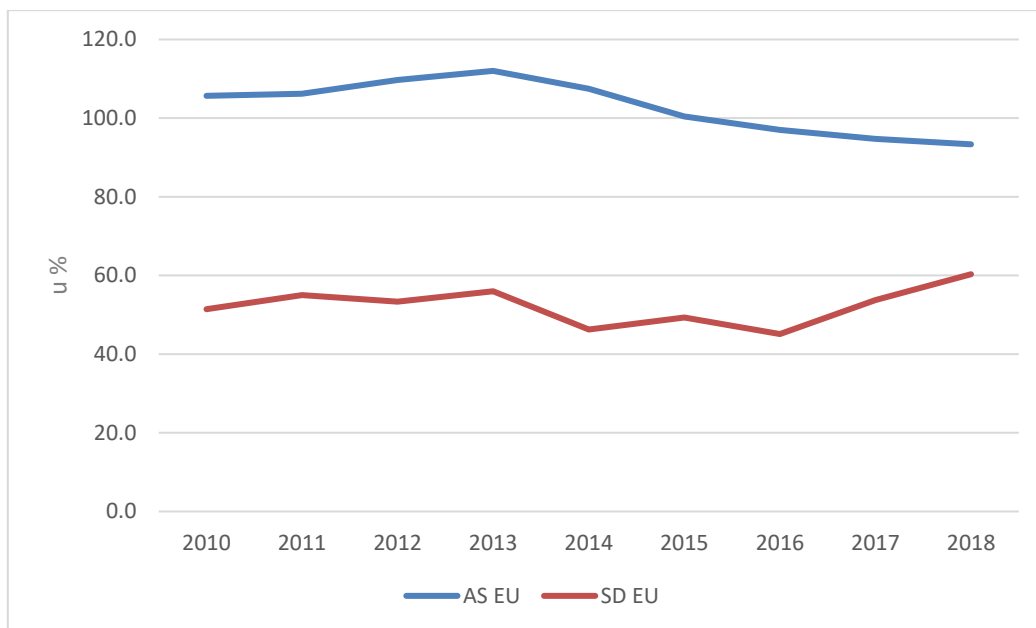
Prosečna dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima u zemljama bivše Yu, raste. Situacija je nepovoljnija u uporednoj analizi kada je Srbija u pitanju. U Srbiji je recesivniji trend rasta prosečne dodate vrednosti po zaposlenom obzirom na veći uzorak sa kojim se upoređuje i koga čine znatno složenija struktura skupa.

Ovaj trend iako recesivan ne možemo kvalifikovati kao nepoželjan. Dodata vrednost koja je u opadajućem trendu u Srbiji govori o ekonomičnosti i produktivnosti kao i stepenu adekvatnosti korišćene tehnologije u proizvodnji.

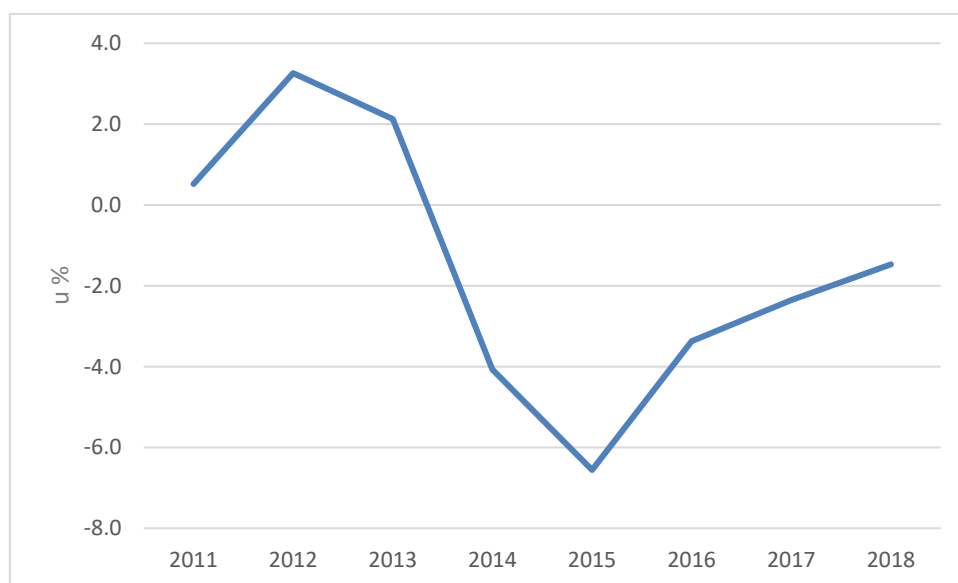

Grafikon 25. Uporedni pregled stope rasta prosečne dodate vrednosti po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije

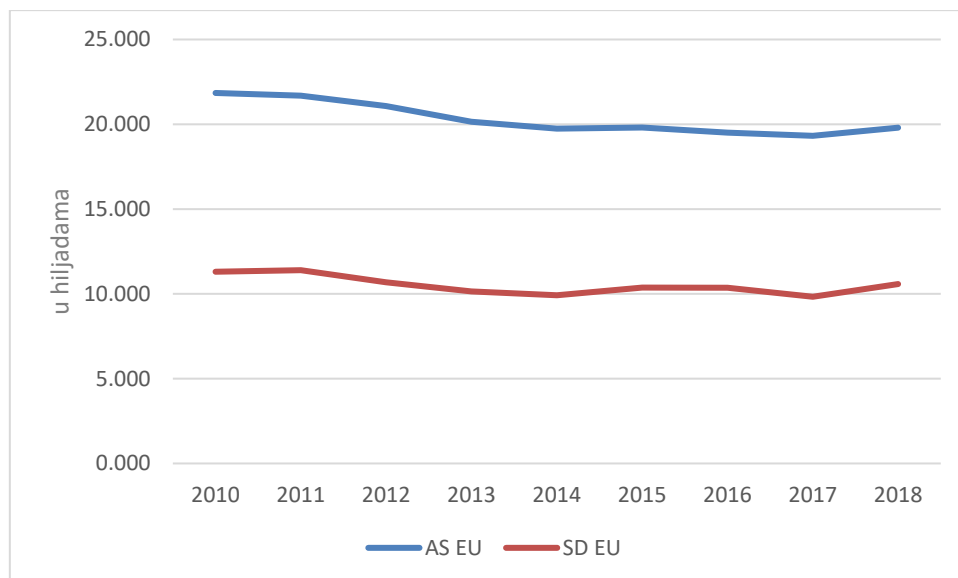
Takođe je prisutan uzlazni trend koji se ocenjuje kao povoljan ako se pogleda stanje na grafikonima 26, 27.

Grafikon 26. Prosečni udeo dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na celokupnu industriju u zemljama Evropske Unije

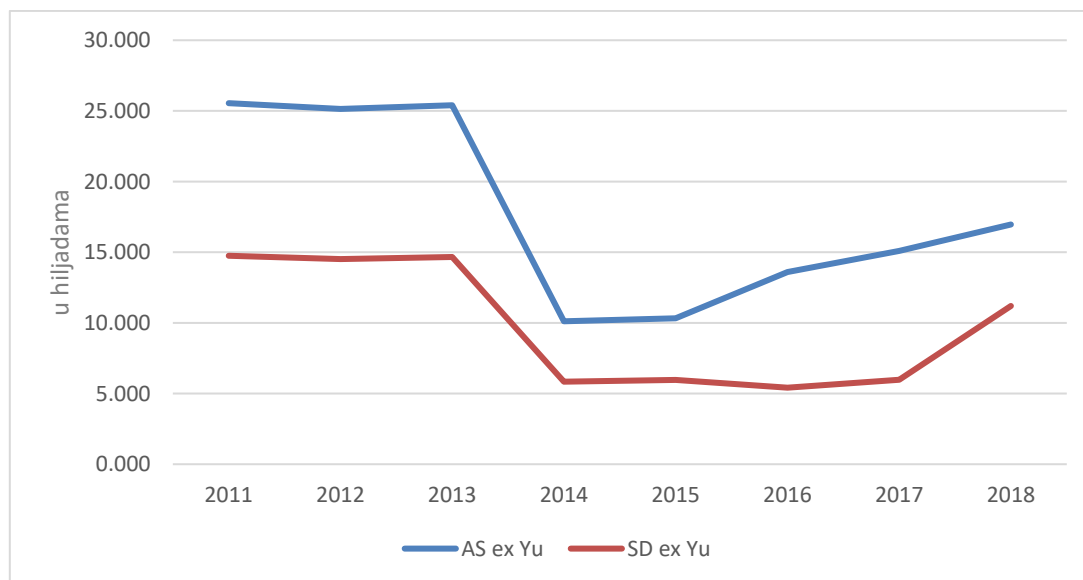

Grafikon 27. Stopa rasta udela dodate vrednosti po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na celokupnu industriju u zemljama Evropske Unije

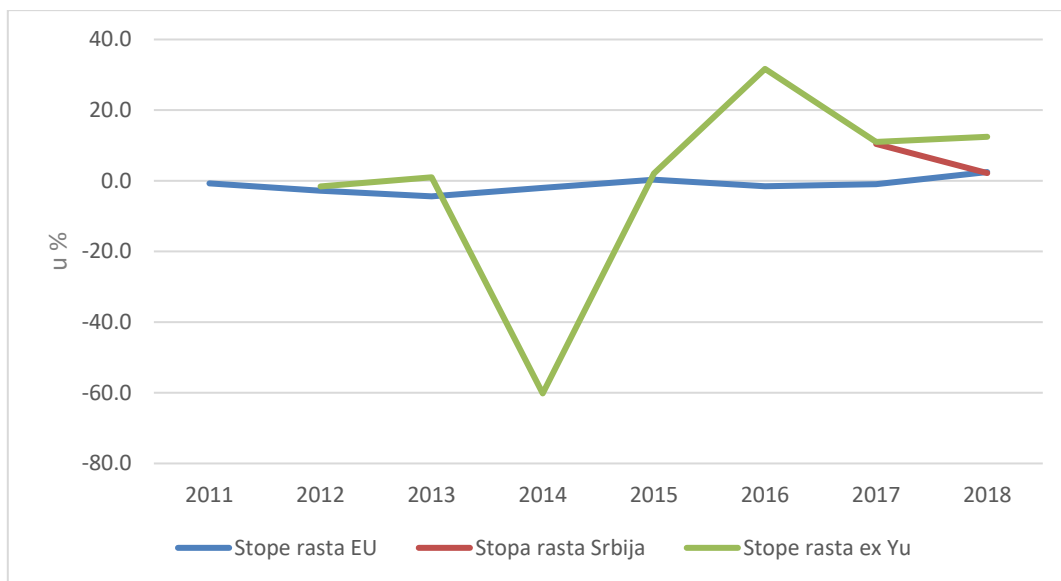

Grafikon 28. Prosečan broj zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije

Analizom grafičkog prikaza na tri grafikona koja slede vidimo da postoje očito velike oscilacije i time uslovljeni trendovi ponašanja linije zaposlenosti po preduzećima prehrambene inustrije.

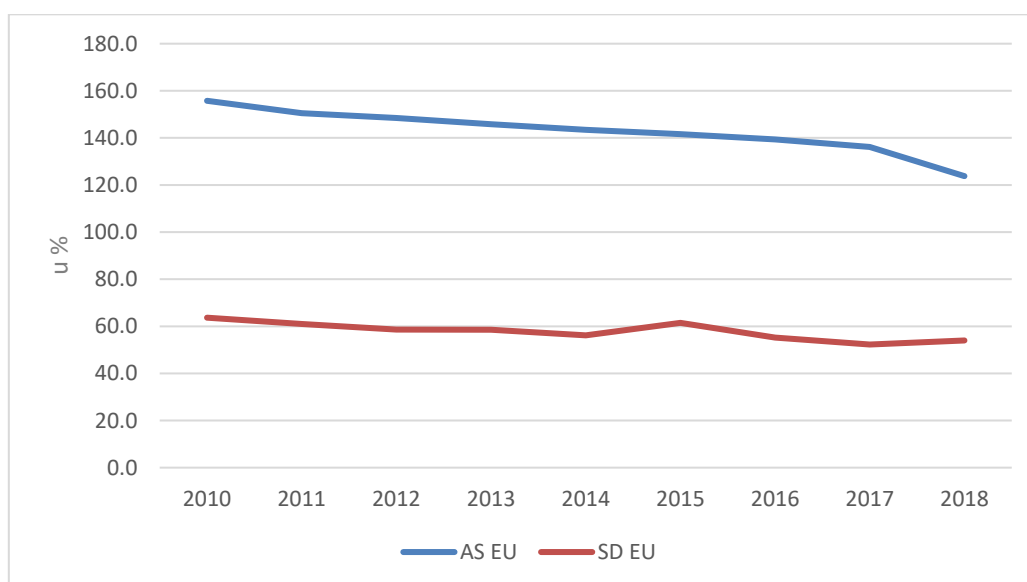

Grafikon 29. Prosečan broj zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije

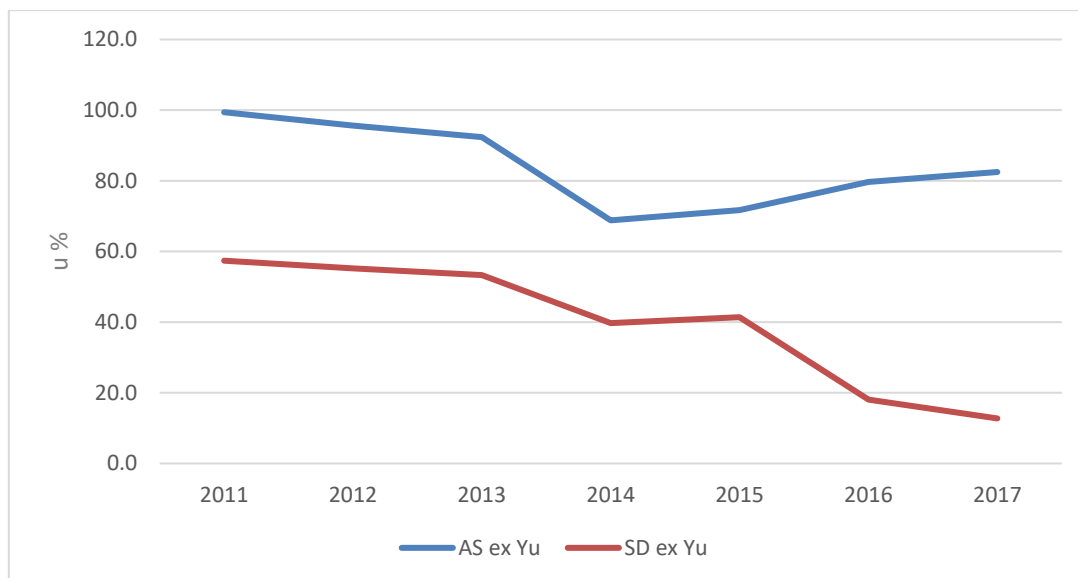

Grafikon 30. Usporedni pregled stopa rasta prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije

Stanje u EU je znatno uravnoteženije dok je u Srbiji i ex Yu u potpunosti drugačije sa evidentnim velikim oscilacijama. To ukazuje da u Srbiji i u ex Yu postoje preduzeća u oblasti prehrambene industrije koja su značano efikasnija, rentabilnija i produktivnija u odnosu na stanje u celokupnoj grani prehrambene industrije. To ćemo pokazati u analizi konkretnih primera koja slede u poglavlju 7.

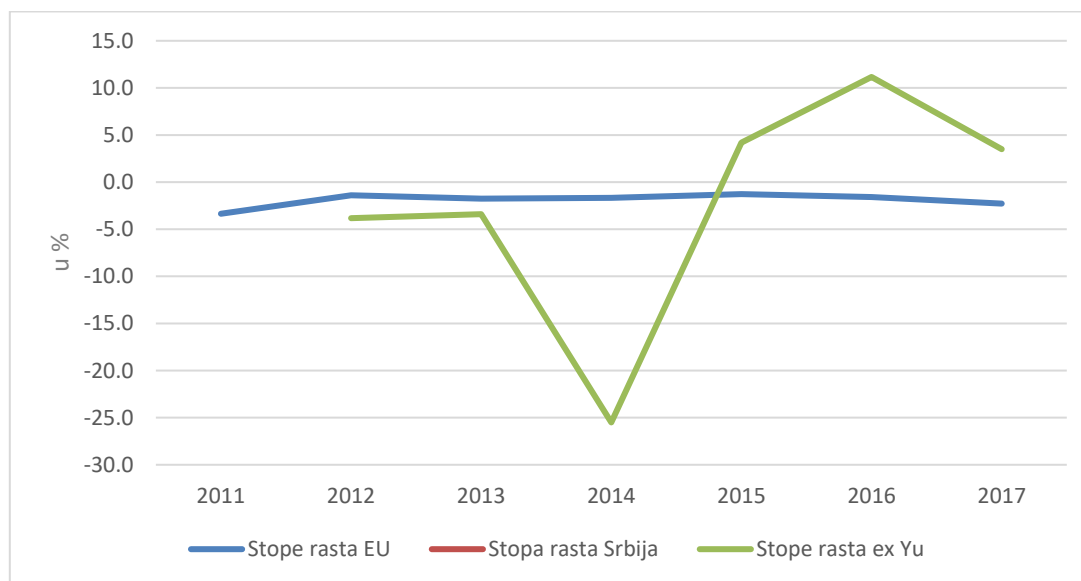

Grafikon 31. Odnos prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama Evropske Unije

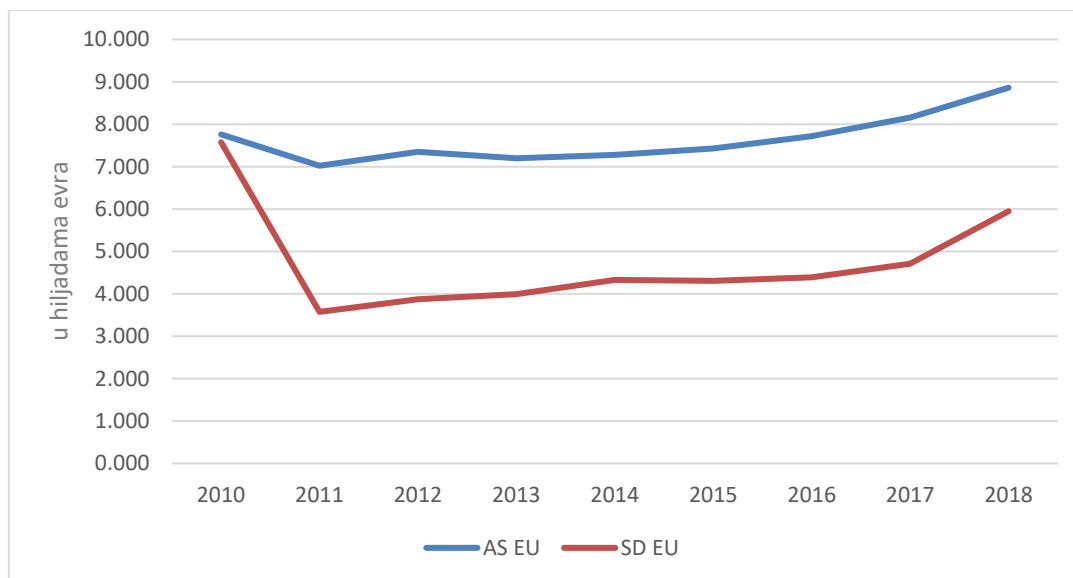

Grafikon 32. Odnos prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama bivše Jugoslavije

Grafici 32 i 33 očituju navedeno u analizi prethodnih grafikona.

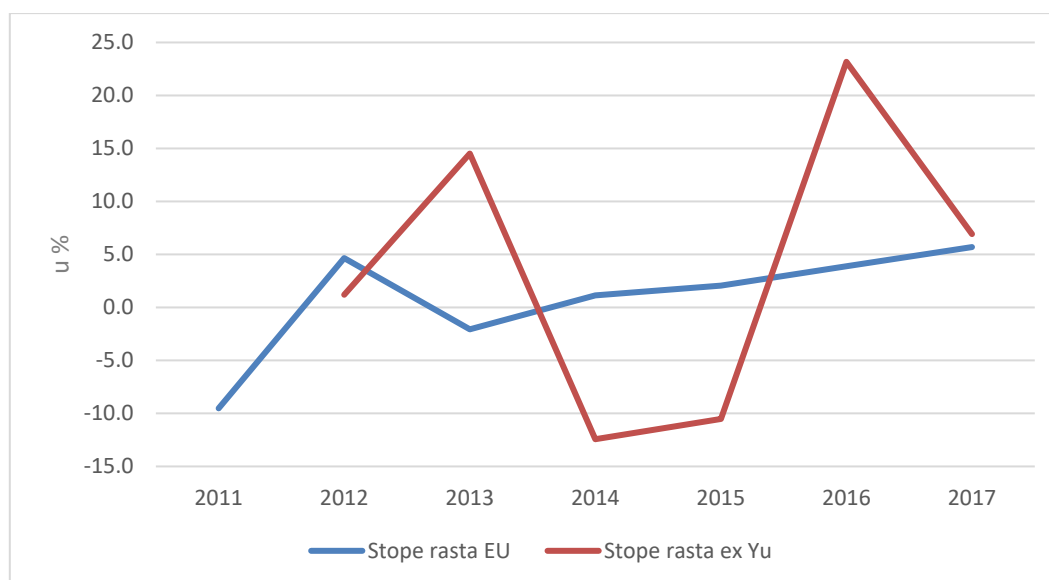

Grafikon 33. Usporedni pregled stopa rasta odnosa prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije

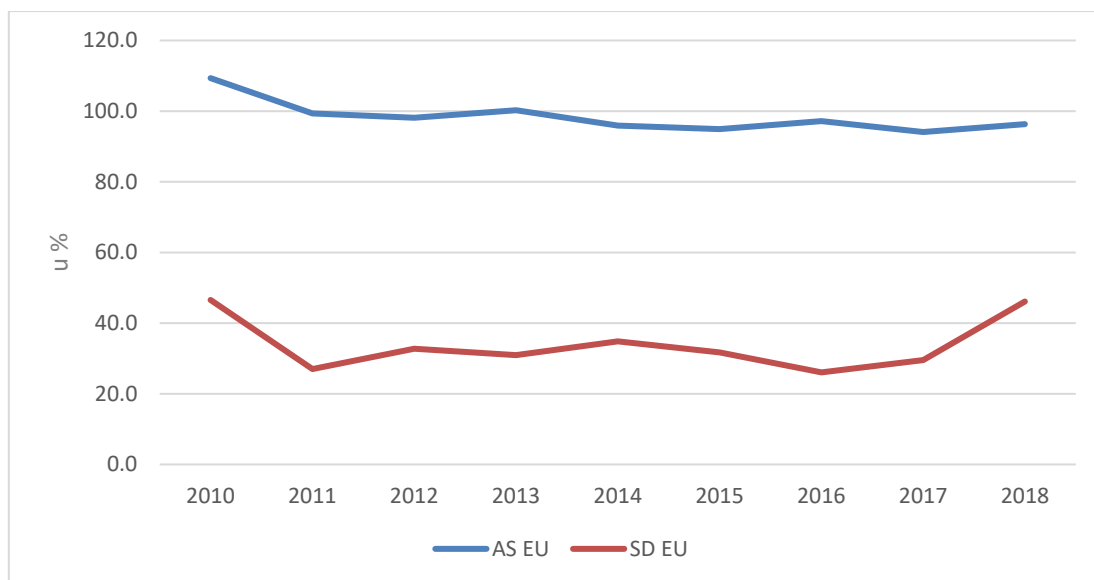
Grafikon 34. Prosečan iznos investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u zemljama Evropske Unije

Grafikon 34 takođe potvrđuje tvrdnje iz analize prethodno predstavljenih grafika, dakle ujednačen rast za parametar rasta prosečnog broja zaposlenih. Grafikon 34 pokazuje rast investicija po zaposlenom u EU koji je ujednačen i na znatno višem nivou (obim investicija) ali su prisutne velike oscilacije u tom pogledu uzimajući u obzir stanje po državama članicama.

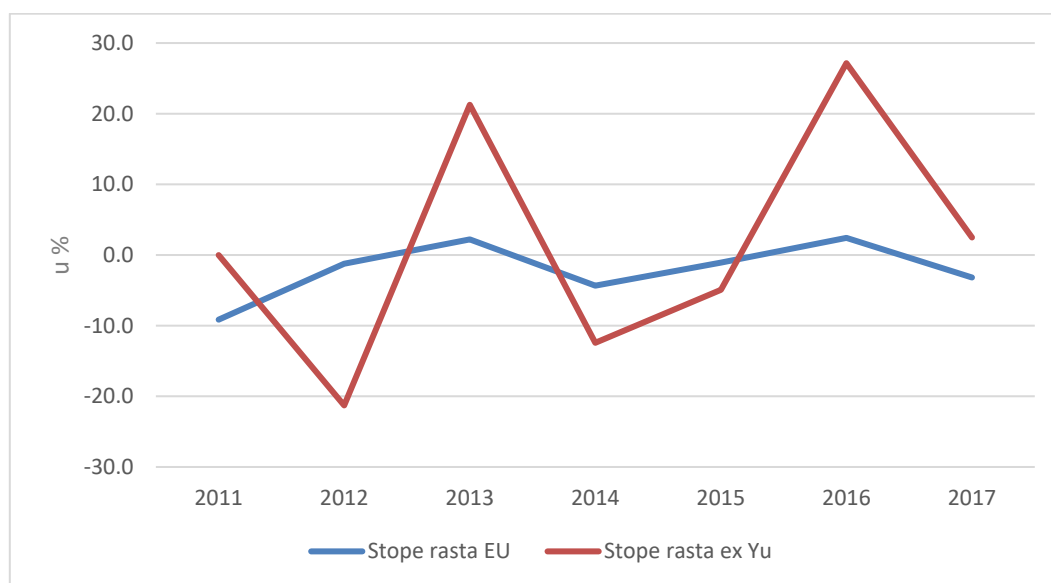
Grafikon 35. Uporedni pregled stopa rasta investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije

Takođe grafik 35 ukazuje da je stanje ulaganja (investicija) i rast zaposlenih u EU ujednačen i uzlaznog trenda dok je u ex Yu longitudinalan. To znači da se znatno manje ulaže a znatno više zapošljava ili ne opada broj zaposlenih (otpuštanja) pa to uslovljava takav trend.

Grafikon 36. Odnos investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji i ukupnoj industriji u zemljama Evropske Unije

Oscilacije koje su evidentne na grafikonu 36 i one su pre svega odraz velikih razlika u državama članicama kada su u pitanju investicije po zaposlenom.

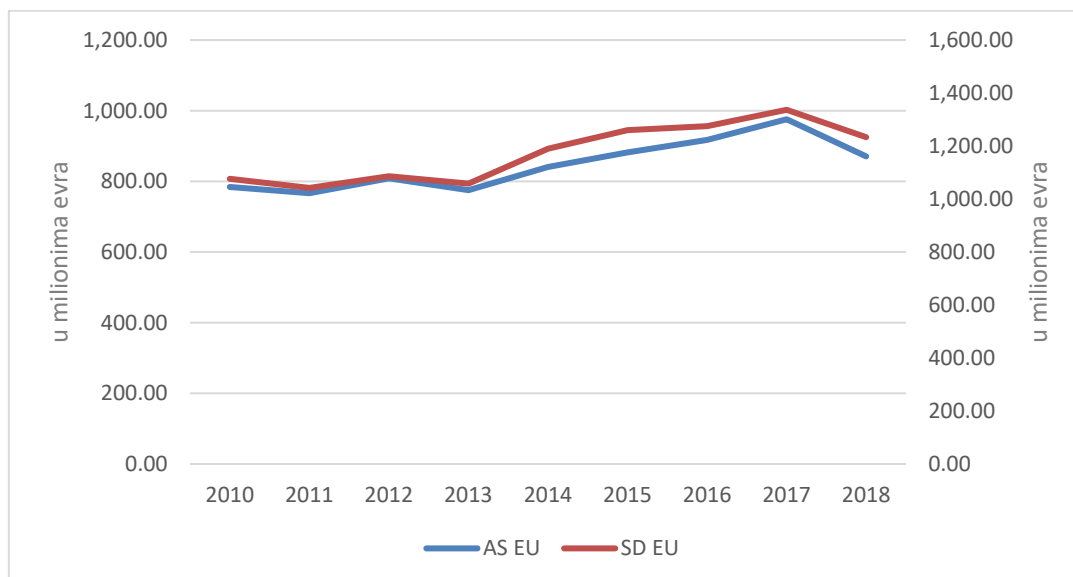
Grafikon 37. Uporedni pregled stopa rasta udela investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u odnosu na ukupnu industriju u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije

Upoređivanjem stanja u Evropi i ex Yu republikama evidentno je uravnoteženije stanje u Evropi i longitudinalno recesivna tendencija u ex Yu državama. Svakako da je ovo objašnjeno i u analizama grafika koji su prethodili grafiku.

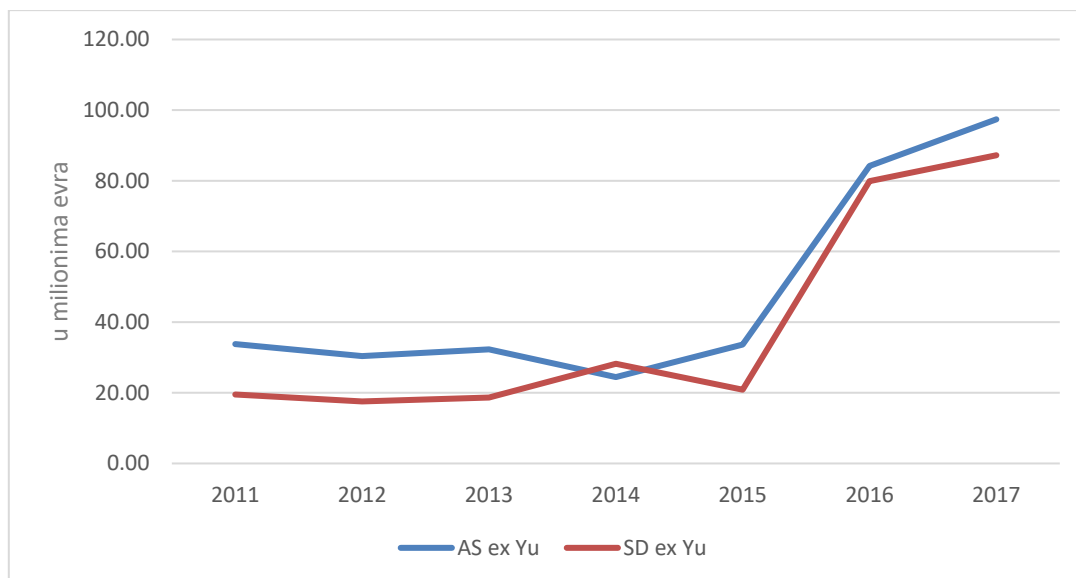
5.3.3 Analiza investicija

Ako govorimo o investicijama u prehrambenu industriju (ulaganja u opremu) grafički prikazi utvrđene aritmetičke sredine i njoj korelatne ili ne korelatne standardne devijacije pokazuju sledeće:

Grafikon 38 – ulaganje u opremu na nivou EU – recesivna tendencija. Odstupanja standardne devijacije su neznatna što govori da nema velikih oscilacija u pojedinim državama članicama koje čine skup za posmatranje i analizu.

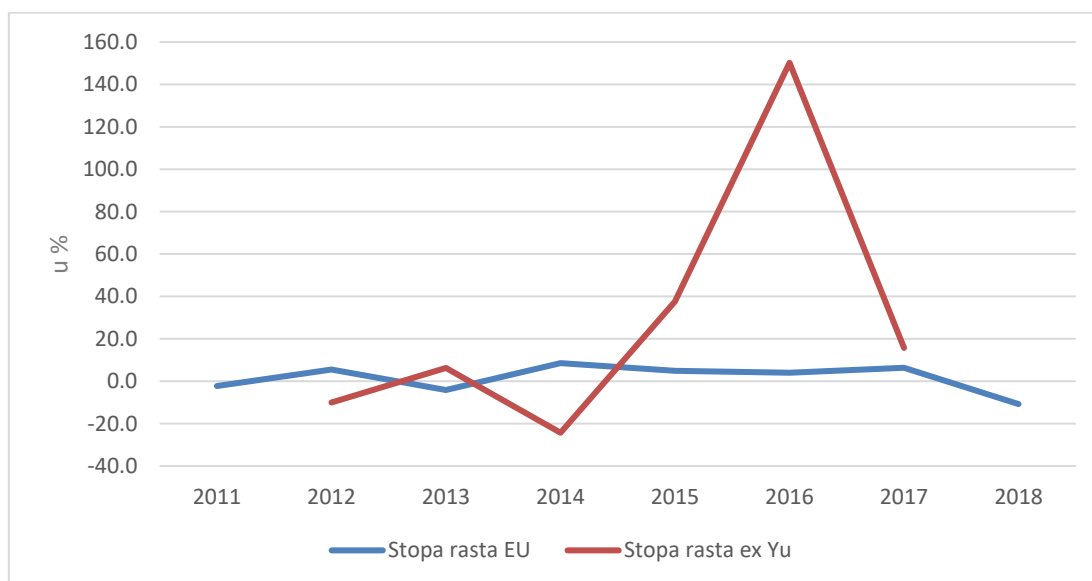

Grafikon 38. Prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u Evropskoj uniji

Grafikon 39. Prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije

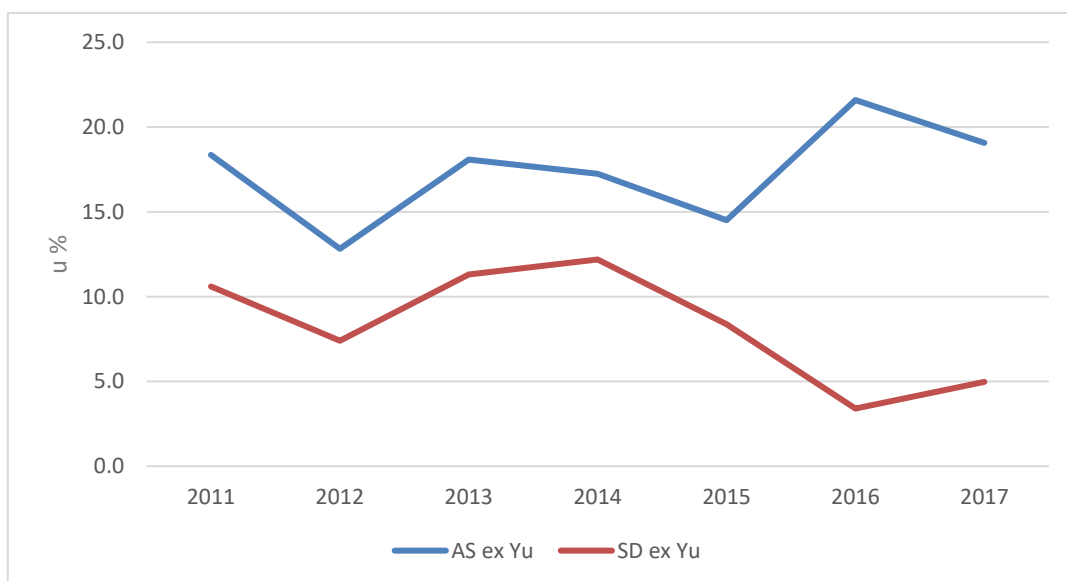
Grafikon 39. i 40. - stanje u zemljama bivše Jugoslavije – uzlazni trend. Takođe nema oscilacija u pojedinim republikama.

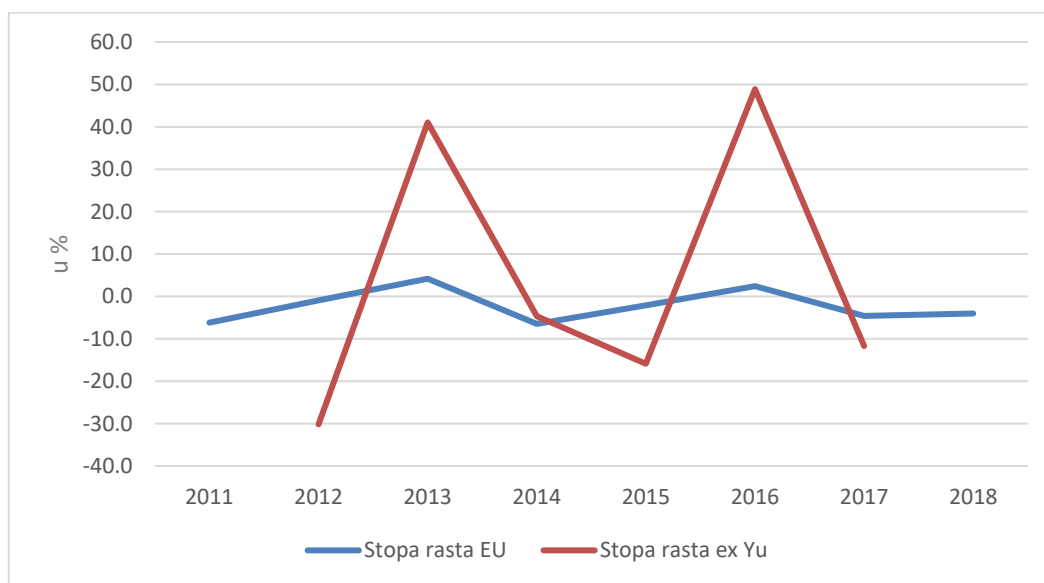
Grafikon 40. Uporedni pregled prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije

Analiza stanja ulaganja u opremu u preduzećima prehrambene industrije i ukupnog ulaganja u opremu u industriji generalno, grafički prikazi pokazuje ozbiljne oscilacije po

republikama što je rezultanta da li bivše republike pripadaju prostoru Evrope ili su u procesu pristupanja. Generički prikaz je u Prilogu – excel tabela Eurostat.

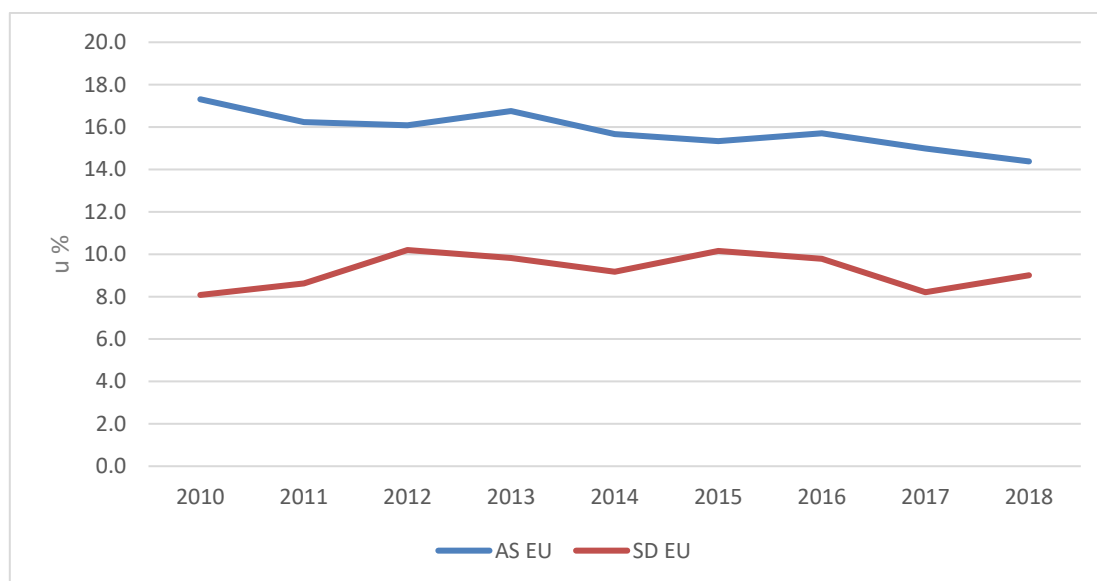
Grafikon 41. Odnos prosečnih investicija u opremu u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama bivše Jugoslavije

Grafikon 42. Uporedni pregled stope rasta udela investicija u opremu u preduzećima prehrambene u odnosu na industriju u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije

Na nivou Evrope situacija je znatno ujednačenija što pokazuju grafikoni 41 i 42. Grafikon 43 pokazuje ulaganja na znatno višem nivou (obim ulaganja je veći) ali su velike oscilacije među državama članicama. Stepem razvijenosti i ekonomsko stanje u pojedinim

državama, zatim komparativne prednosti i raspored industrije pa i sama veličina zemlje i raspoloživost sredstava budžeta uslovile su takvu tendenciju.

Grafikon 43. Odnos prosečnih investicija u opremu u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama Evropske Unije

5.3.4. Kvalitativna diskusija rezultata kao dopuna empirijskoj analizi sa preporukama

Sledi kvalitativna analiza stanja u prehrambenoj industriji u navedenim geografskim područjima analize. Za ovo smo se opredili kao dopunu predhodnoj analizi, i poentiranju statističke analize koja je predhodila.

Podsektorskim poređenjem broja preduzeća prehrambene industrije u odnosu na Evropsku Uniju, imamo značajna odstupanja Srbije. Kada uporedimo taj odnos u EU procenat pekara i testenina iznosi oko 50%, u RS je udeo dosta niži oko 20% (mada ih ima najviše). Preradni kapaciteti i čuvanje voća i povrća u EU čine oko 5%, međutim kod nas je to oko 20%. Srpski prehrambeni sektor zbog svoje prirode jeste radno intezivan i 2015. godine imao je nešto više od 70 hiljada zaposlenih.

Radnici u prehrambenoj industriji učestvuju sa 6,9% ukupne zaposlenosti, i ovaj industrijski sektor apsorbuje najveći broj radnika posle veleprodaje, maloprodaje i transporta. Kada bi se kao parametar uzela zaposlenost prehrambenog sektora, RS bi se pozicionirala na šesnaestom mestu evropske unije, što bi bilo i dalje nedovoljno za poređenje sa liderima ove

industrije kao što je Nemačka, Francuska, Španija, koje značajno više zapošljavaju u ovom sektoru.

Pekarski proizvodi i testenije u RS, kao sektor imaju najveći broj radnika, što se odnosi i na sektor konzervirane hrane, dok proizvodnja masti i ulja (životinja i biljaka) i proizvodnja gotovih životinjskih proizvoda, ima najmanje zaposlenih.

U RS se broj zaposlenih u prerađivačkoj i industriji pića se smanjuje, prosečna stopa opadanja zaposlenih je bila tri odsto, perioda između 2006. i 2015. godine.

Za ovaj pad uglavnom se vezuju posledice procesa tranzicije, odnosno procesa privatizacije, kompanija koje su zapošljavale dosta radnika. Najveći pad zaposlenosti prethodnog perioda zabeležen je u proizvodnji pića, preradi i konzerviranju mesa i njenih prerađevina, proizvodnji proizvoda od mlevenog brašna, a ponajmanje u proizvodnji gotove stočne hrane (Pregled trenutnog stanja sa SVOT analizom prehrambene industrije Srbije, 2017).

“U prehrambenoj industriji 39,68% radnika radi u velikim kompanijama, dok sektor malih i srednjih preduzeća zapošljava 60,32% ukupnog broja radnika, što je slično kao u EU gde MSP zapošljavaju 62,8% ukupnog broja radnika u prehrambenoj industriji” (Ministarstvo privrede, 2017). Globalno gledajući prosečna kompanija ove industrije ima oko 18 zaposlenih, što je više nego prosek Srbije, a i zemalja evropske unije gde prosečna kompanija u ovom sektoru ima oko 16 zaposlenih.

Kada za baznu godinu uzmemo 2007. videćemo da su prihodi od prehrambene industrije u trendu porasta, dok su predhodnih nekoliko godina vrednosti iznosile više od 650.000 milijardi dinara. Sa takvim vrednostima u sistemu rangiranja RS bi bila dvadeseta zemlja EU prehrambene industrije, zajedno zemljama poput Hrvatske i Bugarske.

“Zemlje u kojima prehrambena industrija ostvaruje najveće poslovne prihode u EU su Francuska (184,5 milijardi evra), Nemačka (172,2 milijarde evra) zatim sledi bivša članica EU Velika Britanija (120,9 milijardi evra)”. Ostvareni poslovni prihodi ovog sektora industrije iznose oko 8% sveukupnih poslovnih prihoda u RS, sa leaderskom pozicijom prerađivačke industrije, dok takvu poziciju beležimo i evropskoj uniji (Pregled trenutnog stanja sa SWOT analizom prehrambene industrije Srbije, 2017).

Prihodi od poslovanja na godišnjem nivou dostižu vrednosti iznad 7 procenata, sa tendencijama rasta i naviše. *“Najveći poslovni promet je u proizvodnji ostalih životnih namirnica, proizvodnji pića, preradi i konzervisanju mesa i mesnih prerađevina, preradi i konzervisanju voća, povrća, iako je struktura prihoda relativno ravnomerno raspoređena u okviru proizvodnih grupa” (Ibid.).*

Struktura prometa preduzeća drugačija je od prosečnih vrednosti EU, u kojoj negde oko tri četvrtine prihoda preduzeća dolazi iz: industrije mesa, pekarske industrije, proizvodnje mleka, i drugih proizvoda.

Pokazatelji poslovanja iz perspektive domaće prehrambene industrije predstavljaju da je situacija dosta bolja nego što je zaista realno stanje. Izuzetna dostignuća prehrambene industrije većinski postižu velike kompanije i kompanije nastale direktnim stranim investicijama, koje čine samo oko 5% svih preduzeća ovog sektora.

Produktivnost je porasla za niže od 1% na godišnjem novou, od 2009. Tada je u prehrambenoj industriji opao i obim zaposlenih, te se veća produktivnost vezuje pre svega za smanjenja zaposlenih, pre nego za transfere novih tehnologija, ovog sektora. Uzroci niske produktivnosti leže u neefikasnom organizacijskom sistemu, zaostalosti tehnologije i izostanku dovoljnih kompetencija i inovativnosti, koje su uveliko prisustni u razvijenijim industrijama, naprednijim državama EU. Takva situacija je uzrokovana zastarelom tehnologijom i tehnološkim rešenjima u preradi i proizvodnji određenog broja privrednih subjekata ovog sektora industrije. Značajno ovo stanje narušava i neefikasan sistem nabavke opremljenosti jer kako se navodi nova oprema ipak ne obezbeđuje “optimalna tehnološka rešenja” proizvodnje. Tako Ristanović, Zimonjić (2016), na osnovu svog istraživanja industrijskog sektora, ističu da približavanje naše zemlje EU, po kriterijumima ovog sektora zahteva :

1. veću produktivnost,
2. veće trgovinsko učešće,
3. veću tehnološku intezivnost proizvodnog procesa,
4. veću različitost proizvoda i izvoza.

Naznačeno se najviše ogleda u *“preradi i čuvanju mesa i mesnih prerađevina, kao i u industriji brašna i pekara, gde se mali broj pogona smatra modernizovanim i opremljenim, što predstavlja problem u postizanju standardizacije kvaliteta i dobijanju izvoznih dozvola,*

naročito za EU” (Pregled trenutnog stanja sa SWOT analizom prehrambene industrije Srbije, 2017).

Upravo zbog svega predhodno navedenog, a u cilju i fokusu prevazilaženja problema prehrambene industrije, potrebno je i nužno da se Srbija okrene razvoju inovativnih tehnoloških rešenja optimalnih za strukturu srpske prehrambene industrije, strateškom planiranju proizvodnje, boljem organizacionom upravljanju poslovanja itd.. To i ostalo se upravo referiše kroz strateške tendencije, strategije i dokumente, koje sagledavamo u naredna dva podpoglavlja.

5.4. Analiza razvojnih tendencija industrije i industrijska politika u Srbiji

5.4.1. Osvrt na strategiju razvoja industrijske politike Srbije do 2020

“Strategija i politika razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine” (“Sl. glasnik RS”, br. 55/2011), prvi je razvojni dokument koji je definisao glavne razvojne prioritete industrije Republike Srbije, kao i načine njihovog ostvarenja u pređašnjoj dekadi.

Prioriteti i načela ove Strategije bili su sledeći:

1. Održiv i dinamičan razvoj industrije Republike Srbije u svim segmentima, pogotovo u prerađivačkoj industriji;
2. Postići potpuno novu dimenziju u smislu efekata svetske finansijske i ekonomske krize;
3. Strategiju usaglasiti sa industrijskom politikom EU i ciljevima Nove evropske strategije Evropa 2020;
4. Izgraditi novu industrijsku strukturu koja bi trebalo da bude bazirana na analizi i realnim pretpostavkama o raspoloživim razvojnim prednostima Republike Srbije;
5. Orijentisati se na izvoz i investicije u prerađivačkoj industriji kao osnovnih generatora rasta BDP;
6. Najvažniji pokretač industrijskog rasta i novog zapošljavanja su mala i srednja preduzeća;
7. Jedan od najvažnijih ciljeva Strategije su nova, kvalitetna i dobro plaćena proizvodna radna mesta;

8. Strategija apostrofira da društvena i državna preduzeća više nisu efikasna, te da je privatna svojina najefikasniji oblik svojine;
9. Glavni pokretač tržišne privrede prema ovoj Strategiji je konkurencija;
10. Glavna konkurentna prednost Republike Srbije posmatrana na duži rok je znanje, koje bi se trebalo iskoristiti kroz reformu obrazovanja;
11. Punu pažnju Strategija pridaje značaju oživljavanja ruiniranih industrijskih centara Srbije;
12. Efikasna tržišna privreda usmerena je ka rastu blagostanja svih građana;
13. Reformisanje državnog aparata koje predstavlja “debirokratizaciju i deregulaciju” uprave države i povećanje sopstvene efikasnosti.

Industrija RS je imala brojne strukturne slabosti. U Republici Srbiji kolektivistički uređen sistem državnog intervencionizma je stvorio privredni razdor, industrijski sistem nije mogao da se prilagodi tržišnim uslovima, niti kroz sposobnost reagovanja na nove tržišne impute. Strukturni problem već ogoljene industrije RS dodatno su pogoršali tranzicioni procesi i globalna recesija.

Ekonomska politika RS se našla u dvojnog problemu koji je trebalo rešiti odjednom – kako ne otpustiti radnike sa radnih mesta i kako izmeniti ili ojačati oslabljenu industrijsku strukturu. Ovo pitanje proisteklo je iz razloga što teorija potvrđuje da što je period privrednog nesklada sa tržištem duži on dodatno povećava zavisnost od uvoza.

Iz tog razloga Srbiji je bio neophodan jedan takav razvojni strategijski dokument, u kome bi se eksplicitno sagledali načini ostvarenja osnovnog cilja – stvaranja nove konkurentne održive industrijske strukture Republike Srbije.

Strategija i politika razvoja industrije Srbije od 2011. do 2020. godine, sublimirala je i uvezala brojne razvojne dokumente koje je usvojila Vlada Republike Srbije. U procesu pristupanja Evropskoj uniji Strategija 2011-2020. je imala posebnu dimenziju, s obzirom na to da je uklađena sa politikom industrije EU i zadacima nove strategije Evropa 2020.

Noviji koncept razvoja industrije perioda od 2011. do 2020. bio je okrenut i baziran na izvozu što je podrazumevalo skokovit investicioni priliv, visok precentat izvoza robe, kao i povećanje zaposlenih u industriji. Zadaci ovog koncepta ekonomskog rasta i razvoja RS do

2020. bili su veoma izazovni, i bili su moguće ostvarivi što se pokazalo u analizi makroekonomskih indikatora koji slede u poglavlju 6.

5.4.2. Dometi nove industrijske politike Srbije 2030

U okviru procesa izrade novog strateškog dokumenta, “2019. godine organizovano je više od 10 privatno-javnih dijaloga na čitavom prostoru RS. Tada je sudelovalo zbirno 363 učesnika i to 224 privrednih subjekata, 13 privrednih organizacija, klastera i naučno-tehnoloških parkova, 32 predstavnika univerziteta, fakulteta, viših i srednjih škola, 14 državnih institucija i predstavnika gradova, čime je resorno Ministarstvo privrede održalo raspravu javnosti o Predlogu strategije industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine”. (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>).

Takav dokument javne politike sadržajan je sa veoma obuhvatnim reformskim naporima i delovanjima u područjima razvoja industrije i time obuhvata veliki deo aktivnosti privrede, sa akcentom na prerađivačku industriju. Za postizanje rasta, a u skladu sa navedenom politikom nužna je konkretna i nedvosmislena politika industrije (horizontalna i vertikalna) koja je usklađena sa potpornom strogo-poštovanom makroekonomskom politikom.

Tako se horizontalna industrijska politika vodi različitim pitanjima poput: obrazovanja, promocije inovativnosti, digitalne transformacije, investicija, infrastrukture, internacionalizacije i cirkularne ekonomije, dok kod vertikalne industrijske politike navodimo da su ključni aspekti: pametna specijalizacija, targetiraje tradicionalnih industrijskih sektora, digitalno transformisani tradicionalni sektori, novokreirani industrijski sektori i konkurentska prednost na bazi disruptivnih inovacija (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>; Ristanović, Zimonjić 2016).

Važna pitanja koje treba da adresira ovaj dokument su: *“koegzistencija tradicionalnog industrijskog sektora i novokreiranog digitalno transformisanog sektora imajući u vidu potrebu održavanja zaposlenosti i kreiranja konzistentne vrednosti, integracija lokalnih industrijskih igrača u međunarodne lance vrednosti, važnost kreiranja potrebnog obima i kvaliteta radne snage koja može da odgovori zahtevima industrijskog razvoja u budućnosti, pitanje unapređenja poslovnog ambijenta koji će biti stimulativan za rad i investiranje industrijskih*

kompanija, obezbeđenje dovoljnog obima i kvaliteta investicija, pitanje poštovanja standarda zaštite životne sredine od strane industrijskih kompanija i cirkularna ekonomija kao izvor novog industrijskog rasta” (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>).

Najsvežija revolucija industrije, predstavlja priliku da se pojedini procesi razvoja, koji mogu biti lutajući u slučaju Srbije preskoče, te da se usvoje napredne razvojne inovacije, što bi predstavljalo mogućnost Srbije da pristigne najrazvijenije zemlje sveta.

Strategija industrijskog razvoja sa svim relevantnim činjenicama koje smo naveli, a zapravo radi se o onome što čini tekst dokumenta Strategije, dakle obuhvata široki spektar aktivnosti privrede, sa akcentom prema prerađivačkoj industriji, te su kroz proces nastanka same uzeta u obzir sva relevantna strateška dokumenta Republike Srbije.

Usaglašena je sa Ustavom, zakonom, potvrđenim međunarodnim ugovorima, kao i obavezama preuzetim u procesu evropskih integracija. Time se obezbeđuje trajni legitimitet i unapred anticipiraju potencijalni problemi koji se mogu kositi sa ustavnim odrednicama koja vrlo često prate ovakva prilagođavanja, pogotovo u krhkim ekonomijama i zemljama visokog ekonomskog, finansijskog i političkog rizika. Srbija trenutno nije na poziciji visoko rizičnih, a s tim u vezi preduzima ogromne napore da to i održi.

Usvojena strategija mora da bude u skladu sa zahtevima nacionalnog zakonodavstva i donosiće se u uobičajenim desetogodišnjim ciklusima strategije za industrijski sektor, a takođe je važan kriterijum i dokumenat za završetak dvadesetog Poglavlja, pre pristupanja RS u evropsku uniju. On predstavlja okosnicu pregovora i reformi koje treba dalje preduzimati u procesu priključivanja evro integraciji.

6. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH INDIKATORA U SRBIJI

6.1. Analiza makroekonomske politike u Srbiji – reperkusije na industriju iz istorijskog konteksta

Razvoj srpske privrede nakon druge polovine prošlog veka bio je usmeren industrijalizacijom kao osnovnom revitalizirajućom polugom države (ruke spase) iz devastirane ekonomije i tehnologije, usmerene na poljoprivredu i tada ekonomski opterećujuće sektore proizvodnje. Sam tok industrijalizacije odvijan je u karakterističnom ideološkom tonu u takozvanom socijalističkom miljeu, specifičnih društvenih vrednosti i ciljeva razvoja koji su bili zasnovani na solidarnosti, ravnopravnosti, punoj zaposlenosti i sigurnosti posla, punoj socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti itd., koji su u realnosti često bili teško održivi. Industrija je u celom ciklusu posle rata pretrpela snažan uticaj intenzivnog toka deagrarijacije ekonomske strukture stanovništva u korist novih industrijskih elita, radništva itd. (Bošković, 2011).

Paralelnim istraživanjem može se izvesti zaključak i o važnosti industije i njenom mestu u makroekonomskoj politici Srbije, efektima tranzicije i privatizacije i njenom mogućem uticaju na privredni razvoj Srbije takođe u okviru analize istorijskog konteksta.

U tom smislu obzirom da je Srbija zbog makroekonomskih lutanja i slabih efekata makroekonomske stabilizacije, koji je prethodio tranzicionim periodom i koji je takođe dugo trajao, Srbija u vreme od 2000te na ovamo razvija izvozno orijentisan model privrednog rasta i time se oslanja na priliv stranog kapitala.

Takva obeležja bila su karakteristična i za ranije dekade posleratnog perioda ali su se odnosile na zajedničku državu, specifičnosti u okviru granske preraspodele industrije, ali za nas ostaje važan period u kome Srbija egzistira samostalno i s tim u vezi period koji je okarakterisan opštom društvenom i privrednom transformacijom.

Sledi komparativna analiza odabranh makroekonomskih indikatora i moguće kvaliativne veze industrijskog okruženja u celokupnom privrednom ambijentu Srbije.

6.2. Komparativna analiza odabranih makroekonomskih indikatora

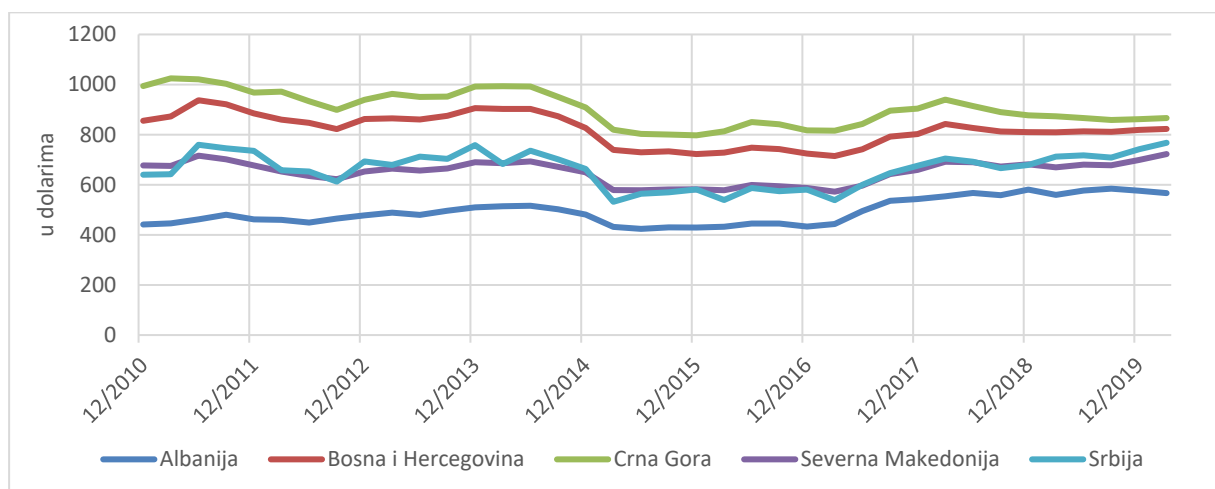
6.2.1. Tržište rada – zaposlenost i zarade

Ponuda radne snage, obrazovne kvalifikacije i nivoi zarada se u regionu pa i u Srbiji kreću približno istim tempom i dinamikom. Očito da je istorijsko nasleđe, koncepti privređivanja učinilo na očitu jednakost u trendu navedenih pokazatelja.

Dakle primetan je trend kontinuiranog rasta nivoa zarada i pada stope nezaposlenosti. Imajući u vidu pređašnju analizu i analizu strategija industrijskog razvoja ocenjujemo da je takvo okruženje zahvalno da se kvalitativno proceni i donese sud da industrijski sektor, koji je okosnica privrednog razvoja u Srbiji može generisati dalji razvoj i pogodno tlo za razvoj konkurentne prednosti privrede Srbije.

Većina preduzeća koja su bila u procesu privatizacije ima mnogo zaposlenih (viška). Da bismo to ilustrovali, uzmimo primer preduzeća koje ima skoro 7 puta manje zaposlenih, ali ostvaruje isti nivo poslovnih prihoda kao i pre privatizacije. U prvom periodu Zakona o zapošljavanju iz 2001. godine kupac je trebalo da upravlja svim preostalim radnicima, ali to nije učinjeno. Pošto je manje potrošača voljnih da sprovedu postperestrojku, postoji mnogo socijalnih programa, a ostalo mora da preda vlada. Nakon toga su se pojavila dva problema – prvi problem je bio što je smanjenje broja zaposlenih bilo normalno, jer je posao bio potpuno iscrpljen (u nekim preduzećima se broj zaposlenih smanjio za četiri ili pet delova). Drugi problem je nedostatak novca za tzv. Transferni fond. Treći faktor je vezan za iznos duga. Privatizacija je pre 2005. godine uticala na oportunitetnu situaciju nekih javnih poverilaca, jer je po njihovim uslovima sprečila da se prodaja projekta investicije (društvenog preduzeća) postigne bolje rešenje. Da bi se ovo pitanje rešilo, izmenama zakonskog okvira uveden je koncept otpisa duga vladinim poveriocima. Pošto je do kraja 2004. godine isplata kredita vršena samo zajmoprincima, a krediti su naplaćeni za to vreme, rok za prijavu za ovaj posao je ograničen. U međuvremenu će se ponovo gomilati dugovi, tako da će neprivatizovana preduzeća ostati u dugovima. Zbog navedenog, bitno je istaći i situaciju u vezi sa zaposlenošću i zaradama u periodu nakon 2010. godine.

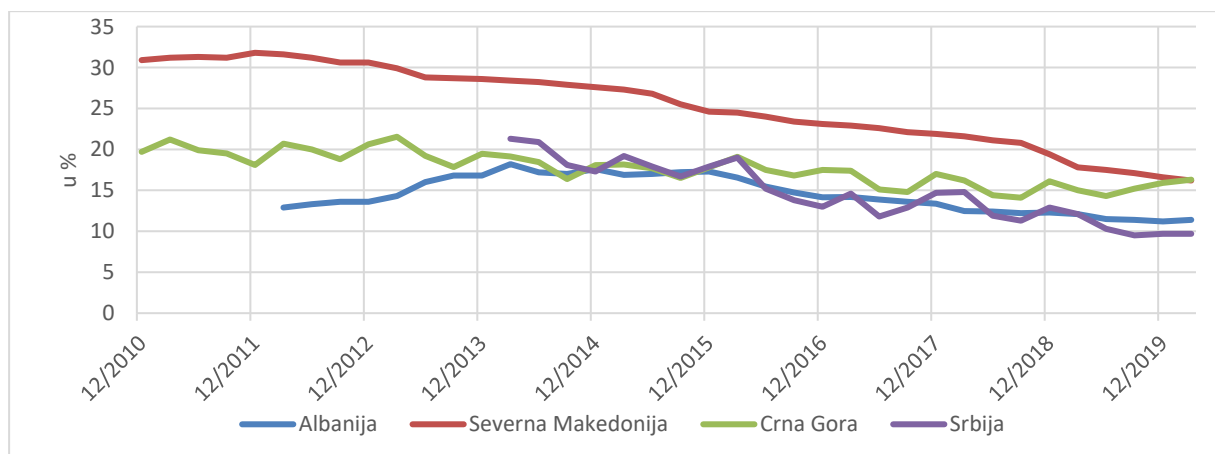
Prikaz 1: Komparativni pregled kretanja zarada

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statičkih agencija, ceic data
(prilog 8)

U posmatranom periodu uočavamo da je kretanje zarada u Srbiji bilo praćeno izvesnim oscilacijama, a pad je zabeležen upravo 2014. godine kada je otpočeo nov proces privatizovanja, te i 2015. godine, kao i na početku 2017. godine, iako ovo ne možemo čvrsto vezati za procese privatizacije. Nakon toga uočava se trend rasta zarada u Republici Srbiji.

Prikaz 2: Stopa nezaposlenosti

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data
(prilog 8)

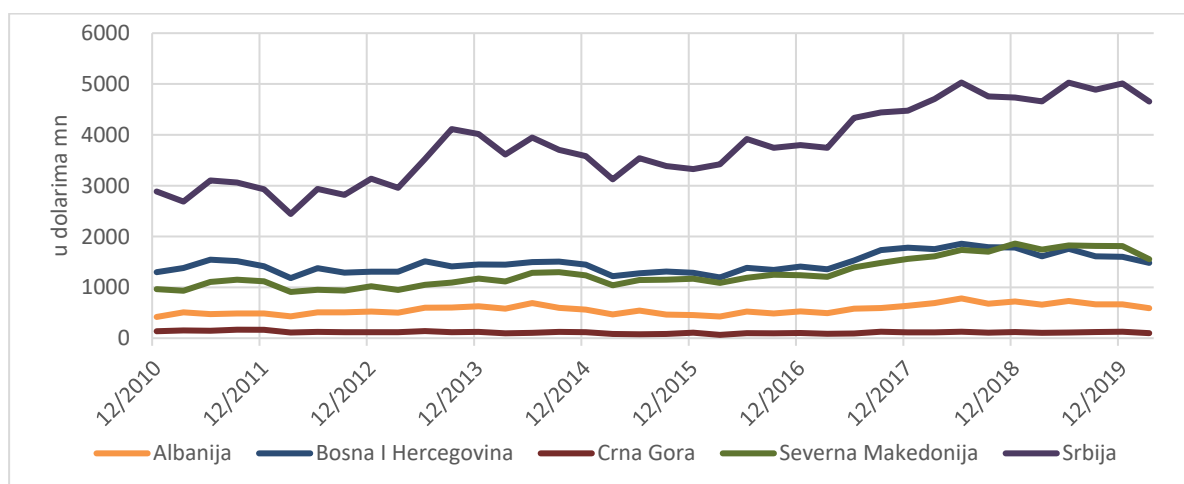
Za gotovo celokupni period koji je analiziran uočavamo da je u Srbiji zabeležena pozitivna elastičnost zaposlenosti (smanjenje stope nezaposlenosti), posebno u periodu od 2014. do 2016. godine mada su primetne i određene oscilacije. Nakon toga uočava se trend

prelaska opet u pozitivan (dakle dolazi po uvećanja stope zaposlenosti), što znači da je uočen trend povećanja zaposlenosti u periodu privatizovanja, i ovo procenjujemo sa rezervom.

6.2.2. Spoljnotrgovinska razmena

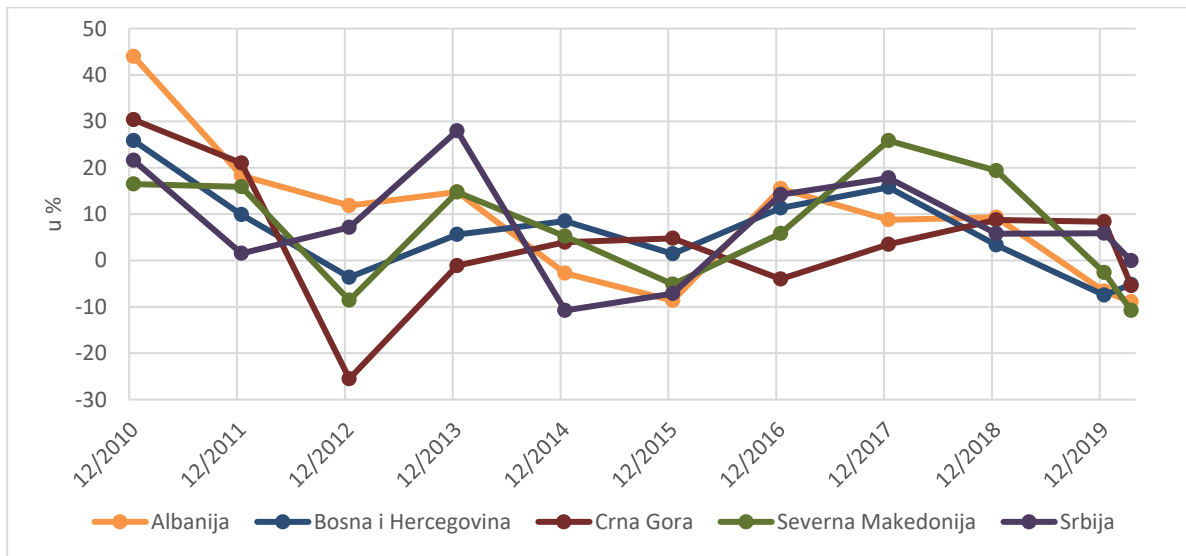
Na prikazima možemo zapaziti divergentan trend, recimo vrlo često i sa neočekivanim padom, ali se to može objasniti političkim kontekstom makroekonomskog okruženja posmatranih zemalja pa i Srbije. Očito da razvoj pojedinih sektora ne može snažno uticati na stepen rasta određenih makroekonomskih indikatora, s tim da ne možemo govoriti ni o reverznim delovanjima na određene sektore. Ovde stavljamo otvoreno pitanje koje će buduća istraživanja pokazati kojom dinamikom se razvoj određenog sektora (industrije) može poklopiti sa pretpostavljenom rastućom tendencijom pokazatelja.

Prikaz 3: Kretanje izvoza

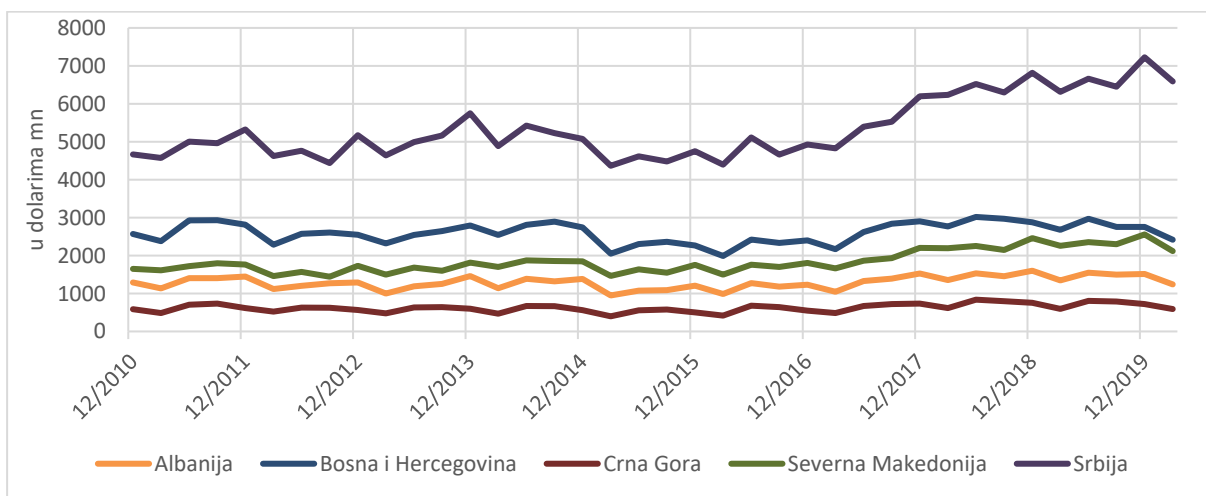
Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

Prikaz 4: Stopa rasta izvoza

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

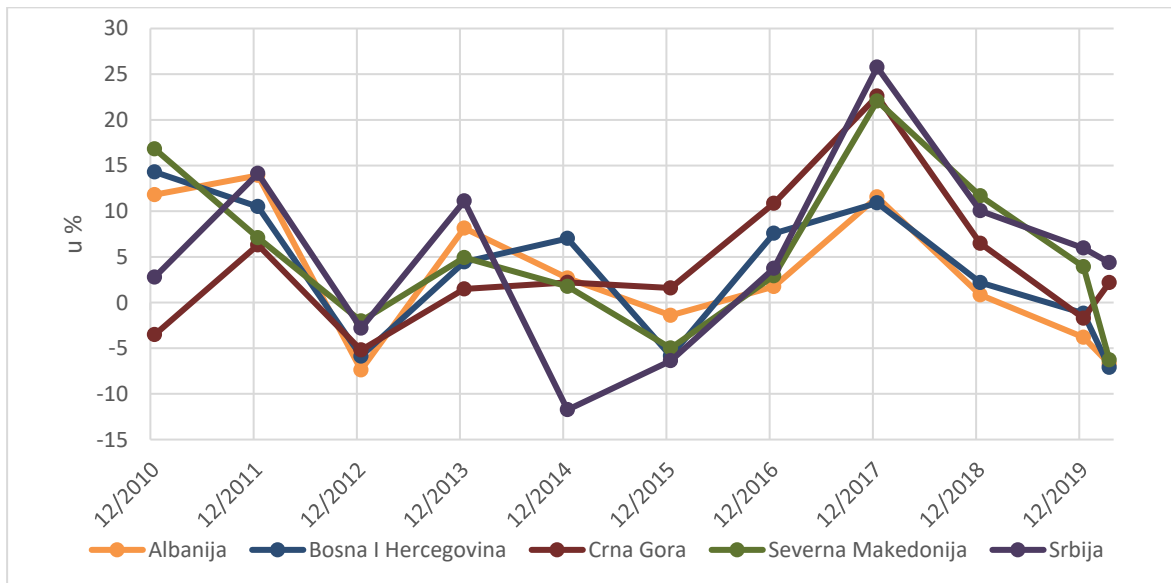
Prikaz 5: Kretanje uvoza

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

Na prikazima tendencija uvoza kao makroekonomskih pokazatelja govori takođe o smanjenoj a u komparaciji sa posmatranim državama ujednačenom recesivnom trendu. Možemo na osnovu toga pretpostaviti da je smanjen obim uvoza zapravo generisanje nacionalnih kapaciteta u resursnom i tehnološkom smislu koje će u perspektivi doprineti razvoje pojednih sektora pa i industrije. To je u skladu sa donetim politikama razvoja koje će biti predmet analize u sledećem poglavlju.

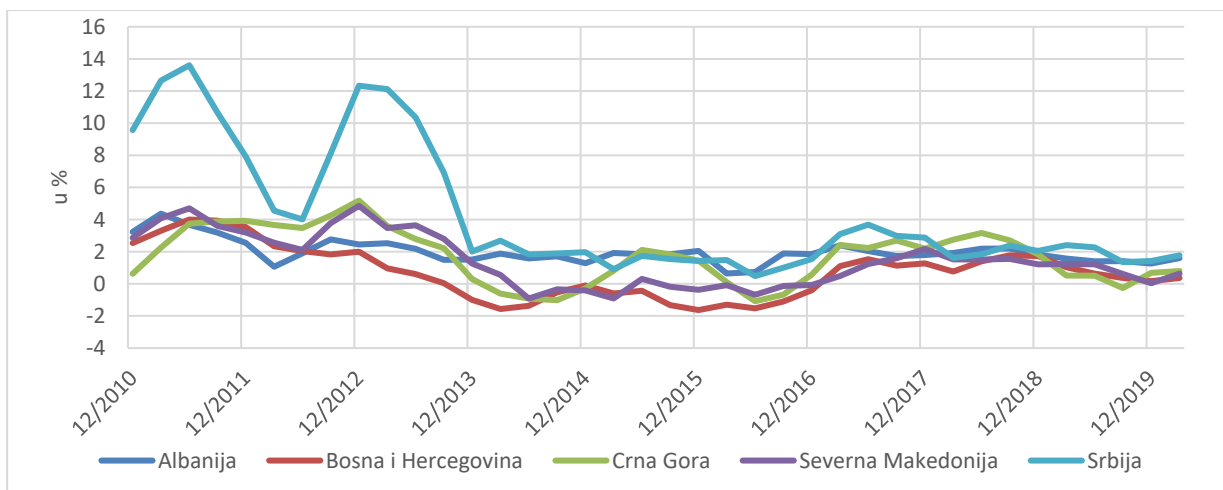
Prikaz 6: Stopa rasta uvoza

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

6.2.3. Inflacija

Prikaz 7: Inflacija CPI

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

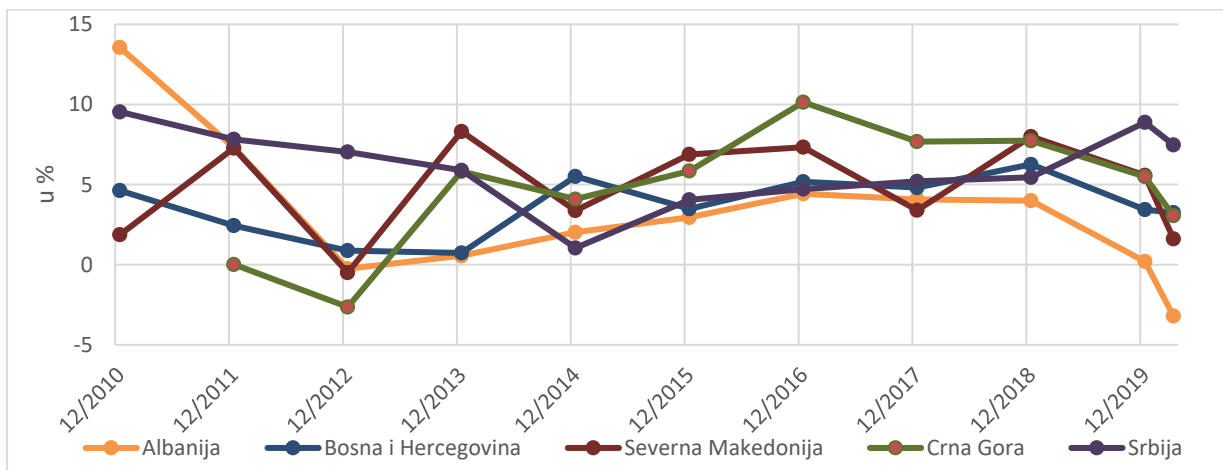
Komparativna analiza inflacionih kretanja govori o ujednačenom i kontrolisanom kretanju inflacije u principu oko zacrtanih targeta kao i određenom stepenu regionalne konvergencije i spoljne ravnoteže posmatranih nacionalnih ekonomija. To ukazuje na

kontinuiranu makroekonomsku stabilnost ili stabilnost cena što se pozitivno reflektuje na pouzdan investicioni ambijent pogotovo u industriji koja je izvozno orijentisana.

6.2.4. Bruto domaći proizvod

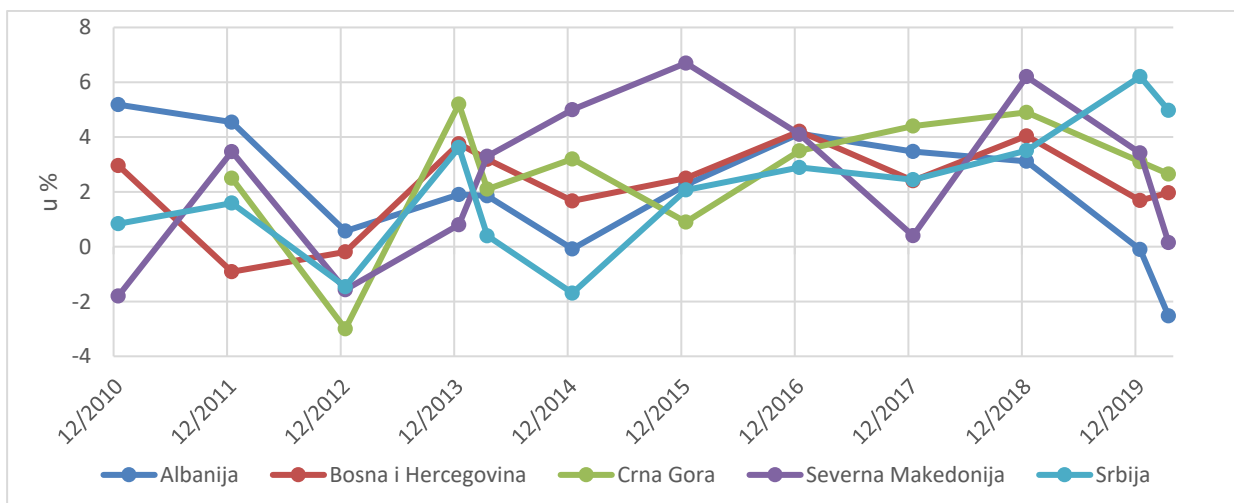
U prikazima ćemo utvrđivati tendenciju i kretanje bruto domaćeg nominalnog, realnog i per capita proizvoda.

Prikaz 8: Nominalni bruto domaći proizvod

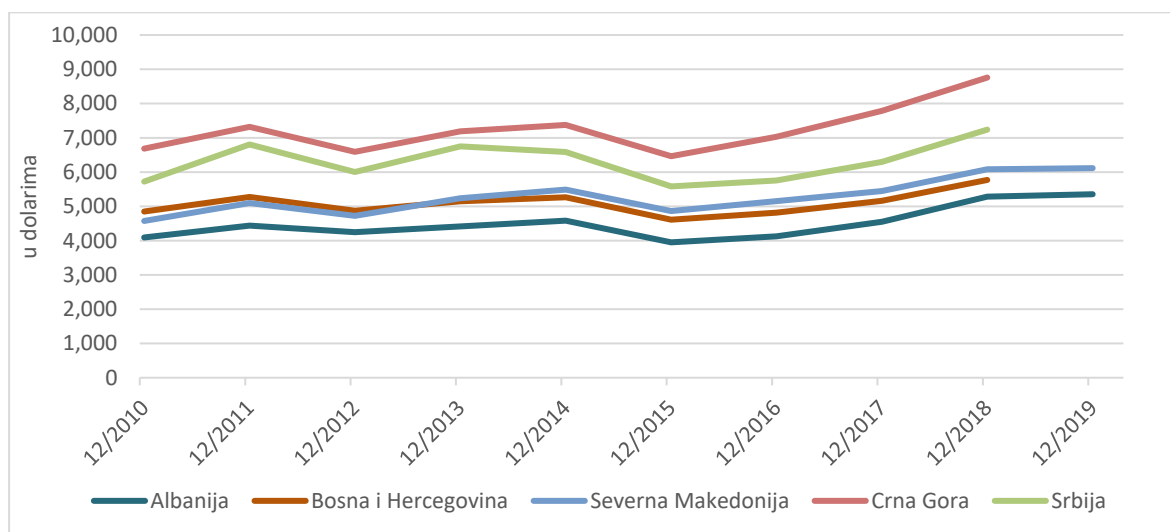
Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih ministarstava, ceic data (prilog 8)

Prikaz 9: Realni bruto domaći proizvod

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

Prikaz 10: Bruto domaći proizvod per capita

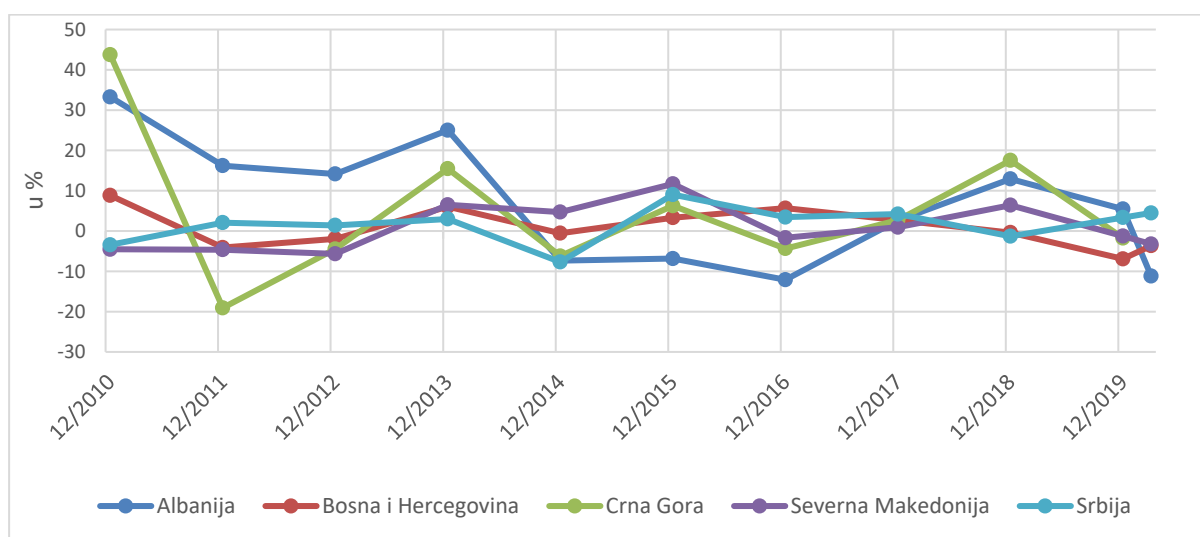

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih ministarstava, ceic data (prilog 8)

Na osnovu komparativne grafičke analize konstatujemo da je tendencija kretanja bruto domaćeg proizvoda tipična i karakteristična za vreme i kontekst posmatranih ekonomija. Ono što ističemo kao pozitivni aspekt je rast bruto domaće proizvoda per capita što je u saglasnosti sa trendom kretanja zarada i nezaposlenosti što takođe ocenjujemo kao povoljnost u daljem razvoju potentnog industrijskog okruženja.

6.2.5. Produktivnost

Prikaz 11: Indeks industrijske proizvodnje

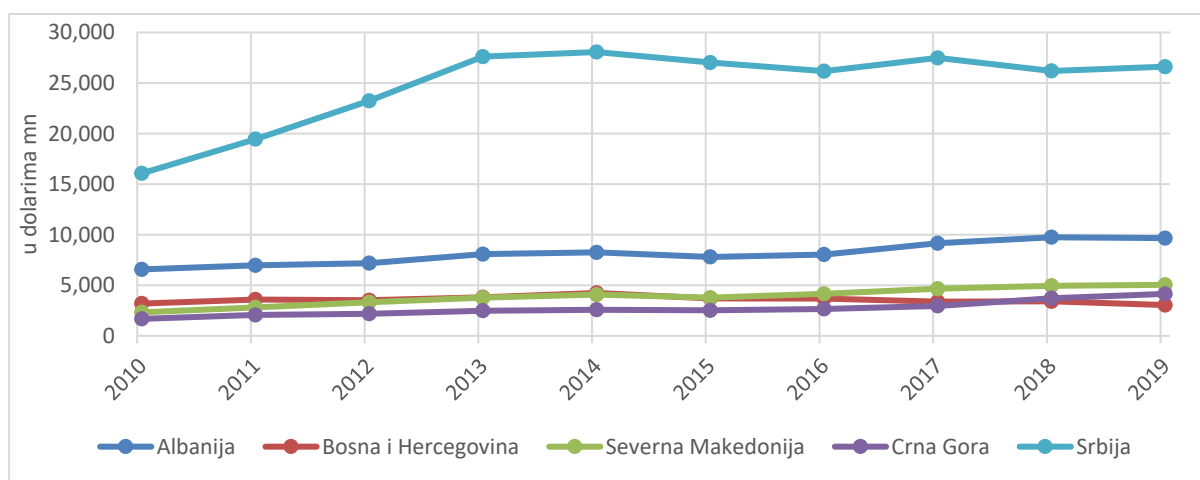

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih statističkih agencija, ceic data (prilog 8)

Kontinuiran i ujednačen trend ponašanja indeksa industrijske proizvodnje ide u prilog ranije utvrđenim pretpostavkama i ukazuje na moguće stabilne korelacije rasta industrijske proizvodnje i generalno privrednog rasta. Trend je skladan sa razvojnim tendencijama, to vezujemo za prepoznavanje značaja industrijskog sektora (prehrambenog) i kontinuiteta i odlučnosti institucionalog okvira (donešene strategije) predstavljene u predhodnim poglavljima.

6.2.6. Javni dug

Prikaz 12: Javni dug

Izvor : kalkulacija autora na osnovu podataka nacionalnih ministarstava finansija, ceic data (prilog 8)

Javno zaduživanje u ovom momentu u slučaju ne možemo povezati sa industrijskim okrženjem jer se tendencije državnog trošenja odnose na različite aspekte ekonomske stvarnosti, ali tendencije povećanja duga nisu pohvalne sa aspekta fiansijske stabilnosti i evrointegracijskih procesa Srbije sem u onom delu zaduživanja gde se sredstva koriste za razvojne tendencije-industrijski razvoj. Analizom Strategije industrijskog razvoja Srbije 2030 možemo tvrditi da će se znatan deo duga odnositi na investicije u industrijski razvoj za koji se strategijom i prethodnoj analizi ukazuje na stremljenje države u sektore koji u ovom trenutku imaju najveći ekonomski potencijal, a to je industrija.

6.2.7. Strane direktne investicije

Pored toga što je posle uključenja Srbije u međunarodni ekonomski tok došlo do toga da se intenzivnije kreće strani i privatni kapital prema Srbiji, to i dalje nije suštinski dovoljnog opsega (Petrović-Randelović, 2015; <https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija/>). Po ovim izvorima taj priliv je neminovno limitiran okončanjem procesa privatizacije, iako je zabeležen određen pozitivan trend priliva. Na osnovu Nacrta programa za integrisanje RS u EU Srbija treba imati u proseku deset milijardi evra SDI u toku godine da bi stekla članstvo u evropsku integraciju. Tako se uočava, da izvori koji se navode tvrde da program treba ne jedino da ubrzava potrebno prilagođavanje nacionalnog zakonodavstva onom iz Evrope, nego i da precizno budu definisane tendencije administracije i finansija za pristupnim procesom, sa tim i to da je potrebno i nužno da se doprinosi osnaženju konkurentske pozicije RS u celosti, kroz svaki sektor i povećanju angažovanosti investicija same države (Jovović, 2014).

U našu državu su do perioda početka svetske ekonomske krize “SDI pre svega bile okrenute ka osvajanju nacionalnog tržišta putem proizvodnje ili pružanja pojedinih uslužnih delatnosti ili pribavljanjem određenih imovina. To u praksi predstavlja, da su strane direktne investicije samo u nekom manjem obimu bile usmeravane na privređivanje i poslovanje namenjeno izvoznom potencijalu” (<https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija/>).

Prema Svetskoj trgovinskoj organizaciji, a na osnovu podataka iz 2013. godine robni izvoz RS u države EU je bio 63%, u druge evropske države oko 30%, a u izvan evropske oko 7%. Prema dostupnom internet izvoru, u poređenju na “2012. godinu povećan je udeo EU za 1,4 strukturna poena, zemalja van Evrope za 2,4 poena, dok je smanjen udeo zemalja u Evropi van EU za 3,8 strukturnih poena” (preuzeto:<https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija/>).

Ukoliko govorimo o strukturi postojećih SDI, tj. o sektorima, najviše je do sadašnjih sliveno u odsek finansija, nekretnina, tako i trgovine, mada je efekat istih na uvećanje proizvodnje u industriji, zaposlenost i izvoz i dalje upitan, vrlo limitiran (stav prema navedenom internet izvoru) (<https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija/>). Razlog je što su subjekti u koje je investiran strani kapital, uglavnom orijentisani na poslovanje domaćeg tržišta, a učestalo i na uvoz. “Ovo, po prirodi stvari, znači i to da još uvek ne dolazi do nekog većeg

inputa u vidu transfera savremene tehnologije, opreme i proizvodnog menadžmenta, a time ni do osetnijeg podizanja ukupnog tehnološkog i inovativnog kapaciteta u Srbiji, mada ima i izuzetaka” (Petrović, Arandelović, 2015). Predhodno navedeno predstavlja elementarni nedostatak prehrambene industrije, a jedan od glavnih razloga izvršenih privatizacija u Srbiji. Isto je zabeleženo i u predhodnim poglavljima kroz analizu prehrambene industrije, a naznačeno kao razvojni potencijal kroz strategije i planska dokumenta industrijskog razvoja.

Na osnovu analize autora nailazimo na to da je u periodu od 2000. do 2010. godine u sektor prehrambene industrije uloženo značajno stranih direktnih investicija. U datom periodu je najviše investirano iz SAD i država EU, mada su u prehrambenu industriju investirale i kompanije iz država Izrael, Švajcarska, Rusija i druge. Generalno gledano, najveće SDI u Srbiji su slivene upravo putem privatizacije, mnogo manje drugim investicionim tipovima. Jedna od najvećih SDI prehrambene industrije je “Agrokor” sa 614 miliona evra, u čijem portfelju je bila privatizacija Imleka, a kompanija je rangirana na sedmom mestu liste najvećih investitora (kompanija) za period 2000-2010, dok je na istoj listi “Salford Investment Fund” koji je privatizovao Frikom, Bambi zauzeo deveto mesto sa 500 miliona evra (https://novaekonomija.rs/wp-content/uploads/2022/08/Svet_U_Srbiji_2.pdf). Perioda 2004, 2005. godine bilo je najviše privatizacija velikih kompanija prehrambene industrije, o čemu ćemo više u poglavlju 7.

Transferi tehnologija javljaju se u trgovini, te se primećuje novije i savremeno pristupanje prema kupcima određeno kao “know-how” krenuvši od opremanja ka obuci na svakom nivou. U RS sektori najvećeg pristustva SDI se rangiraju u prvom redu: “*finansijsko posredovanje sa 27,9%, potom prerađivačka industrija 19,9%, trgovina sa 16,2% i sektor telekomunikacija 11,8%*” (<https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija>). Dolazimo do zaključka da je dominantni sektor, sektor usluga.

Znatan dobar ishod 2012e godine za SDI bio je rezultat Srbije, sa približno 80 raznih ovakvih poduhvata. To je doprinelo stvaranju desetak hiljada radnih mesta za Srbiju, i šestom pozicijom evropskih zemalja po tom kriterijumu. Približno 90% realizovanih projekata u našoj državi se ostvaruje sa preduzećima iz Evrope. “Kompanije iz Italije obezbeđuju više od 50% radnih mesta, te i nemačka i austrijska preduzeća koja su isto tako bili veći investitori, u većoj meri kod proizvodnje komponenti za automobile, mašine i druge mehanizacije” (<https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija>).

Sve navedeno je nedovoljno i bez evidentnog efekta na rast društvenog bruto proizvoda i razvoja ekonomije uopšte. Postoje brojne odbranjene doktorske disertacije i naučni radovi eminentnih stručnjaka koje upravo govore da je i pored preko potrebnog uvoza kapitala u radno intenzivnu zemlju kao što je Srbija nije postignut brz oporavak kao ni ekonomski rast. Opšte mesto u ekonomskoj teoriji danas jeste upravo da strane direktne investicije u zemljama u tranziciji, politički nestabilnim i visokog kreditnog rizika zbog socijalnoekonomskih i pravno-političkih razloga ne donose željene efekte. Tako autori ističu da su mogućnosti za znatnu strukturalnu privrednu promenu “*podizanjem nivoa investicija, kroz proces privatizacije propuštene*” (Đukić, Bodroža, 2014, str. 548). No i pored toga, zbog izostanka domaće akumulacije, korišćenje deviznih rezervi za “čuvanje” kursa dinara, i nejasne privredne strategije i prioriteta Srbija je neminovno oslonjena i dalje na inostrani kapital. Reinvestiranje dobiti u nove proizvodne kapacitete i širenje poslovnih aktivnosti strane kompanije ili domaće sa stanim kapitalom je takođe retka praksa.

6.3. Analiza privrednog prilagođavanja Srbije u evrointegracionim procesima

Posle pada Berlinskog zida 1989. godine, plišane revolucije i početka tranzicije, Evropska zajednica je uspostavila diplomatske odnose sa zemljama u Centralnoj Evropi, otklonila kvote na uvoz značajnog broja proizvoda, proširenjem „Opšte šeme preferencijala” i zaključila trgovinske dogovore i saradnju sa centralnoevropskim zemljama (Fedajev, 2015).

Prema Kragulj (2009) zemlje Centralne i Istočne Evrope su na ovaj način sa samog dna preferencijalne piramide EU dospele na njen vrh. Evropski sporazumi za bivšu Čehoslovačku, Mađarsku i Poljsku su potpisani 1992, 1994. godine, za Bugarsku i Rumuniju, 1995. godine za baltičke zemlje i 1996. godine za Sloveniju.

U Kopenhagenu, 1993. godine Evropski Savet donosi odluku da zemlje Centralne i Istočne Evrope mogu da se pridruže EU, ukoliko to žele i ako ispunjavaju sledeće kriterijume: (Dinan, 2005; Kragulj i dr., 2005)

- stabilnost institucija za garanciju demokratije, vladavine prava, zaštitu ljudskih prava i prava manjina;

- funkcionalna tržišna ekonomija, sposobna da izdrži konkurentski pritisak na tržištu EU;
- sposobnost izvršavanja obaveza (uslova) koje zahteva članstvo, uključujući ciljeve političke, ekonomske i monetarne unije;
- kreiranje uslova za integraciju kroz prilagođavanje administrativnih struktura, implementaciju prava Evropske zajednice i prilagođavanje sudstva.

Od 1. januara 1997. godine ukinute su sve carine na industrijske proizvode, a od 1. januara 1998. godine sva preostala kvantitativna ograničenja (tekstil i odeća) na uvoz koja vode poreklo iz zemalja u tranziciji Centralne Evrope. Ovo je zvanično i početak odpočinjanja procesa prilagođavanja Srbije EU u svim gore navedenim institucionalnim uslovima.

Od promene vlasti otpočeo je proces tranzicije u Srbiji i uključenje Srbije u međunarodne institucije i organizacije. U periodu koji je pred nama, uporedo sa intenziviranjem pomenutih procesa, treba nastaviti sa institucionalnim reformama, zaključujemo na osnovu Mijatović (2012). Važna komponenta tih institucionalnih promena svakako je definisanje konzistentnih i dugoročnih privredno-sistemskih rešenja u svim sferama privrednog života. Neprihvatljiva su pojedinačna i parcijalna rešenja koja su, pre svega, u funkciji „gašenja požara“, već je potreban sveobuhvatan proces transformacije na tržišnim osnovama. (Petrović, 2011; <https://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti>)

7. ANALIZA EFEKATA PRIVATIZACIJE PREHRAMBENE INDUSTRIJE U REPUBLICI SRBIJI

7.1. Analiza rezultata privatizacije u Srbiji

Privatizacija je proces koji je u Srbiji započeo krajem prošlog veka i u skladu sa time imao je nekoliko važnih karakteristika i to da se odvijao u nekoliko faza, po različitim zakonima i metodama i da je imao širi spektar ekonomskih posledica.

Prema Milisavljević i Milošević (2019) jedan od aspekata su odnosi rada, jer je privatizacija podrazumevala i transformaciju odnosa rada i kapitala. Po navedenim autorima to se dešavalo na relaciji prelaska iz planske privrede koja se bazirala na punoj zaposlenosti, ka tržišno orijentisanim subjektima. U tom smilu pitanje zaposlenosti zavisilo je od transformacije proizvodnih procesa i realnih potreba poslodavca, kvalifikacije radnika i njihove profitabilnosti. Upravo zbog toga je pitanje zaposlenosti i privatizacije usko povezano (Milošević, 2017).

Privatizacija, koja se pojavila u instrumentima ruske ekonomske politike pre nešto više od dve decenije, uspevala je u ovom kratkom periodu ne samo da postane jedan od ključnih fenomena savremene srpske privrede, već i da stvori razvijen regulatorni okvir u ukrštanje građanskog, upravnog i finansijskog prava, koje je zauzelo posebno mesto u domaćem pravnom sistemu. Ciljevi privatizacije u Srbiji značajno su se razlikovali od privatizacionih kampanja na Zapadu.

Privatizacija u Srbiji postala je jedan od načina denacionalizacije privrede i prelaska na stvaranje tržišne privrede. Rešavajući ovaj problem, država nastavlja da koristi privatizaciju u cilju sprovođenja strukturnih reformi, smanjenja budžetskog deficita i traženja optimalnih oblika upravljanja javnom imovinom. Očigledno, tokom 2000-ih, zakonodavstvo o privatizaciji počelo je značajno da se razlikuje od zakonodavstva iz 1990-ih zbog promene ciljnih i konceptualnih postavki. Savremena privatizacija, naravno, nije kampanja denacionalizacije privrede 1990-ih. ni po svojim razmerama, ni po broju „tamnih tačaka” koje je privatizacija „prvog talasa” ostavila u modernoj istoriji zemlje. Međutim, i sada su razmere privatizacije i

dalje veoma značajne, što zahteva kako pravni okvir, tako i efikasnu državnu i javnu kontrolu toka privatizacione kampanje i njenih rezultata za njeno uspešno sprovođenje.

Kratko ćemo se nadalje osvnuti na potencijale i razvojne tendencije Srbije. U Srbiji je 5,115 miliona hektara poljoprivrednog zemljišta, 4,253 miliona hektara obradivog zemljišta. Više od 50 odsto bašta u Srbiji zauzimaju šljive. Oko 90% obradivog zemljišta je u privatnom vlasništvu. Srbija proizvodi 85 hiljada tona maline godišnje, što je 65% ukupne proizvodnje u EU i 15,2% svetske proizvodnje. Najmanja je upotreba veštačkih pesticida u Evropi. Dostupnost više od 200 hiljada hektara zemljišta za proširenje proizvodnje organskih proizvoda.

Srbija ima idealne prirodne uslove za voćarstvo. Njeno zemljište je i dalje jedno od najčistijih u Evropi, a istovremeno se većina plodova uzgaja u idealnim uslovima, bere se ručno, pažljivo čuva i pakuje. Uzgajajući voće, Srbi se fokusiraju na kvalitet i ukus. U 2007. godini proizvedeno je 1,3558 miliona tona voća, što je činilo 6,57% ukupne proizvodnje u EU. Pored toga, 244 hiljade hektara zemlje zauzimaju uzgoj voća, od čega 50% čine zasadi šljive, koji dominiraju među domaćim voćem.

Zemljište za uzgoj povrća. Odlična klima u Srbiji i bogati zemljišni resursi stvaraju jedinstvene mogućnosti za uzgoj povrća. Polja kukuruza zauzimaju 1,2 miliona hektara zemlje, što Srbiju, odmah posle Francuske i Mađarske, svrstava u red prvih proizvođača u Evropi.

Prehrambena industrija u Srbiji je dobro razvijena, što utiče i na brzi rast izvoza u zemlji. Trenutno strukturu izvoza u većoj meri čine: sokovi, koncentрати, pirei, džemovi, smrznuti i sušeni proizvodi. Istovremeno raste i izvoz mesa. Konkretno, izvoz mladog junećeg mesa u 2003. godini iznosio je 1,7 tona, dok je u 2007. godini zabeležen porast obima izvezenog mesa za pet puta, do 9 tona. Uglavnom se srpski proizvodi izvoze u Evropsku uniju, a kako zdravstveni standardi EU postaju sve strožiji, mnoge kompanije moraju brzo da odgovore na uvođenje standarda kvaliteta kao što su HACCP, GLOBAL GAP, ISO 14000, ISO 22000, Halal, BRC, IFS, Gostr, Košir itd.

Mogućnosti ulaganja u sektor prerade voća pruža, pre svega, kvalitet sirovina koje se mogu koristiti u proizvodnji. Pored toga, potencijalni investitori uživaju snažnu podršku srpskih instituta za poljoprivredna istraživanja. Uzgajanje novih sorti i razvoj novih metoda gajenja obavlja čitava struktura državnih institucija, organizacija i univerziteta. Istraživanja se

uglavnom fokusiraju na tehnološki napredan proces uzgoja povrća, a rezultiraju visokokvalitetnom, ekološki prihvatljivom sadnjom i uzgojem povrtarskih kultura. Smatra se da je ovome upravo doprinela privatizacija.

U istraživanjima Pantović (2020) i Marjanović (2017) nalazimo da je privatizacija u redovnim okolnostima proces pretvaranja državne svojine u privatnu u uslovima kada država proceni da neka delatnost ili sektor u državnom vlasništvu treba da pređu u privatnu svojinu.

Prema dostupnom izvoru Drašković (ebooks, IEN, 2021) u okolnostima RS, proces privatizacije poprilično se smatra neraskidivim procesom od celokupnog tranzicijonizma začetog u prošlom veku (na kraju), a značajno pravi zalet smenom prve demokratski odabrane vlasti, tj. još od dvehiljaditih.

U Srbiji privatizacija nije podrazumevala isključivo klasičan sistem privatizacije resursa u državnom vlasništvu, već je obuhvatala i subjekte u društvenoj svojini kao posebnom pravnom i ekonomskom konstrukt karakterističnom za SFRJ. Po autoru napred navedenom *“privatna svojina, sloboda preduzetništva i tržišta, kao i predstavnička demokratija, osnovni su stubovi na kojima počivaju tranzicije”* (Zimonjić, 2022).

Zakon o privatizaciji iz 2001. godine bio je novi okvir koji predviđa ubrzanje privatizacije, dobija svoje obavezne rokove i obaveze. Tada je bila planirana prodaja "strateškom" partneru, jer se pretpostavljalo da će to povećati konkurentnost preduzeća i privrede. Primenljivi modeli su tender i javna prodaja ili aukcija. U slučaju tendera postoje obaveze donošenja socijalnog programa, kao i obaveze vezane za ulaganje i dalju proizvodnju, dok u drugom nema socijalnog elementa.

Štrajkovi u preduzećima kojima je počela privatizacija bili su nešto ređi, nego koja su prodana. *“Privatizacija iz ovog perioda ocenjuje se različito, a često je od istraživača dobijala epitete „bećarske“, „tajkunske“, „divlje“ ili „burazerske“. Ona je od zagovornika u elitama ocenjena kao neophodna zarad tranzicije u tržišnu ekonomiju i radi ozdravljenja privrede, stvaranja novih radnih mesta, konkurentnosti”* (Pantović, 2020, str. 123).

Prema Novakoviću (2013, str. 41) sami gubitnici tranzicije nisu previše uvažavani ni razmatrani, a zaposleni su masovno odlazili u najamni rad kod novih poslodavaca. Novaković (2013) je istakao da su tako istraživanja stavova radnika privatizaciju u najvećem delu ocenili kao “pljačku“, da je sve pogoršano u smislu radnih prava i da nisu postojale institucija nadzora.

Proučavanje efekata privatizacije potvrđuje da je tokom nje došlo do marginalizacije sindikata, otpuštanja radnika i nepoštovanja radničkih prava (Novaković, 2013, str. 41; Obradović, 2017).

U okolnostima privatizacije osnovno pitanje koje zanima zaposlene je regulisanje njihovih prava, a naročito za slučaj proglašenja viška zaposlenih. Prema dostupnim stavovima na dole navedenom linku nalazimo da su u Srbiji su ove odredbe inkorporirane i u nacionalno zakonodavstvo. U evropskom pravu postoji nekoliko dokumenata koji regulišu ove situacije, a uprkos tome što Srbija nije potpisnik tih akata i oni za nju nemaju obavezujuću pravnu snagu, veoma su značajni sa stanovišta harmonizacije domaćih propisa sa pravom EU.

Srbija je svoju normativu uglavnom upodobila međunarodnim izvorima. Aktuelni Zakon o radu Srbije koji je donet 2005. godine reguliše pitanje otkazivanja ili prestajanja radnih odnosa. Kako se navodi razlozi za otkaz nastaju zbog potrebe radnog procesa a vezuje za tehnološki, ekonomski ili organizacioni vid promene, pa zato dolazi do prestajanja potrebe za zaposlenima (<https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/Lavirinti-tranzicije>).

Jovanović (2009, str. 54) tvrdi kako bi bila obezbeđena pravičnost i zakonomernost postupanja u rešavanju viškova radnika i da isto ne bi predstavljalo instrumentalizaciju koja se koristi bez realnosti stvarne potrebe poslodavaca, određena je i mera koja zabranjuje da se prima na isto radno mesto druga osoba.

Uobičajen argument protiv privatizacije bio je da je njena odgovornost značajna, za stanje zaposlenosti i gubitak gotovo milion radnih mesta. Perioda začetog tranzicionog procesa i njemu pristojećih faktora BDP u RS je u pozitivnom trendu od početka milenijuma pa do 2008., a rastao je za 47% ili u proseku pet procenata godišnjeg nivoa. Nakon tog perioda, Svetska ekonomska kriza ostavlja značajan trag, kroz pad prosečne stope te je ona na oko 3% godišnjeg nivoa za BDP za period 2000-2012. godina.

U tom pogledu, početkom dvehiljaditih bilo je 900 hiljada neproaktivnih poslova, od čega je brojčano negde oko 400 hiljada ostalo bez posla zbog otpuštanja ili ostvorilo pravo za penzionisanje, a drugi deo, sa izuzetkom 100 hiljada ljudi, produktivno je zaposlena u privatizovanim preduzećima ili drugim preduzećima. Poslovi koji su ostali izmišljeni kao neproaktivni poslovi. Procenjuje se da je tranzicija dovela do oštrog povećanja radne produktivnosti od "75% između 2000. i 2012. godine". "U datom rasponu, čak 30% povećanja

produktivnosti je posledica rešavanja problema viška zaposlenih".
(<https://core.ac.uk/download/pdf/33812044.pdf>; Kohler et al., 2014)

Proces privatizacije u svakom slučaju ima breme odgovornosti time što privatizovana preduzeća tj. (promenjena vlasnička struktura) ne uspeva da svako radno mesto od neproduktivnog dovede do dovoljno produktivnog (Đukić, 2010). To je istovremeno predstavljalo ivicu nemogućnosti, s obzirom na to da takva promena je podrazumevala da privatizacija obuhvati velika investiciona ulaganja, a to je bilo nemoguće kako pre, tako i posle Svetske ekonomske krize.

Privatizacija je bio veliki korak čak i u stabilim uslovima i nužno dovodio do promena (Divjak, Martinović, 2009).

Tako je uprkos uvreženom mišljenju javnog mnjenja o loše izvedenoj privatizaciji i velikim pritiscima na radnu snagu uz masovna otpuštanja, zaključak da je takav efekat znatno precenjen, tako je na ciklična otpuštanja upliv ostvarivan na razne načine, a ne isključivo putem privatizacije. Ipak stanje zaposlenosti u Srbiji može donekle ukazivati i na mane privatizacije u Srbiji koje su se odnosile na setove modela, ali pored toga i na samu izvedbu. (<https://core.ac.uk/download/pdf/33812044.pdf>).

7.1.1. Osvrt na socijalne efekte privatizacije – teorijske i doktrinske rekonsideracije

Kada govorimo o socijalnim efektima tranzicionih recesivnih tendencija i neuspešnih procesa vlasničke transformacije nameće se potreba za afirmacijom starih teorijskih rekonsideracija na temu države blagostanja jer model brzog rasta, privatizacije po svaku cenu ostavile su neizbrisiv trag u socio-ekonomskom i opštedruštvenom kontekstu.

Ovde takođe posmatramo u doktrinskom smislu i odnos države, preduzeća i individue kao trojni pakt te i glavnu okosnicu razvoja. Kako naše istraživanje pripada oblasti teorijske ekonomije i makroekonomije nalazimo za shodno da u ovom u sledećem podnaslovu obradimo širi makroekonomski kontekst ekonomske stvarnosti u Srbiji u poslednje dve, do tri dekade.

Prvi model koji navodimo je *neoliberalistički model* ili antikolektivistički, neokonzervativni koji time a po samom svom nazivu potvrđuje centralne principe vlasničkog socio-ekonomskog modela društveno-ekonomskih odnosa i socijalne i fiskalne politike zasnovane na *laissez-faire* principima.

Prema Ristić Ž. (2000) i kasnije Tošković (2015) suštinu ovog modela karakteriše tržište koje se postavlja, kao superiorni i prirodni mehanizam za rešavanje socijalnih konflikata i ekonomskih kontradikcija i samim tim kao efikasan mehanizam za raspodelu dobara i usluga stvorenih u društvu i jednoj ekonomiji i kao racionalan regulator i precursor odnosa ponude i potražnje. Država se u ovom modelu pojavljuje kao osnovni osiguravač ekonomskih sloboda, i sa potrebom da obezbedi institucionalne aranžmane za inovativnost i preduzetništvo.

Po Ristić i Živković (2018) *“značajno redukovanje državnih funkcija i troškova i posebno sužavanja socijalnih davanja i programa, koji imaju karakter potrošnje, bitna su pretpostavka izlaska iz ekonomskih i drugih kriza. U tom smislu prosperitet je moguć ukoliko se visokoakumulativni kapital oslobodi taksu, kako bi se koristio za investiranje u proizvodnju dok će investiranje stimulatивно delovati na zapošljavanje. Time bi se istovremeno smanjilo i područje sive ekonomije. Tržište je samo jedna od društvenih institucija”* (Ristić, Živković, 2018, str. 79).

Ristić (2013) i Ristić i Živković (2018) izdvajaju i *socijaldemokratski model*, za razliku od neoliberalnog modela, kao upadljivog u skoro svakoj državi članice EU baziranoj na tržišnoj ekonomiji, koji pragmatično rešava nagomilane društvene protivurečnosti i goreće socijalne tenzije.

Odnosi socijalnih politika, društvenih institucija i promena ogledaju se prizmom socijaldemokratskog modela, s tim da je socijalna politika države blagostanja jedna od glavnih puteva, ciljeva i instrumenata podsticanja društvene ravnoteže i daljeg prosperiteta. *“Socijaldemokratski model socijalne politike i socijalne zaštite baziran je na konceptu tzv. mešovite privrede, pluralizmu ekonomskih i svojinskih interesa, razuđenosti ljudskih potreba i socijalnih potreba, na principu ravnopravnosti građana i socijalne pravde i garantovanja socijalne sigurnosti i socijalne integracije”* (Ristić, Živković, 2018, str. 79).

Korporativističko - konsenzusni model, Ristić i Ristić (2013) fundiran je na konceptu krupnog kapitala. Može se zaključiti da podseća na neoliberalistički model koji je analiziran kao prvi. Po ovom modelu kontrolišu se nadnice i cene kako bi se kontrolisala inflacija i tržišne turbulencije. *“Vodi se računa o socijalnoj poziciji radnika, na kontroli socijalnih programa, da bi se sprečili prodori ekonomskih destimulansa, na konsenzusu u pogledu donošenja odluka koje tangiraju socijalna prava, i na transnacionalnoj korporativističkoj ekonomskoj i socijalnoj*

politici globalnog tipa, kao generalno pravilo u ponašanju modernih političkih garnitura” (Ibid., str. 76).

Po navedenim autorima “*model integrisane države blagostanja*” podrazumeva socijalne povlastice, socijalne usluge i socijalne prestacije. One su sastavni delovi ukupnih socijalnih prava i građanskog statusa gde se s tim u vezi socijalna zaštita reprezentuje mehanizam države blagostanja kao intervenciju po potrebama određenih socijalnih grupa. Zato Ristić, Ž. (2000, str. 80-82) govori da se tu “*radi o nacionalnoj solidarnosti, koja implicira prava i usluge na principu minimuma nacionalnih standarda, gde je efekat socijalne zaštite na visokom nivou*”.

Tranzicija, privatizacija i prestrukturiranje jesu već odomaćeni termini u novijoj ekonomskoj i finansijskoj literaturi. Inovacija, naime, reprezentuje transformaciju neefikasnih privreda u tržišno orijentisanu privredu, koja sintetizira strukturno prilagođavanje ekonomije (makroekonomski okvir) i transformaciju preduzeća (mikroekonomsko prestrukturiranje), uključujući i proces sprovođenja privatizacije, deregulacije i radikalne privredne reforme. U suštini, tranzitorni period anglobira četiri faze: stabilizacija, liberalizacija, privatizacija i prestrukturiranje (Bajec, Joksimović, 2010; www.kristijanristic.com).

Makroekonomska stabilizacija reprezentuje prvu fazu procesa tranzicije privrede u kojoj se obuzdava hiperinflacija, aktivira delotvornost monetarne i fiskalne politike (primenom ortodoksne strategije) i kreira makroekonomski ambijent za sprovođenje reforme. Liberalizacije, pak, reflektuju drugu fazu procesa tranzicije privrede u kojoj se sprovodi politika liberalizacija cena i spoljne trgovine u gradualističkoj formi u pravcu vođenja politike platnobilansne ravnoteže, politike realnog deviznog kursa i realne kamatne stope i politike izvozno orijentisanog razvoja.

Privatizacija reprezentuje treću fazu u kojoj dolazi do svojinske transformacije u cilju povećanja efikasnosti privrede i zasnivanja transparentnih institucija svojine sa razvijenim privredama. Konačno, prestrukturiranje reflektuje četvrtu fazu tranzitornog perioda u kojoj dolazi do izražaja stvaranje potpuno nove privredne strukture i inovativne tehnološke i proizvodne strategije firme. Tek posle prolaza kroz ove četiri faze valja otvoriti proces internacionalizacije proizvodnje i konvergencije privremenog sistema i kooperativnosti ekonomske politike, kako bi se tržišno osposobljena privreda prikopčala za lokomotivu evropskog razvoja i reintegrisala u privrednu strukturu EU (Ristić Ž., 2000, str. 78-84).

U periodu 1985-2010 na svetskom tlu protutnjali su talasi građansko-konzervativne socijalne politike kada se išlo pod motivima: “1) više tržišta - manje države, 2) rad iznova mora biti rentabilan, 3) kapital mora postati važniji faktor od rada, 4) manje inflacije - više nezaposlenosti, 5) povratak države na njene prave zadatke, 6) ravnodušnost prema socijalnim problemima itd” (Ristić, 2017, str. 68).

Upravo je to što možemo predstaviti postmodernim, a dokaz je politika privatizacije i komercijalizacije dovedene do ekstremnog stepena privatističke individualizacije, koji pretili da se razvije poseban sistem vrednosti što u osnovi jeste i pobeda neoliberalnog projekta na globalnom planu (Ibid.).

7.1.2. Osvrt na opšte efekte liberalizacije, deregulacije i privatizacije

Savremena svetska finansijska kriza opisuje se tolikom dalekosežnošću, širinom, i krucijalnošću u međunarodnim okvirima, te se danas smatra nezabeleženom u ekonomskoj istoriji. Poput prethodnih kriza do danas imala je velike uticaje na pojedinačne privrede, ali se zbog teže globalnosti izjalovila na ceo realni sektor i svetsku privredu. Bezvrednim papirom kupovalo se po svetu sve do čega se može (Ristić, K., 2018; Zimonjić, i dr., 2021).

Naizgled nevidljivo, a u srži se radilo o nastanku „perifernih“ država i privreda u interesu krupnog zapadnog finansijskog kapitala. Uporedo sa ekonomskom i finansijskom liberalizacijom i deregulacijom u zemljama u razvoju događala se i tranzicija što je po mišljenju mnogih autora stvorilo mnogo više problema od same liberalizacije.

U tom smislu ako se ponovo vratimo na preispitivanje tranzicionih lutanja i privatizacionih poduhvata kritički možemo izneti sledeće: “*Koncept privatizacije ne jedino da se pogrešno vodio uz potpuno pogrešnu upotrebu prihoda od privatizacije, nego je bilo reč o tome da se otimala i prodavala imovina kolektivizma a što je stvaralo takav kapital pod vidom vlasništva društva*” (Komazec, 2018; <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=371&cl=13>). Upravljačka transformacija je trebala da ima cilj da kormila posrnulih ili privatizovanih preduzeća usmeri ka zoni prosperiteta i rasta, a ne da

novodošli upravljački intelidžens po konceptima burazerske ekonomije dokusuri i ono malo preostalog korporativnog potencijala (Zimonjić, i dr., 2021).

U bankarskom sektoru situacija je bila sledeća: dok su „reformisti“ došli na scenu već su bila znana iskustva reformisanja, transformacije i sanacije sistema banaka drugih zemalja, nadaleko je bilo poznato da u slučaju EU najmanje 80% kapitala vodećih banaka je domaćeg (javnog ili privatnog) vlasništva (Komšić, 2013).

Dolaskom „novih banaka“ otvorili smo put da se bankarski sektor ne usmeri ka privredno nužnim pretencijama poput: finansiranja ekonomskog razvoja, izvoza, proizvodnje, modernizacije privrede, otvaranja novih radnih mesta u privredi. Iz rada Brković (2013) zaključujemo da umesto toga banke su se usmerile ka isključivo ličnom motivu (profitu) i kreditiranju stanovništva sa kamatama izuzetno višim (višestruko), naspram zemalja EU.

Uporedo dok profiti ne ostaju u državi, već odlaze u inostanstvo, kreditiranje je usmereno na uvozne robe. Propast četiri državne banke napravilo je štetu državi za više od 800 miliona evra, stečajevi banaka i dalje traju, i svakih šest meseci se iz stečajnih masa banaka izdvaja za namirenje troškova stečajnog postupka oko 30 miliona dinara po banci, fokusirajući se na 4 najveće u stečaju (Zimonjić, i dr., 2021).

Prema Ristić (2017) i Zimonjić i dr. (2021) podsetimo, u Kraljevini Jugoslaviji, posebno u Srbiji, proces industrijalizacije bio je najintenzivniji u periodu između dva rata, a strane banke su u ovom periodu bile usmerene isključivo na industriju. Bio je to period procvata preduzetništva i posvećenosti vlade razvoju privrede zasnovane na komparativnim prednostima. Tada su bankarski krediti išli pre svega rudarskoj i metalurškoj industriji, a zatim tekstilnoj i prehrambenoj industriji.

Dakle bilo je onemogućeno stvaranje investicionog kapitala, zdravog za kontinuiran i održiv privredni razvoj. Još tada je dakle dokazano da zavisnost od stranog kapitala nije dobra koncepcija iako se država nađe u okrilju srećnih društveno - političkih prilika pa može da usmeri deo zajmovnih aktivnosti u grane koje nose brz i održiv rast (Zimonjić i dr., 2021).

Bankarski sektor koji je dominantno u rukama stranog kapitala ograničenje je i za razvojno orijentisanu monetarnu politiku i njenog institucionalnog nosionca, Centralnu banku (Komazec, 2018; Ristić, 2018; Hadžić, 2018).

Prema Zimonjić S. (2021) *“snažna preraspodela bogatstva putem privatizacija doprinela je do nezapamćenog do sada socijalnog društvenog raslojavanja. Veličati privatizaciju bez obzira na sve, odbacivati socijalno-razvojnu intervenističku ulogu države kao „korektora“ privatno–kapitalističkog sistema i tržišno-profitnog motiva u funkciji finansijskog kapitala – velika je prevara socijalno ugroženog i obespravljenog naroda i masa na ivicu egzistencije”* (Zimonjić, 2021, selektovani rad br. 4).

Po Komazecu (2008, 2015) i Ristić (2017) nameće se utisak da privatni sektor prema gore navedenom bi bio najefikasniji da je u rukama stranog privatnog kapitala, gde bi mi u procesu pregovaranja bili samo rule taker. Što znači da država lošom privatizacijom, otpuštanjem iz javnog sektora gura ljude u zonu koja direktno proporcionalano utiče na budžetski deficit i pad javnih prihoda. Kada govorimo o fiskalnoj konsolidaciji, moramo da napomenemo da je budžetski deficit ne samo dopustiv već i ekonomski poželjan za rešavanje problematike niskohodnih pretencija privrede.

U trenutnim sučeljavanjima klasičnih doktrina pobednik je Vašingtonski konsenzus, začetnik Dž. Vilijamson, označen sa sijaset principa, čiji poklonici su ih predočili u oblike božijih zapovesti po logici neoliberalne ortodoksije, i čime se zemlje u razvoju uslovljavaju po principu „policy takera“ ili „rule takera“, i to:

- “Disciplina fiskalne politike: ravnoteža budžeta i otklanjanje deficita;
- Izmenjena prioritnost javne potrošnje: napuštanje podsticanja rasta u korist bazičnih javnih dobara (obrazovanje, zdravstvo);
- Poreska reforma i široka poreska osnovica: za nas znači viši porezi;
- Liberalizacija kamata: proistekla iz finansijske liberalizacije, dakle za zemlje u razvoju, pa i nas, više kamatne stope;
- Politika deviznog kursa je u cilju monetarne stabilnosti. Znači nije u funkciji razvoja. Devizne rezerve služe za intervenciju CB od prekomernih oscilacija kursa, a ne za investicije i razvoj;
- Liberalizacija trgovine: brza i potpuna liberalizacija trgovine robama i uslugama. Za zemlje u razvoju to znači, uvoz svega i svačega i hroničan platno-bilansni deficit;
- Strane direktne investicije, privlačenje po svaku cenu inostranog kapitala kroz povlastice i nediskriminaciju” (Ristić i Ristić, 2017; Simon, G.Jr., 2013).

Javnost ima prava i mora da bude bolje upoznata sa sistemskim gotovo nekontrolisanim aktivnostima spoljnog zaduživanja sa budžetskom politikom, dakle zarađivanjem i trošenjem države, efektima privatizacije, obimom investicija, ali i kamatama i kursnom politikom. U tom kontekstu nema novih modela, već brižljivo ispravljanje grešaka (Tahirović, Zimonjić, Malidžan, 2021).

Posledično to je sve zbog sistema razvoja i stabilizacije, ako smo uopšte to i imali, sa dodatnom neispravnom tranzicijom (privatizacijom), liberalizacijom tržišta, i pogrešnom razvojnom – monetarnom, fiskalnom, spoljnotrgovinskom politikom.

U uslovima globalizacije svetske privrede, tj. u uslovima kibernetskog neokolonijalizma položaj male srednje razvijene zemlje dobija nove dimenzije: izbor strategije ekonomskog rasta i razvoja u uslovima funkcionalne integracije svetske ekonomije nije stvar izbora dotične zemlje. Njena razvojna i ekonomska politika nije izolivana, nezavisna i vođena nacionalnim interesima. Menja se njena dimenzija komparativnih prednosti (Jovanović, 2016; Zimonjić, 2021).

Može se reći da postoje krupne disproporcije u elementima od strateške važnosti za održivost razvoja srpske ekonomije, koje dovode do sistemskog deficita: (Zec, 2017)

1. Razlika između proizvodnje i stalno rastuće potrošnje popunjava se donacijama i drugim doznakama iz inostranstva, te zaduživanjem države, privrede i građana. Trajno rešenje bi bio rast proizvodnje zasnovan na znanju, a ne na sirovim prirodnim resursima i manuelnoj radnoj snazi.
2. Domaći kapital raspoloživ za investiranje mnogo je manji nego što je vrednost potrebnih investicija, što otvara potrebu za stranim investicijama. Međutim, ne samo da je domaći kapital mali, već je njegova akumulacija kroz štednju destimulisana negativnim kamatnim stopama, dok se zaduživanje nagrađuje inflacijom i oprostom dugova.
3. Kao rezultat prethodnih disproporcija, spoljnotrgovinska razmena Srbije je neuravnotežena. Trajno rešenje nije jednostavno u povećanju bilo kakvog izvoza, već izvoza proizvoda zasnovanih na znanju („Više vredi kilogram ajfona nego tona kukuruza ili krompira“).
4. Neprekidno se pogoršava srazmer aktivnog i izdržavanog stanovništva. Nedostatak obrazovne i razvojne politike dovodi do toga da obrazovana radna snaga masovno

emigrira, što znači da je društvo utrošilo ogromna sredstva na njihovo obrazovanje, a ostaje bez njihovog radnog doprinosa.

5. Među aktivnim stanovništvom, posebno visokokvalifikovanim, neproporcionalno je velik broj zaposlenih u nerazmenschkom sektoru.
6. Penzioni sistem je haotično vođen kao posledica društvenih turbulencija, a penzioni fondovi upropašćeni inflacijom.
7. Jaz između razvijenih i nerazvijenih regiona se stalno povećava, zbog nepromišljenih i haotičnih regionalnih politika.
8. Jaz između veoma bogatih i veoma siromašnih je veći i vidljiviji nego u drugim delovima Evrope. Većina bogatih kapital prebacuje van zemlje, što se uklapa u svetski proces da se u siromašnim zemljama stiče, a u bogate iznosi kapital.
9. Ljudski kapital, ključni razvojni resurs, se stalno smanjuje zbog kombinacije rasta prosečne starosti (disproporcija između broja rođenih i umrlih) i intenzivnog iseljavanja radno sposobnih.

Rešavanje ovih pitanja otežavaju neprekidni nagli zaokreti koji donose diskontinuitete, tako da smo stalo na početku, dok vreme – neobnovljivi resurs – prolazi. Nije svejedno ni kako će se pristupiti rešavanju ovih disproporcija: redukcija bi neminovno dovela do stagnacije, dok je u primeni strategija ekspanzije bitno znanje, preciznost i strpljenje (Zec, 2012).

Ekonomisti odeljenja za istraživanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) – Jonathan D. Ostry, Prakash Loungani i David Furceri – objavili su 2016. godine rad pod nazivom Neoliberalizam: rasprodan? (Neoliberalism: Oversold?) u časopisu Finance & Development koji izdaje MMF - kao samokritiku neoliberalizma (Radonjić, Srpska ekonomija, 2017).

Ovo je prva samokritika neoliberalizma, ekonomske politike koju MMF (i Svetska banka) zagovara već četiri decenije kao recept za održivi rast i razvoj, a koja podrazumeva povećanje tržišne konkurencije deregulacijom i otvaranjem domaćeg tržišta, uključujući i finansijsko tržište, inostranoj konkurenciji, privatizaciju privrede i ograničavanje mogućnosti države da akumulira dug.

Ovo je takođe prvi put da MMF koristi reč neoliberalizam za politike koje sprovodi: do sada su je upotrebljavali samo kritičari politike MMF-a u pežorativnom smislu. Autori ne

smatraju upitnim sve neoliberalne politike, već samo neke koje uzrokuju povećanje nejednakosti koje onda ugrožava stabilan rast.

Dobra strana liberalizacije kapitalnog računa je slobodno kretanje dugoročno orijentisanog kapitala (direktne investicije), a loša slobodno kretanje kratkoročno orijentisanog kapitala (špekulacije u vidu ulaganja u hartije u vrednosti ili kratkoročnih bankarskih pozajmica koji često izazivaju krizu u zemlji domaćinu).

Po Komazecu (2018) zagovornici tržišnog fundamentalizma i ultraliberalizma (čija je odlika ekstremna koncentracija finansijske moći, deregulacija tržišta i apsolutna vladavina novca – takoreći diktatura kapitala) u Srbiji sprovode masovnu i brzu privatizaciju, zanemarujući momenat socijalne pravde. Takva privatizacija privrede dovela je do toga da su radnici izgubili svoja preduzeća i posao, bez izgleda da se zaposle, i pretvoreni su u socijalne slučajeve.

Socijalna pravda i korekcijska uloga države ne svodi se na socijalna davanja iz budžeta ili EU fondova. Takvo tumačenje socijalne pravde postala je farsa u situaciji kada su zaposleni pretvoreni u goli privezak kapitala, trošak i teret koji treba smanjivati. U Srbiji ima milion i osam stotina hiljada penzionera, 840 hiljada nezaposlenih, desetine hiljada diplomaca svake godine čiji su izgledi da nađu posao mali, te stotine hiljada koji odlaze da rade u inostranstvu (Živić, 2017).

Kriza javnih finansija u Srbiji pojačavala se već godinama sve većim budžetskim deficitom, koji je nastao stalnim rastom javnih rashoda uz relativno stalno smanjenje prihoda. Budžetska kriza države zaoštriće se u narednim godinama zbog niske stope privrednog rasta. Osnova nove makroekonomske politike su kumulativna fiskalna konsolidacija, smanjenje tereta javnog duga, smanjenje uticaja javne potrošnje na BDP, te umanjeње deficita budžeta. Međutim, postoje problemi sa stvarnom i zvaničnom visinom deficita, ako i sistemom finansiranja deficita (dominantno eksterno finansiranje), a problemi će se nastaviti u budžetskoj politici i narednih godina.

Najveći problem je kreditno finansiranje javnih rashoda tokom proteklih godina, što je dovodilo do toga da je učešće plaćenih kamata u toku godine u bruto domaćem proizvodu veće od godišnjeg prirasta BDP-a. Tako imamo pored primarnog i sekundarni deficit, koji dovodi do novih zaduženja.

Pravo rešenje bi bile mere u korist oživljavanja proizvodnih investicija, što bi podrazumevalo stimulisanu monetarno-kreditnu, fiskalnu, spoljnotrgovinsku politiku i politiku raspodele, te dijametralno različit koncept i strategiju razvoja i stabilizacije od trenutne. Postojeća strategija, tzv fiskalni konzervatizam (drugim rečima: politika štednje, tačnije smanjenja dohodaka u javnom sektoru i penzija) donosi manje prednosti nego štete.

Prema pojedinim autorima stabilan rast ekonomije leži u izgradnji novih institucija, ukidanju trenutno vladajućeg „turbokapitalizma“ i učestalog neutemeljenog delovanja vlasti. U tom kontekstu nezaposlenost je dugoročni problem koji se u uslovima privrednih zastoja i kriza odmah pogoršava. Masovno zapošljavanje je često floskula vlasti, ali se ona ne ispunjavaju, a broj nezaposlenih se povećava.

Najveći problem predstavlja isplata penzija jer se već sada 50% pokriva iz drugih budžetskih prihoda, a ne iz penzionog fonda, dok je populacija u grupi najstarijih u Evropi, a broj penzionera raste brže od novih zaposlenja, uz pretenziju da se pogoršaju okolnosti. Sada u odnosu na jednog zaposlenog u privredi (koja već pati od nelikvidnosti, visokih poreskih tereta, krize proizvodnje, velikih kreditnih obaveza itd.) dolazi 1,7 penzioner i 1 nezaposleni. Ukoliko se doda i 2 izdržavana člana ispod 15 godina, dolazimo do toga da na jednog zaposlenog dolazi 4,7 izdržavana. Tome treba dodati i da je preko 240.000 mlade populacije otišlo u inostranstvo (Komazec, 2017; Ristić, 2017).

Po Komazecu (2017) kada govorimo o zapošljavanju vlada osećaj nesigurnosti. Sve više dominira rad na određeno vreme, rad po ugovoru, probni rad, povremeni rad, volontiranje – i ovakvi statusi radnika se produžavaju u nedogled. Strah od gubitka radnog mesta dovodi do smanjenja potrošnje, smanjenja proizvodnje, preduzeća ne ulažu posebno dugoročno. To dovodi do novih otpuštanja. Raslojavanje se izoštrava, a u najvećem delu društva stalno raste pesimizam u pogledu nalaženja zaposlenja. Zaposleni u privredi su najviše na udaru i što se tiče otpuštanja i što se tiče uslova zapošljavanja.

Ogromna preraspodela društvenog bogatstva izvršena je uz pomoć privilegija, politike, privatizacija. Kapital ne odlazi u realnu privredu već u finansijske špekulacije, koje urušavaju sistem. Za većinu stanovništva sadašnjost se pretvorila u golo preživljavanje, dok bogati slojevi kumuliraju špekulativni kapital. Neminovna je duhovna kriza i propadanje celog društva (i siromašnih i bogatih, svaki na svoj način). Nametnuta je nesamostalnost i politika u interesu stranog kapitala, dok se povećava raslojavanje društva, siromaštvo, broj nezaposlenih, nestaje

socijalna sigurnost, a drastično opada broj stanovnika. Nezadovoljstvo, socijalni bunt može da preraste u pokret mase.

Da bi se ovi problemi rešili država bi trebalo sa uvesti strategiju dinamičnog razvoja uz stopu rasta od najmanje 8-10%. Mora da se promeni odnos rada i kapitala, da se spoje rad i kapital, promene vlasnički odnosi i da se strogo kontrolišu tokovi novca i kapitala. U poslednjoj dekadi, a i duže značajno je zabeleženo kritika na osnovu privatizacionih procesa, i zahvaljujući posledicama da je značajan niz samih tragično okončan raskidima kupoprodajnih ugovora. Tvrdnje se primarno adresiraju na činjenicu da nije adekvatno utvrđivana upitnost odakle potiče novac, kakav je autoritet i iskustvo mogućih kupaca. Sve navedeno, najviše se ovo odnosilo na prodaju kapitala (imovine) aukcijski, kroz ugovore, u kojima je pojedincima bilo dozvoljeno “da budu kupci bez definisanja kvalifikacionih kriterijuma” (Kecman Šušnjar, 2013).

Prema rečima Kecman Šušnjar (2013), na posletku dvehiljaditih društveno - javni sektor je bio dominantna kategorija u kapitalnoj strukturi, a mali broj izvršenih privatizacija rasut na veći iznos vlasnika. Uporedo sa takvih stanjem, ekonomija je signalizirala neefikasnost, visoku tehnološku zastarelost, zaduženost, i suvišnu zaposlenost. Posle više od petnaest godina, Srbija ima situaciju da je iole završen dug i iscrpan ciklus privatizacije kapitala, koji je označen kao društven. Ovaj deo subjekata prolazio je transformisanje putem privatizacije u privatni oblik, a potom usled raskida privatizacionog ugovora prelazio u državni oblik, a to je proceduralno i suštinski bila Agencija za privatizaciju. Paralelno državni kapital i državna preduzeća beleže i dalje jalovite korake po pitanju privatizacije.

Kecman Šušnjar (2013) tvrdi da je perioda 2001-2010. putem javnog tendera izvršeno 127 privatizacija subjekata. Neuspeh privatizacije je ukupno 36 njih (manje od trećine) jer je raskinulo ugovorne kupoprodajne obaveze, zbog spornosti (prekršenja) obaveza iz ugovora.

Od ukupnog broja zaključenih kupoprodajnih sporazuma, sedamdeset njih ili 55% bili su domaći investitori, a pedeset i sedam ili 45% se odnosilo na kupoprodajni ugovor sa inostranim investitorom. Periodi kada su zabeleženi najznačajniji prihodi od privatizacije putem javnih tendera jesu 2003. i 2008. Prihodovanje ovim vidom, na osnovu tendera do navršene 2010. godine bilo je “oko 1,2 milijarde evra, a ukupan obim ugovorenih investicija premašio je 1,1 milijardu evra”. “U istom periodu do 2010. godine objavljeno je oko 300 javnih tendera za privatizaciju preduzeća putem javnih tendera” (Kecman Šušnjar, 2013). Na osnovu izvršenih

analiza, konstatovano je da je odnos onih koje su realizovane veći od onih koje su ugovorene, te da su investiciona ulaganja realizovana za kraće vreme od ugovorenog.

Istraživanje Kecman Šušnjar (2013), a prema izveštaju stalno radno telo socijalno-ekonomskog saveta za ekonomska pitanja iz (2011) pokazuje da su rezultati ulaganja u privatizovane subjekte putem otvorenih tendera uticala na unapređenje performansi privatizacionih preduzeća, što se prati procenom konzistentnosti privređivanja, iako gotovo ubedljivo investiciona ulaganja nisu samostalno uticala na to. Pored investicija, na bolje poslovne rezultate uticali su i ostali važni elementi poput profesionalnog upravljanja i svođenja broja radnika na adekvatan optimum. Za posmatrane privatizovne subjekte beleži se rast nominalnih vrednosti prihoda od poslovanja subjekata, pa je prosek nominalnog koeficijenta posle 5-7 god. od privatizacije procenta od oko 175.

Kecman Šušnjar (2013) zaključuje da *“uspešne privatizacije imaju za cilj stabilan rast privrede, povećanje konkurentnosti i ekonomske efikasnosti, stvaranje povoljnog ambijenta za priliv stranih direktnih investicija, ali treba biti obazriv jer privatizacija nije garant i dovoljan uslov za brži privredni rast i veću efikasnost privrede. Nju je moguće sprovesti sa puno grešaka. Iz tog razloga treba voditi računa o odabiru načina privatizacije i potencijalnih kupaca, kao i stvaranju preduslova za uspešnu privatizaciju i ispunjenje njenih ciljeva, uz obezbeđenje konkurentnosti, jer bez konkurencije privatizacija ne može dati potpuni rezultat”* (str. 245).

U ovom pogledu moguće je istaći zaključak da su preduslovi da se privuku strane investicije i uspešno okonča privatizacija, osim donošenja i implementacije strateško važnih zakonskih i regulacionih okvira, nužno je izvršiti obezbeđenje i održanje ekonomske, političke i socijalne stabilnosti države.

7.2. Odabrane studije slučajeva privatizovanih preduzeća u oblasti prehrambene industrije

U okviru ovog podnaslova u poglavlju 7, koje je inače posvećeno jednom širem makroekonomskom kontekstu i analizi, pri čemu nam to služi kao i svojevrsan okvir za zaključna razmatranja i preporuke opredelili smo da predstavimo u određenoj meri i poslovanje preduzeća koja su manje više uspešno završila procese privatizacije.

Tekst koji sledi lišen je nepotrebnog žurnalizma kojim obiluju elektornski izvori već polazimo od dostupnih finansijskih izveštaja, grafički predstavljamo poslovanje preduzeća i ograničeno komentarišemo rezultate, obzirom da nemamo uvid da su ostvareni rezultati isključivo domen uspešnosti privatizacije. S tim u vezi pozivano se na dopis Ministarstva privrede od 08.07.2020. godine, kojim se sve navedeno i potvrđuje.² Podaci iz bilansa su prilagođeni u svrhu analize u određene tabele koje su dalje korišćene u softverskim statističkim paketu STATISTICA (Prilog 1).

Stabilnost poslovanja i trendovi kretanja koje pokazuju **grafikoni u nastavku (od 44 do 191) koji su autorovo delo i lična kalkulacija**, na osnovu izvornih podataka (izveštaja) iz Agencije za privredne registre³ mogu pokazati da su preduzeća nastavila uspešno da posluju, ostvaruju stabilne prihode, da su punu pažnju posvetili konceptu korporativnog upravljanja, sistemu kvaliteta, menadžmentu ljudskih resursa, inovacija i razvijanju novih tehnologija i osmišljavanju novih proizvoda koji uvek i iznova zadovoljavaju sve veće i drugačije i vrlo sofisticirane potrebe potrošača. Njihova pozicioniranost na lokalnom i regionalnom tržištu takođe idu u prilog tome.

Analizirane kompanije rejtingovane su u STO NAJ privrednih društava a prema Izveštajima i objavljenoj studiji Agencije za privredne registre za 2018 i 2019. godinu. Studija predstavlja analizu poslovanja i pozicioniranja preduzeća po svim računovodstvenim parametrima, konkurentnosti, ekonomičnosti i efikasnosti poslovanja u užem smislu, kao i prema indikatorima uspeha, stabilnosti i tržišne pozicije, te stepena spoljnotrgovinske razmene, odnosa sa inostranim partnerima, ulaganja u istraživanje i razvoj i prepoznatljivosti brenda u širem smislu. Pokazatelji iz navedenih studija idu u prilog naše analize kompanija koje reprezentuju uspešno privatizovana preduzeća koja su kontinuirano nastavila da posluju i da se razvijaju (https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI_2020/Sto_naj/STO_NAJ.pdf; https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI%202019/STO_NAJ/STO_NAJ_2018_16102019.pdf).

² Dopis u Prilozima disertacije.

³ Izveštaji i podaci u Prilozima disertacije. (Bilansi stanja i uspeha, 2010-2015)

Kompanija BAMBI

Pedeset godina mnoge generacije odrastaju sa kompanijom Bambi, koja je danas moderna konditorska kompanija, koja je oduvek vodila računa o visokom kvalitetu i asortimanu konditorskih proizvoda (www.bambi.com, 2021).

Kompanija Bambi je krenula sa radom kao mala proizvodnja dečijeg keksa sa 37 zaposlenih i proizvodnjom od 167 tona, na nivou godine. Već u okviru desetogodišnjice poslovanja Bambi je osvojio oko 100 medalja za kvalitet svojih proizvoda, a proizvodnja prelazi 3000 tona. Ratne godine pogodili su poslovanje Kompanije Bambi koja kontinuirano beleži gubitke čime je uslovljena i tendencija privatizacije kao kompanije koja je od izuzetnog privrednog značaja za Srbiju.

Po privatizaciji Kompanija beleži skokovite rezultate i već 2007. godine proizvodnja je gotovo 30.000 tona. Više od 8.000 tona svoje proizvodnje plasira u inostranstvo. Inovativnost i nove tehnologije obezbedile su Bambiju konkurentsku poziciju u grani (www.bambi.com, 2021). Nakon toga prodaja se uvećava za gotovo 16% dok prihod prelazi više od 60 miliona evra. Prodaja je otpočela u državama u regionu u 2008. godini i od tada raste prodaja, a i izvoz u Evropsku uniju za 16%. Ostvaruje se rast 2010. godine od gotovo 25% i prihod od 23%. Kompanija Bambi je 2015. godine uz kompanije Implek i Knjaz Miloš dobila novog vlasnika i to su investicioni fond Mid Europa Partners iz Velike Britanije uz koinvestitore. Novi vlasnik je postala kompanija Swisslion Takovo 2016. godine i to vodi do razdvajanja od Bambija i svi proizvodi Banata su vratili na pakovanja logo te kompanije, a u toku postojanja Koncern Bambi-Banat, postojao je logo Bambija.

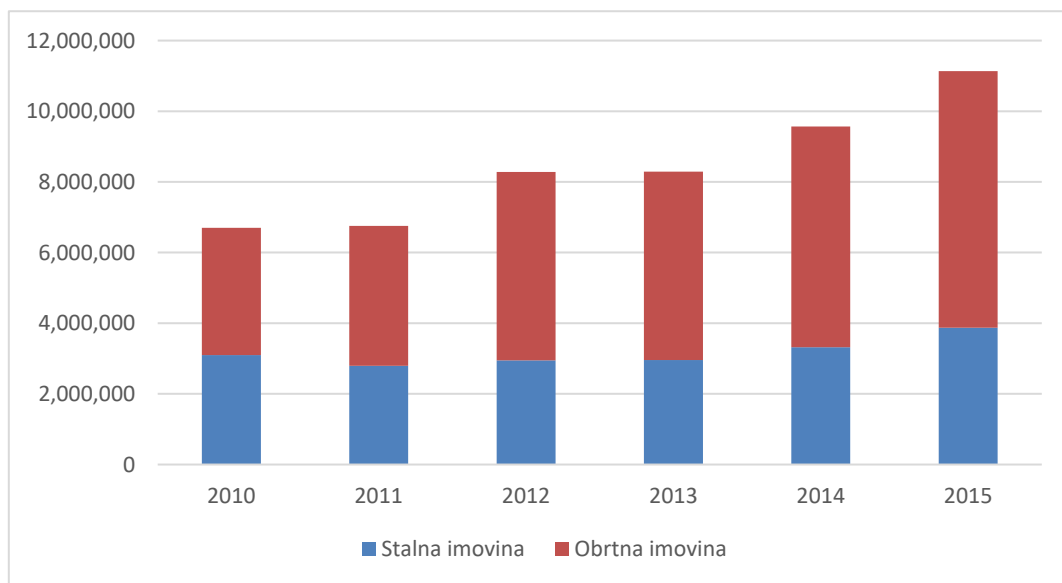
Sledi analiza poslovanja Kompanije Bambi te i analiza putanje trenda po određenim računovodstvenim kategorijama kojima kvantitativno i kvalitativno opisujemo efekte privatizacije ove kompanije.

Hronologija koju smo naveli u velikoj meri korelira sa rezultatima naše analize trenda u **grafikonima od 44 do 52⁴** koji pokazuju izuzetnu zarađivačku sposobnost preduzeća Bambi,

⁴ Grafikoni od 44 do 52 - kalkulacija autora, na osnovu podataka iz bilansa stanja i uspeha 2010-2015 dostupnih iz Agencije za privredne registre (Prilog 3).

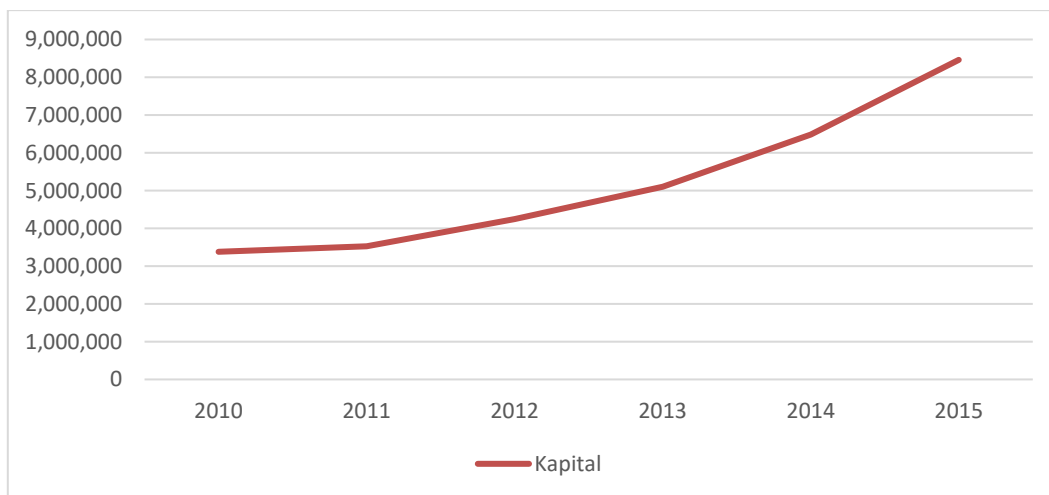
ekonomično i rentabilno poslovanje, vrlo stabilnu finansijsku sposobnost i situaciju preduzeća, sa određenim oscilacijama kod iskazivanja neto dobiti.

Pojedini segmenti su u korelaciji sa određenim izmena i tendencijama na polju poreske i fiskalne politike uopšte. Prreduzeće “Bambi” ima dobru finansijsku strukturu za dalja zaduživanja i oplodnju sopstenog kapitala, što ga stavlja u red preduzeća koja značano brzo mogu da proširuju svoje poslovanje i odgovore potencijalnoj krizi.

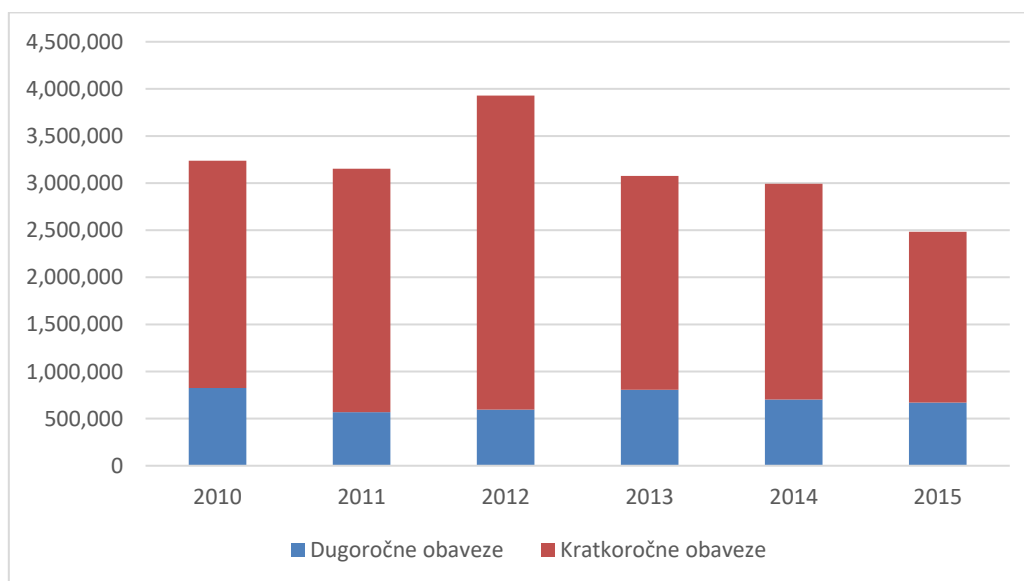
Grafikon 44. Struktura aktive

Na predstavljenom grafikonu može se videti da je stalna imovina na približno istim nivou, a da obrtna raste i da u 2015oj beleži najveći rast. To ukazuje na povećanje obima proizvodnje i svega onoga što tome korelira i daje sliku dinamičkog rasta poslovanja kompanije.

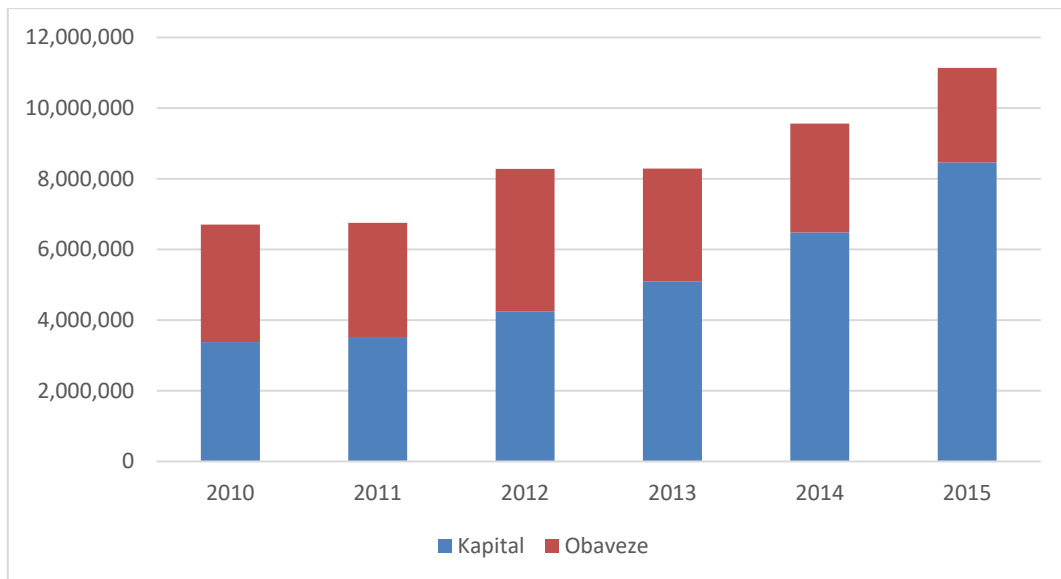
Grafikon 45. Promena kapitala

Stabilnost poslovanja i kapacitet za zaduživanje, kapitalisanje dobiti vidimo u kontinuiranom trendu rasta kapitala.

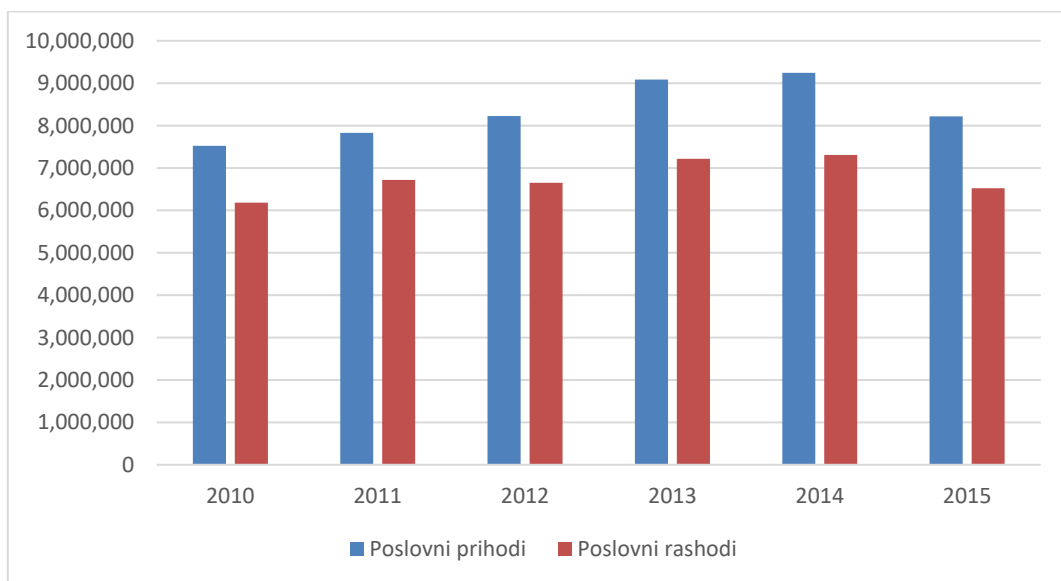
Grafikon 46. Ročna struktura obaveza

Prema ovom grafikonu vidimo da dugoročne obaveze !miruju! što ukazuje na manji obim investicija, ali i smanjenje kratkoročnih obaveza pogotovo u odnosu na 2012. godinu govori o optimizaciji fiansijskog poslovanja preduzeća.

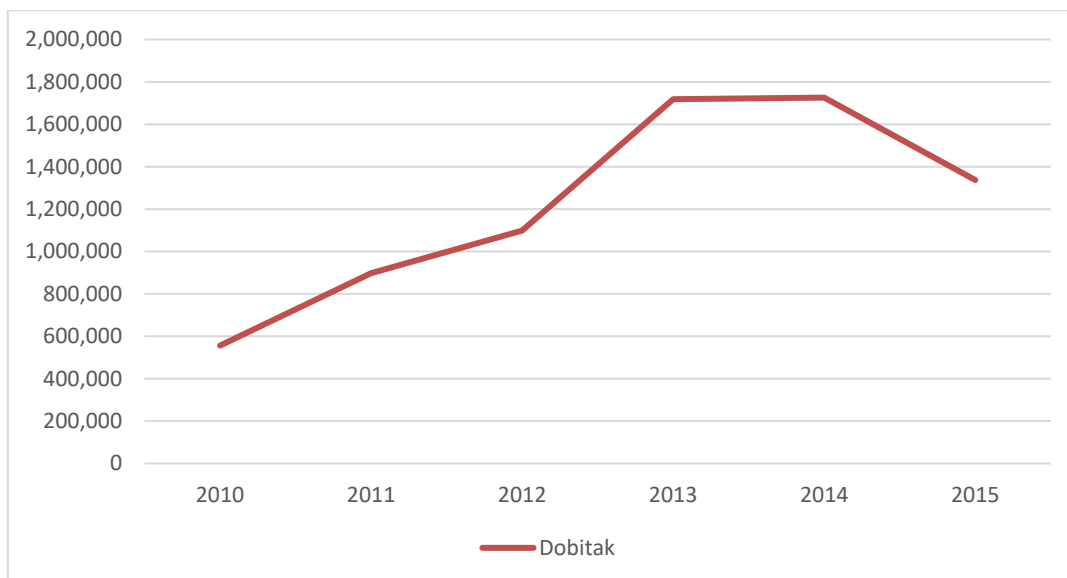
Grafikon 47. Struktura pasive

Ključni adut stabilnog poslovanja jeste rast kapitala u svim posatranim godinama i tendencija smanjivanja obaveza generalno.

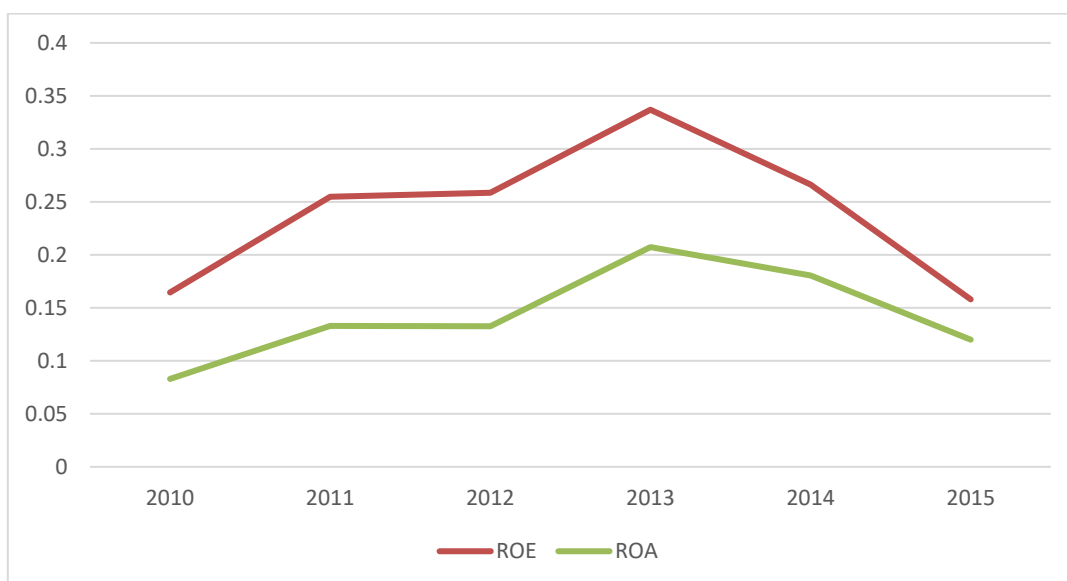
Grafikon 48. Poslovni prihodi i rashodi

Stabilnosti poslovanja korelira direktno proporcionalno i rast porasta prihoda što i predstavlja izvor za kapitalizaciju preduzeća koje vodi politiku jačanja bilansne pozicije a ne isplacivanju dividendi po svaku cenu. U aspekte korporativnog upravljanja nećemo ulaziti.

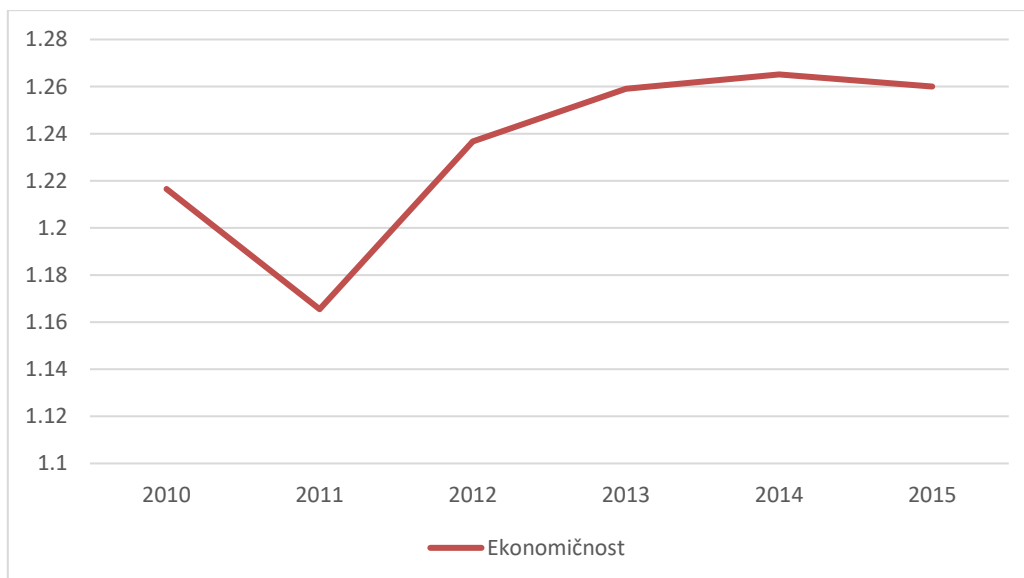

Grafikon 49. Kretanje neto dobiti

Pad neto dobiti govori o mnogim aspektima u poslovanju kompanije koju posmatramo. Ne ulazeći u finansijsku analizu preduzeća koja i nije predmet ove doktorske disertacije, možemo konstatovati (grafikon 49 i 50) da pad neto dobiti, a sledstveno finansijskim izveštajima (Prilog) rezultirao je povećanim ulaganjima prvenstveno u opremu koja tehnološki dovodi proizvode u ponudi na viši nivo kvaliteta. Zatim pad neto dobiti jednako i manji ROE i ROA sa tendencijom pada. No manja kapitalizacija ne dovodi u pitanje i rast kapitalne pozicije koja se u ovoj kompaniji sprovodi iz godine u godinu.

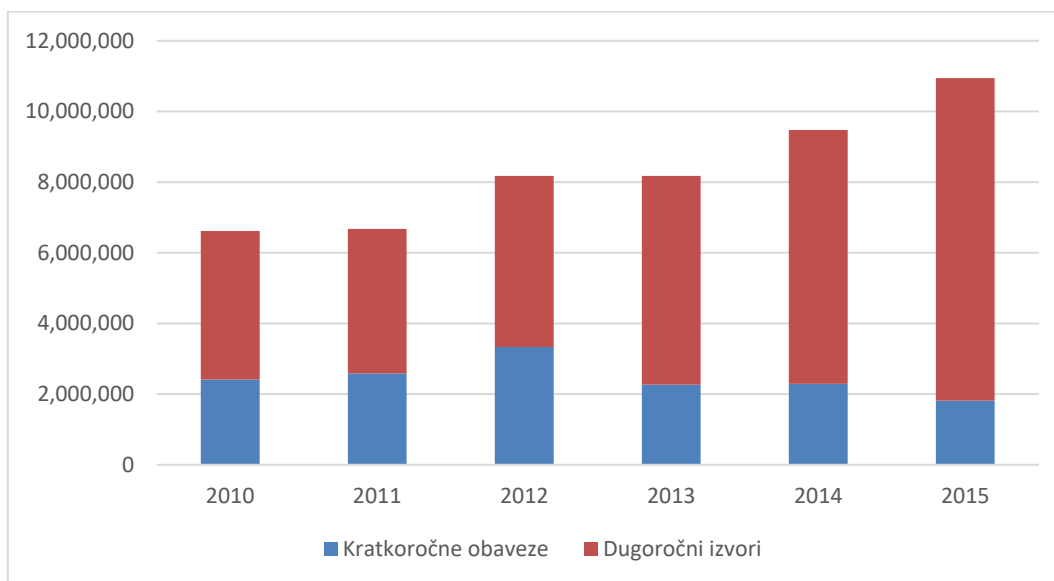

Grafikon 50. Kretanje ROE i ROA

Grafikon 51. Ekonomičnost preduzeća

“Pametne” odluke i kompetentnost menadžera kompanije ide u prilog i evidentnom ekonomičnom poslovanju koje raste iz godine u godinu a prikazano je na grafikonu 51.

Grafikon 52. Ročna struktura pasive

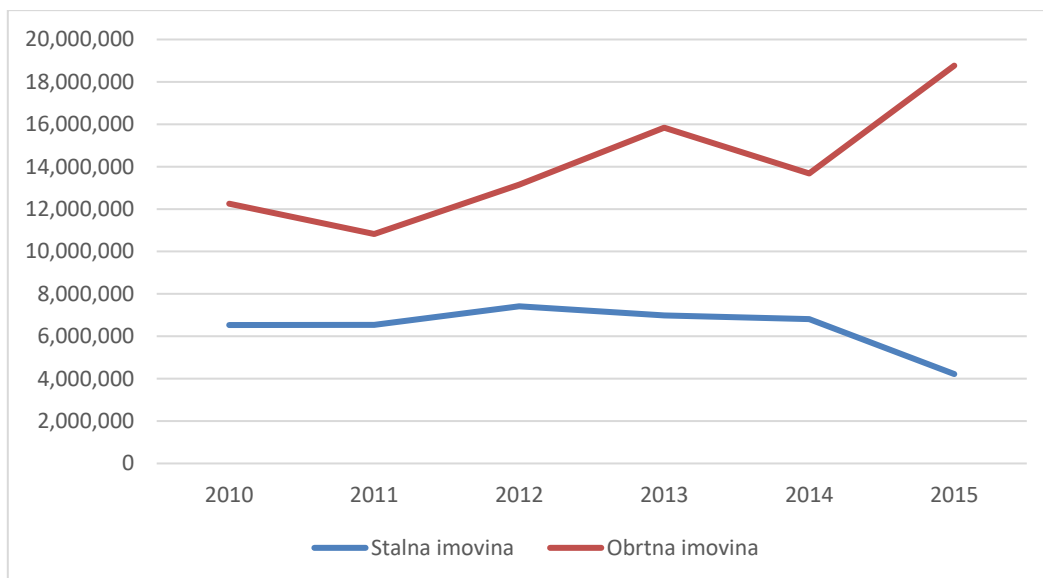
Obzirom na dominaciju dugoročnih izvora koji se uvećavaju kao bilansna pozicija iz godine u godinu, konstatujemo da je to realna posledica investicionih aktivnosti i da u poređenju sa ostalim parametrima iz bilansa stanja i uspeha predstavlja realnu sliku ekonomičnog, efikasnog i rentabilnog poslovanja uz poštovanje svih bilansnih pravila a pogotovo da dugoročne obaveze budu pokrivene dugoročnim izvorima.

Kompanija DIJAMANT

“Kompanija Dijamant AD” jeste jedan od najvećih lidera u proizvodnji ulja koja su jestiva i isto tako najznačajni proizvođač za margarin, biljne masti, majonez i delikatesne proizvode na prostoru Srbije (www.dijamant.com, 2021). U toku godina menjano je poslovanje i odnosi svojine, te se menjalo i poslovno ime, dok je Dijamant dominantni naziv koji je dobijen 1991. godine. Od 2005. godine poslovanje se vrši u okviru koncerna Agrokol i tada se ostvaruju vrlo bitna unapređenja u svim vidovima poslovanja. U poslednjim godinama su zabeleženi veliki pomaci u unapređenju distributivnih mreža, izvršeno je rekonstruisanje pogona, izvršen redizajn celokupnog asortimana, te su lansirani novi brendovi, te se razvijaju i nove linije proizvoda. Iz razloga što ova kompanija je vrlo bitan i značajan poljoprivredni proizvođač uljarica ista vrši unapređenje partnerskih odnosa sa proizvođačima iz poljoprivrede.

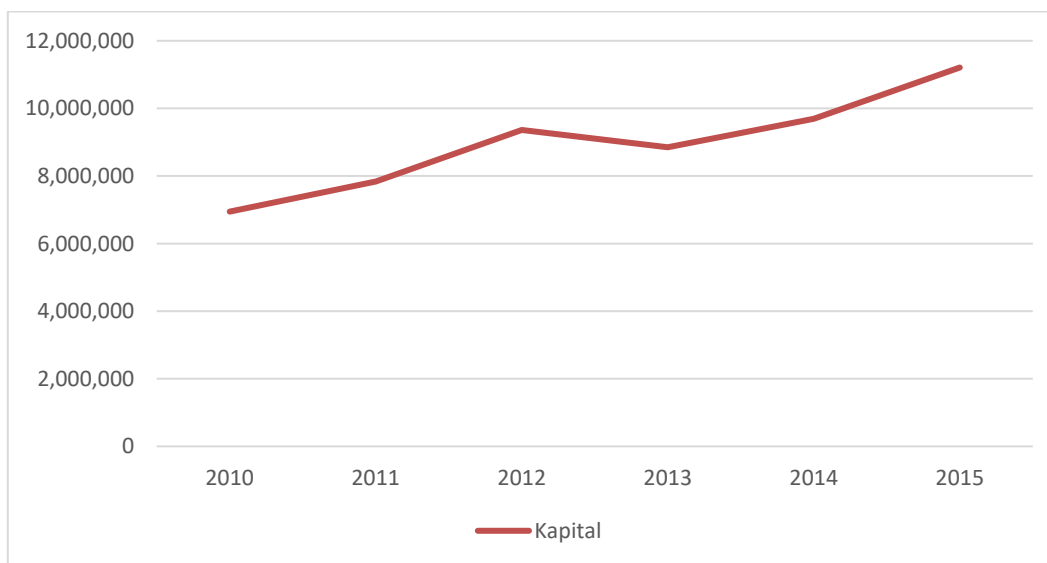
Kompanija Dijamant takođe pripada grupi preduzeća koja stabilno posluju i kvalifikujemo je u grupu reprezentativnih privatizovanih preduzeća u oblasti prehrambene industrije. Obzirom na specifičnost poslovanja i celokupnu politiku poljoprivrede u Srbiji određene oscilacije i upravljačke odluke koje se odnose na iskazivanje manje neto dobiti i povraćaja na kapital i imovinu ne utiču na ozbiljno stabilnu poziciju finansiranja koja je prvenstveno kratkoročnog karaktera, sa optimalnim odnosom kapitala i obaveza te konstantnim rastom poslovnih prihoda. **Grafički prikaz na grafikonima od 53 do 61⁵**

⁵ Grafikoni od 53 do 61 - kalkulacija autora, na osnovu podataka iz bilansa stanja i uspeha 2010-2015 dostupnih iz Agencije za privredne registre (Prilog 4).

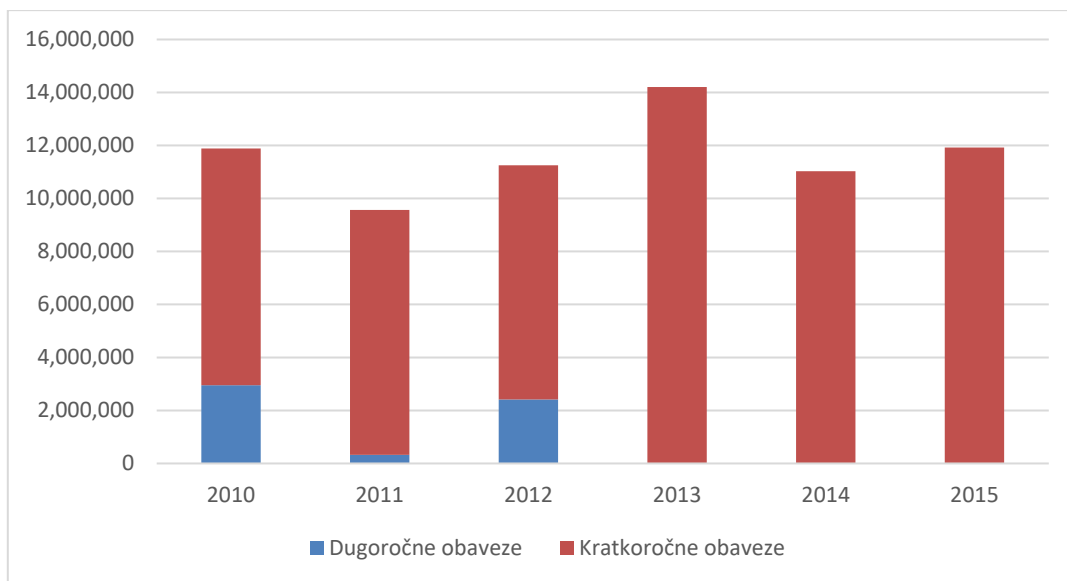

Grafikon 53. Struktura aktive

Grafikon 53 i 54, pokazuju rast ortne imovine i kontinuiran rast kapitala. Rezultat toga su razlozi navedeni u analizi prethodne kompanije.

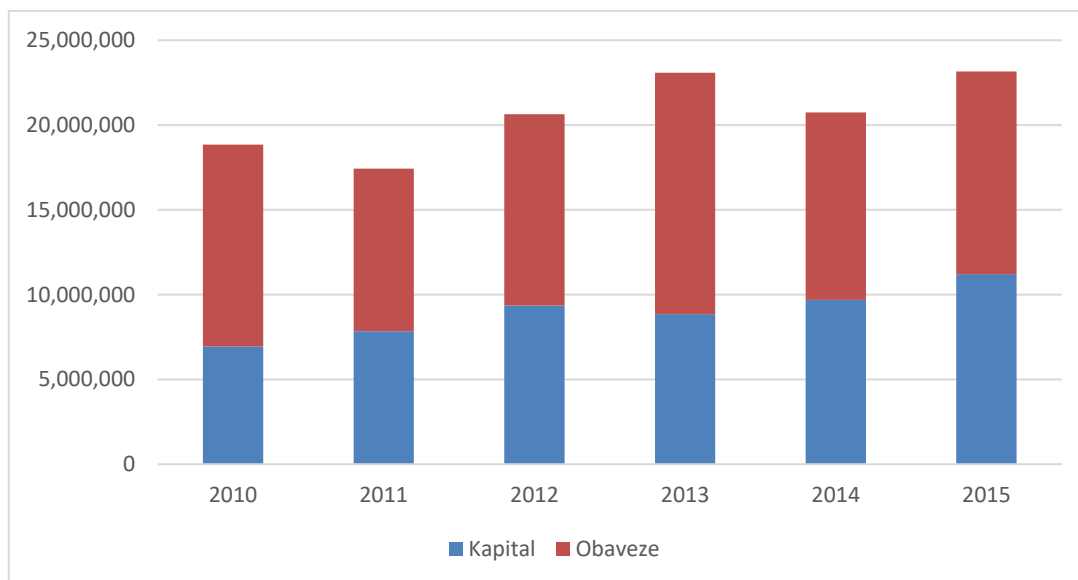

Grafikon 54. Promena kapitala

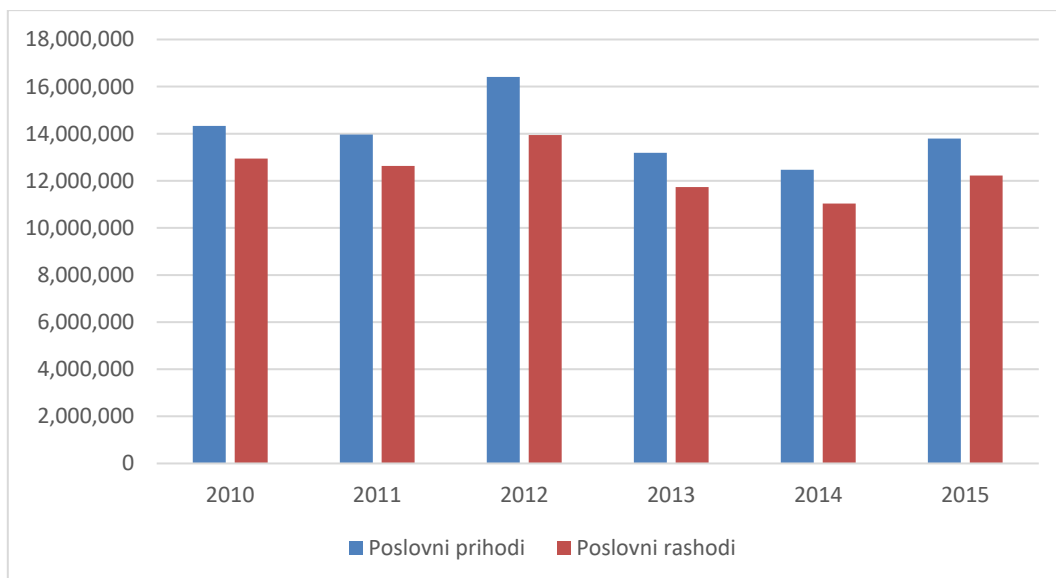

Grafikon 55. Ročna struktura obaveza

Obzirom na sezonalitet sirovinskih izvora u ročnoj strukturi obaveza dominiraju i poslednjih godina rasta do potpunog izvora. Takva ročna struktura je karakteristična za kompanije koje koriste poljoprivredne sirovine za proizvodnju finalnih proizvoda. Naravno govorimo o uspešnim kompanijama.

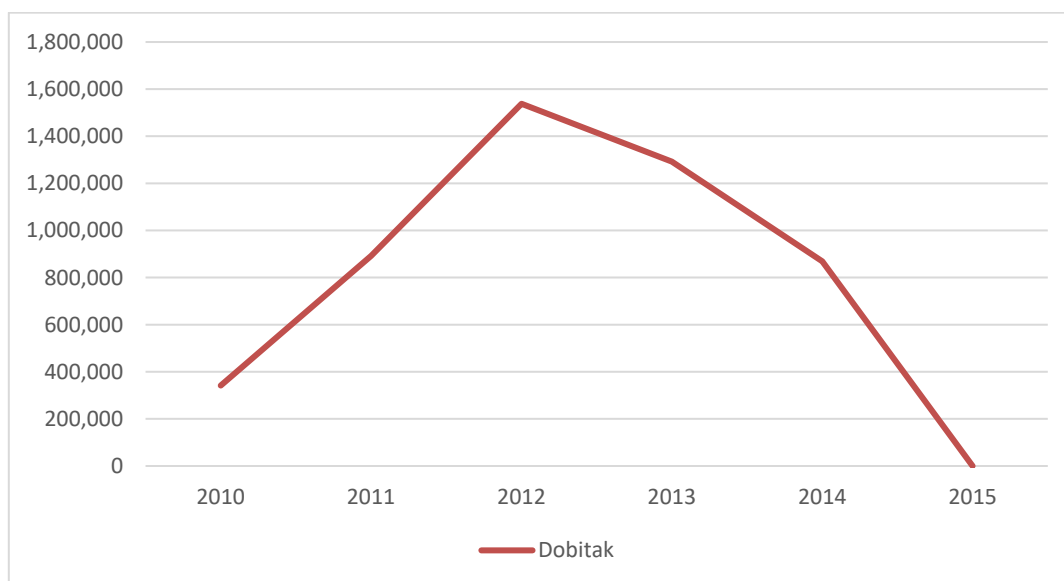

Grafikon 56. Struktura pasive

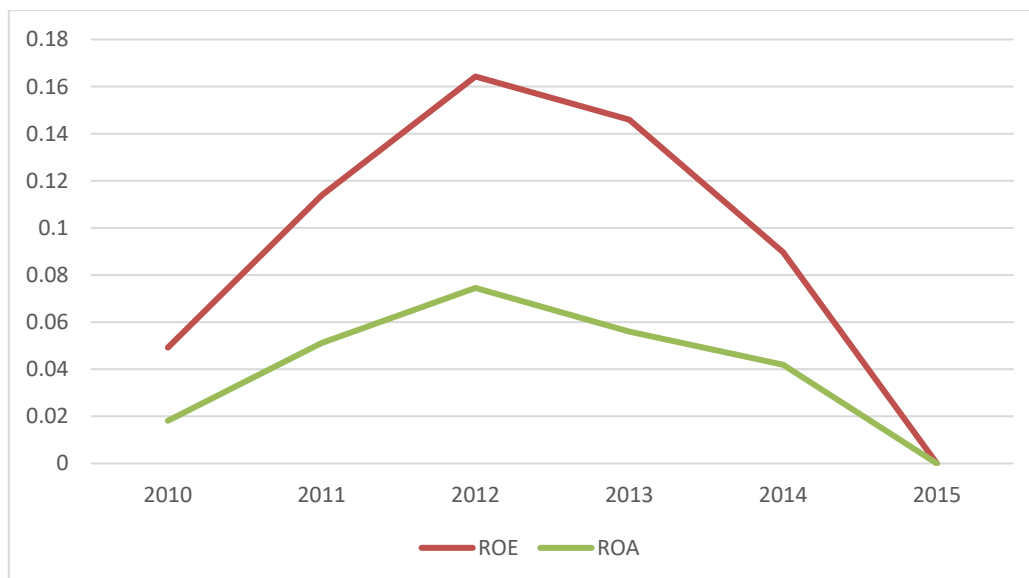

Grafikon 57. Poslovni prihodi i rashodi

Kapital - stabilan sa propratnim kontinuiranim rastom poslovnih prihoda. Odnos obaveze kapital je više nego optimalan a zarađivačka sposobnost preduzeća oscilira ali ne ispod rasta poslovnih prihoda. Karakterišemo situaciju kao povoljnu.

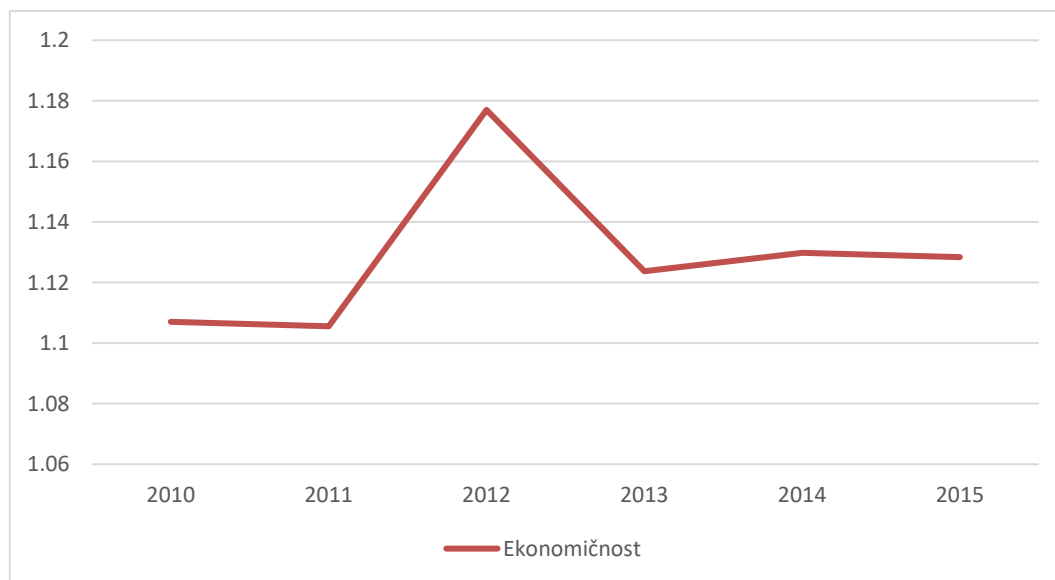

Grafikon 58. Kretanje neto dobiti

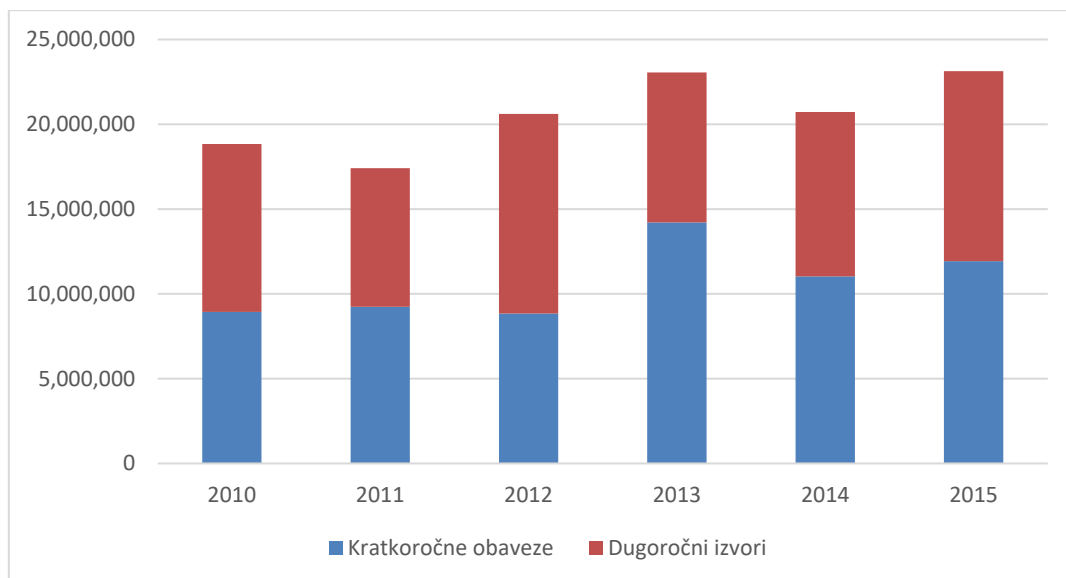

Grafikon 59. Kretanje ROE i ROA

Neto dobit i prinosi na kapital i imovinu su u trendu kontinuiranog pada na šta je verovatno uticala cena sirovine i formirana cena gotovog proizvoda. Dok pogledom na grafikon 60 preduzeće ostvaruje da zarađuje uz minimalni trošak po jedinici proizvoda, posluje ekonomično.

Grafikon 60. Ekonomičnost preduzeća

Grafikon 61. Ročna struktura pasive

Dugoročni izvori, njihovo prisustvo, govore o investicionim aktivnostima a pad kratkoročnih obaveza na oslanjanje na sopstvene finansijske kapacitete, povoljan cash flow u standardni, verovatno uobičajeni odnos sa dobavljačima sirovine.

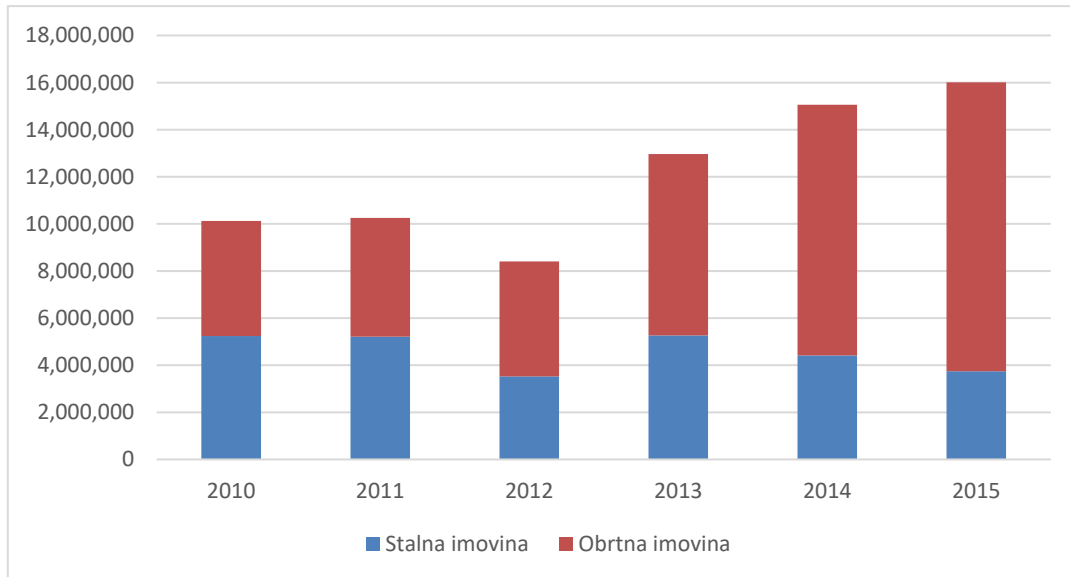
Kompanija FRIKOM

Frikom je tržišni lider u proizvodnji i distribuciji sladoleda i smrznute hrane. Nakon što su u julu 2018. glasali poverioci i Trgovački sud u Zagrebu rešio vanredni upravni postupak protiv Agrokora d.d. i njenih podružnica i povezanih društava u Republici Hrvatskoj, pokrenuo je proces pripreme za njegovu implementaciju. Datuma 1. aprila 2019. godine (dana početka poravnanja) akcije su prenete na Forte-nova Grupu d.d., tako da Frikom d.o.o. je od tada deo Fortenova grupe (www.frikom.com, 2021). Još 2003. godine je potpisan ugovor o priatizaciji gde se kao prodavac javlja Frikom i posreduje Agencija koja uz pomoć javnog tendera je vršila organizaciju prodaje 70% društvenog kapitala Frikoma.

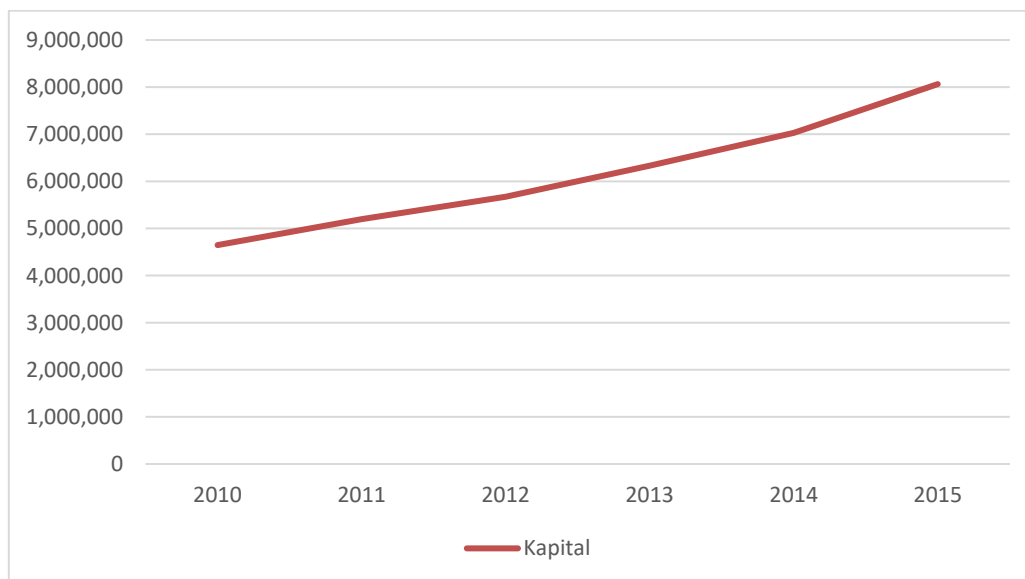
Na grafikonima od 62 do 70⁶ predstavljeni su važni pokazatelji performantnosti i zarađivančke sposobnosti preduzeća Frikom. Situacija je slična kao i u prethodnom primeru s

⁶ Grafikonima od 62 do 70 - kalkulacija autora, na osnovu podataka iz bilansa stanja i uspeha 2010 – 2015, dostupnih iz Agencije za privredne registre (Prilog 5).

time što je primetan znatno veći i značajno stabilniji rastući trend rasta neto dobiti kao i stepen oplodnje kapitala i imovine uopšte. Ofanzivna marketinška strategija, cenovna politika, kvalitet proizvoda i dostupnost potrošačima značajno doprinose napred izvedenom zaključku.

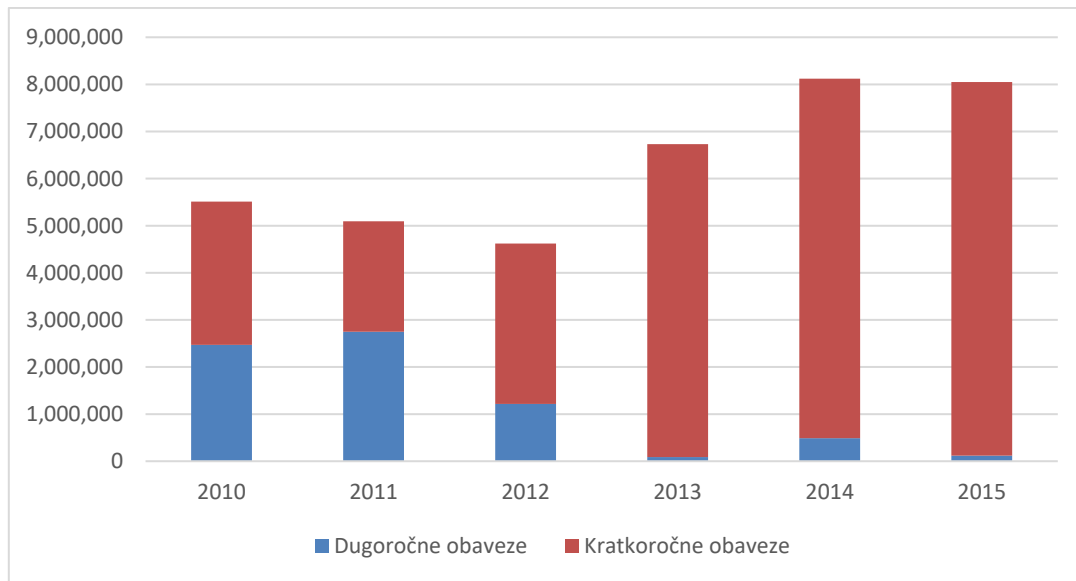
Grafikon 62. Struktura aktive

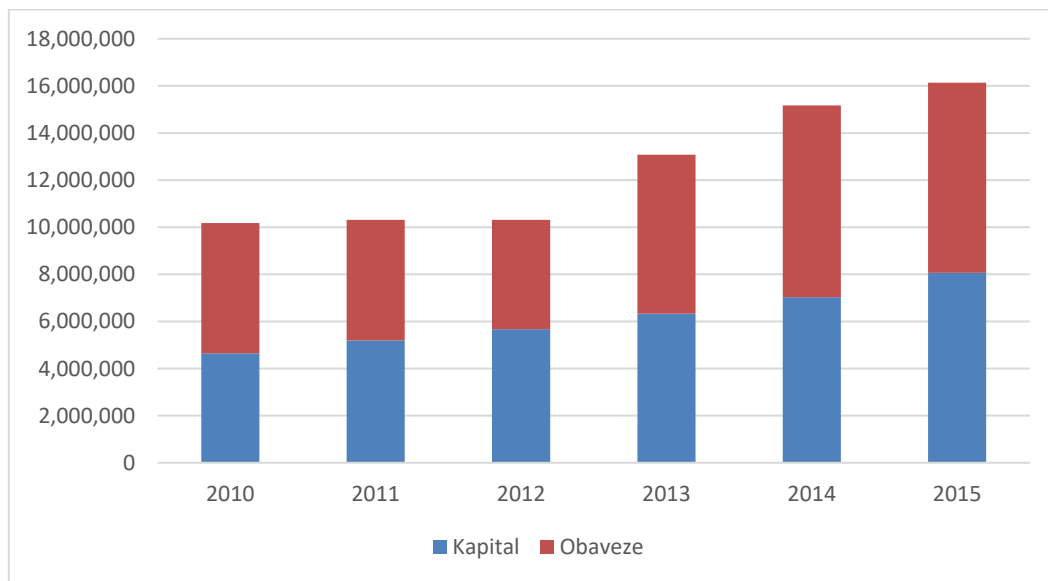
Grafikon 63. Promena kapitala

Grafikoni 62, 63 i 64 su gotovo identični grafičkom prikazu po ovim računovodstvenim kategorijama, obzirom da se i ova kompanija oslanja na poljoprivredne sirovine. Trend i odnos u strukturi stubića pokazatelja izvodi zaključak da kompanija ima fokus na stabilno poslovanje,

okrenutost kapitalisanju prinosa i kratkoročno finansiranje najpre zbog veće potrošnje finančnih proizvoda u letnjem periodu.

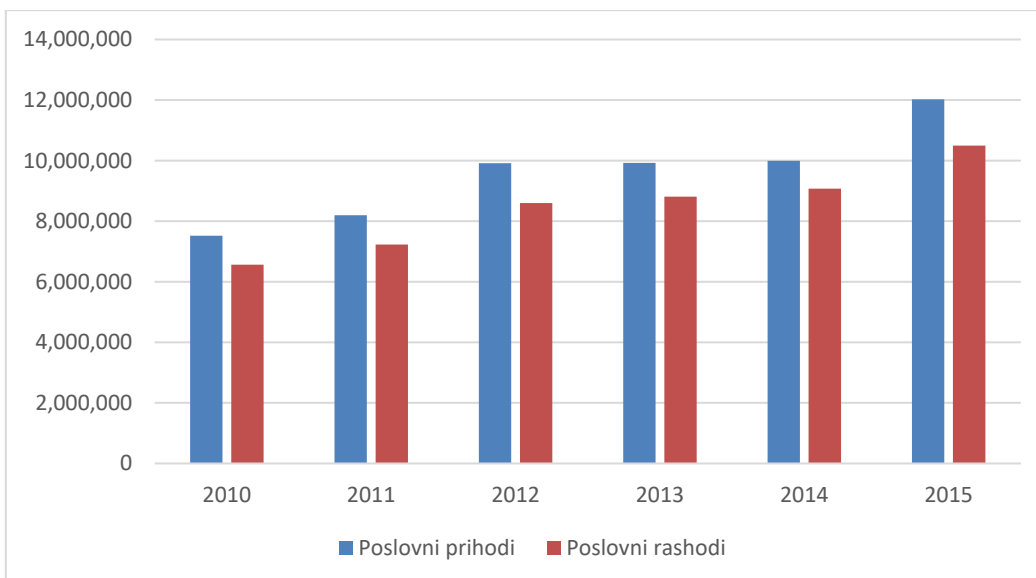

Grafikon 64. Ročna struktura obaveza

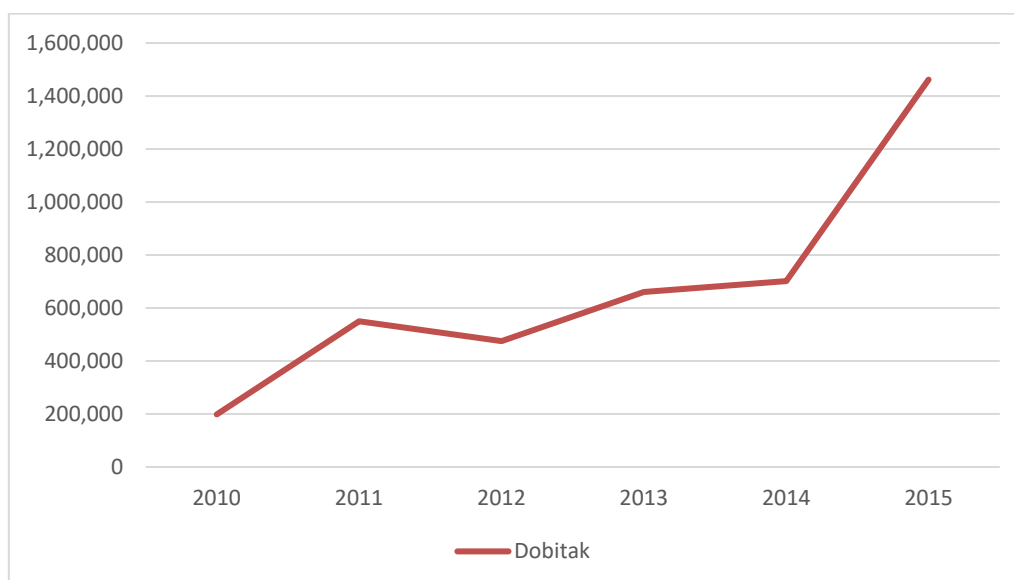

Grafikon 65. Struktura pasive

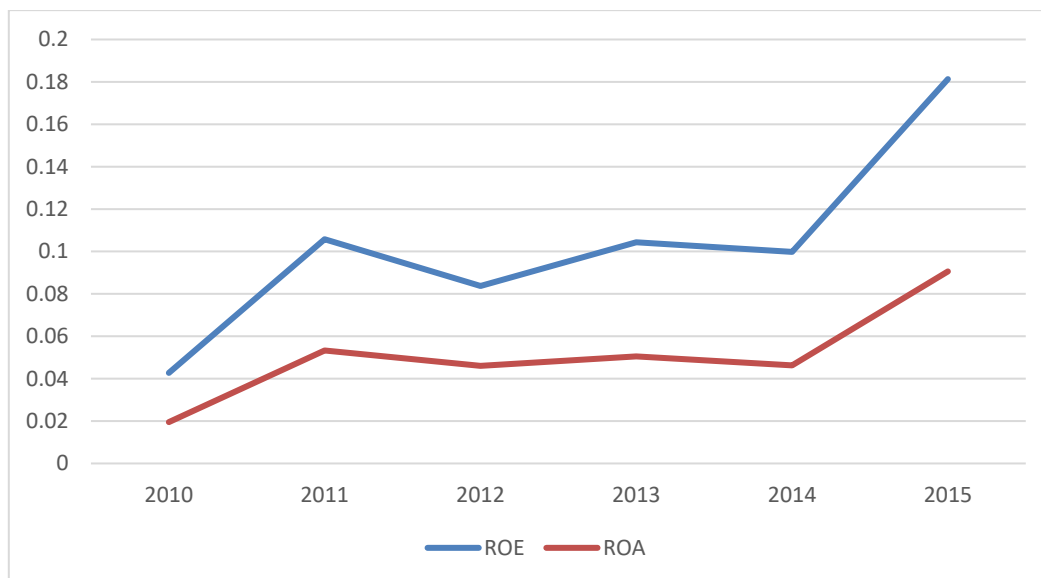
Na grafikonu iznad i ispod konstatujemo optimalan odnos kapitala i ukupnih obaveza što se ranije obeležili kao okrenutost stabilnom poslovanju, uz kontinuirani rast poslovnih prihoda,

Grafikon 66. Poslovni prihodi i rashodi

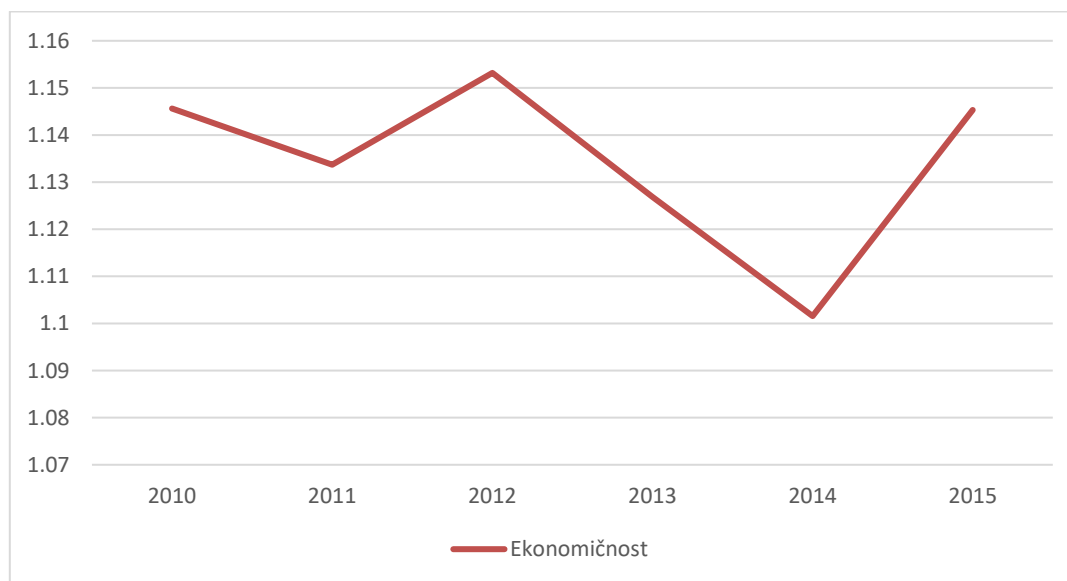

Grafikon 67. Kretanje neto dobiti

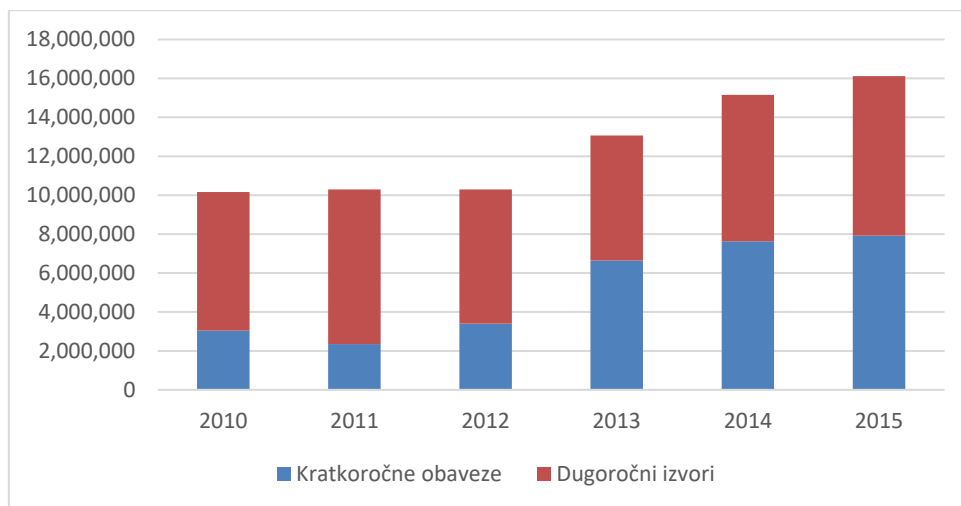
Grafikon 68. Kretanje ROE i ROA

Obzirom na specifičnost delatnosti ova kompanija beleži konstinuirani rast neto dobiti i indeksa prinosa na kapital i imovinu što omogućava bolju bonitetnu sliku vrednosti kompanije.

Grafikon 69. Ekonomičnost preduzeća

Uz optimalnu ročnu strukturu pasive, iznenađujuće je oscilatorno kretanje ekonomičnosti, ali 2014ta godina je godina koja beleži zenit ujednačene visine poslovnih rashoda (prisutno u gotovo istoj meri i ranijih godina) izvodimo zaključak da je to zbog toga ali da u kasnijem periodu beleži porast što je u sklopu vođenja fnansijske politike preduzeža. Stabilno finansijsko poslovanje očituje se i na grafikonu 70.

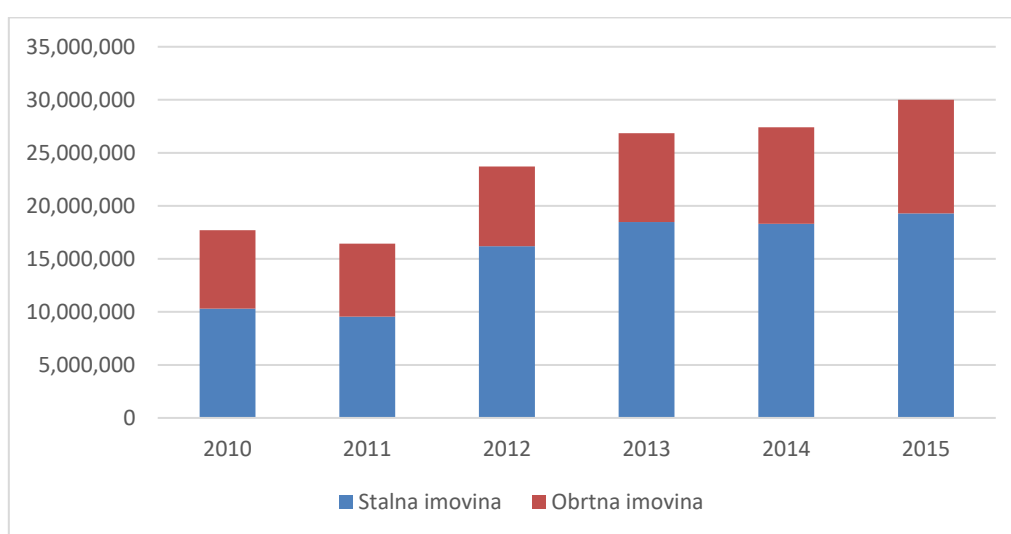
Grafikon 70. Ročna struktura pasive

Kompanija IMLEK

Imlek je regionalna kompanija koja posluje u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji. Posедуje 4 pogona za proizvodnju na prostoru RS, a uključuje i mlekare Mlijeko produkt i Bimilk. Tradicije poslovanja duže od 60 godina, stručni tim, savremene tehnologije i kontinuirano unapređenje proizvodnih procesa doveli su do toga da “IMLEK“ svakog dana donosi više od dve stotine raznoraznih proizvoda. Kao statusnu promenu predstavlja, potpisan ugovor o “preuzimanju Imleka od strane Mid Evropa Partners, najvećeg investicionog fonda u Centralnoj i Istočnoj Evropi” (www.imlek.com, 2021).

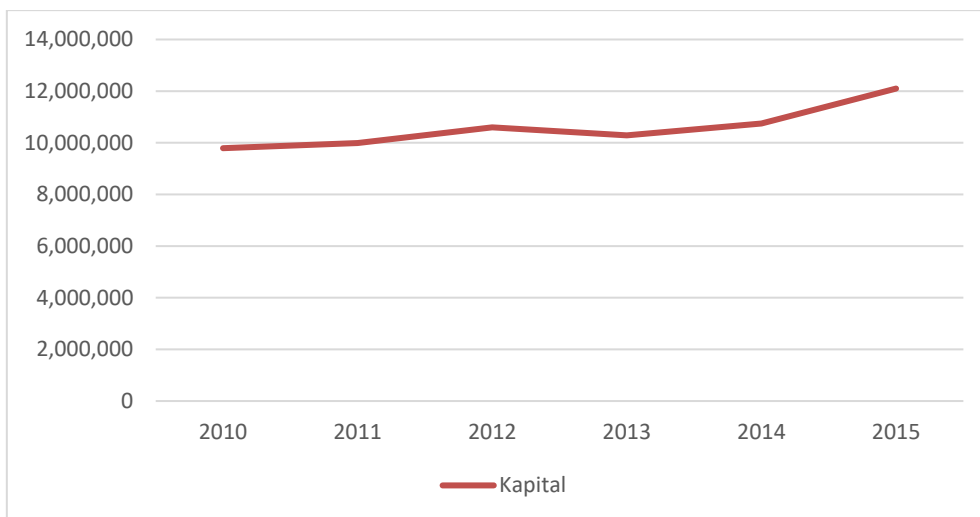
Imlek je kompanija gde je izvršena prva privatizacija u Srbiji i tada je modelom interne dokapitalizacije kupljena od strane investicionog kupca Salford još 2003. godine. Ovo je bila prva privatizacija na osnovu odredbi starog zakona i tada je kompanija mogla biti kupljena bez tendera ili aukcija. Nakon toga Imlek nastavlja kupovinu drugih mlekara u Srbiji. Investicioni fond Salford kupuje i Knjaz Miloš, te su druge kompanije kupljene dobro poslovale, a Knjaz Miloš je opteretio početno plaćenu visoku cenu. Baš zato je to i razlog naveden da ne može cela grupa kompanija da se preproda, tj. da se pronade novi vlasnik. Godine 2012. su trebale biti dve mlekare Kampini iz Holandije, ali ipak nije bilo sporazuma oko detalja. Nakon toga usledila je kupovina konditorskog brenda, Bambi i fabrike u Banatu.

Na grafikonima od 71 do 79⁷ možemo videti da preduzeće obzirom na delatnost koju obavlja ima značajno više stalne imovine nego obrtne i kontinuirani prirast kapitala, optimalni odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza te i zadovoljavajući odnos kapital – obaveze što nedvosmisleno ukazuje na ekonomsku samostalnost preduzeća. Poslovni prihodi iz godine u godinu rastu, ali je primetan i porast poslovnih rashoda, verovatno zbog ofanzivnijeg finansiranja inovativnih projekata i širenja poslovanja ili ostalih upravljačkih problema što uslovljava nešto negativniji trend kretanja neto dobiti i povraćaja na kapital i imovinu. Sve u svemu poslovanje preduzeća možemo oceniti prilično dobrom ocenom boniteta sa jakom perspektivnom daljeg razvoja poslovanja.

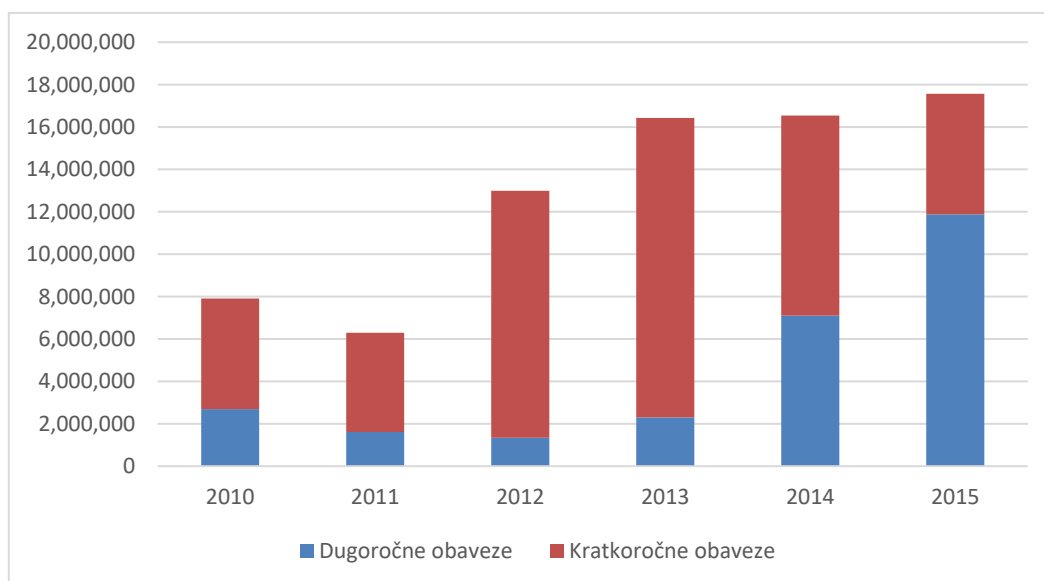
Grafikon 71. Struktura aktive

⁷ Grafikoni od 71 do 79 - kalkulacija autora, na osnovu podataka iz bilansa stanja i uspeha 2010 – 2015, dostupnih iz Agencije za privredne registre (Prilog 6).

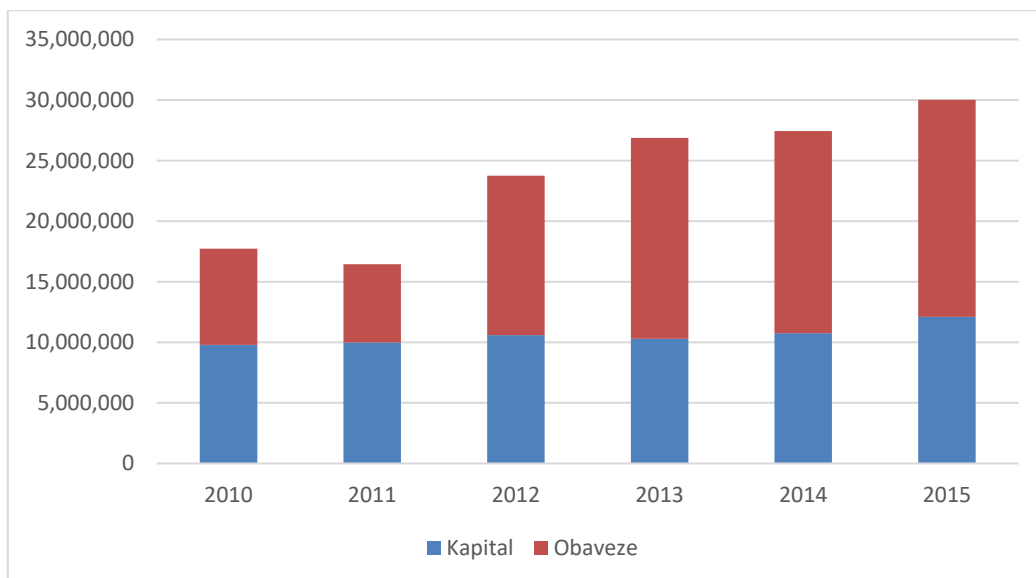

Grafikon 72. Promena kapitala

Kompanija Imlek beleži porast kapitala, stalne imovine i time uslovljenih dugoročnih obaveza. Povećanje dugoročnih obaveza uslovljeno je širenjem proizvodnih kapaciteta koji se dugoročno finansiraju i spadaju u grupu magacina, tehnoloških sala i postrojenja što odgovara bilansnim stavkama (prilozi).

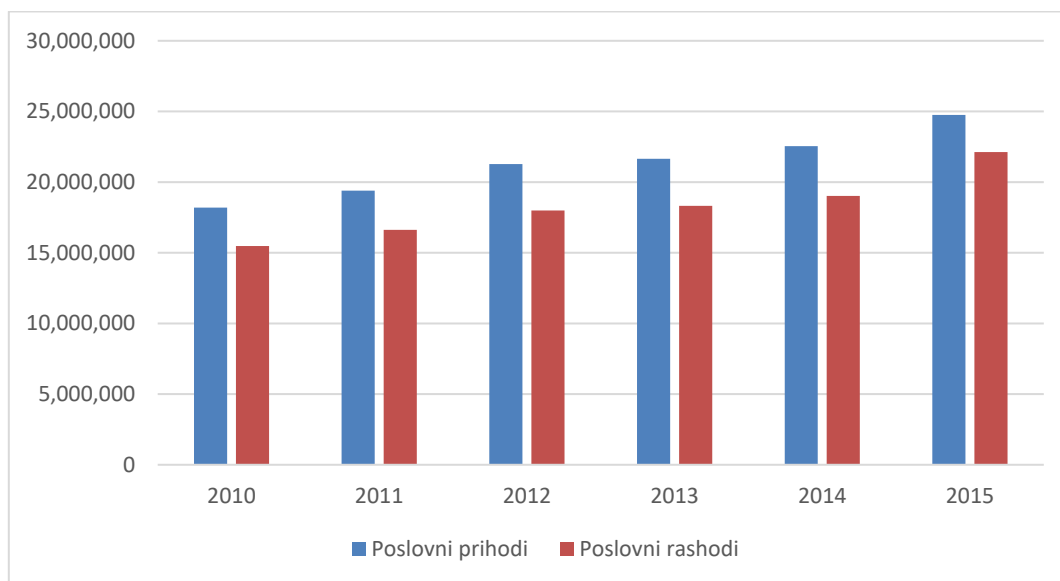

Grafikon 73. Ročna struktura obaveza

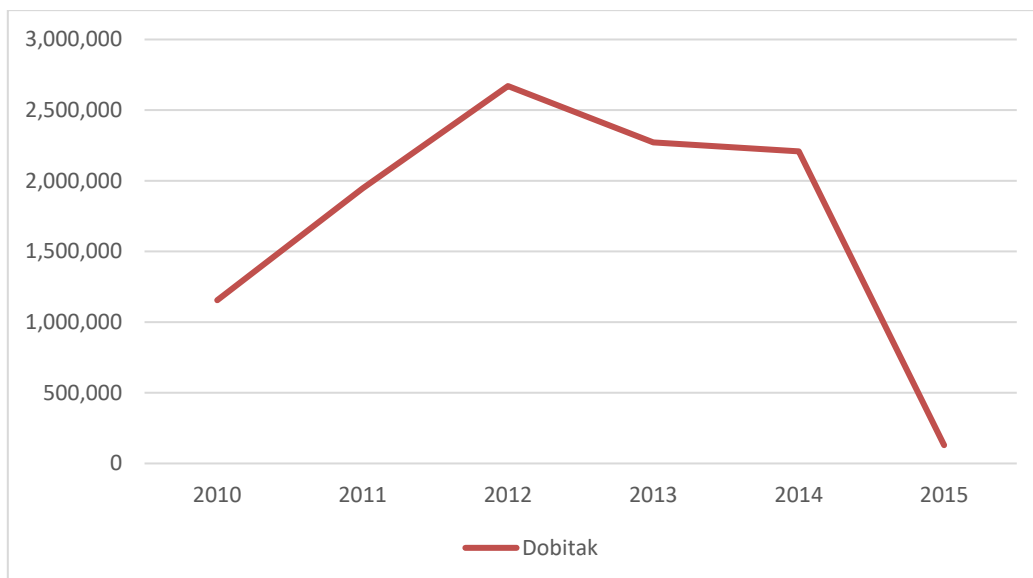

Grafikon 74. Struktura passive

Uz stabilan kapital i kontinuirano povećanje poslovnih prihoda kompanija Imlek posluje stabilno i profitabilno (grafikoni 74 i 75).

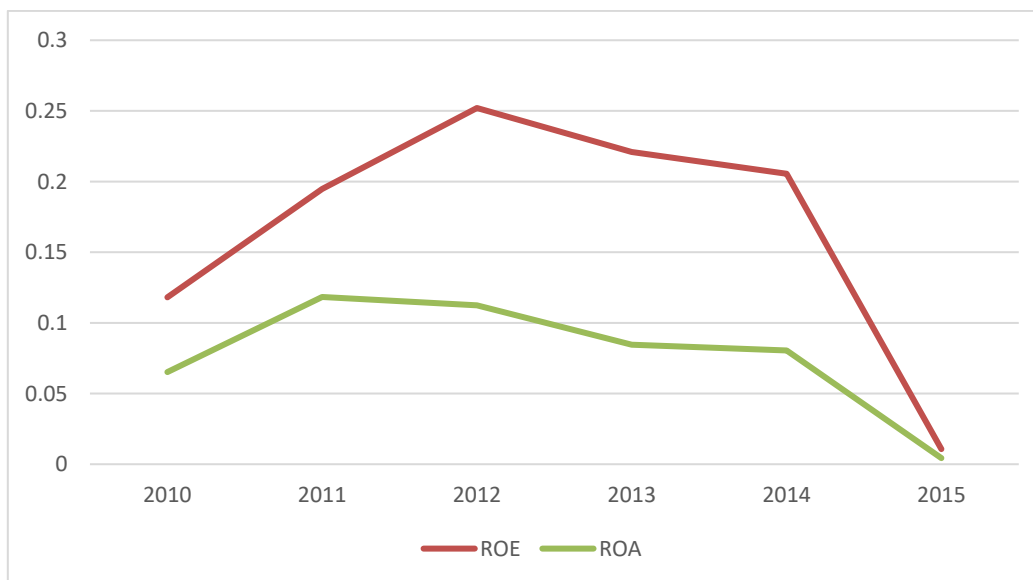

Grafikon 75. Poslovni prihodi i rashodi

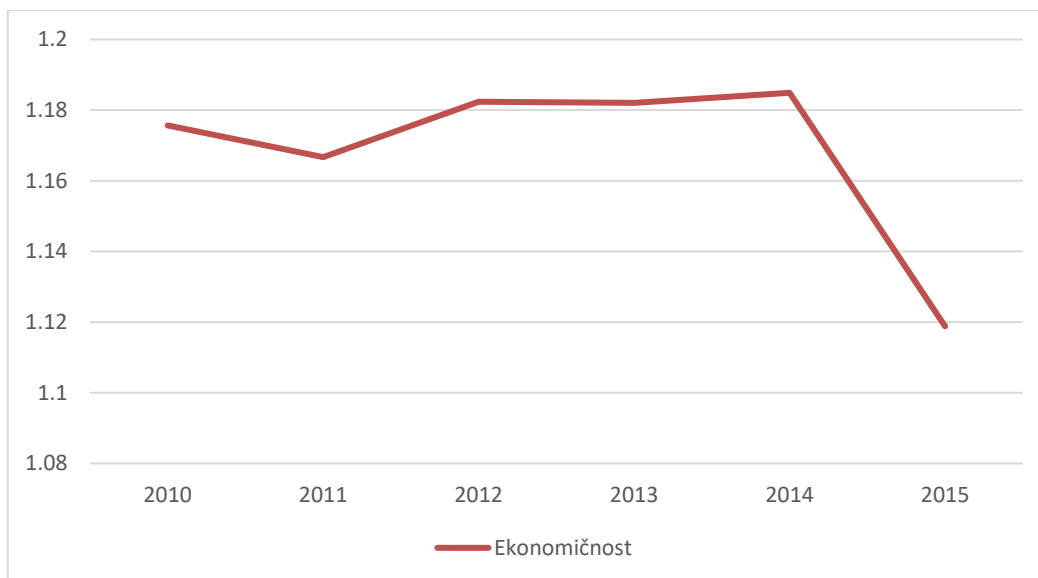

Grafikon 76. Kretanje neto dobiti

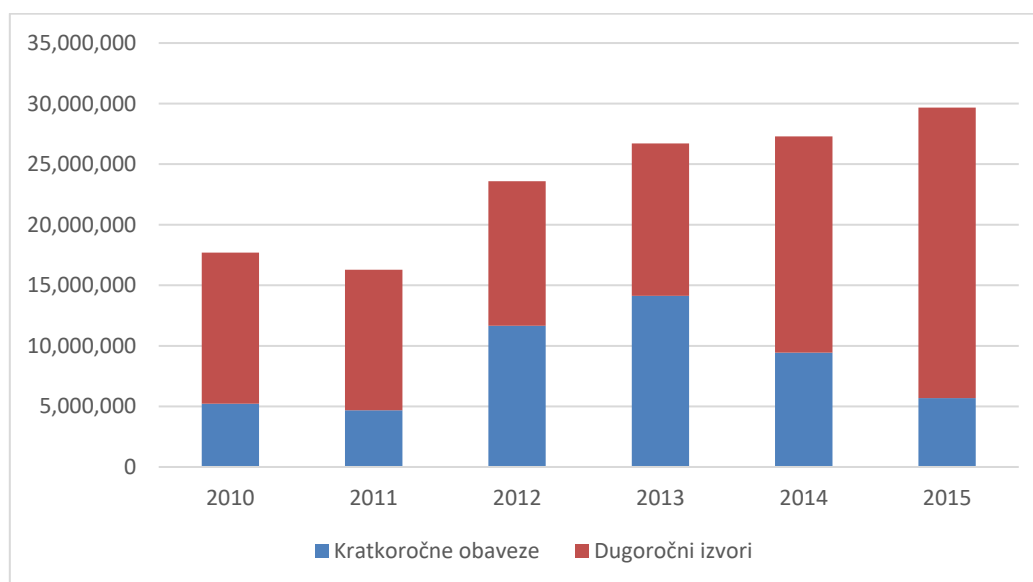
Smanjivanje neto dobiti i time uslovljeno padanje prinosa po ROA i ROE indeksu (grafikoni 76 i 77) koreliraju padu ekonomičnosti koja se očituje na grafikonu 78, a u vezi je sa povećanjem dugoročnih obaveza u periodima u kojima se beleži pad (Prilog: bilans stanja, bilans uspeha) pad ekonomičnosti, odnosno više troškova po jedinici proizvoda.

Grafikon 77. Kretanje ROE i ROA

Grafikon 78. Ekonomičnost preduzeća

Grafikon 79. Ročna struktura passive

Uz okrenutost kratkoročnom finansiranju kompanije postiže pozitivan fiansijski leveridž.

Kompanija TAKOVO

Kompanija Swisslion Takovo je kompanija duge tradicije. Posluje već dugi niz godina u zemlji i inostranstvu. U svom portfoliju nudi razne proizvode različitih kategorija poput: *“čokolade, kremova, penastih i gumenih dezerata i bombona, vafla, medenjaka, preko finih pekarskih proizvoda – keksa (laminiranog, čajnog, biskvita, sendvič keksa, slanih štapića i*

krejera), ratluka, žele proizvoda, sladoleda, sokova, dečije hrane, alkoholnih i bezalkoholnih pića, supa, testenina, sladoleda pa sve do mesnih prerađevina” (www.takovo.com, 2021).

Članovi Agencije za privatizaciju i članovi Swisslion, doo, Novi Sad, potpisali su u četvrtak, 5. februara 2004. godine, Ugovor o kupovini 70% akcijskog kapitala JP PIK Takovo, Gornji. Milanovac, „Takovu” je dao strateškog partnera, pa kompanija ima mogućnost za održivo poslovanje na tržištu.

Kupoprodajna cena kapitala koju plaća kupac je 3.000.000 evra. Pored obaveze plaćanja ugovorene kupoprodajne cene, Svisslion se obavezao da će u narednih pet godina uložiti dodatni novac u kompaniju - 30.000.000 evra. Ova sredstva garantuju održivi razvoj preduzeća u prvim godinama nakon privatizacije i stvaraju uslove za napredak i održavanje konkurentnosti preduzeća. Kupac je pristao na program zaštite zaposlenih, čime je ispunjen jedan od osnovnih zadataka Vlade Srbije - zaštita položaja zaposlenih tokom privatizacije preduzeća. Pored ovog prioriteta, prodavac je pristao i da neće otpuštati zaposlene u Takovu u naredne tri godine, već da će odmah nakon toga povećati zarade svim zaposlenima za 10%. Kupac se složio da neće prodati kompaniju ili bilo koji njen deo u narednih 5 godina.

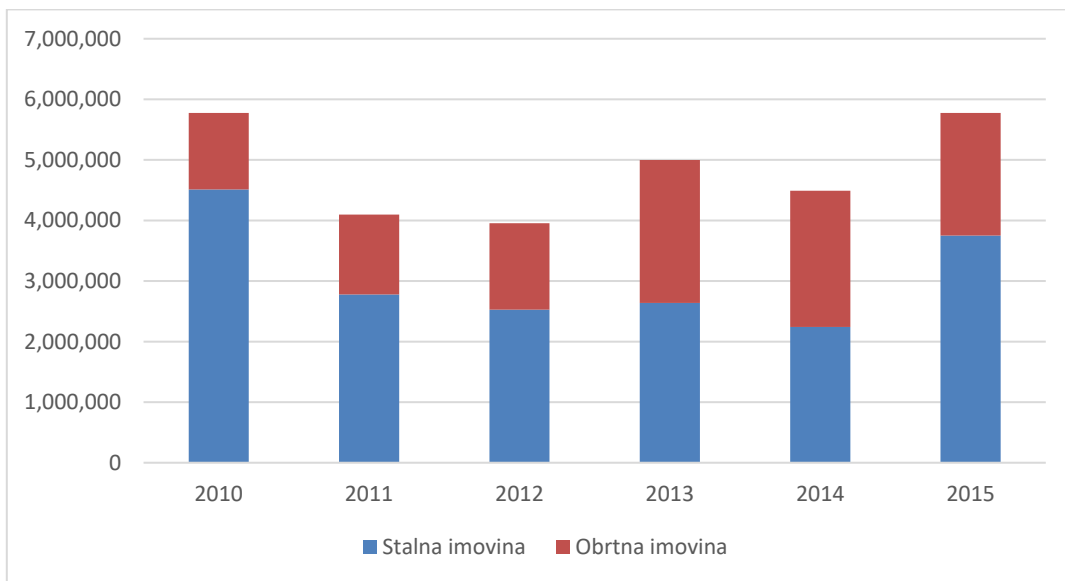
Potpisivanje ugovora na listu zainteresovanih za privatizaciju "Takova". Tenderska komisija je na sednici održanoj 5. januara 2004. godine odobrila rezultate tendera i odlučila da otpočne pregovore sa prvim ponuđačem. Spisak predloga odobrenih od strane tenderske komisije:

1. "Swisslion", d.o.o., Novi Sad;
2. „Pionir“ d.o.o., Subotica;
3. Konzorcijum pravnih lica „General Food Line TM“ koji čine „Minnek Trading Corporation“, Beograd, „Strategic Industries“, SAD i „Vendi International Corporation“, SAD.

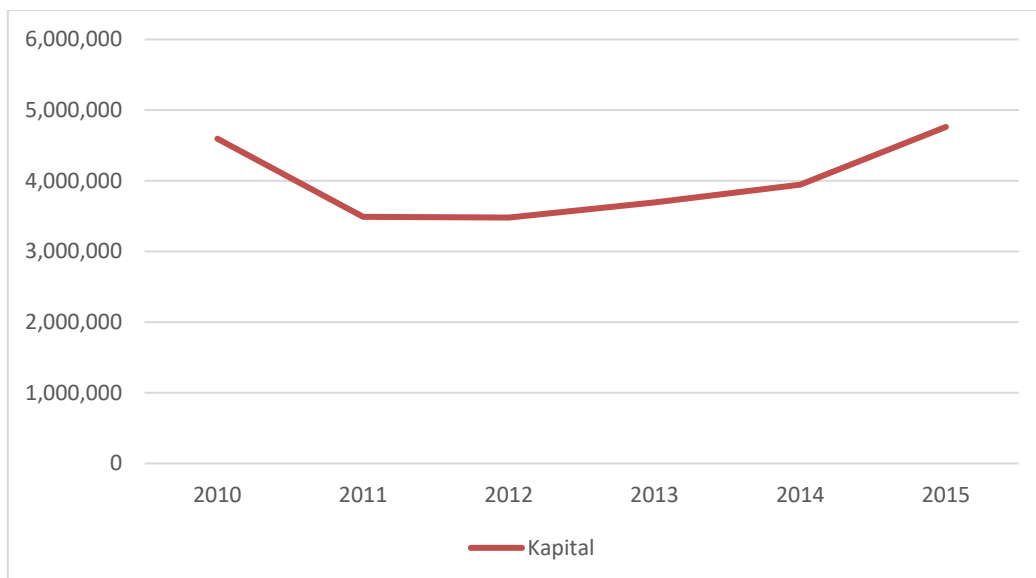
U finansijskom smislu preduzeće Takovo beleži sledeće trendove: **(grafikoni od 80 do 86)⁸**

⁸ Grafikoni od 80 do 86 - kalkulacija autora, na osnovu podataka iz bilansa stanja i uspeha 2010 – 2015, dostupnih iz Agencije za privredne registre (Prilog 7).

- Kontinuirani rast stalne imovine uz pretpostavku da se to odnosi na mašine i postrojenja u proizvodnji (grafikon 80);
- Tendencija porasta kapitala što preduzeće čini nezavisnijim i ekonomski otpornijim; (grafikon 81);
- Smanjenje dugoročnih obaveza (grafikon 82);
- Kontinuirani rast poslovnih prihoda ali i rashoda i oscilatorne tendencije koje opet nisu negativne u pogledu ostvarivanja neto dobiti i povraćaja na kapital i imovinu (83, 84, 85).

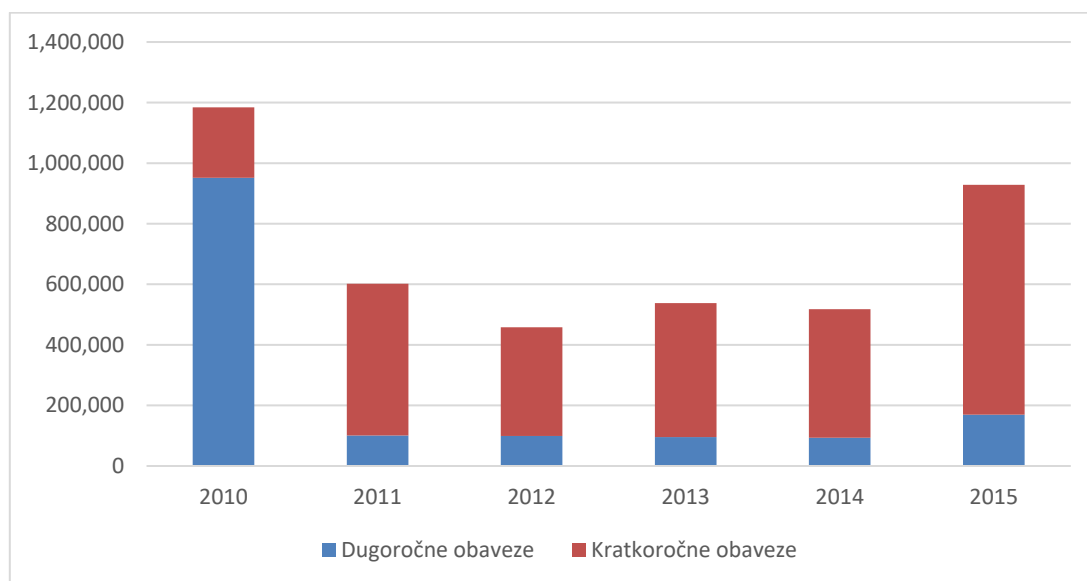

Grafikon 80. Struktura aktive

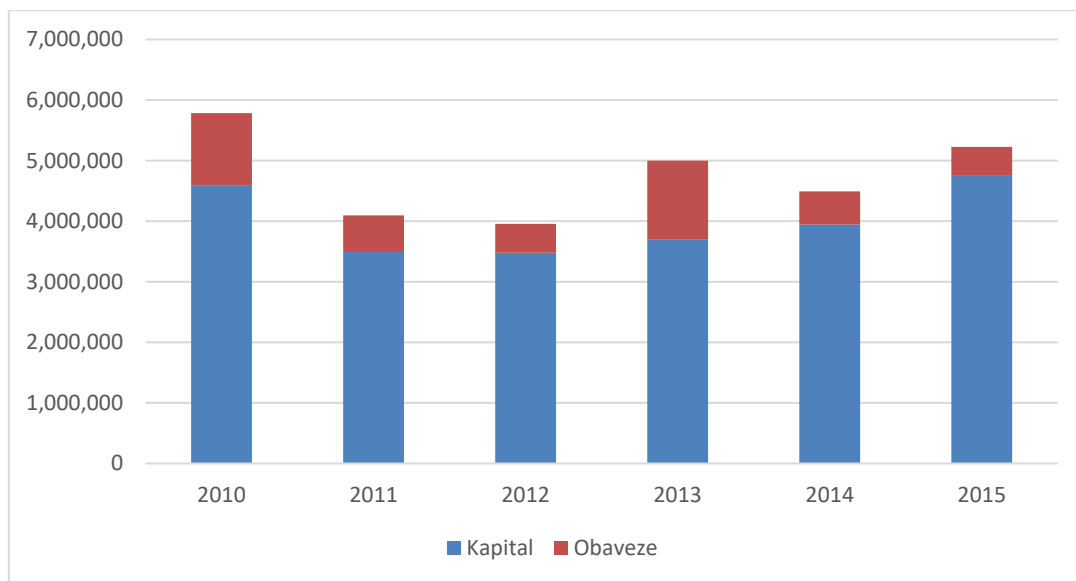

Grafikon 81. Promena kapitala

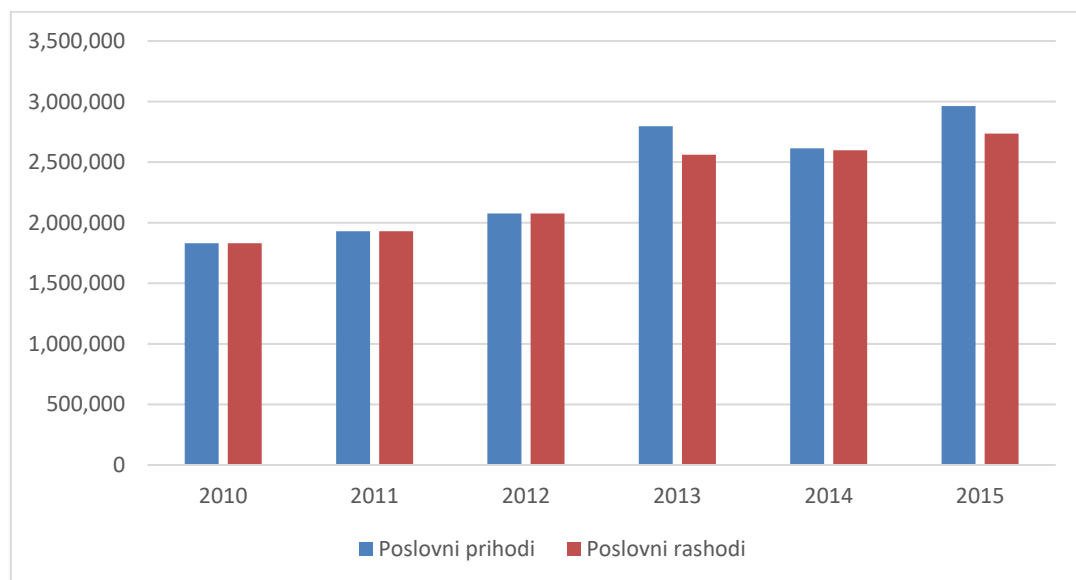
Analiza i komentar navedeni u specifikaciji na prethodnoj stranici, a svakako evidentno kontinuirano povećanje kapitala i veći udeo kratkoročnog finansiranja govori o samostalnijoj i nezavisnijoj finansijskoj poziciji preduzeća.

Grafikon 82. Ročna struktura obaveza

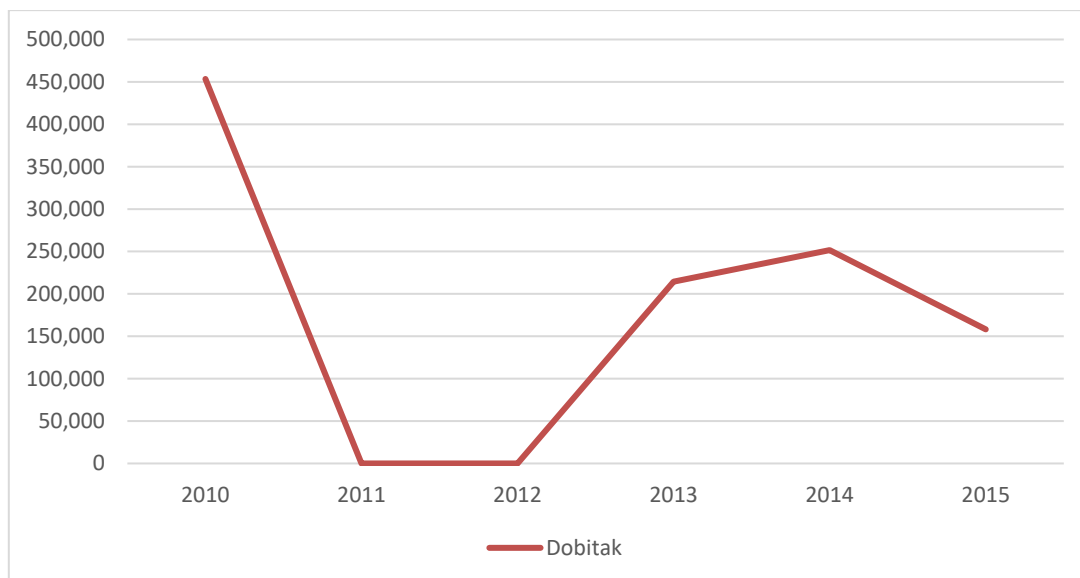

Grafikon 83. Struktura pasive

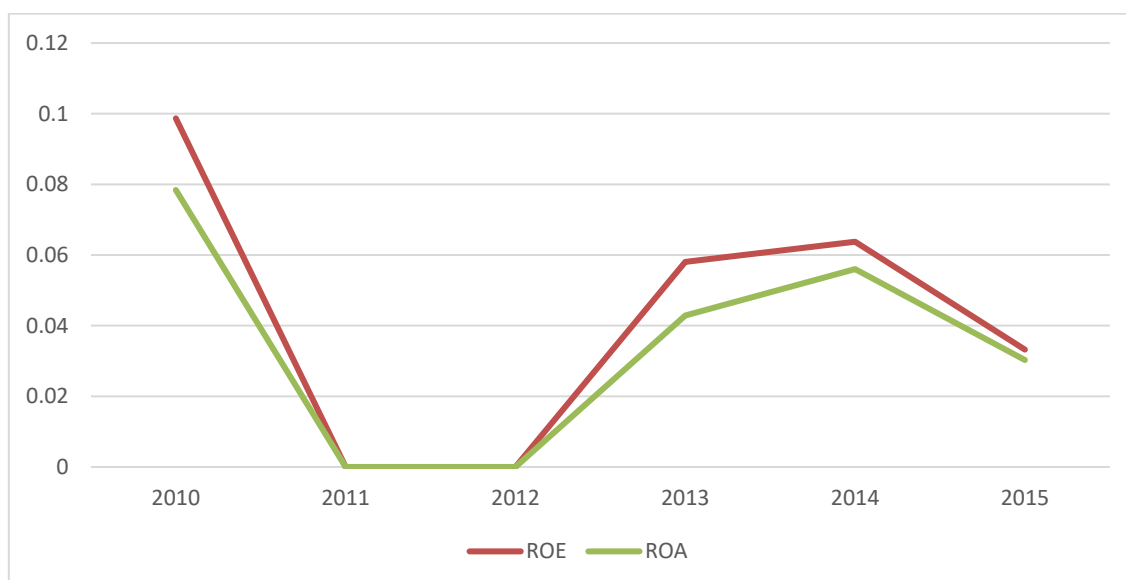

Grafikon 84. Poslovni prihodi i rashodi

Generalno jačanje kapitalne pozicije ukazuje na spremnost kompanije za dalja i dublja investiciona ulaganja, stabilno poslovanje, bolji kreditni rejting kao i pouzdan i respektabilan partner u garancijskim poslovima sa povezanim kompanija.

Grafikon 85. Kretanje neto dobiti

Grafikon 86. Kretanje ROE i ROA

Predstavljene kompanije⁹ su samo primer preduzeća koja su privatizovana i koja su nastavila dobro da posluju. Njihovu privatizaciju prate i kontroverze koje nećemo doticati, ali ističemo da poslovanje ovih preduzeća predstavlja primer velikih kompanija kojih ako bi bilo u većem broju mogu generisati značajan zamajac u ekonomskom smislu rasta i razvoja, zapošljavanja i svakako stvaranja pozitivnijeg, afirmativnijeg i investiciono povoljnijeg

⁹ Izvor za hronološki red o statističkim promenama u predstavljenim kompanijama su oficijalni sajtovi kompanija.

ambijenta za privređivanje. Konkurentnost ovih preduzeća govori da i u tom nekom malom procentu Srbija može da odgovori globalnim izazovima konkurencije, globalizacije, inovativnosti, tehničko tehnološke anticipativnosti i razvoja.

Na osnovu raspoloživih podataka ne možemo izvesti zaključak da je upravo privatizacija ovih preduzeća dovela do ovakvih rezultata, ali da je vlasnička transformacija učinila da se konkurentnije i stabilnije posluje to svakako jeste.

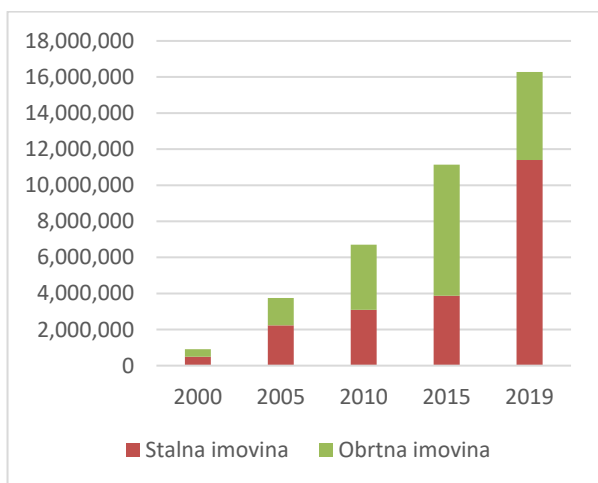
7.2.1. Prikaz transformacionih aspekata odabranih preduzeća u periodu 2000 – 2019

U nastavku sledi analiza grafikona koja će uspeti da dokaže uspešnost privatizacionih procesa prateći trendove ekonomskih i računovodstvenih parametara od perioda 2000 do 2020 odakle će se preciznije moći zaključiti da je u navedenim kompanijama privatizacija dovela do poslovanja kakvog smo opisali u pasusu iznad. Zbog preglednosti analize opredelili smo da za svako preduzeće prvo predstavimo statusne i privatizacione promene, potom grafičke prikaze, a zatim generalizovanu analizu u vidu komenara.

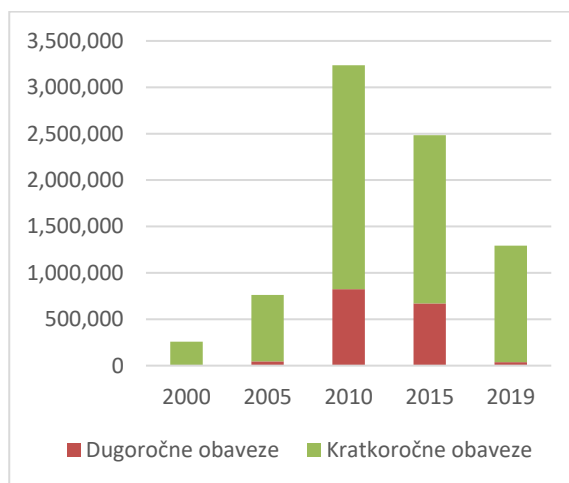
BAMBI

Koncern za proizvodnju i promet konditorskih proizvoda BAMBI AD Požarevac, privatizovan je u skladu sa ranijim zakonima o privatizaciji, od kojih je poslednji bio Zakon o svojinskoj transformaciji ("Službeni glasnik RS", br. 32/97 i 10/01). Po sprovedenoj privatizaciji Akcijskom fondu Republike Srbije je pripalo 25% od ukupnog broja akcija, Republičkom fondu za PIO zaposlenih 8%. Ostale akcije su bile u vlasništvu pojedinačnih akcionara (uključujući zaposlene i bivše zaposlene). Ovo društvo je steklo većinskog vlasnika, prvo, manjinskom dokapitalizacijom koju je sproveo investicioni fond Salford (sa sedištem u Londonu, Velika Britanija, a registrovan na Gibraltaru), a zatim je postao i većinski vlasnik otkupom akcija od malih akcionara. Saglasnost na ovu dokapitalizaciju dao je i republički Akcijski fond ugovaranjem put-opcije koja je omogućavala Akcijskom fondu da traži otkup svojih (kao i akcija u vlasništvu Republikog fonda za PIO zaposlenih) po ceni koja nije niža od cene iz dokapitalizacije. Ovo preuzimanje od strane Salforda je sprovedeno tokom 2004. godine. Akcijski fond Republike Srbije je prodao svoje akcije, kao i akcije Fonda PIO, na Beogradskoj berzi u decembru 2004. godine, većem broju kupaca (Ministarstvo privrede RS, poseban zahtev, 2020; Agencija za privredne registre RS).

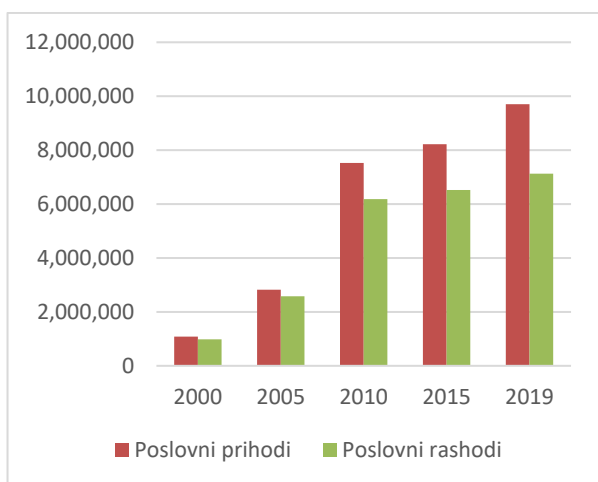
BAMBI - grafikoni 87-107¹⁰

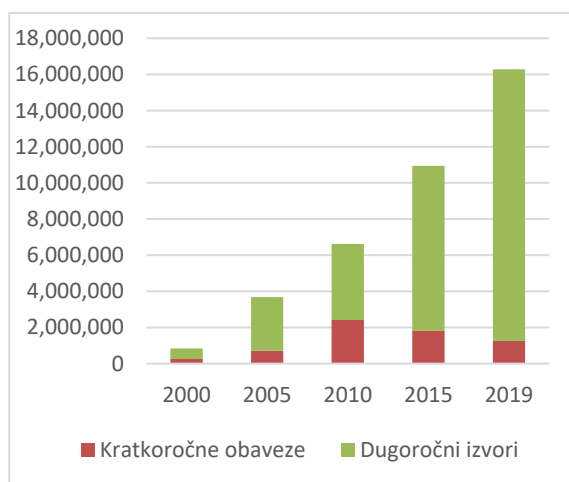
Grafikon 87.

Grafikon 88.

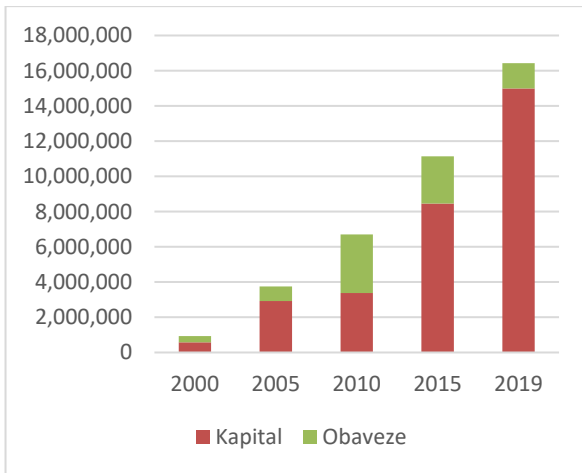

Grafikon 89.

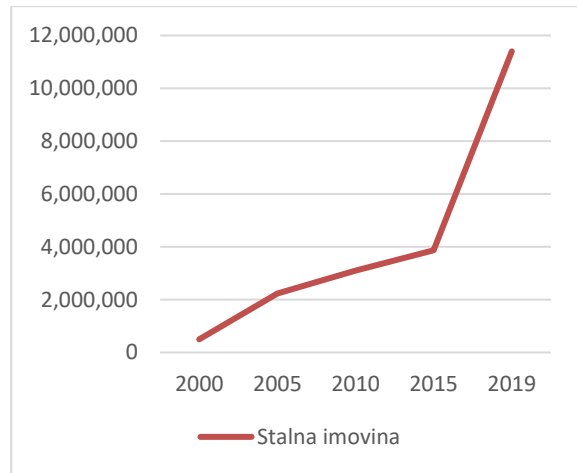

Grafikon 90.

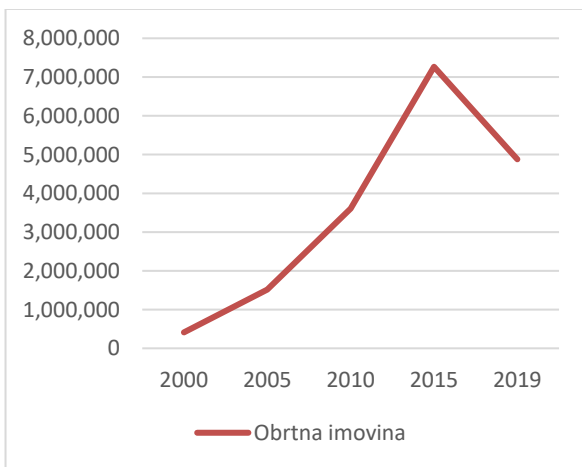
¹⁰ Kalkulacija autora, izvor: **Agencija za privredne registre** čiji su dostavljeni bilansi uvršteni u aneks ove doktorske disertacije i u fizičkom obliku sastavni su deo ovog rada.

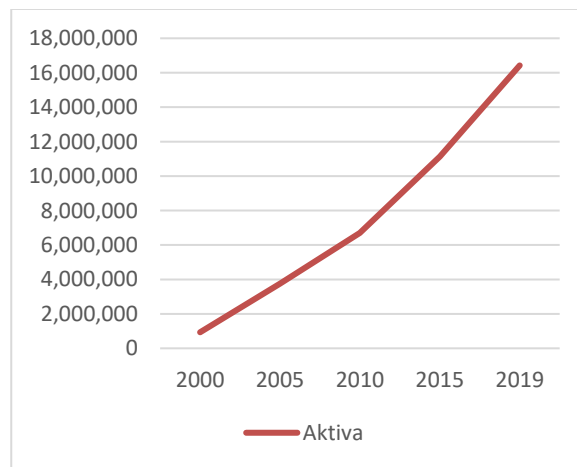
Grafikon 91.

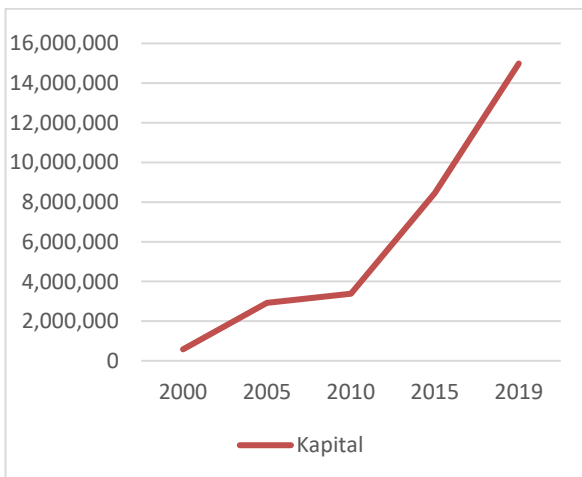
Grafikon 92.

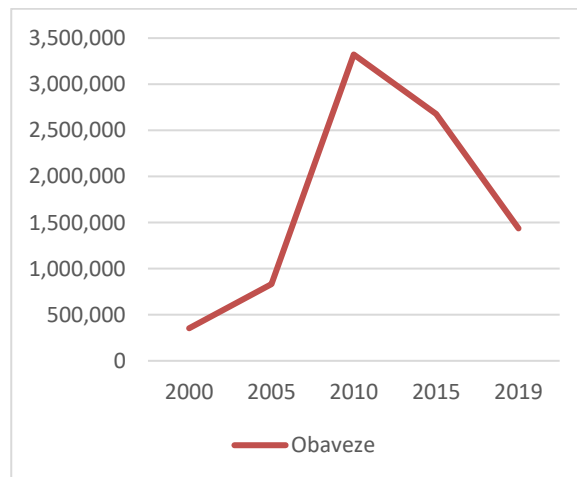
Grafikon 93.

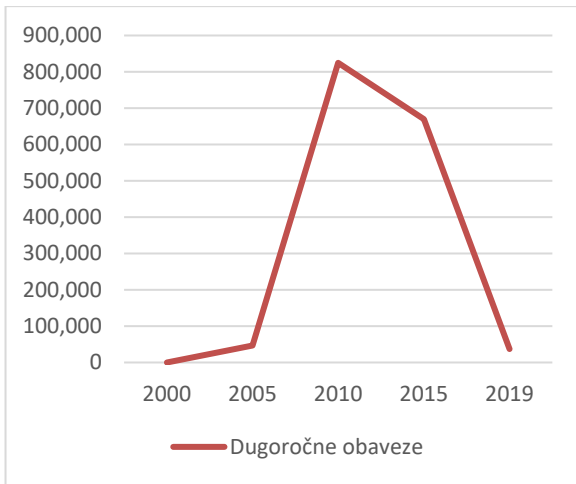
Grafikon 94.

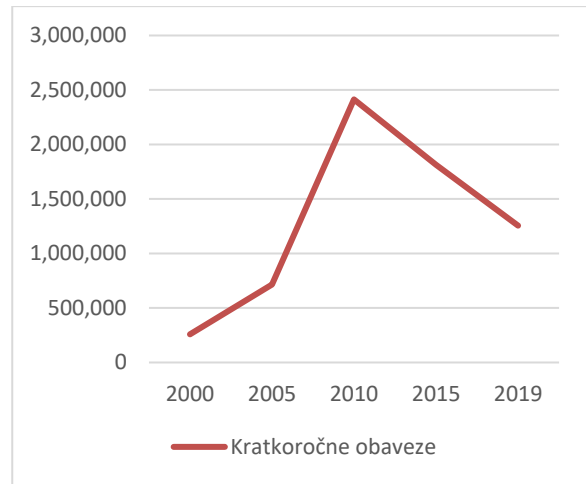
Grafikon 95.

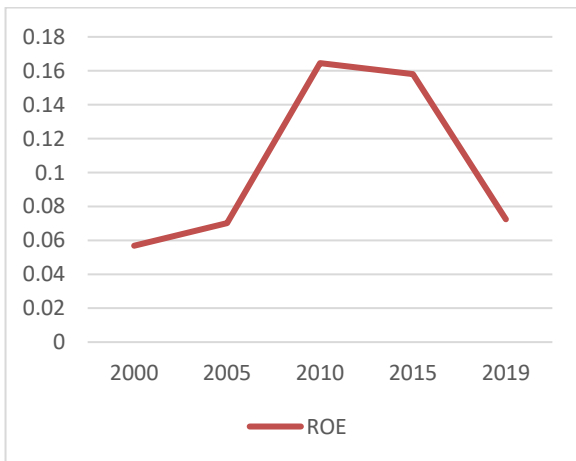
Grafikon 96.

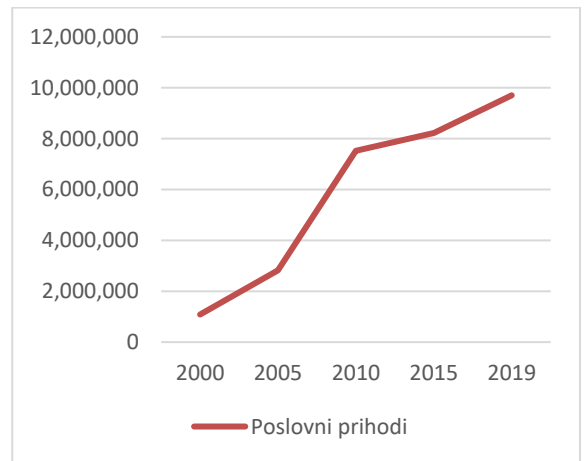
Grafikon 97.

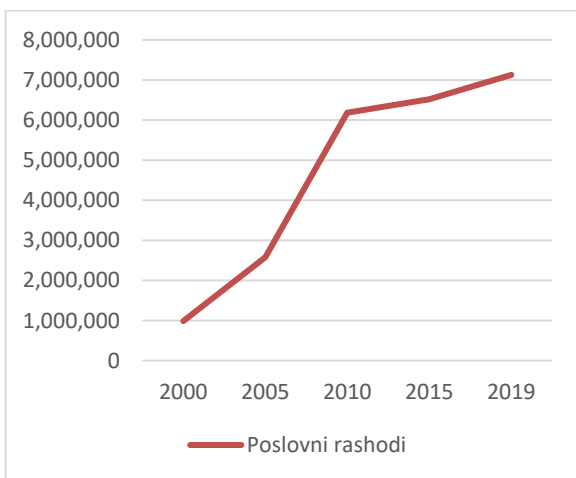
Grafikon 98.

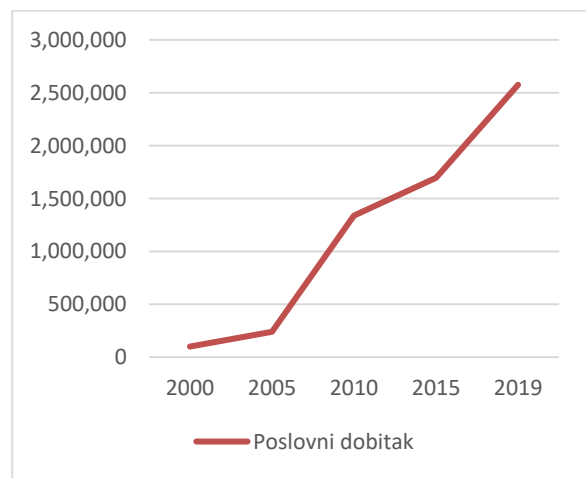
Grafikon 99.

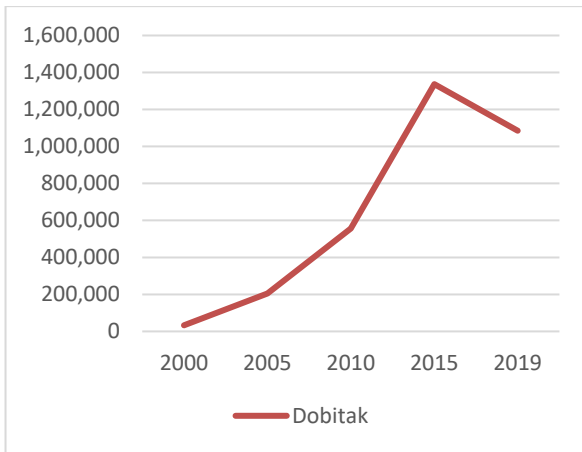
Grafikon 100.

Grafikon 101.

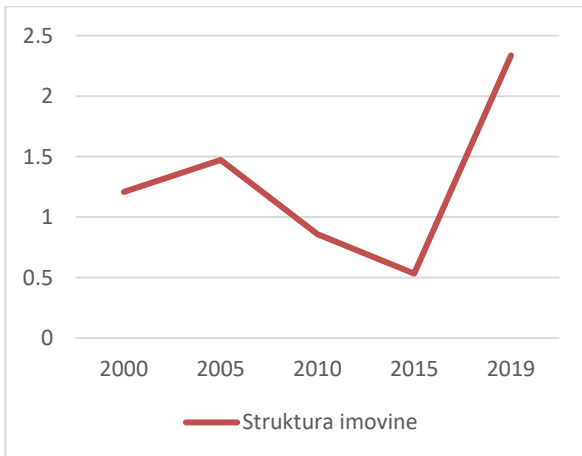
Grafikon 102.

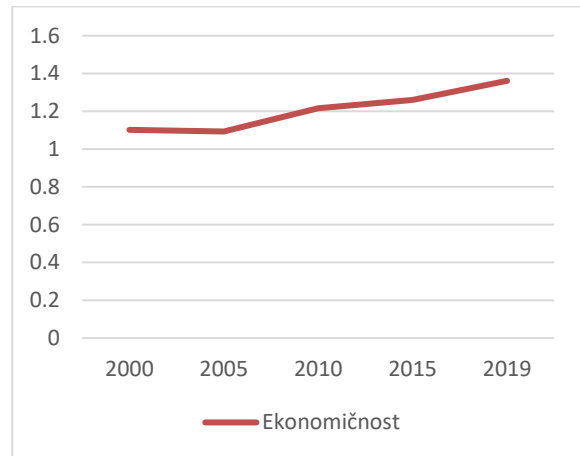
Grafikon 103.

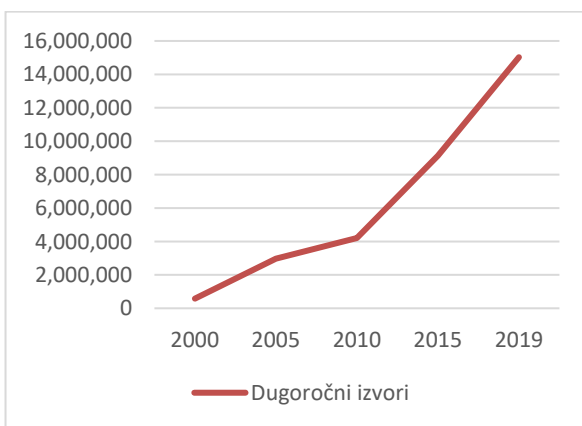
Grafikon 104.

Grafikon 105.

Grafikon 106.

Grafikon 107.

Karakteristike i kvalitativna ocena putanje trenda u periodu pre, za vreme i posle izvršene svojinske transformacije može se sistematizovati na sledeći način koristeći skalu od 1 – 10:

1. Stalna imovina kontinuirano raste, dugoročni izvori opadaju – ocena 10.
2. Kapital kontinuirano raste, poslovni prihodi i kratkoročne obaveze rastu – ocena 10.
3. Ukupna aktiva, bilansa suma i dugoročni izvori rastu – ocena 10.
4. Dugoročne obaveze i kratkoročna dugovanja opadaju – ocena 10.
5. Neto dobiti i prinosna snaga opada u poslednjih nekoliko godina – ocena 9 (mada je obezbeđen povoljan trend posle izvršene privatizacije).

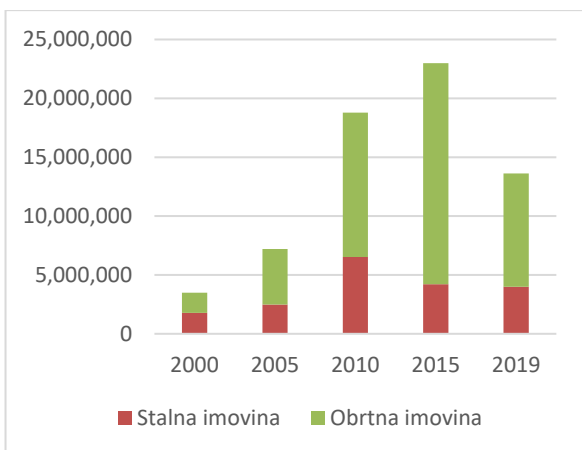
Možemo konstatovati da je preduzeće Bambi reprezentativan primer uspešno izvršene svojinske transformacije i reprezent uspešnog poslovanja u Srbiji i regionu.

DIJAMANT

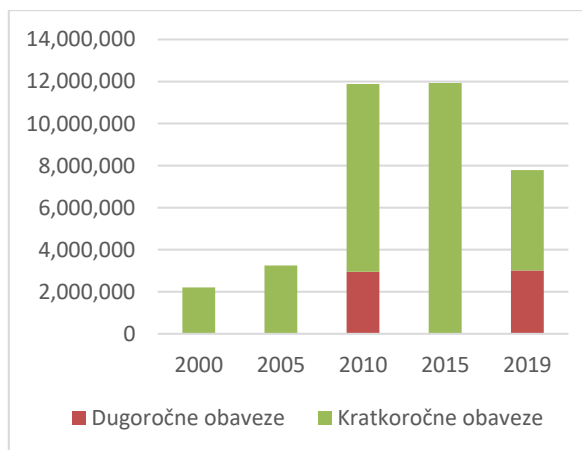
DIJAMANT akcionarsko društvo za proizvodnju ulja, masti i margarina Zrenjanin, , privatizovano je u skladu sa ranijim zakonima o privatizaciji, od kojih je poslednji bio Zakon o svojinskoj transformaciji ("Službeni glasnik RS", br. 32/97 i 10/01). Po sprovedenoj privatizaciji Republičkom fondu za PIO zaposlenih preneto je 2,24% od ukupnog broja akcija. Ostale akcije su bile u vlasništvu pojedinačnih akcionara (uključujući zaposlene i bivše zaposlene). Akcijski fond Republike Srbije je prodao akcije Fonda PIO 2005. godine, većem broju kupaca (Ministarstvo privrede RS, poseban zahtev, 2020; Agencija za privredne registre RS).

DIJAMANT – grafikoni 108-128¹¹

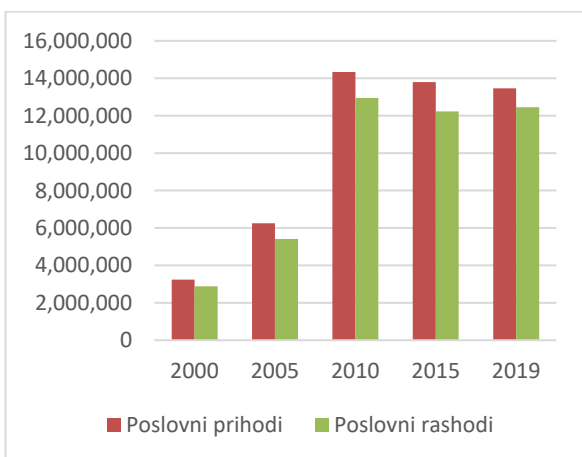
¹¹ Kalkulacija autora, izvor: **Agencija za privredne registre** čiji su dostavljeni bilansi uvršteni u aneks ove doktorske disertacije i u fizičkom obliku sastavni su deo ovog rada.

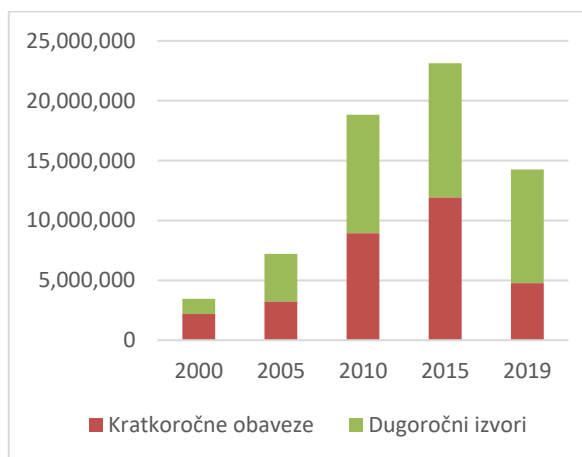
Grafikon 108.

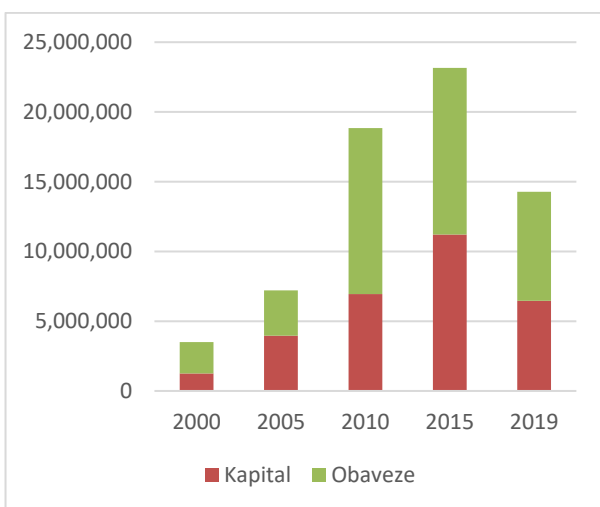
Grafikon 109.

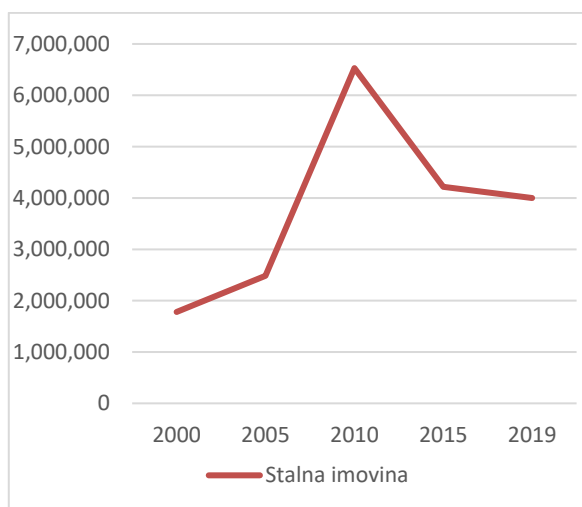
Grafikon 110.

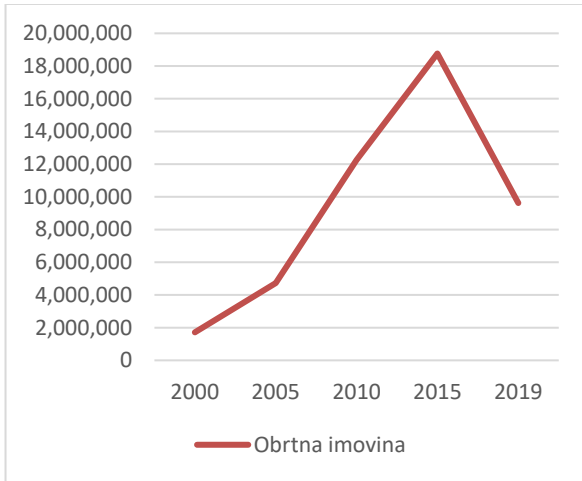
Grafikon 111.

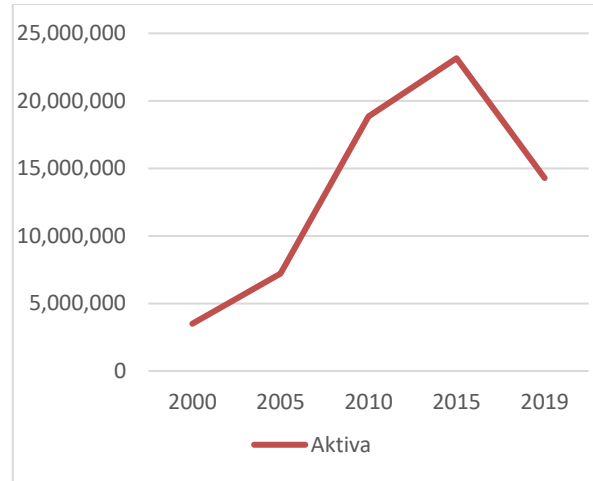
Grafikon 112.

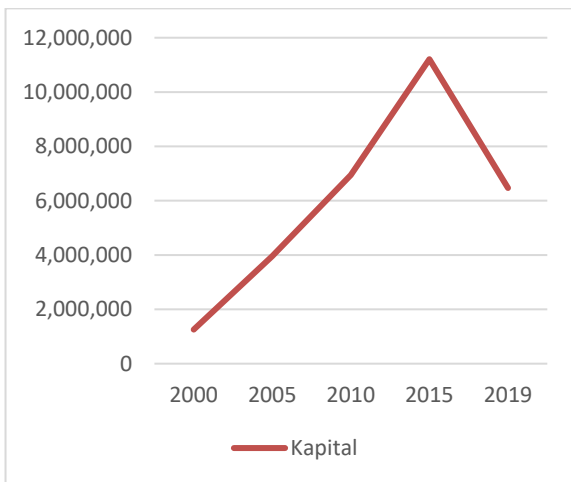
Grafikon 113.

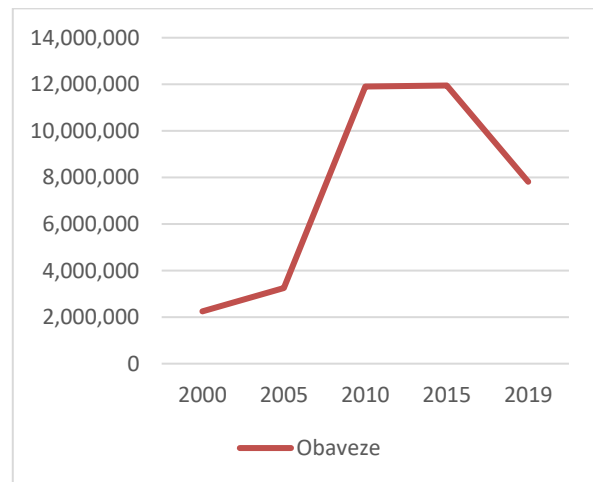
Grafikon 114.

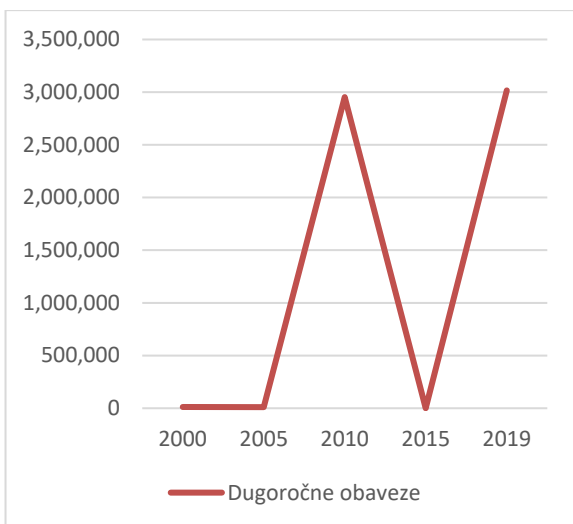
Grafikon 115.

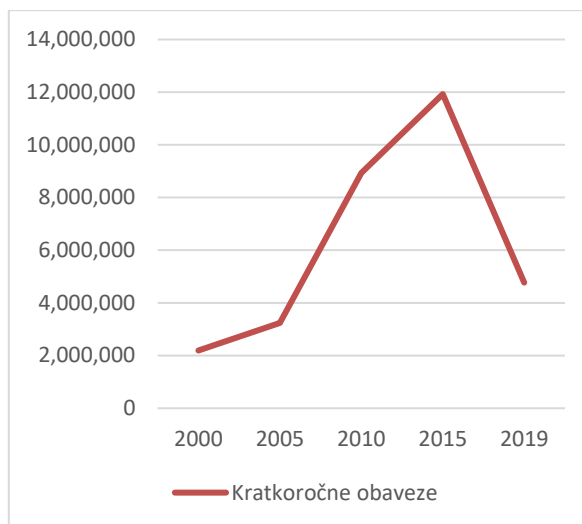
Grafikon 116.

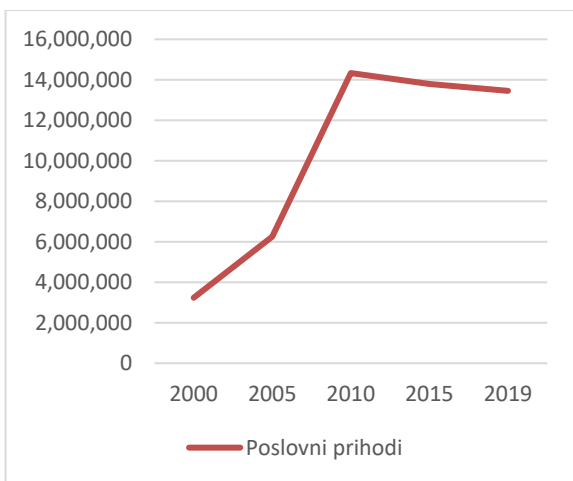
Grafikon 117.

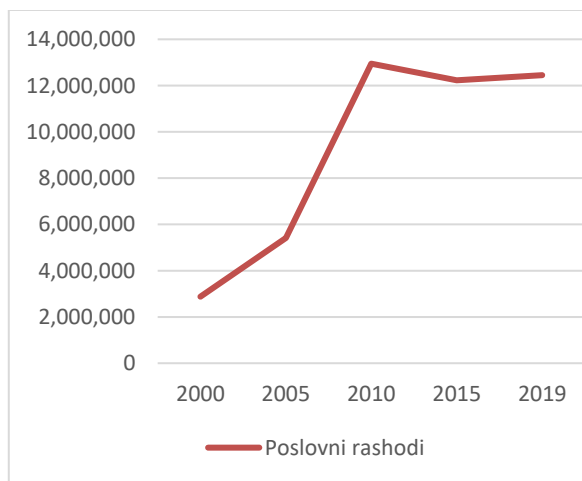
Grafikon 118.

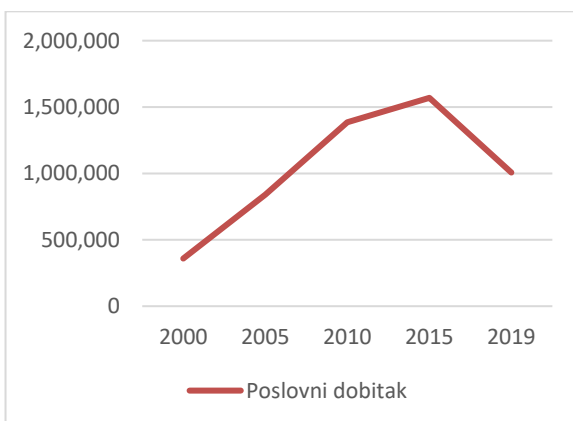
Grafikon 119.

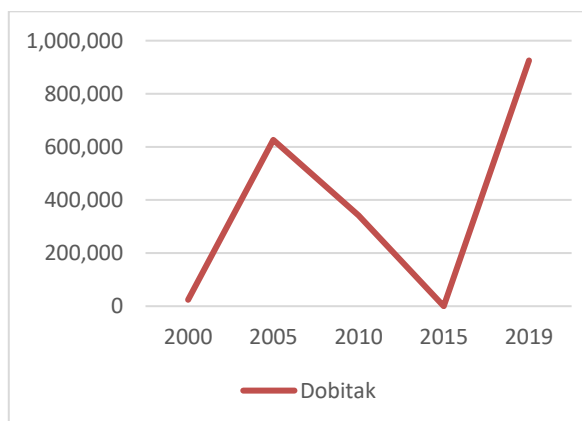
Grafikon 120.

Grafikon 121.

Grafikon 122.

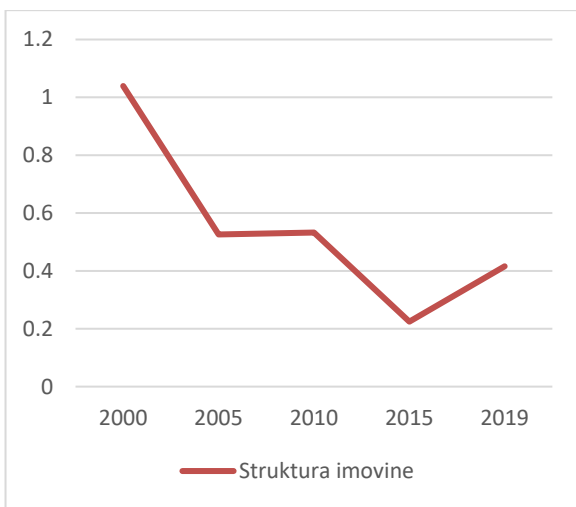
Grafikon 123.

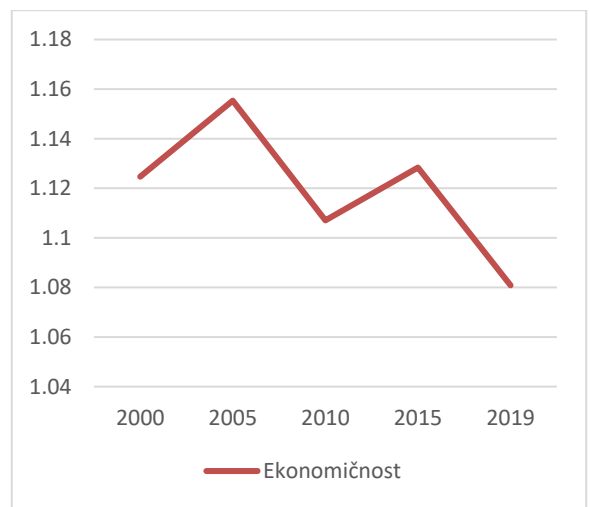
Grafikon 124.

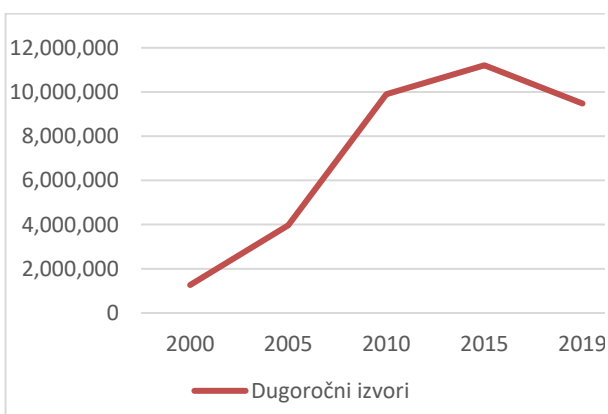
Grafikon 125.

Grafikon 126.

Grafikon 127.

Grafikon 128.

Karakteristike i kvalitativna ocena putanje trenda u periodu pre, za vreme i posle izvršene svojinske transformacije može se sistematizovati na sledeći način koristeći skalu od 1 – 10:

1. Stalna imovina kontinuirano raste, dugoročni izvori opadaju – ocena 10.
2. Kapital kontinuirano raste, poslovni prihodi i kratkoročne obaveze rastu – ocena 10.
3. Ukupna aktiva, bilansa suma i dugoročni izvori opadaju – ocena 8.
4. Dugoročne obaveze i kratkoročna dugovanja opadaju – ocena 10.
5. Neto dobiti i prinosna snaga raste u poslednjih nekoliko godina – ocena 10.

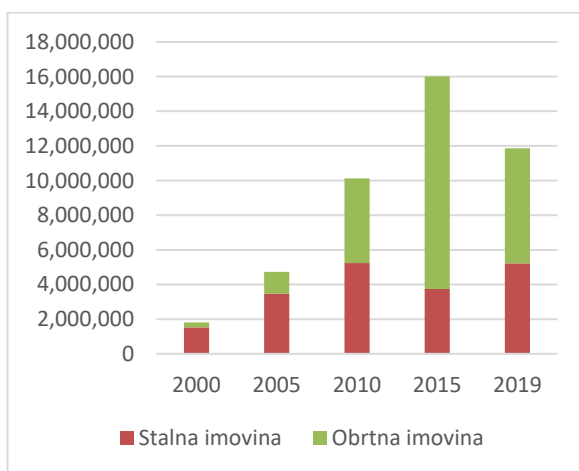
Možemo konstatovati takođe da je preduzeće Dijamant reprezentativan primer uspešno izvršene svojinske transformacije i reprezent uspešnog poslovanja u Srbiji i regionu.

FRIKOM

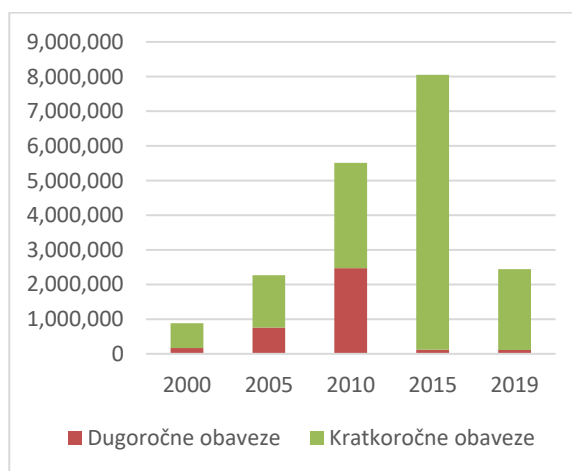
Industrija smrznute hrane FRIKOM DOO, Beograd, privatizovano je na osnovu Zakona o privatizaciji ("Službeni glasnik RS", br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07, 123/07 - dr. zakon, 30/10 - dr. zakon, 93/12, 1 19/12, 51/14 i 52/14 - US), zaključenjem Ugovora o prodaji društvenog kapitala putem javnog tendera, dana 19. februara 2003. godine, između subjekta privatizacije Industrija smrznute hrane PKB Frikom AD Beograd-Padinska Skela (Prodavac), Agencije za privatizaciju i kompanije AGROKOR koncern za upravljanje društvima, proizvodnju i trgovinu poljoprivrednim proizvodima, dioničko društvo Zagreb, Republika Hrvatska (Kupac). Utvrđeni rokovi u kojima je Agencija za privatizaciju bila nadležna da prati izvršavanje ugovornih obaveza Kupca su istekli. Akcionarsko društvo industrija mleka i mlečnih proizvoda IMLEK, Padinska Skela, matični broj 07042701, privatizovano je u skladu sa ranijim zakonima o privatizaciji, od kojih je poslednji bio Zakon o svojinskoj transformaciji ("Službeni glasnik RS", br. 32/97 i 10/O1). Po sprovedenoj privatizaciji Akcijskom fondu Republike Srbije je pripalo 18% od ukupnog broja akcija, Republičkom fondu za PIO zaposlenih 5,59%. Ostale akcije su bile u vlasništvu pojedinačnih akcionara (uključujući zaposlene i bivše zaposlene). Ovo društvo je steklo većinskog vlasnika dokapitalizacijom koju je sproveo investicioni fond Salford, sa sedištem u Londonu, Velika Britanija, a registrovan na Gibraltaru. Saglasnost na ovu dokapitalizaciju dao je i republički Akcijski fond ugovaranjem put-opcije koja je omogućavala Akcijskom fondu da traži otkup

svojih (kao i akcija u vlasništvu Republikog PIO fonda) po ceni koja nije niža od cene iz dokapitalizacije. Ovo preuzimanje od strane Salforda je sprovedeno tokom 2003. godine. U 2004. godini akcije fonda Salford preuzela je Danube Foods grupa, registrovana u Holandiji. Akcijski fond Republike Srbije je prodao svoje akcije, kao i akcije Fonda PIO, u periodu avgust-septembar 2004. godine, Danube Foods grupi (Ministarstvo privrede RS, poseban zahtev, 2020; Agencija za privredne registre RS).

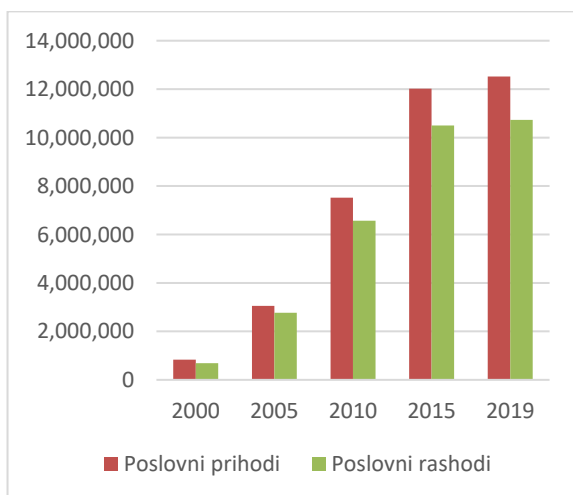
FRIKOM – grafikoni 129-149¹²

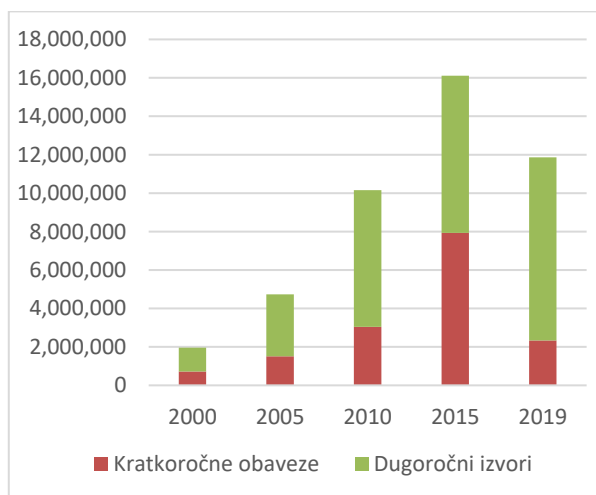
Grafikon 129.

Grafikon 130.

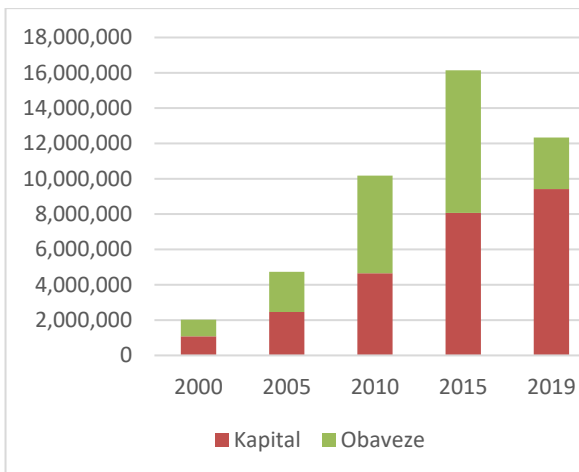

Grafikon 131.

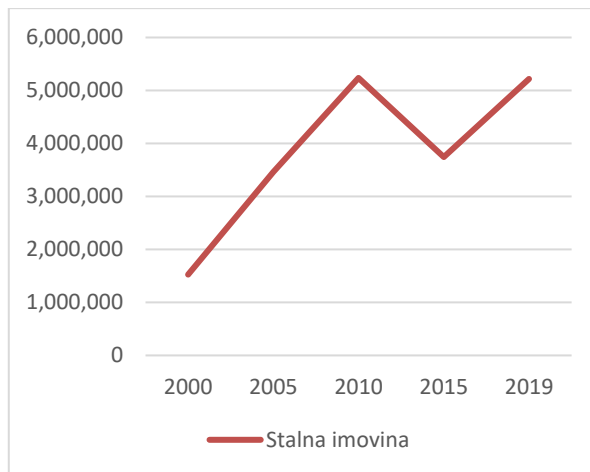

Grafikon 132.

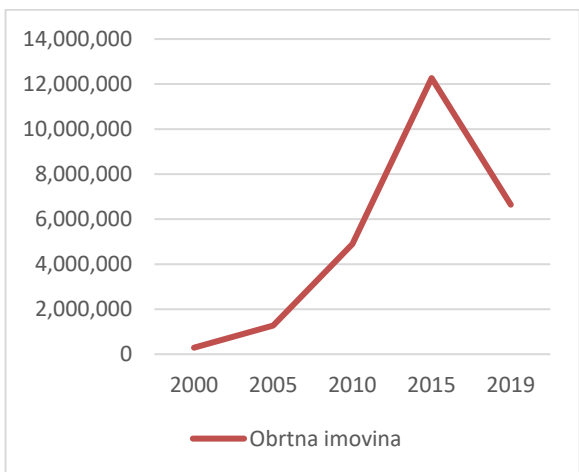
¹² Kalkulacija autora, izvor: Agencija za privredne registre čiji su dostavljeni bilansi uvršteni u aneks ove doktorske disertacije i u fizičkom obliku sastavni su deo ovog rada.

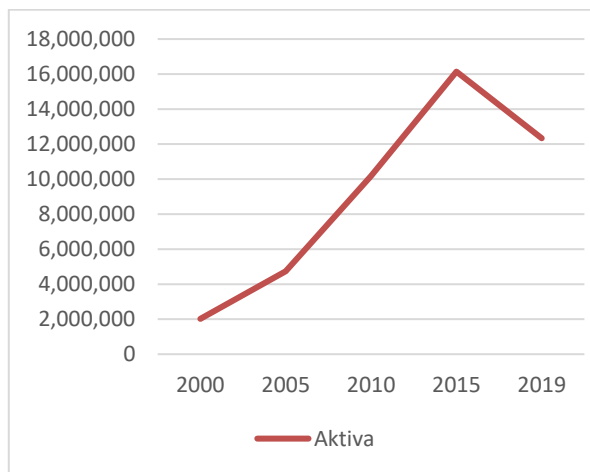
Grafikon 133.

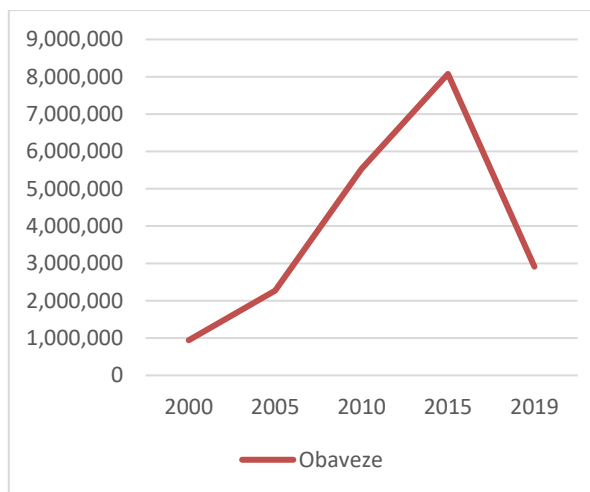
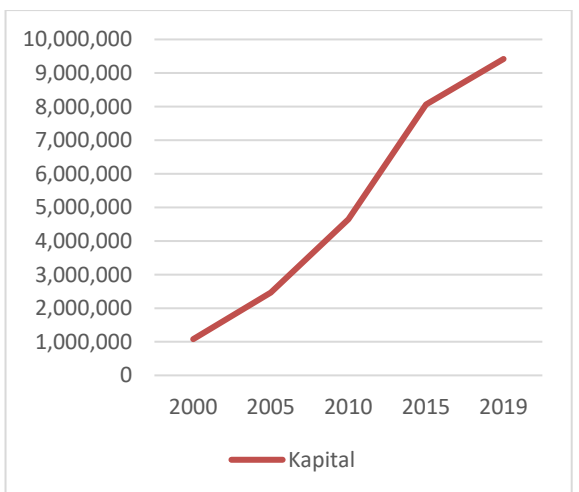
Grafikon 134.

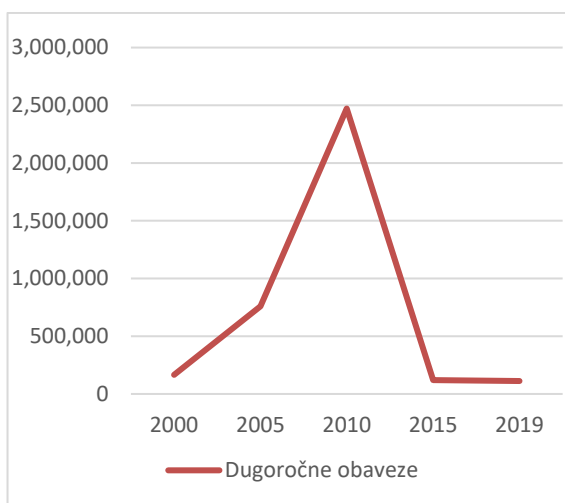
Grafikon 135.

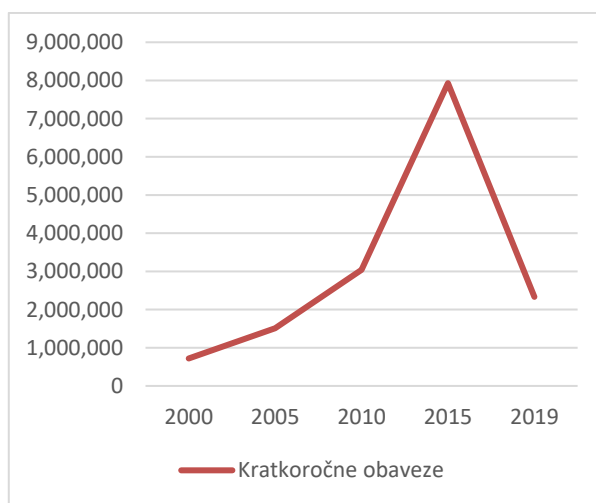
Grafikon 136.

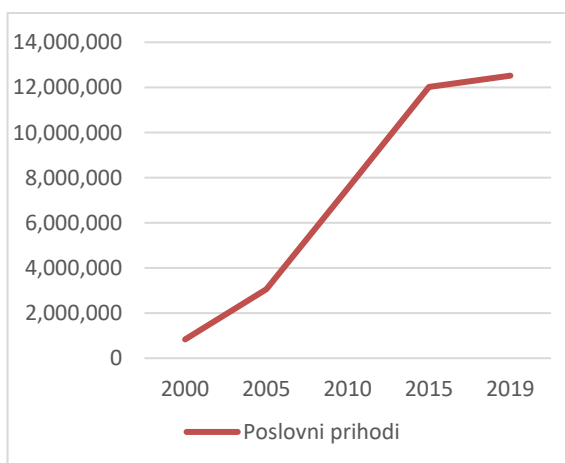
Grafikon 137.

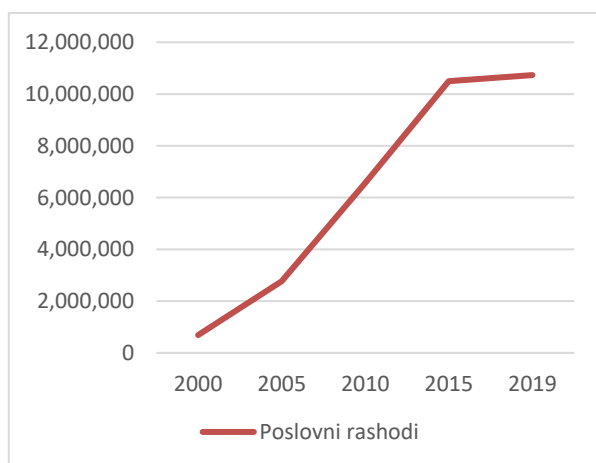
Grafikon 138.

Grafikon 139.

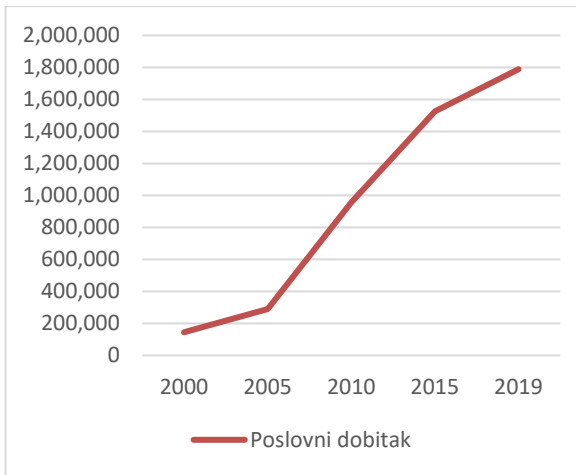

Grafikon 140.

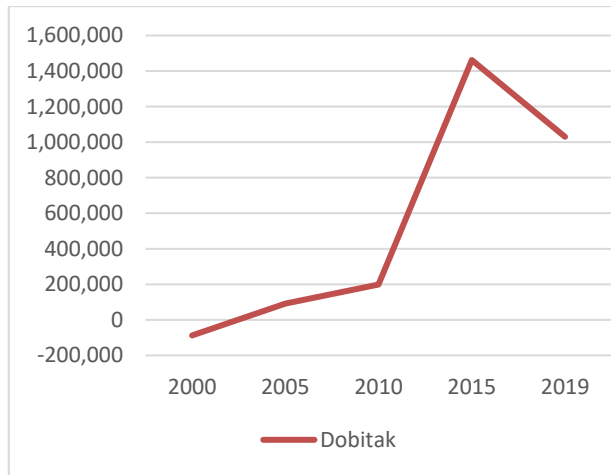

Grafikon 141.

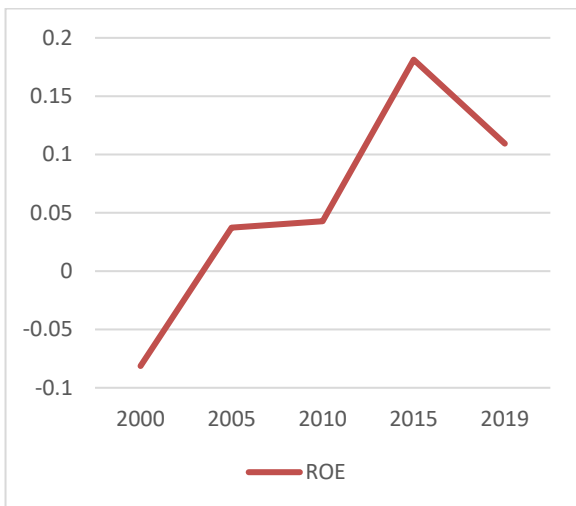
Grafikon 142.

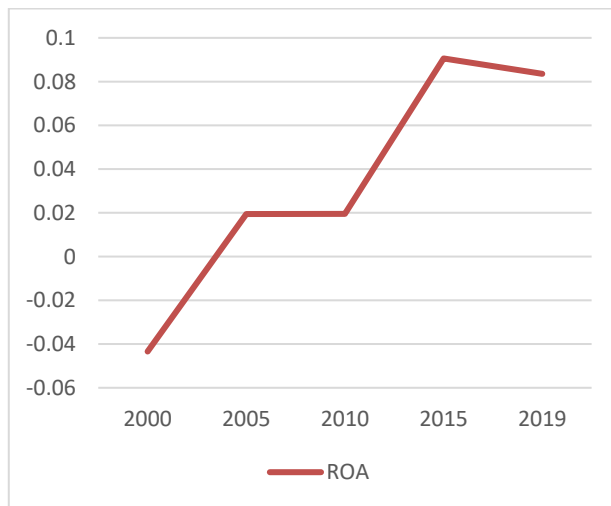
Grafikon 143.

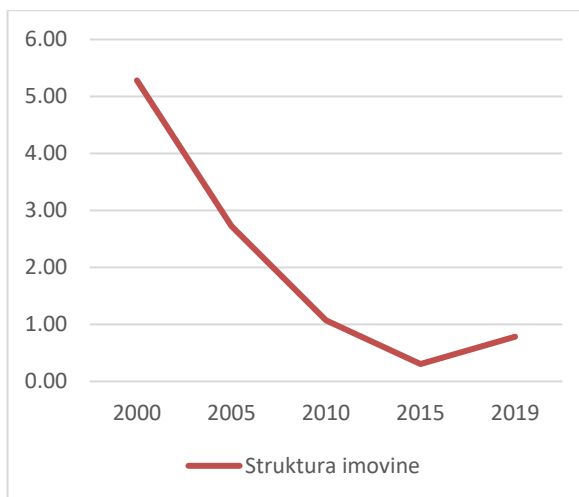
Grafikon 144.

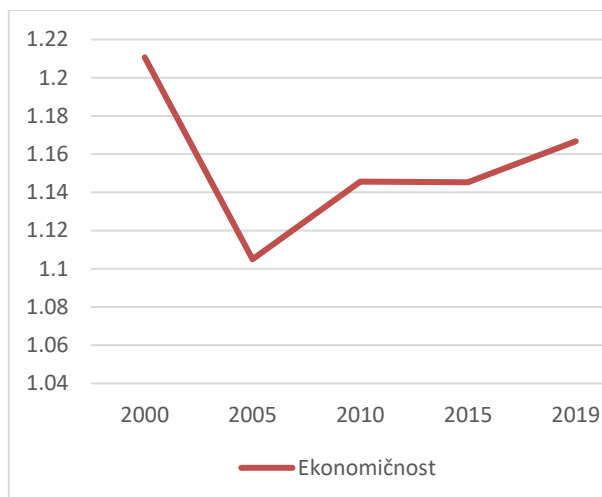
Grafikon 145.

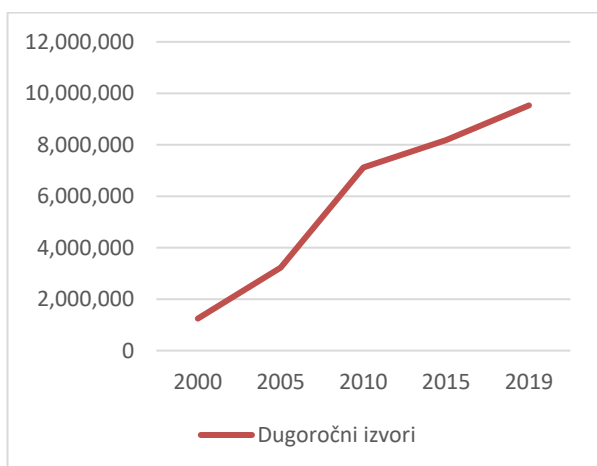
Grafikon 146.

Grafikon 147.

Grafikon 148.

Grafikon 149.

Karakteristike i kvalitativna ocena putanje trenda u periodu pre, za vreme i posle izvršene svojinske transformacije može se sistematizovati na sledeći način koristeći skalu od 1 – 10:

1. Stalna imovina kontinuirano raste, dugoročni izvori opadaju – ocena 10.
2. Kapital kontinuirano raste, poslovni prihodi i kratkoročne obaveze rastu – ocena 10.
3. Ukupna aktiva, bilansa suma i dugoročni izvori rastu – ocena 10.
4. Dugoročne obaveze i kratkoročna dugovanja opadaju – ocena 10.
5. Neto dobiti i prinosna snaga raste u poslednjih nekoliko godina – ocena 10.

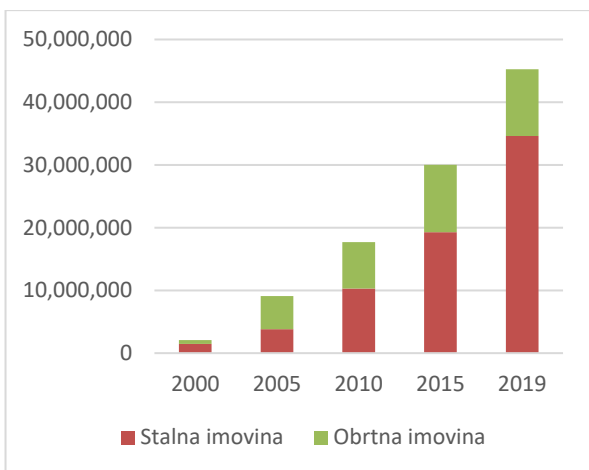
Možemo konstatovati takođe da je preduzeće Frikom reprezentativan primer uspešno izvršene svojinske transformacije i reprezent uspešnog poslovanja u Srbiji i regionu.

IMLEK

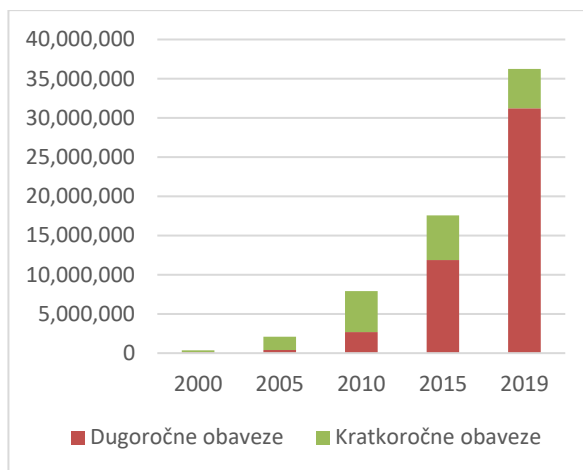
Akcionarsko društvo industrija mleka i mlečnih proizvoda IMLEK, Padinska Skela, privatizovano je u skladu sa ranijim zakonima o privatizaciji, od kojih je poslednji bio Zakon o svojinskoj transformaciji ("Službeni glasnik RS", br. 32/97 i 10/O1). Po sprovedenoj privatizaciji Akcijskom fondu Republike Srbije je pripalo 18% od ukupnog broja akcija, Republičkom fondu za PIO zaposlenih 5,59%. Ostale akcije su bile u vlasništvu pojedinačnih akcionara (uključujući zaposlene i bivše zaposlene). Ovo društvo je steklo većinskog vlasnika dokapitalizacijom koju je sproveo investicioni fond Salford, sa sedištem u Londonu, Velika Britanija, a registrovan na Gibraltaru. Saglasnost na ovu dokapitalizaciju dao je i republički Akcijski fond ugovaranjem put-opcije koja je omogućavala Akcijskom fondu da traži otkup svojih (kao i akcija u vlasništvu Republikog PIO fonda) po ceni koja nije niža od cene iz dokapitalizacije. Ovo preuzimanje od strane Salforda je sprovedeno tokom 2003. godine. U 2004. godini akcije fonda Salford preuzela je Danube Foods grupa, registrovana u Holandiji. Akcijski fond Republike Srbije je prodao svoje akcije, kao i akcije Fonda PIO, u periodu avgust-septembar 2004. godine, Danube Foods grupi (Ministarstvo privrede RS, poseban zahtev, 2020; Agencija za privredne registre RS).

IMLEK – Grafikoni 150-170¹³

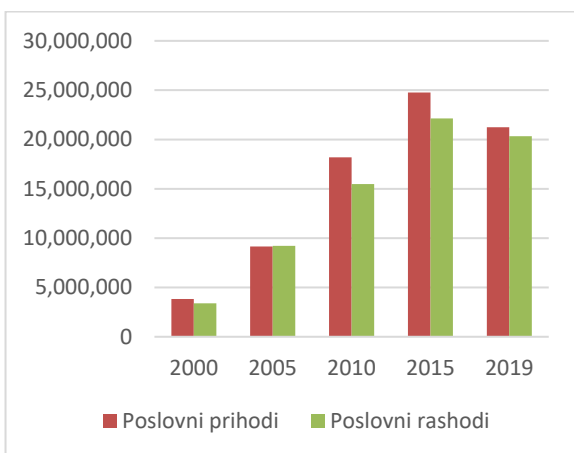
¹³ Kalkulacija autora, izvor: **Agencija za privredne registre** čiji su dostavljeni bilansi uvršteni u aneks ove doktorske disertacije i u fizičkom obliku sastavni su deo ovog rada.

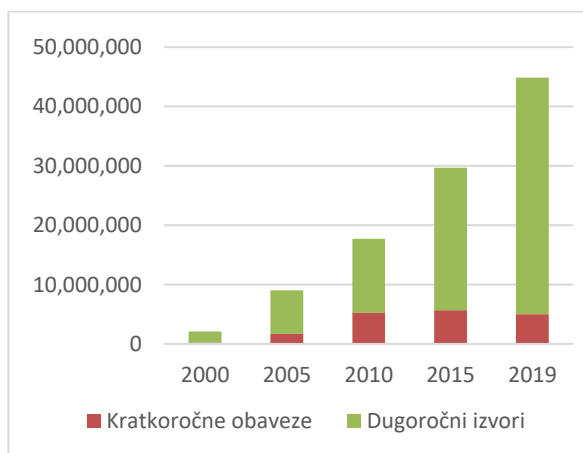
Grafikon 150.

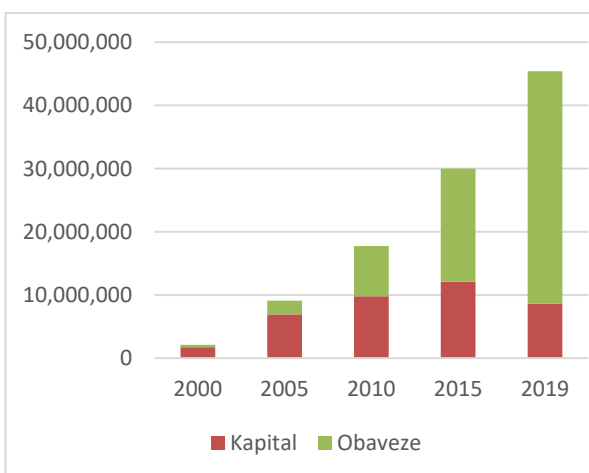
Grafikon 151.

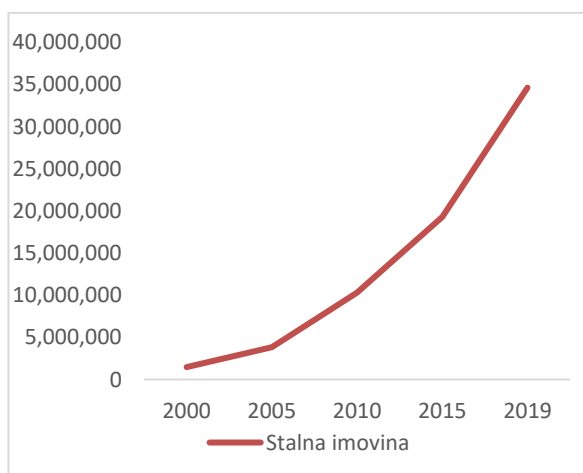
Grafikon 152.

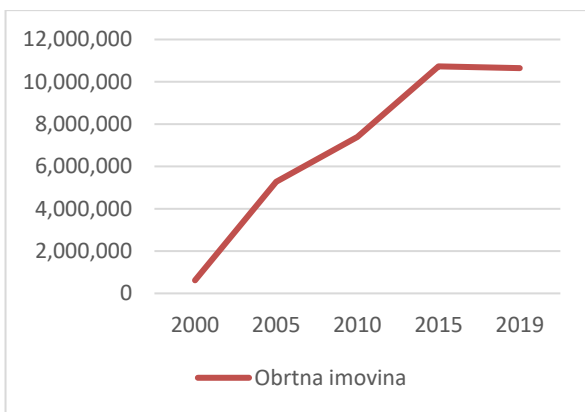
Grafikon 153.

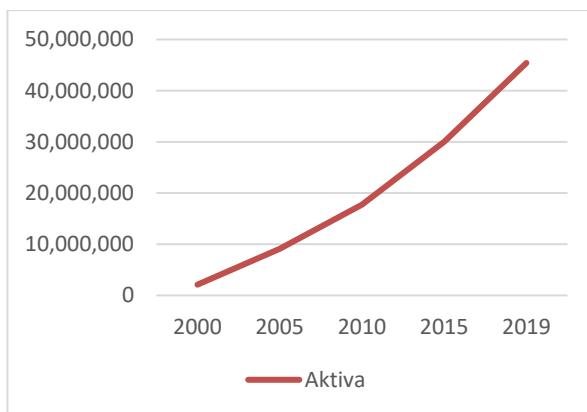
Grafikon 154.

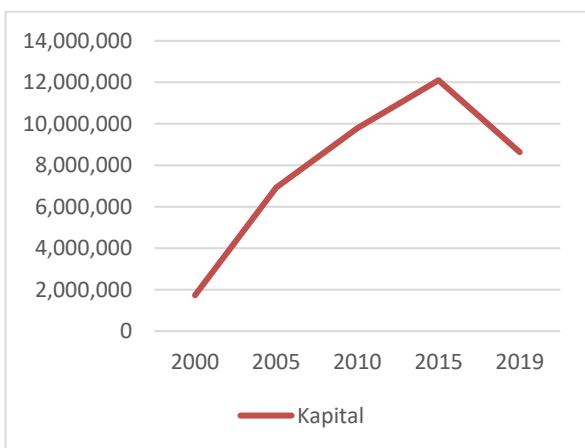
Grafikon 155.

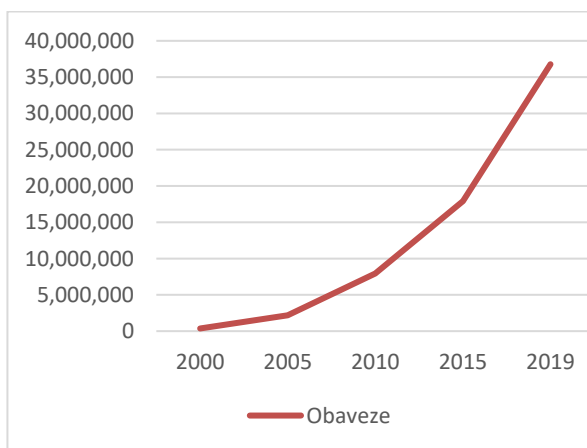
Grafikon 156.

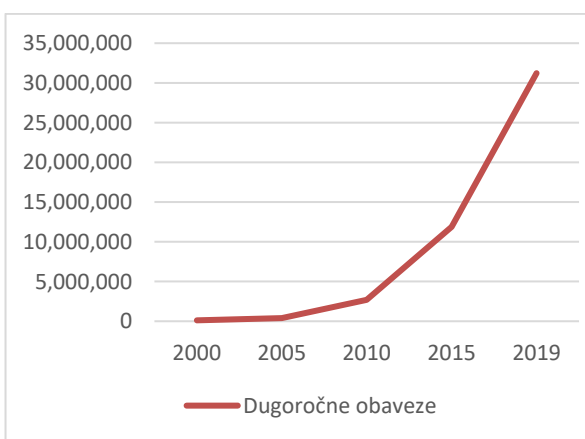
Grafikon 157.

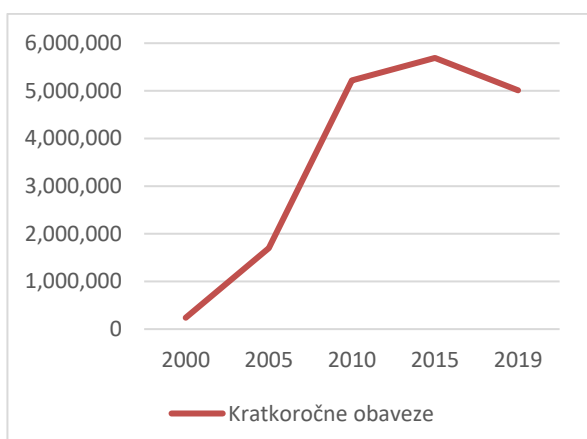
Grafikon 158.

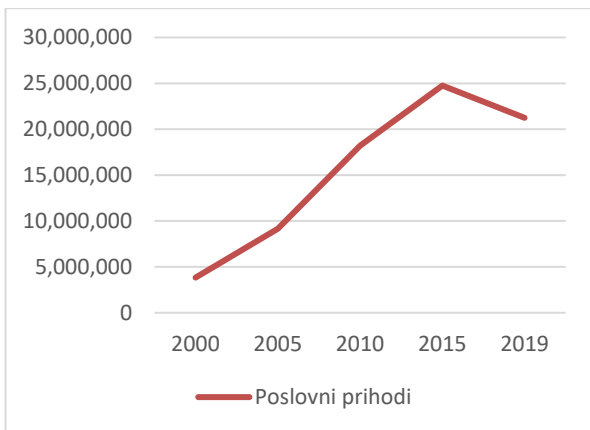
Grafikon 159.

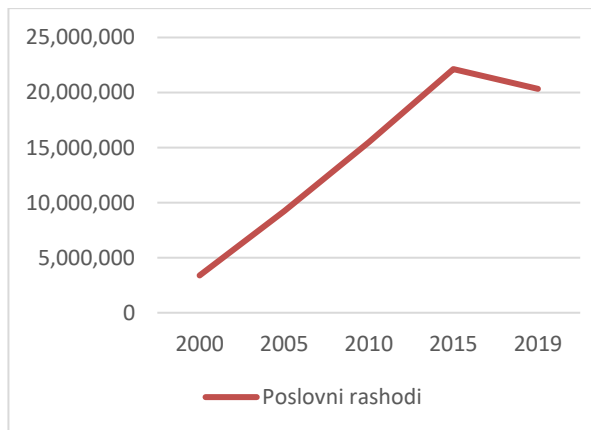
Grafikon 160.

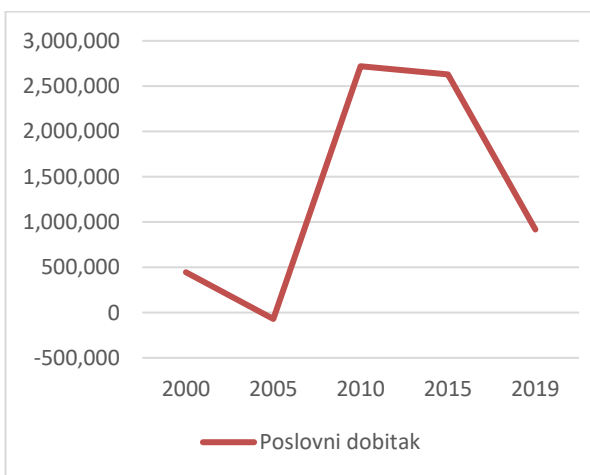
Grafikon 161.

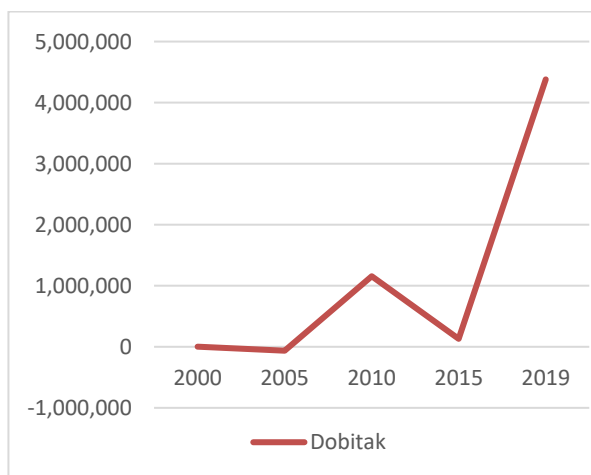
Grafikon 162.

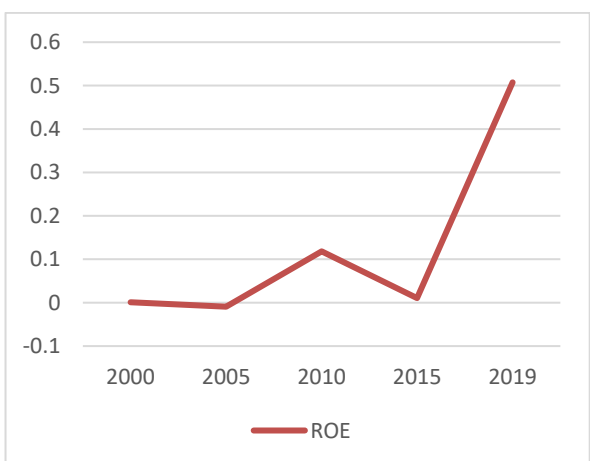
Grafikon 163.

Grafikon 164.

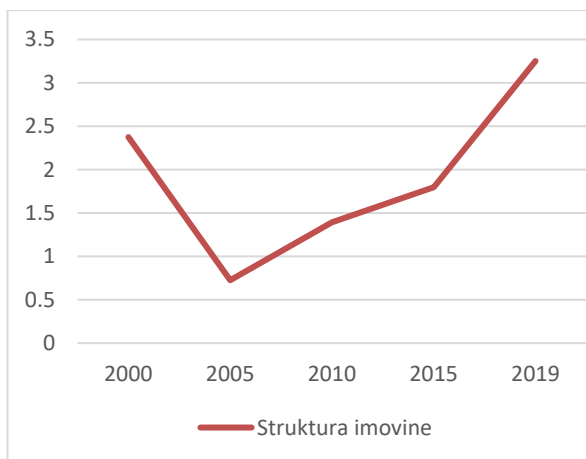
Grafikon 165.

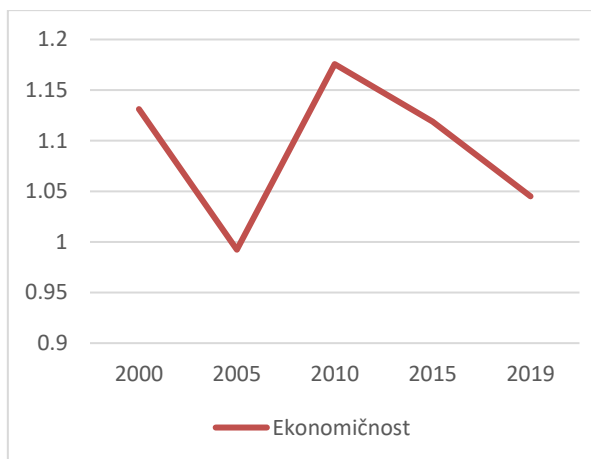
Grafikon 166.

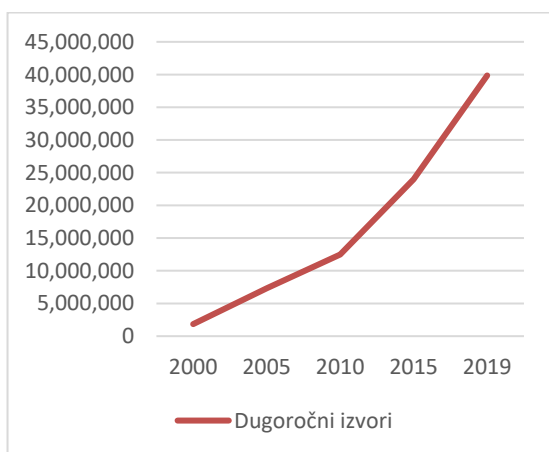
Grafikon 167.

Grafikon 168.

Grafikon 169.

Grafikon 170.

Karakteristike i kvalitativna ocena putanje trenda u periodu pre, za vreme i posle izvršene svojinske transformacije može se sistematizovati na sledeći način koristeći skalu od 1 – 10:

1. Stalna imovina kontinuirano raste, dugoročni izvori opadaju – ocena 10.
2. Kapital kontinuirano raste, poslovni prihodi i kratkoročne obaveze rastu – ocena 10.
3. Ukupna aktiva, bilansa suma i dugoročni izvori opadaju – ocena 8.
4. Dugoročne obaveze i kratkoročna dugovanja rastu – ocena 7.
5. Neto dobiti i prinosna snaga raste u poslednjih nekoliko godina – ocena 10.

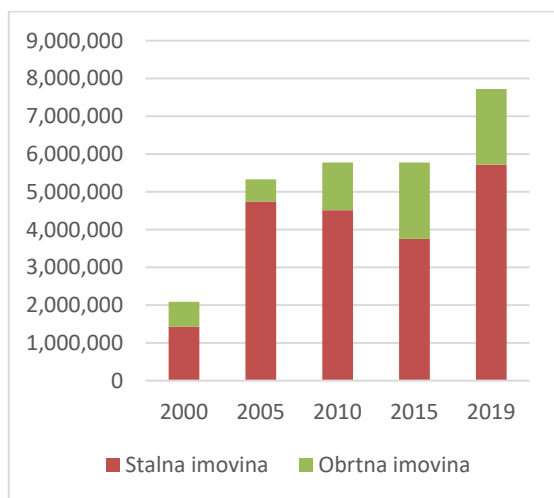
Možemo konstatovati takođe da je preduzeće Dijamant reprezentativan primer uspešno izvršene svojinske transformacije i reprezent uspešnog poslovanja u Srbiji i

regionu sa manjim ili većim finansijskim odstupanjima ali svakako primer dobre prakse poslovanja.

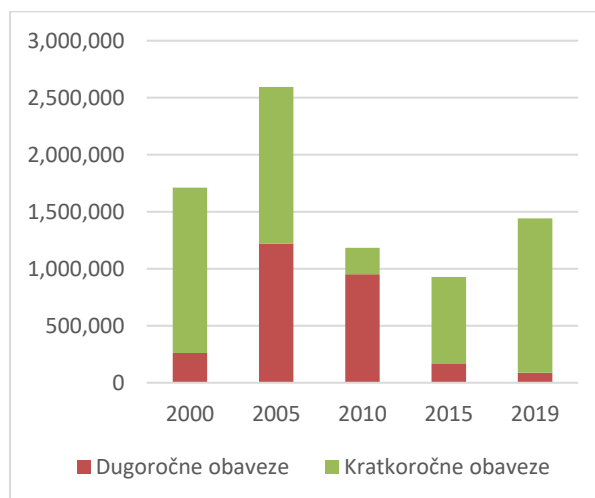
TAKOVO SWISSLION

Kompaniju TAKOVO 2004. godine putem ugovora o prodaji, na osnovu tendera kupuje „SWISSLION D.O.O” iz Novog Sada. Postajući sastavni učesnik Swisslion Takovo. Takovo je privatizovano skladno sa sa ranijim zakonima o privatizaciji, putem poslednjeg Zakona o svojinskoj transformaciji ("Službeni glasnik RS", br. 32/97 i 10/O1). Najveći napredak, tehnološkog smisla, industrijskog liderstva i pokazatelja uspešnosti rezultat je privatizacije u šta je uloženo približno 130 miliona evra, što je rezultiralo većom proizvodnjom. Od nekadašnjeg „Takova”, tokom 2004. godine, restrukturiranjem, nastalo je više povezanih privrednih Društava (Kompanija „ Takovo” a.d, „Eurolion ‘ ’ d.o.o., sada ogranak “ Swisslion” d.o.o. Beograd , „ Takovija “ d.o.o. i dr) (Agencija za privredne registre RS).

TAKOVO – Grafikoni 171-191¹⁴

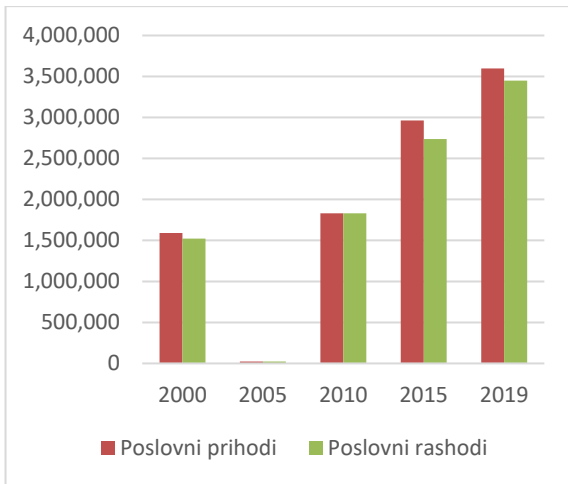

Grafikon 171.

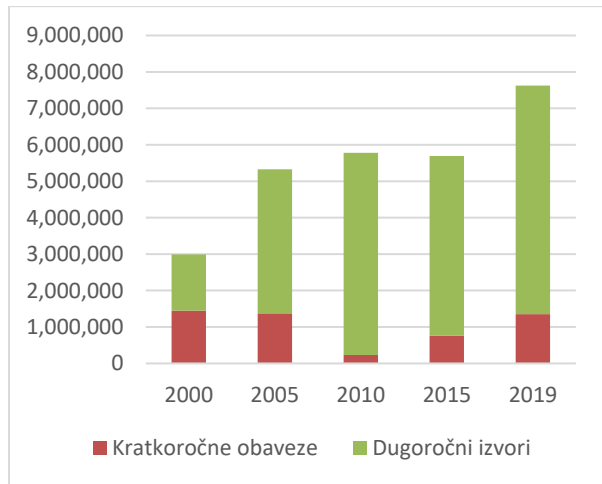

Grafikon 172.

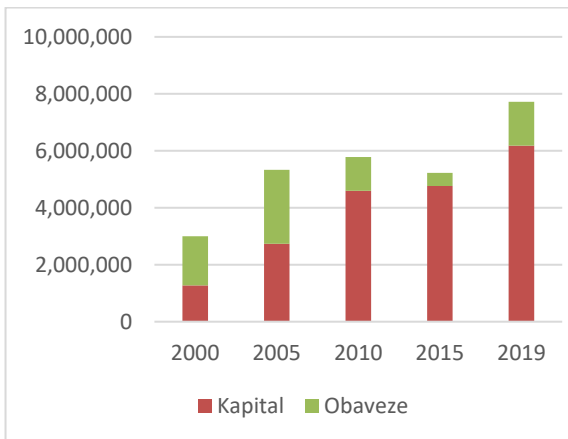
¹⁴ Kalkulacija autora, izvor: Agencija za privredne registre čiji su dostavljeni bilansi uvršteni u aneks ove doktorske disertacije i u fizičkom obliku sastavni su deo ovog rada.

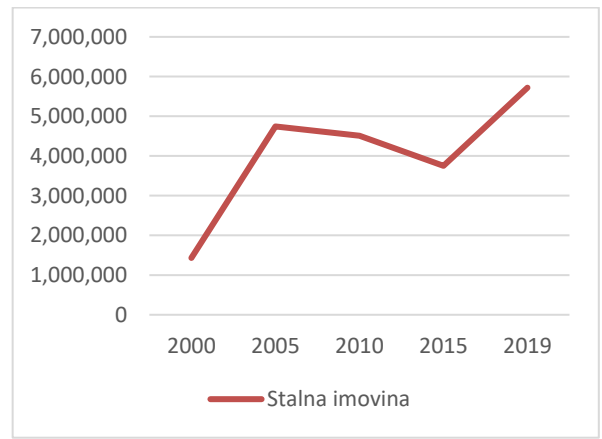
Grafikon 173.

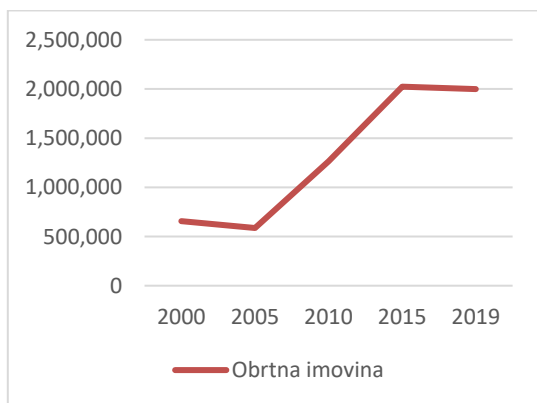
Grafikon 174.

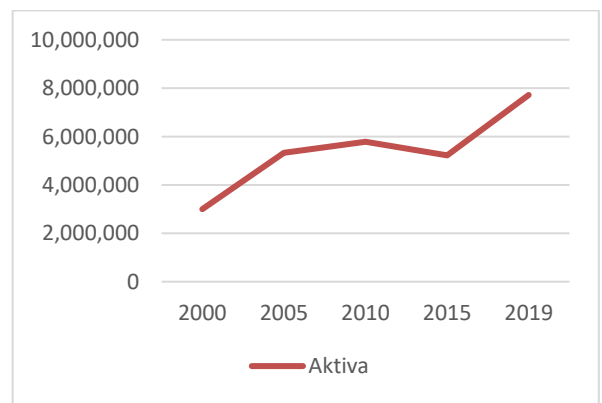
Grafikon 175.

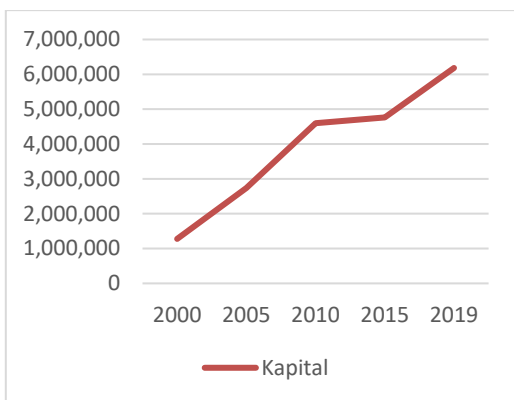
Grafikon 176.

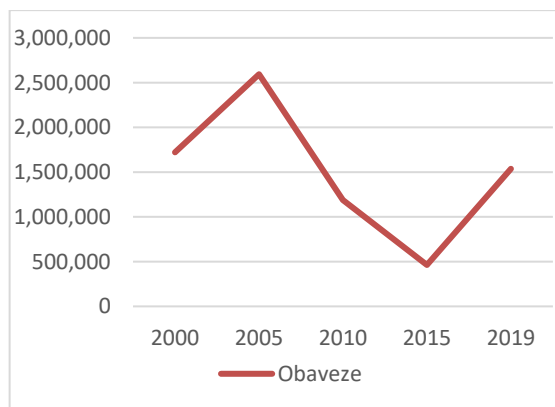
Grafikon 177.

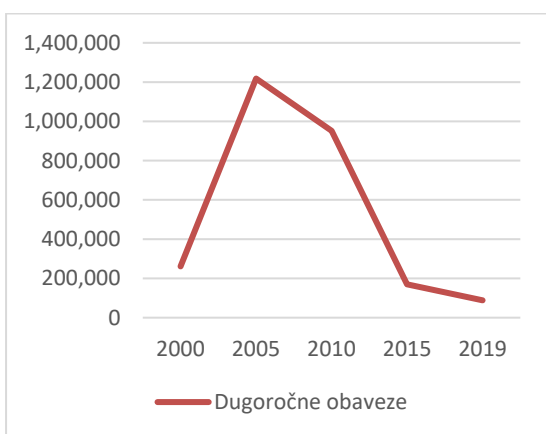
Grafikon 178.

Grafikon 179.

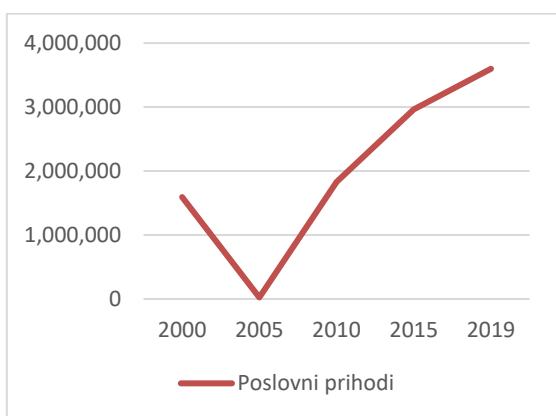
Grafikon 180.

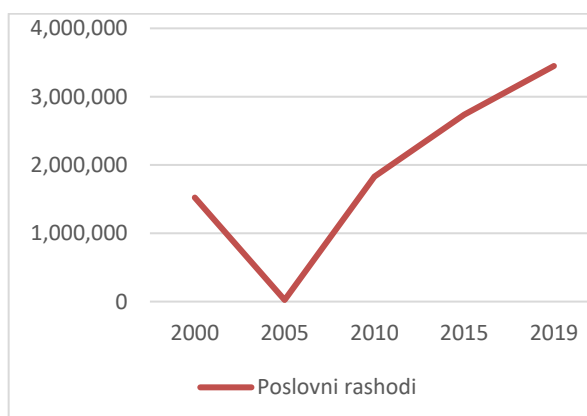
Grafikon 181.

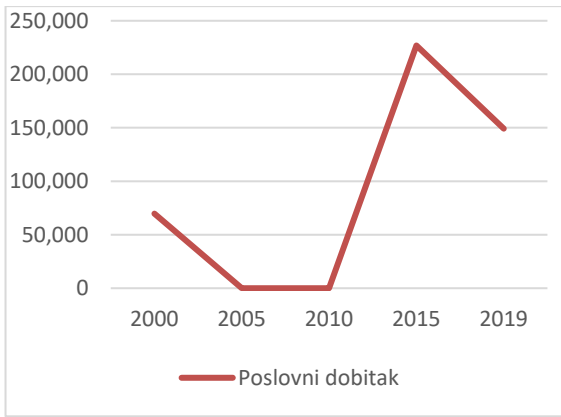
Grafikon 182.

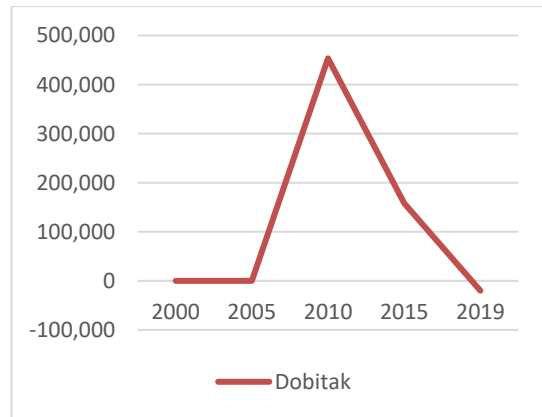
Grafikon 183.

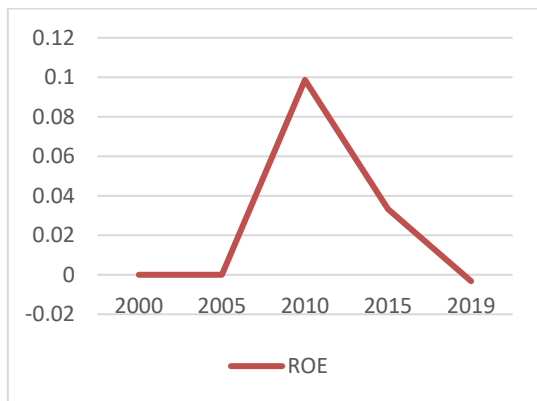
Grafikon 184.

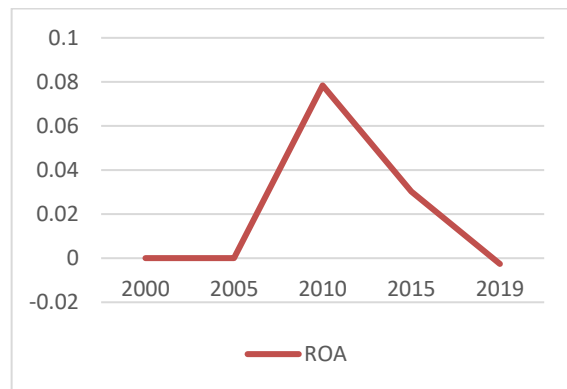
Grafikon 185.

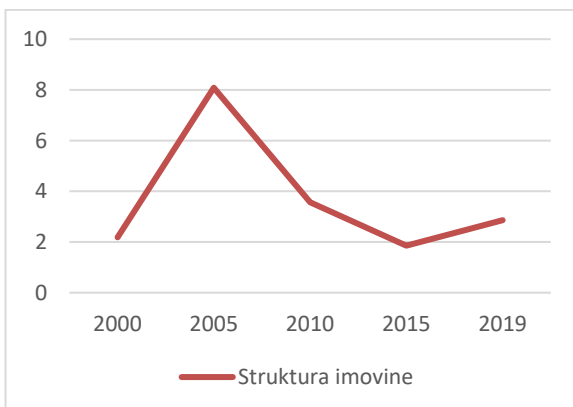
Grafikon 186.

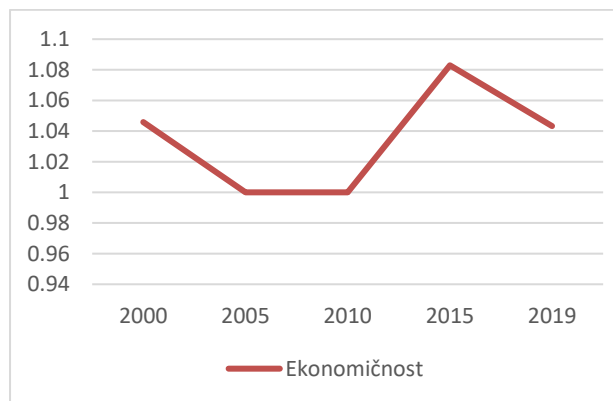
Grafikon 187.

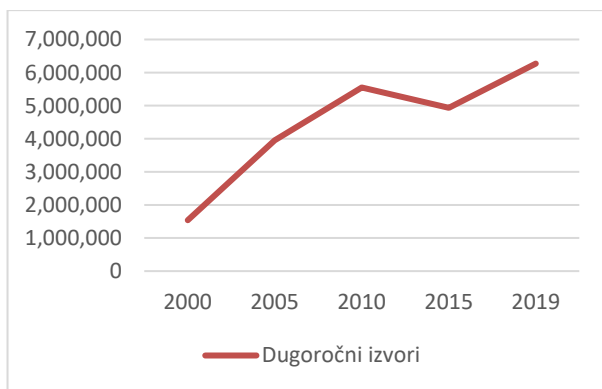
Grafikon 188.

Grafikon 189.

Grafikon 190.

Grafikon 191.

Karakteristike i kvalitativna ocena putanje trenda u periodu pre, za vreme i posle izvršene svojinske transformacije može se sistematizovati na sledeći način koristeći skalu od 1 – 10:

1. Stalna imovina kontinuirano raste, dugoročni izvori opadaju – ocena 10.
2. Kapital kontinuirano raste, poslovni prihodi i kratkoročne obaveze rastu – ocena 10.
3. Ukupna aktiva, bilansa suma i dugoročni izvori raste – ocena 10.
4. Dugoročne obaveze i kratkoročna dugovanja opadaju – ocena 10.
5. Neto dobiti i prinosna snaga opada u poslednjih nekoliko godina – ocena 8.

Možemo konstatovati takođe da je preduzeće Takovo reprezentativan primer uspešno izvršene svojinske transformacije i reprezent uspešnog poslovanja u Srbiji i regionu.

7.3. Analiza faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji

U cilju što kompleksnije obrade tretiranog problema urađena je statistička analiza faktora performansi posmatranih privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji za 2000, 2005, 2010, 2015, 2019. **Tabele (1-14) u nastavku su rezultat istraživanja, analize, i kalkulacija autora.**

Performansna analiza za 2000

Pomoću (prediktorskih varijabli) regresione analize istražićemo uticaj pojedinih faktora na neto profit posmatranih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Regresina linerana jednačina se definiše kao:

$$Y = a + b \cdot X$$

Gde je:

Y = zavisna varijabla,

X = nezavisna varijabla,

a b = koeficijenti.

U konkretnom slučaju možemo definisati regresionu linearnu jednačinu na sledeći način:

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4 + e$$

Gde je:

Y = neto profit,

a b₁ b₂ b₃ b₄ = koeficijenti,

X₁ = broj zaposlenih,

X₂ = aktiva,

X₃ = kapital,

X₄ = prihodi,

e = slučajna greška.

Za potrebe performansne anlike za 2000. niže su prikazani relevantni podaci.

Tabela 1. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2000.

Kompanija	Broj zaposlenih	Aktiva	Kapital	Prihodi	Neto profit
Bambi	1499	932926	580009	1084886	32969
Dijamat	1411	3500804	1254798	3236021	23942
Frikom	900	2010638	1078205	833024	-87662
Implek	1416	2099574	1730566	3832055	1797
Takovo	3764	2985281	1277107	1591392	-896927

Izvor: Agencija za privredne registre republike Srbije

Tabela 2. Rezultati statističke analize za 2000.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
VAR00001	5	900.00	3764.00	1798.0000	1124.35026
VAR00002	5	932926.00	3500804.00	2305844.6000	987947.59080
VAR00003	5	580009.00	1730566.00	1184137.0000	414853.37130
VAR00005	5	-896927.00	32969.00	-185176.2000	400741.48400
Valid N (listwise)	5				

Correlations					
		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00005
VAR00001	Pearson Correlation	1	.366	.119	-.946*
	Sig. (2-tailed)		.544	.849	.015
	N	5	5	5	5
VAR00002	Pearson Correlation	.366	1	.546	-.379
	Sig. (2-tailed)	.544		.341	.529
	N	5	5	5	5
VAR00003	Pearson Correlation	.119	.546	1	-.137
	Sig. (2-tailed)	.849	.341		.826
	N	5	5	5	5
VAR00005	Pearson Correlation	-.946*	-.379	-.137	1

	Sig. (2-tailed)	.015	.529	.826	
	N	5	5	5	5

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Model Summary ^b											
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson	
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change		
1	1.000 ^a	1.000	.	.	1.000	.	4	0	.	.244	

a. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00002, VAR00003

b. Dependent Variable: VAR00005

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	642374947900.000	4	160593737000.000	.	. ^b
	Residual	.000	0	.		
	Total	642374947900.000	4			

a. Dependent Variable: VAR00005

b. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00002, VAR00003

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	550426.709	.000		.	.			
	VAR00001	-282.577	.000	-.793	.	.	-.946	-1.000	-.681

VAR00002	-.048	.000	-.119	.	.	-.379	-1.000	-.091
VAR00003	-.393	.000	-.407	.	.	-.137	-1.000	-.236
VAR00004	.165	.000	.553	.	.	.269	1.000	.323
a. Dependent Variable: VAR00005								

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	-896927.0000	32969.0000	-185176.2000	400741.48400	5
Residual	.00000	.00000	.00000	.00000	5
Std. Predicted Value	-1.776	.544	.000	1.000	5
Std. Residual	0
a. Dependent Variable: VAR00005					

Napomena: Var 1 Broj zaposlenih, Var 2 Aktiva, Var 3 Kapital, Var 4 Prihodi i Var 5 Neto profit.

Između posmatranih varijabli umerena je korelacija. Visok je koeficijent determinacije. Linearna regresiona jednačina glasi:

$$Y = 550426.709 - 282.577X_1 - .048X_2 - .393X_3 + .165X_4$$

Pomoću nje mogu se vršiti projekcije performansi.

U 2000. najveći neto profit je ostavilo preduzeće Bambi. Preduzeće Takovo je poslovalo sa gubitkom, što znači da nije adekvatno upravljano profitom. Efikasnom kontrolom svih analiziranih faktora (broj zaposlenih, aktiva, kapital, prodaja, profit) može se uticati na ostvarenje ciljnih performansi.

Performansna analiza za 2005

Za potrebe performansne analize za 2005. u nastavku su prikazani relevantni podaci.

Tabela 3. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2005.

Kompanija	Broj zaposlenih	Aktiva	Kapital	Prihodi	Neto profit
Bambi	1134	3752650	2921077	2820025	205084
Dijamat	1041	7208167	395.921	6253080	626065
Frikom	826	4732978	2462463	3056987	91.960
Implek	1357	9103312	6925919	9148988	-63867
Takovo	92	5329136	2735507	23508	-573071

Izvor: Agencija za privredne registre republike Srbije

Tabela 4. Rezultati statističke anize za 2005.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
VAR00001	5	92.00	1357.00	890.0000	485.10978
VAR00002	5	3752650.00	9103312.00	6025248.6000	2132663.28100
VAR00003	5	395.92	6925919.00	3009072.3840	2488733.84000
VAR00004	5	23508.00	9148988.00	4260517.6000	3512235.86000
VAR00005	5	-573071.00	626065.00	38860.5920	435590.25370
Valid N (listwise)	5				

Correlations						
		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005
VAR00001	Pearson Correlation	1	.411	.333	.835	.677
	Sig. (2-tailed)		.492	.584	.078	.210
	N	5	5	5	5	5
VAR00002	Pearson Correlation	.411	1	.452	.840	.128
	Sig. (2-tailed)	.492		.445	.075	.837
	N	5	5	5	5	5
VAR00003	Pearson Correlation	.333	.452	1	.432	-.460
	Sig. (2-tailed)	.584	.445		.468	.436
	N	5	5	5	5	5
VAR00004	Pearson Correlation	.835	.840	.432	1	.501
	Sig. (2-tailed)	.078	.075	.468		.390
	N	5	5	5	5	5
	Pearson Correlation	.677	.128	-.460	.501	1

VAR0000	Sig. (2-tailed)	.210	.837	.436	.390	
5	N	5	5	5	5	5

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	1.000 ^a	1.000	.	.	1.000	.	4	0	.	1.395

a. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00003, VAR00001, VAR00002

b. Dependent Variable: VAR00005

ANOVA ^a						
	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	758955476400.000	4	189738869100.000	.	. ^b
	Residual	.000	0	.		
	Total	758955476400.000	4			

a. Dependent Variable: VAR00005

b. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00003, VAR00001, VAR00002

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	-899366.982	.000		.	.			
	VAR00001	1191.353	.000	1.327	.	.	.677	1.000	.131
	VAR00002	.117	.000	.574	.	.	.128	1.000	.055

VAR0003	-.149	.000	-.849	.	.	-.460	-1.000	-.619
VAR0004	-.090	.000	-.723	.	.	.501	-1.000	-.043

a. Dependent Variable: VAR00005

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	-573071.0000	626065.0000	38860.5920	435590.25370	5
Residual	.00000	.00000	.00000	.00000	5
Std. Predicted Value	-1.405	1.348	.000	1.000	5
Std. Residual	0

a. Dependent Variable: VAR00005

Napomena: Var 1 Broj zaposlenih, Var 2 Aktiva, Var 3 Kapital, Var 4 Prihodi i Var 5 Neto profit.

Između posmatranih varijabli umrena je korelacija. Visok je koeficijent determinacije. Linerana regresiona jednačina glasi:

$$Y = -899366.982 + 1191.353X_1 + .117X_2 - .149X_3 - .090X_4$$

Pomoću nje mogu se vršiti projekcije performansi.

Najveći neto profit u 2005. je ostvarilo preduzeće Dijamant. Sa najvećim gubitkom je poslovalo preduzeće Imlek. Sa gubitkom je poslovalo i preduzeće Takovo. U ovim preduzećima znači nije bilo adekvatno upravljanje profitom. U cilju ostvarenja ciljnih performansi potrebno je što efikasnije upravljati profitom.

Performansna analiza za 2010

Pomoću (prediktorskih varijabli) regresione analize istražićemo uticaj pojedinih faktora na neto profit posmatranih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Regresiona linearna jednačina se definiše kao:

$$Y = a + b \cdot X$$

Gde je:

Y = zavisna varijabla,

X = nezavisna varijabla,

a b = koeficijenti.

U konkretnom slučaju možemo definisati regresionu linearnu jednačinu na sledeći način:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + e$$

Gde je:

Y = neto profit,

a b_1 b_2 b_3 b_4 = koeficijenti,

X_1 = broj zaposlenih,

X_2 = aktiva,

X_3 = kapital,

X_4 = prihodi,

e = slučajna greška.

Za potrebe performansne analize za 2010. niže su prikazani relevantni podaci.

Tabela 5. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2010.

Kompanija	Broj zaposlenih	Aktiva	Kapital	Prihodi	Neto profit
Bambi	1082	6701825	3379630	7522505	556003
Dijamat	705	18848431	6945953	14332871	341804
Frikom	996	10179161	4647151	7522062	198520
Implek	1082	17733537	9790138	18198197	1155535

Takovo	308	5783235	4595306	1830006	453425
--------	-----	---------	---------	---------	--------

Izvor: Agencija za privredne registre republike Srbije

Tabela 6. Rezultati statističke analize za 2010.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
VAR00001	5	308.00	1082.00	834.6000	332.62862
VAR00002	5	5783235.00	18848431.00	11849237.8000	6117497.19100
VAR00003	5	3379630.00	9790138.00	5871635.6000	2542011.53800
VAR00004	5	1830006.00	18198197.00	9881128.2000	6421458.41700
VAR00005	5	198520.00	1155535.00	541057.4000	368279.55320
Valid N (listwise)	5				

Correlations						
		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005
VAR00001	Pearson Correlation	1	.270	.203	.557	.352
	Sig. (2-tailed)		.660	.743	.330	.561
	N	5	5	5	5	5
VAR00002	Pearson Correlation	.270	1	.855	.923*	.360
	Sig. (2-tailed)	.660		.065	.025	.551
	N	5	5	5	5	5
VAR00003	Pearson Correlation	.203	.855	1	.864	.718
	Sig. (2-tailed)	.743	.065		.059	.172
	N	5	5	5	5	5
VAR00004	Pearson Correlation	.557	.923*	.864	1	.603
	Sig. (2-tailed)	.330	.025	.059		.282
	N	5	5	5	5	5
VAR00005	Pearson Correlation	.352	.360	.718	.603	1
	Sig. (2-tailed)	.561	.551	.172	.282	
	N	5	5	5	5	5

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	1.000 ^a	1.000	.	.	1.000	.	4	0	.	2.123
a. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00003, VAR00002										
b. Dependent Variable: VAR00005										

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	542519317200.000	4	135629829300.000	.	. ^b
	Residual	.001	0	.		
	Total	542519317200.000	4			
a. Dependent Variable: VAR00005						
b. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00003, VAR00002						

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	814461.161	.000		.	.			
	VAR00001	-677.842	.000	-.612	.	.	.352	-1.000	-.234
	VAR00002	-.156	.000	-2.599	.	.	.360	-1.000	-.587
	VAR00003	.101	.000	.699	.	.	.718	1.000	.238
	VAR00004	.157	.000	2.738	.	.	.603	1.000	.388

a. Dependent Variable: VAR00005

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	198520.0000	1155535.0000	541057.4000	368279.55320	5
Residual	.00000	.00000	.00000	.00000	5
Std. Predicted Value	-.930	1.669	.000	1.000	5
Std. Residual	0

a. Dependent Variable: VAR00005

Napomena: Var 1 Broj zaposlenih, Var 2 Aktiva, Var 3 Kapital, Var 4 Prihodi i Var 5 Neto profit.

Između posmatranih varijabli umrena je korelacija. Visok je koeficijent determinacije. Linerana regresiona jednačina glasi:

$$Y = 814461.161 - 677.842X_1 - .156X_2 + .101X_3 + .157X_4$$

Na bazi nje mogu se vršiti projekcije.

U 2010. najveći neto profit je ostavilo preduzeće Bambi. Sva su posmatrana preduzeća poslovala sa pozitivnim finansijskim rezultataima. Bolja kontrola posmatranih faktora (broj zaposlenih, aktiva, kapital, prodaja i profit) omogućuje ostvarenje ciljnih performansi.

Performansna analiza za 2015

Pomoću (prediktorskih varijabli) regresione analize istražićemo uticaj pojedinih faktora na neto profit posmatranih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Regresina linerana jednačina se definiše kao:

$$Y = a + b \cdot X$$

Gde je:

Y = zavisna varijabla,

X = nezavisna varijabla,

a b = koeficijenti.

U konkretnom slučaju možemo definisati regresionu linearnu jednačinu na sledeći način:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + e$$

Gde je:

Y = neto profit,

a b_1 b_2 b_3 b_4 = koeficijenti,

X_1 = broj zaposlenih,

X_2 = aktiva,

X_3 = kapital,

X_4 = prihodi,

e = slučajna greška.

Za potrebe performansne analize za 2015. niže su prikazani relevantni podaci.

Tabela 7. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2015.

Kompanija	Broj zaposlenih	Aktiva	Kapital	Prihodi	Neto profit
Bambi	902	11137172	8460261	8216887	1336941
Dijamat	731	23156969	11209321	13795341	-310750
Frikom	960	16140670	8063761	12023036	1461940
Implek	940	30012293	12098769	24758079	129448

Takovo	338	5225425	4762592	2962988	158142
--------	-----	---------	---------	---------	--------

Izvor: Agencija za privredne registre republike Srbije

Tabela 8. Rezultati statističke anize za 2015.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
VAR00001	5	338.00	960.00	774.2000	260.03884
VAR00002	5	5225425.00	30012293.00	17134505.8000	9758193.91600
VAR00003	5	4762592.00	12098769.00	8918940.8000	2897158.25600
VAR00004	5	2962988.00	24758079.00	12351266.2000	8083238.05600
VAR00005	5	-310750.00	1461940.00	555144.2000	794053.78070
Valid N (listwise)	5				

Correlations						
		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005
VAR00001	Pearson Correlation	1	.603	.672	.654	.494
	Sig. (2-tailed)		.282	.214	.231	.397
	N	5	5	5	5	5
VAR00002	Pearson Correlation	.603	1	.954*	.968**	-.373
	Sig. (2-tailed)	.282		.012	.007	.536
	N	5	5	5	5	5
VAR00003	Pearson Correlation	.672	.954*	1	.896*	-.307
	Sig. (2-tailed)	.214	.012		.039	.616
	N	5	5	5	5	5
VAR00004	Pearson Correlation	.654	.968**	.896*	1	-.247
	Sig. (2-tailed)	.231	.007	.039		.689
	N	5	5	5	5	5
VAR00005	Pearson Correlation	.494	-.373	-.307	-.247	1
	Sig. (2-tailed)	.397	.536	.616	.689	
	N	5	5	5	5	5
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	1.000 ^a	1.000	.	.	1.000	.	4	0	.	2.098
a. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00003, VAR00002										
b. Dependent Variable: VAR00005										

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2522085626000.000	4	630521406600.000	.	. ^b
	Residual	.000	0	.		
	Total	2522085626000.000	4			
a. Dependent Variable: VAR00005						
b. Predictors: (Constant), VAR00004, VAR00001, VAR00003, VAR00002						

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	37575.693	.000		.	.			
	VAR00001	3746.637	.000	1.227	.	.	.494	1.000	.731
	VAR00002	-.044	.000	-.537	.	.	-.373	-1.000	-.070
	VAR00003	-.200	.000	-.731	.	.	-.307	-1.000	-.164
	VAR00004	.012	.000	.125	.	.	-.247	1.000	.024
a. Dependent Variable: VAR00005									

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	-310750.0000	1461940.0000	555144.2000	794053.78070	5
Residual	.00000	.00000	.00000	.00000	5
Std. Predicted Value	-1.090	1.142	.000	1.000	5
Std. Residual	0
a. Dependent Variable: VAR00005					

Napomena: Var 1 Broj zaposlenih, Var 2 Aktiva, Var 3 Kapital, Var 4 Prihodi i Var 5 Neto profit.

Između posmatranih varijabli umerena je korelacija. Visok je koeficijent determinacije.

Linerana regresiona jednačina glasi:

$$Y = 37575.693 + 3746.637X_1 - 0.044X_2 - 200X_3 + 0.12X_4$$

Na bazi nje mogu se vršiti projekcije.

U 2015. godini, preduzeće Takovo je ostvarilo najveći neto profit. Preduzeće Dijamant je poslovalo sa gubitkom. Znači, trebalo je efikasnije upravljati profitom u preduzeću Takovo u funkciji ostvarenja ciljnih performansi.

Performansna analiza za 2019

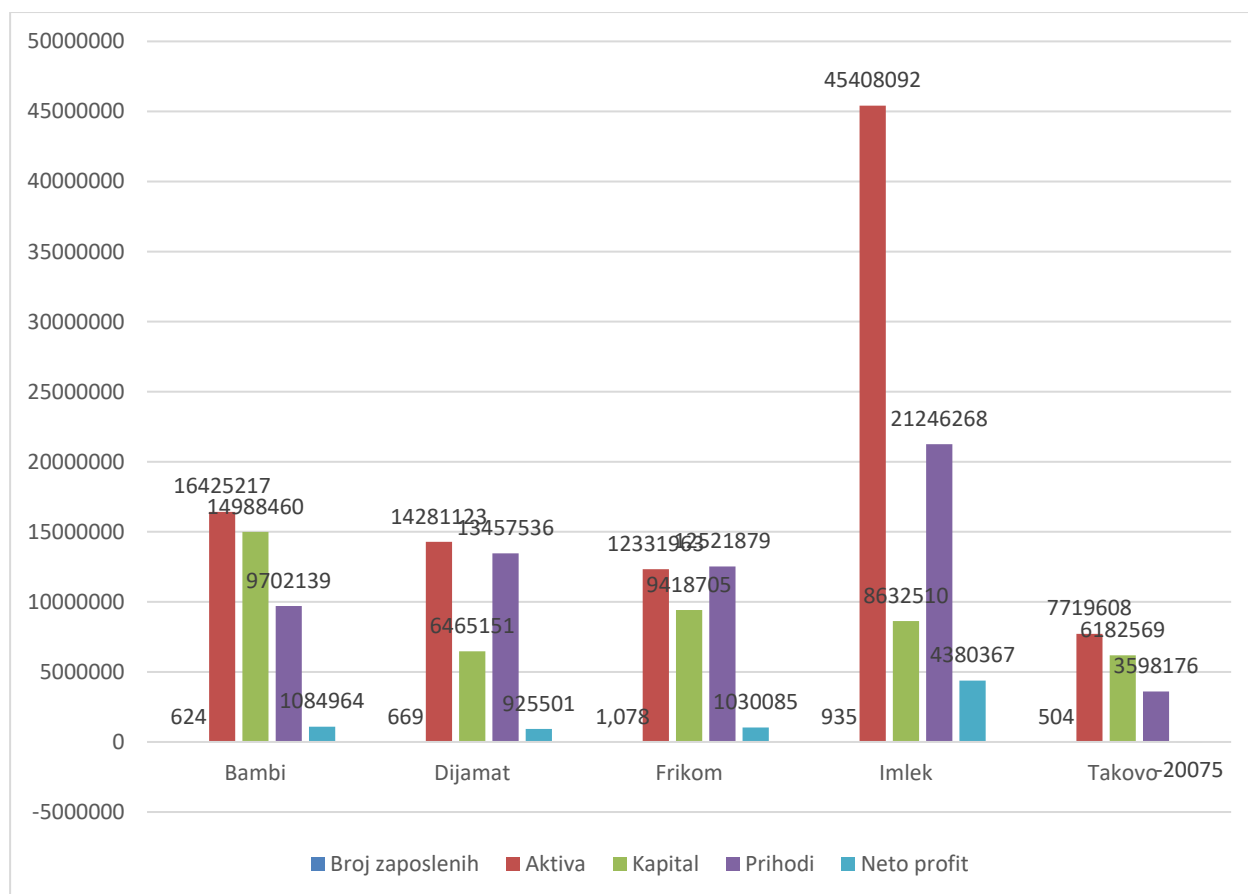
U cilju što kompleksnije obrade tretiranog problema urađena je detaljnije statistička analiza faktora performansi posmatranih privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji za 2019.

U nastavku u Tabeli 9, i na Slici 1. su prikazani inicijalni podaci za anлізу faktora efikasnosti privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji za 2019.

Tabela 9. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2019.

Kompanija	Broj zaposlenih	Aktiva	Kapital	Prihodi	Neto profit
Bambi	624	16425217	14988460	9702139	1084964
Dijamat	669	14281123	6465151	13457536	925501
Frikom	1,078	12331963	9418705	12521879	1030085
Imlek	935	45408092	8632510	21246268	4380367
Takovo	504	7719608	6182569	3598176	-20075

Izvor: Agencija za privredne registre republike Srbije

Slika 1. Performanse kompanija privatizovanih iz sektora prehrambene industrije u Srbiji

U Tabeli 10. je prikazana deskriptivna statistika inicijalnih podataka za analizu faktora efikasnosti privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji za 2019.

Tabela 10. Deskriptivna statistika za 2019.

Statistics						
		1 Broj zaposlenih	2 Aktiva	3 Kapital	4 Prihodi	5 Neto profit
N	Valid	5	5	5	5	5
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		762.0000	19233200.6000	9137479.0000	12105199.6000	1480168.4000
Median		669.0000	14281123.0000	8632510.0000	12521879.0000	1030085.0000
Std. Deviation		236.66538	14981010.3100 0	3551087.52600	6397376.76200	1682876.97800
Minimum		504.00	7719608.00	6182569.00	3598176.00	-20075.00
Maximum		1078.00	45408092.00	14988460.00	21246268.00	4380367.00

U analizi, primenjena je deskriptivna statistika sa ciljem da se prikaže ostvareni neto profit, kao jedan od najznačajnijih pokazatelja uspešnosti poslovanja posmatranih privatizovanih kompanija. Analiza je pokazala da je kompanija Imlek ostvarila neto profit iznad proseka. Drugim rečima, pored uspešnog procesa privatizacije neophodno je efikasnije upravljanje profitom, a sve u cilju ostvarenja što veće efikasnosti, a samim tim i profitabilnosti.

U **Tabeli 11.** je prikazana korelaciona analiza inicijalnih podataka za anлізу faktora efikasnosti privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji za 2019.

Tabela 11. Korelacija

Correlations						
		1	2	3	4	5
1 Broj zaposlenih	Pearson Correlation	1	.435	.061	.679	.535
	Sig. (2-tailed)		.464	.922	.207	.353
	N	5	5	5	5	5
2 Aktiva	Pearson Correlation	.435	1	.074	.872	.993**
	Sig. (2-tailed)	.464		.906	.054	.001
	N	5	5	5	5	5
3 Kapital	Pearson Correlation	.061	.074	1	.033	.084
	Sig. (2-tailed)	.922	.906		.958	.893
	N	5	5	5	5	5

4 Prihodi	Pearson Correlation	.679	.872	.033	1	.912*
	Sig. (2-tailed)	.207	.054	.958		.031
	N	5	5	5	5	5
5 Neto profit	Pearson Correlation	.535	.993**	.084	.912*	1
	Sig. (2-tailed)	.353	.001	.893	.031	
	N	5	5	5	5	5
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						

Korelacionom analizom je utvđeno da postoji statistički značajna veza, odnosno jaka korelaciona veza između, neto profita, aktive i kapitala. Ostale posmatrane varijable, (zaposleni) nisu korelirane u modelu privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Imajući u vidu ovako dobijene rezultate, ukazuje se potreba za što efikasnijim upravljanjem ljudskim resursima (trening, fleksibilno zapošljavanje, napredovanje u karijeri, nagrađivanje), i kapitalom u cilju ostvarenja ciljnog profita.

Pomoću (prediktorskih varijabli) regresione analize istražićemo uticaj pojedinih faktora na neto profit posmatranih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Regresina linerana jednačina se definiše kao:

$$Y = a + b \cdot X$$

Gde je:

Y = zavisna varijabla,

X = nezavisna varijabla,

a b =koeficijenti.

U konkretnom slučaju možemo definisati regresionu linearnu jednačinu na sledeći način:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X + b_3X_3 + b_4X_4 + e$$

Gde je:

Y = neto profit,

a b₁ b₂ b₃ b₄ = koeficijenti,

X₁ = broj zaposlenih,

X₂ = aktiva,

X₃ = kapital,

X₄ = prihodi,

e = slučajna greška.

U Tabeli 12. je prikazan sumarni model.

Tabela 12. Sumarni model

Summary model										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	1.000 ^a	1.000	.	.	1.000	.	4	0	.	.526
a. Predictors: (Constant), 4 Prihodi, 3 Kapital, 1 Broj zaposleni, 2 Aktiva										
b. Dependent Variable: 5 Neto profit										

Koeficijent determinacije, pokazuje koliki je deo varijanse jedne promenljive prouzrokovan (objašnjen) varijansom druge.

Naša analiza je pokazala da je visok koeficijent determinacije (R = 1.000) između posmatranih varijabli (kao faktori neto profita).

U Tabeli 13. je prikazana Anova.

Tabela 13. Anova

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11328299690000	4	2832074922000.	.	. ^b
		.000		000		
	Residual	.000	0	.		
	Total	11328299690000	4			
		.000				
a. Dependent Variable: 5 Neto profit						
b. Predictors: (Constant), 4 Prihodi, 3 Kapital, 1 Broj zaposlenih, 2 Aktiva						

Analiza varijanse (Anova), kao i Model Summary, pokazuje visoku korelaciju ($F = .00$ Sig $.00$) između posmatranih varijabli, kao faktora efikasnosti posmatranih privatizovanih kompanija u Srbiji. Pokazatelji su statistički značajni.

U Tabeli 14. su prikazani regresioni koeficijenti.

Tabela 14. Regresioni koeficijenti

Coefficients ^a													
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-125466.9232	.000		.	.	-125466.9232	-125466.9232					
	1 Broj zaposlenih	736.814	.000	.104	.	.	736.814	736.814	.535	1.000	.068	.430	2.327
	2 Aktiva	.100	.000	.892	.	.	.100	.100	.993	1.000	.388	.190	5.270

3	.005	.000	.010	.	.	.005	.005	.084	1.00	.010	.980	1.02
Kapital									0			1
4	.017	.000	.064	.	.	.017	.017	.912	1.00	.023	.126	7.91
Prihodi									0			4
a. Dependent Variable: 5 Neto profit												

Takođe, tabela regresionih koeficijenata je pokazala da je značajan uticaj svih posmatranih faktora na profit privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

Regresiona jednačina može se u konkretnom slučaju prikazati kao model, pomoću koga se može vršiti projekcija profita analiziranih privatizovanih kompanija iz sektora prehrambene industrije u Srbiji.

$$Y = 1254669.232 + 736.814X_1 + .100X_2 + .005X_3 + .017X_4$$

Na bazi prikazanih raspoloživih empirijskih podataka i sprovedene statističke analize za pet privatizovana preduzeća iz prehrambene industrije u Srbiji treba istaći da je snažan uticaj privatizacije. Iz razloga što se radi o specifičnoj prirodi prehrambene industrije. Neka preduzeća su i pre i posle privataizacije poslovala sa dobitkom i gubitkom. Tako na primer preduzeće Takovo je poslovalo u 2000. sa gubitkom, 2005. sa gubitkom, 2010. sa dobitkom, 2015. sa dobitkom i u 2019. sa gubitkom. Na performanse preduzeća iz prehrambene industrije utiče, ne samo privatizacija, već i drugi kontrolisani i nekontrolisani faktori.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Na temelju određene naučno zasnovane metodologije doktorske teze – teme, naučne problematike, naučnog i praktičnog cilja, hipoteza i primenjenih naučnoistraživačkih metoda, sprovedeno je teorijsko i praktično istraživanje sa naknadnim zaključcima, kao i preporukama za dalji rad. Postupanje privrednih subjekata, mogući načini rešavanja problema, posebno intelektualnih, i podsticanje daljih istraživanja ovog još uvek aktuelnog pitanja. Bilo da je u pitanju privatizacija, industrija, ekonomski razvoj ili evropski integracioni procesi Srbije, nameće se zaključak da je potrebno sve stvari sagledati u multidisciplinarnom i široko proučavanom kontekstu i samo na taj način preduzeti strateške korake koji će Srbiju izvući iz stagnacije, i recesivnih okvira.

Na početku ćemo se najpre okrenuti istraživanju, njenom okviru hipoteza i izvesti zaključke o dokazivanju istih da bismo u nastavku predstavili kompleksnost problematike kojom smo se bavili u ovom istraživanju, ključne premise istraživanja, generalizovane konstatacije i konkretne preporuke.

Objašnjenje rezultata prikazanih u naučno-istraživačkom radu, utemeljeno je na implementaciji naučnih metoda, pre svega deskriptivnoj metodi i desk istraživanju koji posmatraju i opisuju procese tranzicije i pripadajućeg segmenta privatizacije preduzeća, dakle svojinske i vlasničke transformacije, njihove domete i efekte na privredu u celini. Postavljajući proces privatizacije u širi makroekonomski kontekst u kome se javljaju oprečni stavovi, kontroverze i kritike te na taj način rasvetljavaju kompleksnost navedenih procesa pogotovo iz perspektive momenta u kome se piše doktorska disertacija. Momenat koji se u institucionalnim krugovima označava kao završan period privatizacije u našoj zemlji, iako proces nije u potpunosti završen, a nije ni zabeležen zaključak sveobuhvatnih efekata iste. Neposredno godine 2014e, nakon stupanja na snagu “novog” Zakona o Privatizaciji, sa primarnim razlogom da se okonča postupak privatizacije pređašnjih faza, i to za oko pet stotina preduzeća u što urgentnijem roku, do kraja 2015. godine. Spram ovakvih zakonodavnih okvira i institucionalne rešenosti do dana današnjeg, nije sproveden u celosti proces privatizacije, a o tome govore podaci da je u postupku privatizacije danas 60 subjekata.

Zbog radi što boljeg sagledavanja nezavršenih procesa analiza je obuhvatila istorijski period poslednje tri dekade kroz uvodno definisanje procesa tranzicije, neodvojive platforme svojinske transformacije i privatizacije. Neizostavani delovi kao platforme za empirijska

istraživanja u radu bile su determinante same privatizacije, ciljevi, postupci, modeli i pregledi privatizacije zemalja Centralne i Istočne Evrope i bivših jugoslovenskih republika. Ovaj deo je obuhvatio sistematičnu analizu različitih naučno-istraživačkih stavova autora i publikacija koji su bili (i danas su) veliki doprinos ovoj oblasti, a njih je preko 30 sadržano u ovom delu rada.

U četvrtom poglavlju dat je pregled i kvalitativna analiza reformskih procesa u zemljama u razvoju u kontekstu dinamike i regulatornih okvira privatizacije koja je sledila. Predstavljena je analiza zakona o privatizaciji i njegovim dometima, efektima i posledicama, zatim i prikaz najkarakterističnijih slučajeva kršenja postupka privatizacije, takođe i analiza zakona o nezakonitom sprovođenju privatizacije, analiza različitih modaliteta zloupotrebe diskrecionih ovlašćenja. Posebno je dat osvrt kroz analizu privatizacije i raspolaganje poloprivrednim zemljištem u javnoj svojini Republike Srbije, kao i prikaz slučajeva sporova pred Međunarodnim arbitražnim sudom. Pregled faza kroz koje je tretman vlasništva prolazio, ukazuje na kompleksnost pravno-ekonomskih odnosa i političkih aspekata u Srbiji, koji su nužno opredeljivali tok, dinamiku i krajnje ishode privatizacije i suštinski su se odnosili na transformacioni put socijalnoplanske privrede u efikasno tržišno privređivanje. Analizirani najkarakterističniji slučajevi kršenja zakona u postupku privatizacije pokazuju da je kroz značajan broj izveštaja i analiza ustanovljeno postojanje prostora za koruptivno delovanje. Oni su evidentirali da su mnogi postupci privatizacije prekršili primarna načela Zakona o privatizaciji.

Usledili su zatim metodi analize sadržaja, u cilju sinteze svih postojećih stanja i refleksija procesa tranzicije na privredni ambijent u zemljama u tranziciji sa glavnim fokusom na Srbiju. Određeni deo objašnjenja u radu zasnovan je na analizi literature i ekonomske prakse u zemljama Evrope, bivšim YU republikama i Srbiji te na osnovu statističkih metoda i to korelacije, regresije i ekstrapolacije trenda čime se navedeni procesi najadekvatnije mogu proceniti. Analiza rezultata je pokazala aktuelno stanje prehrambene industrije EU, ex Yu i Srbije kroz uporednu kvantitativnu i kvalitativnu analizu perioda 2010-2017(18), koja je bila dostupna. Kvalitativna analiza koja je predhodila statističkoj analizi kroz analizu stanja ekonomskog aspekta, a uobličila je poziciju prehrambene industrije u Srbiji, i predstavila dosadašnji institucionalno pravni okvir ove bitne industrije, i aspektovala razvojne buduće tendencije i preporuke, kroz dopunu empiriskoj analizi. Aktuelno stanje uporednih regija (Srbije, EU, i ex YU) putem kvantitativne empirijske analize prehrambene industrije u periodu 2010-2017(18), predstavljeno je kroz komparativnu analizu i analizu trenda u radu (kroz 43

grafikona kalkulacije autora). Analiziran je output, dodata vrednost, zaposlenost, investicije, udeo prehrambenih preduzeća u industrijskom sektoru itd.

Opšti stručni i naučni doprinos doktorske disertacije u proučavanju procesa privatizacije, sa posebnim fokusom kroz disertaciju na prehrambenu industriju, u Srbiji u istorijskom kontekstu i najaktuelnijem periodu privatizacija do zatvaranja Agencije za privatizaciju (2016. godine) ogleda se u kvantitativnoj i kvalitativnoj oceni doprinosa privatizacije ukupnom ekonomskom i privrednom ambijentu, te mestu na lestvici razvoja ekonomije Srbije u evrointegracionim procesima i mestu na geofinansijskoj karti sveta, prvenstveno misleći na priliv stranog kapitala i finansijalizaciju.

U tom smislu, evidentno je prepoznavanje značaja prehrambene industrije Srbije što je zabeleženo kroz peto poglavlje ove disertacije i ide u prilog postavljenim tezama. Procesi pristupanja Srbije u EU, postakli su pravno-ekonomske pomake, može se reći kopiranja Zapada u službi legitimizacije. Tako su korišćeni različiti modeli, metodi i pristupi privatizacije, zakonska rešenja, usklađivane su strategije razvoja kako privrede, tako i prehrambene industrije. Iz napred navedenog ističe se da je proces privatizacije bio više proceduralan i formalan, a mnogo manje suštinski što je zabeleženo kroz celokupno istraživanje.

Na kraju rada metodi studije slučaja na konkretnim primerima privatizovanih prehrambenih preduzeća poslužili su poentiranju značajnosti privatnog vlasništva u ovoj grani industrije od kojih privredni razvoj Republike Srbije ima značajne efekte na polju konkurentnosti i održivosti. Dopuna istraživanja i poentiranja ovih konstatacija data je poslednjim poglavljem na bazi prikazanih rezultata kroz studioznu analizu, privatizovanih reprezentativnih subjekata prehrambene industrije. Statističkim metodama prikazanim na grafikonima (44-191), koji su rezultat kalkulacije autora disertacije, prikazani su pokazatelji uspešnosti kroz strukturu imovine, dugoročne i kratkoročne obaveze, poslovne prihode i rashode, obaveze, stalnu i obrtnu imovinu, ROE, ROA itd., za period 2000-2019 u kom su izvršene privatizacije subjekata. Rezultati analize su produbljeni i kroz regresioni model koji se odnosi na isti period obuhvata, izloženo u poglavlju analiza faktora efiksnosti privatizovanih preduzeća prehrambene industrije. Prikaz je dat kroz 14 tabela korišćenjenem izdvojenih inicijalnih podataka broja zaposlenih, aktive, kapitala, prihoda i neto profita.

Iz svega predhodno navedenog slede i postavljene hipoteze istraživanja.

U našem istraživanju **delimično smo potvrdili početnu hipotezu H0: Privatizacija prehrambene industrije je imala uticaj na privredu i jačanje privatnog sektora u Srbiji;** kao misaonu pretpostavku o ishodu rešenja naučnog problema istraživanja da je privatizacija prehrambene industrije imala uticaj na privredu i jačanje privatnog sektora u Srbiji. Ovo potkrepljujemo činjenicom da smo do takvog naučnog saznanja došli analizirajući dostupnu literaturu sa dosta oprečnim stavovima i ekonomsku praksu sa dosta različitim iskustvima kroz više poglavlja u našem radu. Glavnu hipotezu smo i empirijski istraživali kroz statističko ispitivanje stanja u Evropi, ex YU republikama i Srbiji, što je predhodno navedeno kao i kako se do tih zaključaka došlo (poglavlje 5 i poglavlje 7). Tokom drugog talasa tranzicije ili privatizacije u Srbiji u periodu posmatranja između 2001. i 2008. godine zabeležena je prosečno godišnja stopa kretanja BDP-a od 5,5%, s tim da je povećanje industrijske proizvodnje iznosilo tek 1,9% od čega 0,8% preradivačke. Imajući na umu lošu početnu bazu industrije Srbije na startu ciklusa tranzicije možemo se pitati da li su bolje očekivani rezultati bili realni. Analizirajući navedene stavove eminentnih autora i analize ekonomske prakse odgovor je potvrđan, što kao što smo naveli ide u prilog **hipoteze H0.**

H1- Za uspešnu privatizaciju preduzeća prehrambene industrije neophodan je izbor odgovarajućeg modela privatizacije, transparentan i stabilan institucionalno zakonodavni okvir – za ovu pomoćnu hipotezu kažemo da smo **je potvrdno dokazali** analizirajući istorijski kontekst tranzicije i procesa privatizacije u Srbiji te kroz analizu dometa zakonskih i regulatornih okvira. Dato je dokazano u poglavlju 3 i 4, koje se ticalo šireg političkog, pravnog i institucionalnog konteksta privatizacije sa pregledom istorijskog ciklusa i sa kritičkim osvrtom problema i posledica tako postavljenog okvira. Evidentno je bila spremnost vlasti da se ova oblast uredi, iako je postojalo određenih ograničenja uz kojih slede preporuke u nastavku.

H2- Prehrambena industrija je privredna grana sa dugom tradicijom i velikim ekonomskim značajem za celokupnu privredu Srbije. Potvrđujemo istinitost hipoteze kroz širi istraživački okvir petog poglavlja. Potvrda hipoteze se nameće kao istinita iz segmenata analize zakonskih regulativa, dakle iz analize svojinskih odnosa, industrijskih politika, politika razvoja industrije, i statističkih analiza - komparativne analize i analize trenda na osnovu outputa, dodate vrednosti, zaposlenosti, investicija, udela prehrambenih preduzeća u industrijskom sektoru itd., koji egzistiraju kao izazov dugi niz godina i decenija, a obzirom na rezultate istraživanja drugih autora o niskom stepenu iskorišćenosti kapaciteta i neočekivanih odličnih rezultata recimo samo u 2002oj godini u odnosu na neke osadmdesete ili rane

devedesete kada preradjivačka industrija u našim statistikama dostiže svoj maksimum. Ova hipoteza je dokazana kroz poglavlje 5.

H3- Privatizovana preduzeća u prehrambenoj industriji u Srbiji doprinela su rastu konkurentnosti, većoj produktivnosti i smanjenju troškova rada. Potvrđujemo tačnost hipoteze kroz odabrane studije slučaja na konkretnim privatizovanim preduzećima koja formulisanjem konkurentnih strategija rasta i razvoja, inovativnosti i ulaganju u istraživanje i razvoj postižu izvanredne rezultate na polju konkurentnosti, veće produktivnosti i smanjenju troškova rada. Kao dokaz tvrdnji su istraživanja, analize i kalkulacije detaljno predstavljena u sedmom poglavlju kroz analizu efekata prehrambene industrije u Srbiji.

Naredni izneti stavovi u okviru zaključnih razmatranja stavljamo i u istorijski i u aktuelni makroekonomski moment, jer tema doktorske disertacije kao što smo više puta napomenuli pripada teorijskoj ekonomiji, teoriji privrednog razvoja i makroekonomiji te u tom smislu da bi analiza imala naučni legitimitet i zasnovanost te da imamo pun kredibilitet za donošenje seta preporuka, oslanjamo se na tekst koji sledi.

Dakle za kraj našeg istraživanja ostavili smo mesta i za rekapitulaciju šire teorijske i praktične platforme. U tom smislu kažemo da napuštanjem socijalističkog uređenja sve države Centralne i Istočne Evrope išle su pravcem ka izgradnji tržišne ekonomije. Pređene decenije u službi razvoja makroekonomskog upravljanja obelodanile su mnoge neprecipijelnosti izgradnje privrednog ambijenta u deregulaciji i privatizaciji bez opšteg i krucijalnog rešenja za osnaženje konkurentnosti na globalnom planu.

Može se konstatovati da su mnoge a sa njima i Srbija sledile nametnute programe razvoja koji nisu implicirali uspehu. Politička lutanja i razmirice, ogromno “socijalističko nasleđe” u privrednim aktivnostima pa i mentalitetu radno sposobnih ljudi ostavile su dubok trag na ekonomsku situaciju navedenih ekonomija. Najviše posledica može se kvantifikovati na polju industrije, kao okosnice privrednog razvoja u Srbiji.

Osamdesetih godina, ako pođemo od činjenice koju smo naveli u dokazivanju hipoteza u gornjem delu teksta zaključnih razmatranja i da je industrijska proizvodnja krajem osamdesetih dosegla svoj maksimum uz puniju iskorišćenost kapaciteta konstatujemo da je tada u makroekonomsku regulaciju već uključeno upravljanje industrijskim razvojem, koje je

impliciralo relativno redefinisano politiku industrije (sa akcentom inovativne delatnosti privrede u smeru strukturnog prilagođavanja).

Invoirana delovanja zemlje u prezentaciji razvoja industrije podrazumevala je integrisani sistem planskog razvitka inovativne preduzetničke, marketinške i organizacione etape u razvojnom konceptu baziranom na rastu sektora industrije i njenih preduzeća.

Međutim obzirom na našu analizu dometa i kvantitativno-kvalitativnog domašaja tranzicije, nepopularne socijalističke privrede i samoupravljanja, političke infrastrukre i zakonskih okvira, nije začuđujuće stanje koje je ipak “čekalo” nove smernice, svež kapital i razvoj.

Zato je zagovaran konceptualno već viđen scenario privrednog razvoja, ali je verovatno zbog političke oligarhije ondašnjeg vremena i obzirom na trenutno stanje, nama kao put u novo globalno i konkurentno okruženje putem procesa koji se zove tranzicija, servirano rešenje koje smo već poznavali, ali je bilo domaće, bez mogućnosti primene i konstitutivno neodgovarajuće da takvo i ostane u novom svetskom poretku neoliberalnog karaktera.

Jedan od temeljnih problema gde se u većoj ili manjoj meri sapliću zemlje Zapadnog Balkana jeste u restrukturiranju subjekata. Koren toga je očiglednost činjenice da privatizacija ni jedne od naših zemalja nije u celini izvršena. Pored toga što je kod određenog broja zemalja “mala privatizacija” okončana, i dalje u svakoj od tih još uvek poživaju subjekti-velike kompanije, one koje država još uvek potpomaže (zavisnici državne pomoći).

U tom kontekstu uvode se stroga budžetska ograničenja i zaustavlja se privatizacija ovih preduzeća kao primaran korak ka dinamičnijem strukturnom restrukturiranju privrede. Na taj način se naglašava važnost korporativnog restrukturiranja za uspešnije transformisanje realne ekonomije. Svi privatizacioni programi su osuđeni na propast bez uspostavljanja strogog budžetskog ograničenja, poboljšanja korporativnog upravljanja, nametanja discipline nad finansijama, optimizacije broja zaposlenih i racionalne upotrebe svih sredstava.

Model konkurentnosti koji inklinira evrointegracionim tendencijama nacionalne privrede, a sa time u vezi i stvaranju uslova moderne i efikasno tržišno orijentisane privrede sadrži okončanje procesa privatizacije preduzeća koja još to nisu, da se orijentiše proizvodnji proizvoda i usluga koje imaju visoku dodatnu vrednost, stabilizuje makroekonomski i politički ambijent, progresivnije i odlučnije deluje u implementaciji i kontroli implementacije donetih i

usvojenih strategija razvoja, vodi računa o resursima, prirodnoj i životnoj sredini kao i o svim relevantnim indikatorima ekonomskog, socijalnog i finansijskog stanja te i o strategijama upravljanja resursima uopšte, čime bi ubrzala i okončala svoje evrointegracione tendencije.

Industrijski sektor uopšte i njemu pripadajući segment prehrambene i prerađivačke industrije uopšte po analizama u ovoj doktorskoj disertaciji, a i po analizama i uvidima u strategije i javne politke (koje se odnose na narednih deset godina) predstavlja popriličan fokus sveukupne ekonomske politke Srbije, i okosnicu privrednog razvoja. Respektujući identifikovane kapacitete u pogledu resursa, znanja, i globalne otvorenosti privrede Srbije može se konstatovati da je ovaj segment privrede budućnost i platforma razvoja, novih zapošljavanja, uključivanja u svetske tokove razmene i pozicioniranje Srbije na svetskom tržištu.

Preporuke koji bi na ovom mestu istakli su da je potrebno dinamičnije upravljati svim korporativnim i individualnim inicijativama na polju razvoja industrije i prehrambene industrije, izdvajati sredstva na polju istraživanja, a i razvoja u tom segmentu i pospešivati inovacije. Evidentano je pobošanje investicione klime. Ona jeste u određenoj meri povećala tehnološku inkluziju i inovativnost. Pored toga preporuka je da ulaganja budu više usmerena sa ciljem očuvanja komparativnih prednosti, koje leže u poljoprivredno-prehrambenom sektoru sa fokusom na većoj konkurentnosti, većoj tehnološkoj intezivnosti, diverzifikaciji proizvoda i izvoza itd., prateći principe “modernih ekonomija” kroz sistem održivog razvoja i konkurentskih tržišnih principa. Zabeležo je i da je potrebno pojačati kapacitete privatnih (domaćih) investicija. Klustersko vođenje preduzetnika na ovom polju dalo bi značajan prostor za veću proizvodnu inkluziju.

Za dalje pravce istraživanja predlaže se nastavak istraživačkog postupka na daljem identifikovanju problema, mogućnosti i perspektiva politika koje se trenutno koriste u našoj zemlji, kako bi se na bazi rezultata, efikasnije smanjio stepen neiskorišćenosti kapaciteta i postigle minimalizacije ili eliminacije grešaka na putu ka punoj tržišnoj ekonomiji, okončanju procesa tranzicije i privatizacije, poštujući prepoznate kapacitete institucija i menadžmenta. Zaključeno je da su odedene politike i zakonska rešenja dovela do napredka na ovim poljima, ističe se da pojedina nisu bila pravovremena, da su donošena po ubrzanim procedurama, u tom smislu se predlaže sistematičnije i pravovremeno donošenje zakonskih okvira za ubuduće. Takođe predlog je sadržan u potrebi za većom transparentnošću zakonskih odredbi, potpunijom primeni i obuhvatu, boljem sistemu kontrole i nadzora primene, adresirajući navedeno na sve učesnike.

Dalje, koheziono povezivanje i usmeravanje delovanja svih segmenata makroekonomske politike uopšte, ponuda novca i poreski stimulansi su takođe preporuka i zaključak ove doktorske disertacije.

LITERATURA

1. Aussenegg, W., Jelic, R. (2007) *The operating performance of newly privatised firms in Central European transition economies*, European Financial Management, 13(5), pp. 853-879.
2. Arsić, M. (2012) „Reforme državnih i društvenih preduzeća“, *Kvartalni monitor*, br. 18, Beograd, str. 18-29.
3. Babić, B. (1995) „Zemlje Istoka: privredni oporavak kroz obnovu međusobne saradnje“, u: B. Ilić, *Aktuelna pitanja savremene političke ekonomije*, Savremena administracija, Beograd.
4. Bajec, J., Joksimović, Lj. (2010) *Savremeni privredni sistemi*, Beograd: Ekonomski fakultet Beograd.
5. Bandelj, N. (2008) *From Communists to Foreign Capitalists: The Social Foundations of Foreign Direct Investment in Postsocialist Europe*, NJ: Princeton University Press.
6. Bachiller, P. (2017) *A meta-analysis of the impact of privatization on firm performance*, Management decisions, Vol. 55, No. 1, pp. 178-202.
7. Begović, B. (et al.). (2008) *Greenfield foreign direct investments in Serbia*, Center for Liberal-Democratic Studies, Belgrade.
8. Begović, B., Živković, B., Mijatović, B. (2000), *Novi model privatizacije u Srbiji*, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd.
9. Bennett, J., Estrin, S., Maw, J., Urga, G. (2007) *Methods of Privatization and Economic Growth in Transition Economies*, Economics of Transition, 15 (4), pp. 661–83.
10. Bogdanov, N. (2009) *Structural Changes of Agricultural Sector – experience after two years of transition*, Chapter in the Book: Agriculture and rural areas of Serbia - sensitive points of transition and the comparison with other countries, University of Belgrade, Faculty of Agriculture, Belgrade.
11. Bogojević, D. (2016) *Značaj multinacionalnih kompanija u procesu privatizacije preduzeća u Srbiji*, Doktorska disertacija, Univerzitet Džon Nezbit, Fakultet za menadžment Zaječar.
12. Boorsma, P. (1994) *Privatisation: Political and Economical Considerations*, Amsterdam: SISWO.

13. Bošković, G. (2011) *Nužnost izvozno orijentisane strategije reindustrijalizacije Srbije*, Ekonomske teme, Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Vol. 49, No. 2, str. 235-249.
14. Bošnjak, M. (2002) *Razvojni potencijali i ekonomske perspektive Srbije*, Filip Višnjić, Beograd.
15. Bošnjak, M. (2011) *Rezultati i izazovi ekonomskih reformi u Srbiji u tranzicionom periodu 2001-2008. Godine*, Belgrade: Ministry of Finance.
16. Botrić, V. (2010) *Foreign direct investment in the Western Balkans: privatization, institutional change, and banking sector dominance*, Economic annals, Faculty of Economics, Vol. 55, No. 187, pp. 7-30.
17. Bozyk, P. (2009) *Globalization and the Transformation of Foreign Economic Policy*, Ashgate, Hampshire, England.
18. Brada, J. C. (1996) Privatization is transition – Or isn't? *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 10, No. 2, pp. 69-80.
19. Brković, M. (2013) *Restruktuiranje bankarskog sektora i doprinos privrednom razvoju u tranzicionim uslovima*, Doktorska disertacija, Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Niš.
20. Brown, J. D., Earle, J.S., Gehlbach, S. (2013) *Privatization*, In Michael Alexeev and Shlomo Weber (Eds.), *The Oxford Handbook of the Russian Economy*, Oxford and New York: Oxford University Press, pp. 161-187.
21. Cerović, B. (2003) *Ekonomika tranzicije*, Ekonomski fakultet, Beograd.
22. Cerović, B. (2009) *Serbia in transition and crisis*, Transition in Serbia, NDEJ i Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu.
23. Cerović, B. (2012) *Tranzicija: Zamisli i ostvarenja*, Centar za izdavačku delatnost, Ekonomski fakultet, Beograd.
24. Cerović, B., (et al.). (2014) *Growth and industrial policy during transition*, Economics Annals, Vol. 59, No.201, pp. 7-34.
25. Chowdhury, F. L. (2006) *Corrupt bureaucracy and privatization of tax enforcement in Bangladesh*. Dhaka: Pathak Shamabesh.
26. Crnobrnja, M. (2011) *Ekonomija tranzicije*, Fakultet za ekonomiju, finansije i administraciju, Beograd.
27. Crnković, M., (et. al). (2010) *Privatizacija, državno vlasništvo i poslovni rezultat poduzeća*, Ekonomski fakultet, Osijek.
28. Cvetković, M. (2004) *Šta je urađeno do sada i šta nas očekuje*, Privatizacija dokle se stiglo i kuda dalje, Transparentnost Srbija, Beograd, str. 13-17.

29. Cvetković, M., Pankov, A., Popović, A. (2008) *Balkan Latecomer: The Case of Serbian Privatization*. Chapter 6 in: *Privatization in Transition Economies: The Ongoing Story*. Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol. 90, pp. 221-260.
30. Cvetković, M., Stojanović, M. (2015) *Položaj poljoprivrede Srbije u međunarodnim integracijama*, ERAZ konferencija 2015, Održivi ekonomski razvoj – savremeni i multidisciplinarni pristupi – Beograd, Zbornik radova, str. 429-435.
31. Čučković, N. (2012) „Siva ekonomija i proces privatizacije u Hrvatskoj“, *Financijska teorija i praksa*, 26(1), Zagreb, str. 245-271.
32. Dinan, D. (2005) *Sve bliža Unija (Uvod u evropsku integraciju)*, Službeni glasnik, Beograd.
33. Divjak, B., Martinović, A. (2009) *Privatizacija državnog kapitala u Bosni i Hercegovini*, Transparency International BiH, Sarajevo, Banja Luka.
34. Dondur, N., Radojević, S., Veljković, Z. (2007) *Efekti privatizacije i restrukturiranja u industrijskim preduzećima u Srbiji*, *Industrija*. No. 3, str. 13-25.
35. Drašković, B. (2010) *Kraj privatizacije i posledice po razvoj*, *Kraj privatizacije i posledice po razvoj i nezaposlenost u Srbiji*, Institut ekonomskih nauka, Beogradska bankarska akademija, Savez samostalnih sindikata, Beograd, str. 3-40.
36. Đorđević, M. i Lojanica, N. (2015) *Priključivanje EU i konkurentnost srpske privrede*, Zbornik radova: Ekonomsko-socijalni aspekti priključivanja Srbije Evropskoj uniji, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, str. 37-47.
37. Đukić, M., Bodroža, D. (2014) *Kakva industrijska politika vodi do rasta zasnovanog na izvozu? komparativna analiza industrijskog razvoja Republike Srbije i Republike Slovačke*, *Deindustrializacija u Srbiji mogućnosti revitalizacije industrijskog sektora*, Institut Ekonomskih nauka, str. 538-551.
38. Đukić, P. (2010) *Analiza modela privatizacije u Srbiji*, Zbornik radova: Kratak osvrt na strukturne indikatore poslovanja preduzeća u Srbiji od 2002. do 2007. godine sa posebnim fokusom na privatizovana preduzeća, Institut ekonomskih nauka, Beogradska bankarska akademija, Savez samostalnih sindikata Srbije, Beograd.
39. Đukić, P. (2010) *Završetak privatizacije - efekti na razvoj i zaposlenost*, Monografija: *Kraj privatizacije posledice na ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji*, Institut ekonomskih nauka, Beograd.
40. English, P., Luc, de Wulf, (2002) *Export Development Policies and Institutions*, objavljeno u Hoekman Bernard, Mattoo Aaditya, English Philip, urednici, „Development, Trade and the WTO“, World Bank, Washington.

41. Estrin, S., (et al.). (2009) *Effect of Privatization and Ownership in Transition Economies*, World Bank Policy Research Working Paper, No. 4811.
42. Estrin, S., Pelletier, A. (2018) *Privatization in Developing Countries: What Are the Lessons of Recent Experience?*, The World Bank Research Observer, Vol. 33, Issue 1, pp. 65–102.
43. Fedajev, A. (2015) *Unapređenje poslovnog okruženja u funkciji dinamiziranja privrednog razvoja zemalja u tranziciji*, Doktorska disertacija, Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevac.
44. Gajić, B., Mitorvić, Đ. (2002) Odnos vlasničke transformacije i restrukturiranja u zemljama u tranziciji, *Ekonomске teme*, br. 1-2, Ekonomski fakultet, Niš, str. 45-58.
45. Golubović, N. (2002) „Privatizacija i ekonomske performanse tranzicionih privreda-pouka za Srbiju“, *Ekonomске teme*, br. 1-2, Ekonomski fakultet, Niš, str. 71-82.
46. Golubović, N., Džunić, M. (2019) Institucionalne promene u zemljama centralne i istočne evrope iz perspektive institucionalnog izomorfizma, Monografija katedre za ekonomsku analizu Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Doprinos nauci prof. dr Božidara Cerovića.
47. Greenspan, A. (2008) *The Age of Turbulence*, Penguin Books, London.
48. Gruen, C., Klasen, S. (2012) *Has transition improved well-being?*, Economic Systems, vol. 36, pp.11–30.
49. Hadžić, M. (2018) *Bankarstvo*, Beograd: Univerzitet Singidunum.
50. Hardy, J. (1993) The role of the State and the market in restructuring Central and Eastern European Economies. EAPE, Barcelona.
51. Hartmann, P. (2009) *The Future of the euro as an international currency: a transactions perspective*, Center for European Policy Studies, CEPS Research Report, 2009., No.20, Brussels.
52. Iwasaki, I., Mizobata, S. (2017) Post-privatization ownership and firm performance: a large meta-analysis of the transition literature, *Annals of Public and Cooperative Economics*, Vol. 89, Issue 2, pp.263-322.
53. Jablanović, V. (2009) *Privatizacija kao generator egzogenih i endogenih ciklusa*, Zadužbina Andrejević, Beograd.
54. Jakopin, E. (2012) „Postkrizna realokacija faktora rasta“, *Ekonomski horizonti br. 14(2)*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, str. 18-32.
55. Jakopin, E. (2018) Economic Growth and Institutional Transition of the Republic of Serbia. *Economic Horizons*, 20(2), pp.95-108.

56. Jakšić, M., Prašcević, A. (2010) *Politička makroekonomija*, Beograd: CID, Ekonomski fakultet.
57. Jeffrey, D. Sachs. (2014) *The Age of Sustainable Development*, Columbia University Press
58. Jeremić, N., Lika, S. (2015) *Privatizacija preduzeća za telekomunikacije telekom Srbija a.d. Beograd u svetlu sumnje u efikasno korporativno upravljanje*, Paper presented at FINIZ 2015 - Contemporary Financial Management, pp.148-154.
59. Jovanić, D. (2013) *Neoliberalizam, tranzicija i kriza*, Beograd: Beogradska poslovna škola.
60. Jovanović Gavrilović, B. (2016) *Svetska ekonomska kriza i perspektive održivog razvoja*, *Ekonomski horizonti*, br. 2, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, str. 107-119.
61. Jovović, D. (2018) *Competitiveness of food manufacturing of republic of Serbia*, Vol. 65, No. 1, pp. 49-64.
62. Jovović, D., Stojadinović Jovanović, S., Dašić, B. (2014) *Agricultural trade and financing through FDI*, *Economics of Agriculture*, vol. 61, no. 2., pp. 455-469.
63. Jovović, M., Maksimović, M., Marčetić, D. (2015) *Efekti privatizacije u Srbiji*, *Bizinfo*, Vol. 6, br. 2, str. 31-49.
64. Kastratović, E. (2013) *Privatizacija i sport*, *Pravni život*, knj. 563, br. 9, str. 561-569.
65. Kecman Šušnjar, A. (2013) *Efekti privatizacije preduzeća od strateškog interesa u privredi Srbije*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
66. Kessler, Timothy, P. (1998) *Political Capital: Mexican Financial Policy under Salinas*, *World Politics*, 51 (1): 46.
67. Klein, L. R. (1995) „Šta mi ekonomisti znamo o tranziciji ka tržišnom sistemu“, *Transition Economics*, *The Case for Pragmatic Gradualism*, Moskva.
68. Kohler, H., Wes, M. (2014) *Implications of the euro for the integration process of the transition economies in central and Eastern Europe*, EBRD Working Paper, 2014., No.38.
69. Komazec, S. (2000) *Monetarni menadžment*, Ekonomski fakultet, Beograd
70. Komazec, S. (2004) *Neoliberalizam, privatizacija i finansijski kapital*, Čigoja, Beograd
71. Komazec, S. (2017) *Novi oblici eksploatacije radnika – država, rad, kapital*, Lično izdanje, Beograd.

72. Komazec, S. (2018) *Produbljanje i eksploatacija dužničke ekonomije*, Lično izdanje autora, Beograd
73. Komšić, J. (2013) *Principi Evropske unije*, Asocijacija multietničkih gradova jugoistočne Evrope, Beograd.
74. Kornai, J., Eric M., and Gerard, R. (2003) Understanding the soft budget constraint, In: *Journal of economic literature*, 41.4, pp. 1095–1136.
75. Kovačević, M. (2011) *Dimenzije i uzroci neuspešne tranzicije u zemljama Zapadnog Balkana*, Kontroverze ekonomskog razvoja u tranziciji – Srbija i Zapadni Balkan, Naučno društvo ekonomista Srbije, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd.
76. Kovačević, M., Bušatlija, M. (2009) *Neophodna reforma javnog sektora i njeni potencijalni efekti*, Tranzicija u Srbiji i globalna ekonomska kriza, Zbornik radova, Naučno društvo ekonomista, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd, str. 226-239.
77. Kragulj, D., i dr. (2016) *Ekonomija – osnovi mikroekonomske i makroekonomske analize*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd.
78. Kragulj, D., i dr. (2005) *Ekonomija uvod u ekonomsku analizu, mikroekonomija, makroekonomija*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd
79. Lakićević, M. (2011) *Lice i naličje privatizacije*, *Acta Economica*, god. 9, br. 15, pp. 51-77.
80. Laux, J.K. (2005) *The Return to Europe: The Future Political Economy of Eastern Europe*, in Stubbs, R. and Underhill, G.R.D. (eds) *Political Economy and the Changing Global Order*, Ontario: Oxford University Press, pp. 264-273.
81. Lazarević, M., Ozra, A., Đinđić, M., Lazarević, N., i Đurković, S. (2013) *Civilno društvo i građani u procesu eksterne revizije: Komparativna analiza međunarodne prakse sa preporukama za primenu u Srbiji*, Beograd: Centar za evropske politike.
82. Lieberman, I. W., Kessides, I. N., Gobbo, M. (2008) *An Overview of Privatization in Transition Economies*. Chapter 1 in: *Privatization in Transition Economies: The Ongoing Story*. *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, Vol. 90, pp. 14-24.
83. Lojpur, A. (2009) *Analiza efekata dosadašnje privatizacije u Crnoj Gori*, Ekonomski fakultet, Podgorica.
84. Lovre, I. (2015) *Analiza efikasnosti u javnom sektoru*, Doktorska disertacija, Univerzitet Edukons, Fakultet poslovne ekonomije Sremska kamenica, Sremska kamenica.

85. Lovre, I., Jotić, J. (2017) Komparativna analiza efikasnosti javnog sektora Republike Srbije i tranzicionih zemalja, *Poslovna ekonomija*, vol. 11, br. 2, str. 73-89.
86. Madžar, Lj. (2006) *U potrazi za modernom državom*, Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja, Beograd.
87. Madžar, Lj. (2014) *Sistemske korene korupcije — korupcija i njena percepcija: stvarnost naspram privida*, Škola biznisa, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Iss. 2, pp. 1-66.
88. Madžar, Lj., Popov, Z. (2001) *Makroekonomsko planiranje i tržišna privreda*, Savezni sekretarijat za razoj i nauku, Beograd.
89. Makojević, N., Veselinović, P., Fedajev, A. (2016) *Multi-Criteria Approach In Business Environment Ranking Case of New EU And Transition Countries*, Actual problems of Economics, National Academy of Management. No. 11., Kiev, pp. 53-68.
90. Maksimović, Lj. (2016) Mogućnosti podsticaja konkurentnosti nacionalne privrede, *Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Srbije*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac.
91. Manić, S. (2008) „Neki aspekti globalne dinamike u zemljama u tranziciji“, Zbornik radova: Inostrani kapital kao faktor razvoja zemalja u tranziciji, Ekonomski fakultet u Kragujevcu, Kragujevac, str. 150-163.
92. Marglin, S. A. i Schor, J. B. (2000) *The Golden Age of Capitalism*, Oxford: Clarendon Press.
93. Mager, F., Jesswein, T. (2009) *The fundamental performance of newly privatized firms: evidence from continental Europe*, Applied Economics Letters, 17(2), pp. 181- 186.
94. Marjanović, N. (2016) Savremeni problem finansiranja privrednog oporavka u zemljama u trnziciji, doktorska disertacija, Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka.
95. Marjanović, V. (2015) *Srukturane promene i strukturna transformacija u savremenoj razvojnoj ekonomiji*, Ekonomske teme, Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Vol. 53 (1), pp. 65-84.
96. Marković, D. (2008) „Ekonomija u državi između globalizacije i regionalizacije“, Zbornik radova: *Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja Jugoistočne Evrope*, Ekonomski fakultet u Nišu, Niš.
97. Matavulj, B. (2012) *Efekte privatizacije u Srbiji*, Zadužbina Andrejević, Beograd.
98. Matuszczak, A. (2015) Ocena prywatyzacji z różnych punktów widzenia na przykładzie Polski, *Współczesne Problemy Ekonomiczne* no 11, pp. 11-16.
99. Mijatović, B. (1993) *Privatizacija*, Beograd: Ekonomski institut.

100. Mijatović, B. (2012) *Srpske institucije i politike iz evropskog ugla*, Institucionalne reforme u 2011. godini, Centar za liberalno-demokratske studije, Beograd.
101. Miladinović, S. (2006) Ekonomsko-finansijski položaj subjekta nakon neuspešne privatizacije, *Ekonomski vidici*, vol. 11, br. 4, str. 703-719.
102. Miljovski, J. (2015) *Makedonski reformi nisu eksperiment*, Perspektivi, Skopje.
103. Milošević, M. (2017) *Privatizacija i priključenija, Prilozi za privrednu istoriju Jugoslavije i Srbije: Hiperinflacija i posthiperinflacija*, Centar za idavačku delatnost, Ekonomski fakultet u Beogradu, pp. 270-275.
104. Milovanović, G., Veselinović, P. (2009) *Globalizacija i tranzicija*, Ekonomski fakultet Kragujevac, Kragujevac.
105. Ministarstvo finansija Republike Srbije, (2017) *Bilten javnih finansija*, Ministarstvo finansija, Beograd.
106. Minstarstvo privrede Republike Srbije, (2017) Pregled aktuelnog stanja sa swot analizom za prehrambenu industriju u Srbiji, Beograd.
107. Mitrović, B. (2008) *Privatizacija i konkurentnost privrede na primeru Srbije*, Ekonomske teme, Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Vol. 46, no. 2, pp. 13-20.
108. Mizik, T. (2010) *The Diversity of Agriculture in Former Soviet and Western Balkan Countries*, Policy Studies on Rural Transition No. 2, FAO Regional office for Europe and Central Asia.
109. Milojević, I., Ignjatijević, S., Đorđević, D. (2014) *Ekonomske teorije održanja budžetskog deficita*, Ekonomija: teorija i praksa, Vol. 7, No. 2, pp. 47-60.
110. Nedkov, M. (2015) *Privatizacija vo Republika Makedonija*, Pravni fakultet, Skopje.
111. Nikolić, I. (2013) *Efekti privatizacije na performanske industrijskih preduzeća u Srbiji*, Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd.
112. Nikolić, I., Kovačević, M. (2014) *The impact of Privatisation – Empirical Analysis and Results in Serbian Industry*, Industrija, Vol.42, No.1, pp. 63-86.
113. Nikolić, I., Zubović, J. (2013) Structural changes in Serbian industry during transition, *Industrija*, Vol. 41, No. 2, pp. 67-79.
114. Nikolić, R., Fedajev, A., Stefanović, V., Ilić, S. (2017) *The Agriculture Sector in Western Balkans – Some Characteristics of Development*, *Economics of Agriculture*, 64 (1), pp. 275-293.
115. Nikolić, R., Fedajev, A., Svrkota, I. (2012) *Serbian Economy in Transition Period*, *Economics, Management Information Technology*, Vol. 1, No. 1, pp. 1-19.

116. North, D. C. (2003) *Institucije, institucionalna promjena i ekonomska uspješnost*, Zagreb: Masmedia.
117. Novaković, N. (2015) *Siva ekonomija, kriza i tranzicija u Srbiji*, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, XLV, br. 2, str. 259 -279.
118. Nuhanović, M. (2018) *Tranzicija agrarnog sektora i implikacije na njegov razvoj*, Doktorska disertacija, Univerzitet privredna akademija, Fimek, Novi Sad.
119. Obradović, M. (2017) *Hronika tranzicionog groblja: Privatizacija društvenog kapitala u Srbiji 1989-2012*, Nova srpska politička misao, Institut za noviju istoriju
120. Pantović, S. (2020) *Tranzicioni aspect privrednog razvoja Srbije – iskustva i perspektive*, doktorska disertacija, Univerzitet za poslovne studije, Banja Luka.
121. Paunović, B. (2009) *Privatizacija javnih preduzeća u Srbiji*, Doktorska disertacija, Univerzitet Singidunum, Beograd.
122. Pejanović, R. (2009) *Razvojni problemi poljoprivrede Republike Srbije, Agroekonomika*. Poljoprivredni fakultet, No. 41-42, pp. 5-24, Novi Sad.
123. Pejanović, R., Cvijanović, D., Njegovan, Z., Tica, N., Živković, D. (2009) *Problemi poljoprivrede Republike Srbije i mere za prevazilaženje krize*, *Ekonomika poljoprivrede*, Vol. 56, No. 2, pp. 221-230.
124. Petrović, P. (2011) „Privredni rast Srbije nakon krize: neto izvoz, konkurentnost i kontrola javne potrošnje“, *Ekonomika preduzeća*, br. 1-2., Beograd, str. 140-152.
125. Petrović-Ranđelović, M. (2015) „Uloga države u maksimiziranju potencijalnog razvojnog učinka stranih direktnih investicija na privredu zemlje domaćina“, u: Simpozijum o operacionim istraživanjima (XXXII), zbornik radova, Ekonomski fakultet - Centar za izdavačku delatnost, Beograd.
126. Petrović-Ranđelović, M., Aranđelović, Z. (2015) „Uticaj države na priliv i efikasnost stranih direktnih investicija“, *Ekonomika preduzeća*, vol. 59, br. 3-4, str. 156-164.
127. Popov, Đ. (2013) *Uticaj tranzicije na stanje privrede Srbije*, projekat: „Teorijski i praktični problemi stvaranja i primene prava (EU i Srbija)“, Pravni fakultet Novi Sad, pp. 25–45.
128. Popov, Đ. (2013) *The Impact of Transition on the State of the Serbian Economy*. *Proceedings of the Faculty of Law in Novi Sad*, 47(1), 28-37.
129. Popović, G. (2008) *Evropska unija – razvoj, organizacija, institucije*, Beseda, Banja Luka.
130. Porter, M. (2000) *Attitudes, values, and the microeconomics of prosperit*, *Culture Matters*, New York – Oxford: Basi.

131. Pradeep, M., Selowsky, M. i Zalduendo, J. (2009) *Turmoil at Twenty: Recession, Recovery and Reform in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*, Washington D. C.: World Bank.
132. Radosavljević, Ž. (2011) *Neophodnost napuštanja političke i prihvatanje ekonomske države*. Ekonomika, god. 57, br. 4, str. 37-58.
133. Radović-Stojanović J., Đerić, N. (2011) *Indeks industrijske proizvodnje - prva serija srpske ekonomske statistike*, Megatrend revija, Vol. 8, No. 1, pp. 201-227.
134. Radulović, B. (2014) *Privatizacija u Srbiji – odbrana modela i poslednji dani: Kako ste ga spravili, tako vam se vraća*, Biznis & finansije, br. 112/3.
135. Goel, R., Budak, J. (2006) *Privatization in transition economies: Privatization scale and country size*, *Economic systems*, Elsevier, Vol. 30, Issue 1, pp 98-110.
136. Redžepagić, D. (2016) Utjecaj vlasničke strukture na uspješnost poduzeća u tranzicijskim uvjetima - slučaj pretvorbe i privatizacije u Republici Hrvatskoj, Monografija, Ekonomski fakultet, Split.
137. Restuccia, D., Rogerson, R. (2008) "Policy distortions and aggregate productivity with heterogeneous establishments". In: *Review of Economic dynamics* 11.4, pp. 707–720.
138. Ristić, Ž., i Komazec, S. (2016) *Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja*, Etnostil, Beograd.
139. Ristić, K. (2018) *Ekonomska i finansijska politika Evropske unije*, Institut za finansije i makroekonomsku politiku, Beograd.
140. Ristić, Ž., i dr. (2000) *Globalni fiskalni menadžment*, Ekonomski fakultet, Beograd.
141. Ristić, Ž., i Komazec, S. (2012) *Globalni finansijski menadžment*, Etnostil, Beograd
142. Ristić, Ž., i Ristić, K. (2013) *Fiskalni menadžment i ekonomija javnog sektora*, Etnostil, Beograd.
143. Ristić, K. (2013) *Ekonomija Evropske unije*, Etnostil, Beograd
144. Ristić, K. (2016) *Međunarodno bankarstvo i institucionalni investitori*, EtnoStil, Beograd.
145. Ristić, K. (2017) *Aktuelni trenutak u ekonomiji i finansijama Srbije*, Zbornik radova: Compendium of research papers – Sustainable development with local focus, International scientific forum Danube River of Cooperation, Belgrade.
146. Ristić, Ž., Rajković, D., Mančić, S., Rajić, D. (2011) *Efekti privatizacije u Srbiji*, Beograd: Socijalno-ekonomski savet Republike Srbije; SOLIDAR Suisse/Swiss Labour Assistance SLA - kancelarija u Srbiji.

147. Roaf, J., Atoyán, R., Bikas, J., Krzysztof, K. (2014) *25 years of transition: post-communist Europe and the IMF*, Washington, D.C. : International Monetary Fund.
148. Sagić, Z., Lakićević, M., Durkalić, D. (2019) Analysis of turnover in a rural tourism destination – Case study of Ivanjica. *Economics of Agriculture*, 66(3), 835- 850.
149. Sakwa, R. (2011) *The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession*, Cambridge: Cambridge.
150. Savić, Lj. (2009) *Srpska industrija za dvadeset prvi vek*, Industrija, No. 1, str. 1-17.
151. Savović, S. (2015) *Procesi preuzimanja preduzeća u Evropskoj Uniji i Republici Srbiji: karakteristike i institucionalni okvir*, Ekonomsko-socijalni aspekti priključenja Srbije Evropskoj Uniji, Zbornik radova, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu, pp. 315-326.
152. Simon, G.Jr. (2013) *Some Aspects of Economic Development of Serbia*, Budapest: Corvinus Univesrity of Budapest.
153. Simonović, Z. (2014) *Upravljanje agrarom Srbije u tranziciji*, Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd.
154. Skalak, S.L., Golden, T. W., Clayton, M. I., Pill, A. S. (2011) *A Guide to Forensic Accounting Investigation*, NJ: John Wiley & Sons, Inc, Hoboken.
155. Stalno radno telo socijalno-ekonomskog saveta za ekonomska pitanja. (2011) *Efekti privatizacije u Srbiji*, Socijalno-ekonomski savet Republike Srbije, Solidar Suisse/Swiss labour assistance sla - kancelarija u Srbiji.
156. Sprenger, C. (2011) *The choice of ownership structure: Evidence from Russian mass privatization*, *Journal of Comparative Economics*, 39(2), pp. 260–277.
157. Sprenger, C. (2014) *Privatization and survival – evidence from a Russian firm survey*, *Economic annals*, Volume LIX, No. 200, pp. 43–60.
158. Štiglic, Dž. (2004) *Ekonomija javnog sektora*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd.
159. Stoišić, I. (2014) *Uticaj postojećeg modela privatizacije na stanje industrijskog sektora Srbije*, Deindustrijalizacija u Srbiji: mogućnosti revitalizacije industrijskog sektora, Institut ekonomskih nauka, Beograd, pp. 193-204.
160. Stojanov, D., i dr. (2014) *Kriza ekonomske znanosti*, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu.
161. Stojanov, D., i dr. (2014) *Makroekonomske teorije i politike u globalnoj ekonomiji*, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore.

162. Stošić, I., Brnjas, Z., Dedeić, P. (2010) *Uticaj privatizacije na poslovanje privrednih subjekata i ekonomski rast Srbije*, Kraj privatizacije, posledice po ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji, Institut ekonomskih nauka; Beogradska bankarska akademija, Savez samostalnih sindikata Srbije, Beograd.
163. Strategija i politika razvoja industrije Republike Srbije od 2011. do 2020. godine („Službeni glasnik RS”, br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08 i 16/11).
164. Sujová, A., Hlaváčková, P., Marcinekova, K. (2015) *Measuring the Impact of Foreign Trade on Performance Growth of the Woodprocessing Industry*, Wood Research, Vol. 60, No 3, pp. 491-502.
165. Switzer, L. N., Wang, J. (2013) *Default risk and corporate governance in financial vs. nonfinancial firms*, Risk and Decision Analysis, 4(4), pp. 243-253.
166. Tmušić, M. (2017) *Uticaj kvaliteta institucija na privredni razvoj i efekte privatizacije u Srbiji*, Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet.
167. Tošković, J. (2015) *Preispitivanje neoliberalnog koncepta ekonomije u zemljama Zapadnog Balkana*, Doktorska disertacija, Univerzitet Educons, Fakultet poslovne ekonomije Sremska Kamenica, Sremska Kamenica.
168. Vantellini, P. (1992) *Le operazioni di privatizzazione Esperienze internazionali e opportunità per l'Italia*, Milano: Etas Libri.
169. Veljanovski, S. (2014) *Pravo na vlasništvo i privatizacija*, Pogledi, Skopje.
170. Veselinović, P. (2002) „Institucionalne determinante procesa privatizacije u Srbiji“, *Ekonomске teme*, br. 1-2, Ekonomski fakultet, Niš, str. 59-60.
171. Veselinović, P. (2018) Ključne determinante procesa privatizacije u zemljama zapadnog balkana, Zbornik radova: *Ekonomski izazovi zemalja u tranziciji*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Zenici, god. 3, br. 1, str. 159-176.
172. Veselinović, P., Kutlača, Đ., Babić, D. (2016) *Sintetički indikator makroekonomske stabilnosti zemalja Zapadnog Balkana*, Tehnologija, kultura i razvoj – TKR, str. 190-199.
173. Vujačić, I., Vujačić, J. (2011) *Privatization in Serbia – results and institutional failures*, Economic Annals, Belgrade Vol. 54, No. 191, pp. 89-106.
174. Vujačić, I., Vujačić, J. (2016) *Privatization in Serbia – an assesment before the last round*, Economic Annals, Belgrade, Vol. 61, No. 209, pp. 45-78.
175. Vujović, D. (2006) *Prednosti i izazovi novog modela aktivnog podržavanja konkurentnosti nacionalne privrede*, Ekonomika preduzeća, br. 1-2/2006, str. 70-79.

176. Vukoje, V., (et al.) (2008) *Analiza osnovnih parametara uspeha prehrambene industrije Vojvodine (2002-2006)*, Časopis za procesnu tehniku i energetiku u poljoprivredi / PTEP, vol. 12, No. 1-2, pp. 60-62.
177. Vukotić, V. (1993) *Privatizacija i razvoj tržišne privrede*, Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja, Beograd.
178. Vukotić, V. (2009) *Privatizacija*, Institut društvenih nauka, Beograd.
179. Zdravković, A., Nikolić, D. i Bradić-Martinović, A. (2010) *Analiza modela privatizacije u Srbiji*, Zbornik radova: Kraj privatizacije, posledice po ekonomski razvoj i nezaposlenost u Srbiji, Beograd: Institut ekonomskih nauka, Beogradska bankarska akademija, Savez samostalnih sindikata Srbije.
180. Zdravković, D., Radukić, S. (2005) „Posledice globalizacije i mogućnosti za ostvarenje održivog razvoja“, *Ekonomске teme* br. 1, Niš, str. 69-82.
181. Zec, M. (2005) „Nedovršena tranzicija- dileme i moguća rešenja“, Stabilizacija i razvoj: kako dalje, tematski broj časopisa Ekonomist, godina LVIII, broj 1, Vol. 41, Beograd, Savetovanje Saveza ekonomista Srbije i Crne Gore, Budva, 28-30. jun 2005.
182. Zec, M. (2012) *Srpska paradigma – nedovršene reforme i ključne disproporcije*, u: Stoiljković, Z., Beograd, *Zbornik radova, Lavirinti tranzicije*, str. 79-85.
183. Zekić, S., Lovre, K., Gajić, M. (2009) *Transformacija poljoprivrede zemalja Zapadnog Balkana u periodu tranzicije*, *Ekonomika poljoprivrede*, 56 (2), str. 187-200.
184. Ristanović, V., Zimonjić, S. (2016) *Improving the economy – the path to the European Union*, V International conference Employment, Education and Entrepreneurship, Knjiga: Serbian road to the eu: finance, insurance and monetary policy, Faculty of Business Economics and Entrepreneurship (BEE), Belgrade, Serbia.
185. Zimonjić, S., Gavrilović, M., Fedajev, A. (2019) *Negative aspects of privatization in Serbia*, VIII International conference Employment, Education and Entrepreneurship, Faculty of Business Economics and Entrepreneurship (BEE), Belgrade, Serbia, pp. 49-57.
186. Zimonjić, S., Tahirović, H., Petričević, B., Gligić, A. (2021) *Lekcije iz srpske ekonomije – tranzicija, privatizacija, liberalizacija*, e-monografija, Ekonomski i finansijski izazovi budućnosti u posttranzicijskim zemljama, Institut za finansije i makroekonomsku politiku, International police organization, selektovani naučni rad br. 4, Beograd, pp. 38-52.
187. Tahirović, H., Zimonjić, S., Malidžan, M. (2021) *Analiza “sive ekonomije” i sporni efekti privatizacija u zemljama u tranziciji*, Compendium radova 2017-2020,

Ekonomski i finansijski izazovi budućnosti u posttranzicijskim zemljama, Institut za finansije i makroekonomsku politiku, International police organization, Beograd, selektovani naučni rad br. 11, Beograd.

188. Zimonjić, S. (2022) *Neki aspekti privatizacionih efekata na tržište rada u Republici Srbiji*, Trendovi u poslovanju, Vol. 10, br. 19, pp. 86-96.
189. Živković, A., Lakić, S. i Ristić, K. (2019) *Monetarni menadžment*, Ekonomski fakultet, Beograd.
190. Živković, B., Zec, M. (1997) *Tranzicija realnog i finansijskog sektora*, Institut ekonomskih nauka, Beograd.

INTERNET IZVORI

1. <https://www.academia.edu/7382836> (pristupljeno: 01.09.2020)
2. <http://www.ecinst.org.rs/sites/default/files/page-files/prezentacija-privatizacija-u-srbiji-ivan-nikolic.pdf> (pristupljeno: 14.09.2020)
3. <http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonPolitikaPrestrIRazvoj/2015/avgust/Investicije> (pristupljeno: 20.10.2020)
4. <http://www.ecinst.org.rs/sites/default/files/page-files/prezentacija-privatizacija-u-srbiji-ivan-nikolic.pdf> (pristupljeno: 13.11.2020)
5. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/o/rub03/03s01z01_001.htm (pristupljeno: 05.12.2020)
6. <https://privatizacija.privreda.gov.rs/Zakoni/10017/Zakon-o-agenciji-za-privatizaciju.shtml> (pristupljeno: 04.03.2020)
7. <http://www.priv.rs/Zakoni/10344/Zakon--o-preduzecima> (pristupljeno: 07.01.2020)
8. <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/ZAKON-O-SVOJINSKOJ-TRANSFORMACIJI-Sl.-glasnik-RS,-br.-32-97.htm> (pristupljeno: 08.01.2021)
9. <http://www.priv.rs/Zakoni/10344/Zakon--o-preduzecima> (pristupljeno: 14.02.2021)
10. <http://www.priv.rs/Arhiva-propisa/321/Zakon-o-privatizaciji> (pristupljeno: 18.03.2020)
11. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg> (pristupljeno: 04.05.2020; 09.08.2020.)
12. <https://www.pravno-informacioni-sgrs/vlada/strategija/2011/55/1/reg> (pristupljeno: 22.03.2021)
13. <https://www.makroekonomija.org/tag/evropska-unija/> (pristupljeno: 04.04.2021)
14. <https://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti> (pristupljeno: 05.04.2021)
15. https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents (pristupljeno: 14.05.2021)
16. <https://www.propisi.net/ekonomska-kretanja-u-republici-srbiji-2015-godina> (pristupljeno: 17.05.2021)
17. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/090115/090115-vest3.html> (pristupljeno: 23.05.2021)
18. <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/srb189423> (pristupljeno: 29.05.2021)
19. <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/Lavirinti-tranzicije> (pristupljeno: 01.06.2021)

20. <https://core.ac.uk/download/pdf/33812044.pdf> (pristupljeno: 05.06.2021)
21. www.kristijanristic.com (pristupljeno: 10.10.2020; 14.01.2021; 15.05.2021)
22. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/> (pristupljeno: 09.04.2017; 08.05.2019; 01.03.2023)
23. https://novaekonomija.rs/wp-content/uploads/2022/08/Svet_U_Srbiji_2.pdf
(pristupljeno: 24.05.2022)
24. https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI_2020/Sto_naj/STO_NAJ.pdf;
(pristupljeno: 01.06.2021)
25. https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI%202019/STO_NAJ/STO_NAJ_2018_16_102019.pdf (pristupljeno: 01.06.2021)
26. <https://www.ceicdata.com/en> (pristupljeno: 01.02.2021)
27. <http://polj.uns.ac.rs/sites/default/files> (pristupljeno: 01.06.2021)
28. www.makroekonomija.org/0-branislav-gulan/privatizacija-u-agraru/ (pristupljeno: 17.08.2020)
29. www.bambi.com (pristupljeno: 01.05.2021)
30. www.frikom.com (pristupljeno: 01.05.2021)
31. www.dijamant.com (pristupljeno: 01.05.2021)
32. www.takovo.com (pristupljeno: 01.05.2021)
33. www.imlek.com (pristupljeno: 01.05.2021)
34. <https://www.stat.gov.rs/> (pristupljeno: 10.03.2020; 21.10.2020; 08.04.2021; 11.11.2021)
35. <https://ec.europa.eu/eurostat> (pristupljeno: 04.04.2020; 14.06.2020; 15.05.2021)
36. <http://www.instat.gov.al/en/Home.aspx> (pristupljeno: 20.10.2020; 11.11.2021)
37. <https://bhas.gov.ba/?lang=sr> (pristupljeno: 18.10.2020; 11.11.2021)
38. http://www.stat.gov.mk/Default_en.aspx (pristupljeno: 17.10.2020; 10.11.2021)
39. <https://www.monstat.org/cg/> (pristupljeno: 20.10.2020; 10.11.2021)
40. https://www.gov.me/biblioteka?sort=published_at (pristupljeno: 10.11.2021)
41. <https://javendolg.open.finance.gov.mk/> (pristupljeno: 10.11.2021)
42. <https://www.financa.gov.al/> (pristupljeno: 10.11.2021)
43. <https://www.mft.gov.ba/?lang=sr> (pristupljeno: 9.11.2021)
44. <https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G201610095.pdf>
(pristupljeno: 9.10.2020)

POPIS GRAFIKONA

1. Grafikon 1. Uporedne vrednosti stopa rasta output-a prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu.
2. Grafikon 2. Prosečan output prehrambene industrije zemalja bivše Jugoslavije.
3. Grafikon 3. Prosečan output prehrambene industrije Evropske Unije .
4. Grafikon 4. Prosečna vrednost dodate vrednosti prehrambene industrije Evropske Unije.
5. Grafikon 5. Uporedni pregled stope rasta dodate vrednosti prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu.
6. Grafikon 6. Prosečna vrednost dodate vrednosti prehrambene industrije zemalja bivše Jugoslavije.
7. Grafikon 7. Uporedni pregled stopa rasta udela broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća EU, Srbija, ex Yu.
8. Grafikon 8. Udeo broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća u zemljama bivše Jugoslavije.
9. Grafikon 9. Udeo broja preduzeća iz prehrambene industrije u ukupnom broju industrijskih preduzeća u zemljama Evropske Unije.
10. Grafikon 10. Prosečan broj preduzeća prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije.
11. Grafikon 11. Uporedni pregled stopa rasta prosečnog broja preduzeća u prehrambenoj industriji EU, Srbija, ex Yu.
12. Grafikon 12. Prosečan broj preduzeća iz prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
13. Grafikon 13. Prosečna stopa rasta kompezacija zaposlenima u zemljama Evropske Unije.
14. Grafikon 14. Prosečne kompenzacije zaposlenima u zemljama Evropske Unije.
15. Grafikon 15. Prosečna stopa rasta troškova radne snage po jedinici output-a u zemljama Evropske Unije.
16. Grafikon 16. Prosečan iznos troškova radne snage po jedinici output-a u zemljama Evropske Unije.
17. Grafikon 17. Uporedni pregled stopa rasta broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije EU, Srbija, ex Yu.
18. Grafikon 18. Prosečan broj zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije.

19. Grafikon 19. Prosečan broj zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije.
20. Grafikon 20. Odnos prosečnog broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama Evropske Unije.
21. Grafikon 21. Odnos prosečnog broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
22. Grafikon 22. Uporedni pregled stopa rasta broja zaposlenih u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na industrijska preduzeća EU, Srbija, ex Yu.
23. Grafikon 23. Prosečna dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije.
24. Grafikon 24. Prosečna dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
25. Grafikon 25. Uporedni pregled stope rasta prosečne dodate vrednosti po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije.
26. Grafikon 26. Prosečni udeo dodata vrednost po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na celokupnu industriju u zemljama Evropske Unije.
27. Grafikon 27. Stopa rasta udela dodate vrednosti po zaposlenom u preduzećima prehrambene industrije u odnosu na celokupnu industriju u zemljama Evropske Unije.
28. Grafikon 28. Prosečan broj zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama Evropske Unije.
29. Grafikon 29. Prosečan broj zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
30. Grafikon 30. Uporedni pregled stopa rasta prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije.
31. Grafikon 31. Odnos prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama Evropske Unije.
32. Grafikon 32. Odnos prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
33. Grafikon 33. Uporedni pregled stopa rasta odnosa prosečnog broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i ukupne industrije u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije.
34. Grafikon 34. Prosečan iznos investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u zemljama Evropske Unije.

35. Grafikon 35. Uporedni pregled stopa rasta investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije.
36. Grafikon 36. Odnos investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji i ukupnoj industriji u zemljama Evropske Unije.
37. Grafikon 37. Uporedni pregled stopa rasta udela investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji u odnosu na ukupnu industriju u zemljama bivše Jugoslavije i Evropske Unije.
38. Grafikon 38. Prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u Evropskoj uniji.
39. Grafikon 39. Prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
40. Grafikon 40. Uporedni pregled prosečne investicije u opremu u preduzećima prehrambene industrije u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije.
41. Grafikon 41. Odnos prosečnih investicija u opremu u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama bivše Jugoslavije.
42. Grafikon 42. Uporedni pregled stope rasta udela investicija u opremu u preduzećima prehrambene u odnosu na industriju u zemljama bivše Jugoslavije i zemljama Evropske Unije.
43. Grafikon 43. Odnos prosečnih investicija u opremu u preduzećima prehrambene industrije i preduzećima industrije u zemljama Evropske Unije.

Grafikoni analiziranih preduzeća grupno po kriterijumima analize

Bambi

44. Grafikon 44. Struktura aktive
45. Grafikon 45. Promena kapitala
46. Grafikon 46. Ročna struktura obaveza
47. Grafikon 47. Struktura pasive
48. Grafikon 48. Poslovni prihodi i rashodi
49. Grafikon 49. Kretanje neto dobiti
50. Grafikon 50. Kretanje ROE i ROA
51. Grafikon 51. Ekonomičnost preduzeća
52. Grafikon 52. Ročna struktura pasive

Dijamant

- 53. Grafikon 53. Struktura aktive
- 54. Grafikon 54. Promena kapitala
- 55. Grafikon 55. Ročna struktura obaveza
- 56. Grafikon 56. Struktura pasive
- 57. Grafikon 57. Poslovni prihodi i rashodi
- 58. Grafikon 58. Kretanje neto dobiti
- 59. Grafikon 59. Kretanje ROE i ROA
- 60. Grafikon 60. Ekonomičnost preduzeća
- 61. Grafikon 61. Ročna struktura pasive

Frikom

- 62. Grafikon 62. Struktura aktive
- 63. Grafikon 63. Promena kapitala
- 64. Grafikon 64. Ročna struktura obaveza
- 65. Grafikon 65. Struktura pasive
- 66. Grafikon 66. Poslovni prihodi i rashodi
- 67. Grafikon 67. Kretanje neto dobiti
- 68. Grafikon 68. Kretanje ROE i ROA
- 69. Grafikon 69. Ekonomičnost preduzeća
- 70. Grafikon 70. Ročna struktura pasive

Imlek

- 71. Grafikon 71. Struktura aktive
- 72. Grafikon 72. Promena kapitala
- 73. Grafikon 73. Ročna struktura obaveza
- 74. Grafikon 74. Struktura pasive
- 75. Grafikon 75. Poslovni prihodi i rashodi
- 76. Grafikon 76. Kretanje neto dobiti
- 77. Grafikon 77. Kretanje ROE i ROA
- 78. Grafikon 78. Ekonomičnost preduzeća
- 79. Grafikon 79. Ročna struktura pasive

Takovo

- 80. Grafikon 80. Struktura aktive
- 81. Grafikon 81. Promena kapitala
- 82. Grafikon 82. Ročna struktura obaveza
- 83. Grafikon 83. Struktura pasive
- 84. Grafikon 84. Poslovni prihodi i rashodi
- 85. Grafikon 85. Kretanje neto dobiti
- 86. Grafikon 86. Kretanje ROE i ROA

Grafikoni – putanja trenda 2000 – 2019; kriterijumi analize kao u grafikonima 44-86

Bambi

- 87. Grafikon 87. Odnos stalne i obrtne imovine
- 88. Grafikon 88. Odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza
- 89. Grafikon 89. Odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda
- 90. Grafikon 90. Odnos kratkoročnih obaveza i dugoročnih izvora
- 91. Grafikon 91. Odnos kapital - obaveze
- 92. Grafikon 92. Prikaz stalne imovine
- 93. Grafikon 93. Prikaz obrtne imovine
- 94. Grafikon 94. Prikaz aktive (suma)
- 95. Grafikon 95. Kapital
- 96. Grafikon 96. Obaveze
- 97. Grafikon 97. Dugoročne obaveze
- 98. Grafikon 98. Kratkoročne obaveze
- 99. Grafikon 99. ROE (povraćaj na kapital)
- 100. Grafikon 100. Poslovni prihodi
- 101. Grafikon 101. Poslovni rashodi
- 102. Grafikon 102. Poslovni dobitak
- 103. Grafikon 103. Dobitak
- 104. Grafikon 104. ROA (povraćaj na ukupnu aktivu)
- 105. Grafikon 105. Prikaz kretanja strukture imovine
- 106. Grafikon 106. Prikaz kretanja ekonomičnosti poslovanja
- 107. Grafikon 107. Prikaz kretanja dugoročni izvori

Dijamant

- 108. Grafikon 108. Odnos stalne i obrtne imovine
- 109. Grafikon 109. Odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza
- 110. Grafikon 110. Odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda
- 111. Grafikon 111. Odnos kratkoročnih obaveza i dugoročnih izvora
- 112. Grafikon 112. Odnos kapital - obaveze
- 113. Grafikon 113. Prikaz stalne imovine
- 114. Grafikon 114. Prikaz obrtne imovine
- 115. Grafikon 115. Prikaz aktive (suma)
- 116. Grafikon 116. Kapital
- 117. Grafikon 117. Obaveze
- 118. Grafikon 118. Dugoročne obaveze
- 119. Grafikon 119. Kratkoročne obaveze
- 120. Grafikon 120. Poslovni prihodi
- 121. Grafikon 121. Poslovni rashodi
- 122. Grafikon 122. Poslovni dobitak
- 123. Grafikon 123. Dobitak
- 124. Grafikon 124. ROE (povraćaj na kapital)
- 125. Grafikon 125. ROA (povraćaj na ukupnu aktivu)
- 126. Grafikon 126. Prikaz kretanja strukture imovine
- 127. Grafikon 127. Prikaz kretanja ekonomičnosti poslovanja
- 128. Grafikon 128. Prikaz kretanja dugoročni izvori

Frikom

- 129. Grafikon 129. Odnos stalne i obrtne imovine
- 130. Grafikon 130. Odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza
- 131. Grafikon 131. Odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda
- 132. Grafikon 132. Odnos kratkoročnih obaveza i dugoročnih izvora
- 133. Grafikon 133. Odnos kapital - obaveze
- 134. Grafikon 134. Prikaz stalne imovine
- 135. Grafikon 135. Prikaz obrtne imovine
- 136. Grafikon 136. Prikaz aktive (suma)
- 137. Grafikon 137. Kapital
- 138. Grafikon 138. Obaveze

- 139. Grafikon 139. Dugoročne obaveze
- 140. Grafikon 140. Kratkoročne obaveze
- 141. Grafikon 141. Poslovni prihodi
- 142. Grafikon 142. Poslovni rashodi
- 143. Grafikon 143. Poslovni dobitak
- 144. Grafikon 144. Dobitak
- 145. Grafikon 145. ROE (povraćaj na kapital)
- 146. Grafikon 146. ROA (povraćaj na ukupnu aktivu)
- 147. Grafikon 147. Prikaz kretanja strukture imovine
- 148. Grafikon 148. Prikaz kretanja ekonomičnosti poslovanja
- 149. Grafikon 149. Prikaz kretanja dugoročni izvori

Imlek

- 150. Grafikon 150. Odnos stalne i obrtne imovine
- 151. Grafikon 151. Odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza
- 152. Grafikon 152. Odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda
- 153. Grafikon 153. Odnos kratkoročnih obaveza i dugoročnih izvora
- 154. Grafikon 154. Odnos kapital - obaveze
- 155. Grafikon 155. Prikaz stalne imovine
- 156. Grafikon 156. Prikaz obrtne imovine
- 157. Grafikon 157. Prikaz aktive (suma)
- 158. Grafikon 158. Kapital
- 159. Grafikon 159. Obaveze
- 160. Grafikon 160. Dugoročne obaveze
- 161. Grafikon 161. Kratkoročne obaveze
- 162. Grafikon 162. Poslovni prihodi
- 163. Grafikon 163. Poslovni rashodi
- 164. Grafikon 164. Poslovni dobitak
- 165. Grafikon 165. Dobitak
- 166. Grafikon 166. ROE (povraćaj na kapital)
- 167. Grafikon 167. ROA (povraćaj na ukupnu aktivu)
- 168. Grafikon 168. Prikaz kretanja strukture imovine
- 169. Grafikon 169. Prikaz kretanja ekonomičnosti poslovanja
- 170. Grafikon 170. Prikaz kretanja dugoročni izvori

Takovo

- 171. Grafikon 171. Odnos stalne i obrtne imovine
- 172. Grafikon 172. Odnos dugoročnih i kratkoročnih obaveza
- 173. Grafikon 173. Odnos poslovnih prihoda i poslovnih rashoda
- 174. Grafikon 174. Odnos kratkoročnih obaveza i dugoročnih izvora
- 175. Grafikon 175. Odnos kapital - obaveze
- 176. Grafikon 176. Prikaz stalne imovine
- 177. Grafikon 177. Obrtna imovina
- 178. Grafikon 178. Aktiva
- 179. Grafikon 179. Kapital
- 180. Grafikon 180. Obaveze
- 181. Grafikon 181. Dugoročne obaveze
- 182. Grafikon 182. Kratkoročne obaveze
- 183. Grafikon 183. Poslovni prihodi
- 184. Grafikon 184. Poslovni rashodi
- 185. Grafikon 185. Poslovni dobitak
- 186. Grafikon 186. Dobitak
- 187. Grafikon 187. ROE (povraćaj na kapital)
- 188. Grafikon 188. ROA (povraćaj na ukupnu aktivu)
- 189. Grafikon 189. Prikaz kretanja strukture imovine
- 190. Grafikon 190. Prikaz kretanja ekonomičnosti poslovanja
- 191. Grafikon 191. Prikaz kretanja dugoročni izvori

POPIS PRIKAZA

- 1. Prikaz 1: Komparativni pregled kretanja zarada
- 2. Prikaz 2: Stopa nezaposlenosti
- 3. Prikaz 3: Kretanje izvoza
- 4. Prikaz 4: Stopa rasta izvoza
- 5. Prikaz 5: Kretanje uvoza
- 6. Prikaz 6: Stopa rasta uvoza
- 7. Prikaz 7: Inflacija CPI
- 8. Prikaz 8: Nominalni bruto domaći proizvod

9. Prikaz 9: Realni bruto domaći proizvod
10. Prikaz 10: Bruto domaći proizvod per capita
11. Prikaz 11: Indeks industrijske proizvodnje
12. Prikaz 12: Javni dug

POPIS SLIKA

1. Slika 1. Performanse kompanija privatizovanih iz sektora prehrambene industrije u Srbiji

POPIS TABELA

1. Tabela 1. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2000
2. Tabela 2. Rezultati statističke analize za 2000
3. Tabela 3. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2005
4. Tabela 4. Rezultati statističke analize za 2005
5. Tabela 5. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2010
6. Tabela 6. Rezultati statističke analize za 2010
7. Tabela 7. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2015
8. Tabela 8. Rezultati statističke analize za 2015
9. Tabela 9. Inicijalni podaci za analizu faktora efikasnosti privatizovanih preduzeća iz sektora prehrambene industrije u Srbiji, 2019
10. Tabela 10. Deskriptivna statistika
11. Tabela 11. Korelacija
12. Tabela 12. Sumarni model
13. Tabela 13. Anova
14. Tabela 14. Regresioni koeficijenti

PRILOZI

PRILOG 1 – Finansijski izveštaji analiziranih kompanija za period 2010 – 2015. (Agencija za privredne registre)

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj		100436827 PIB
Sifra delatnosti		
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3		19 20 21 22 23 24 25 26
Vrsta posla		

Naziv : KONCERN "BAMBI-BANAT" AD BEOGRAD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAILA PUPINA 115G

BILANS STANJA

7005005375941

na dan 31.12.2010. godine

- u hiljadama dinara

Grupa račun račun	POZICIJA	AOP	napomena broj	Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
	A. STALNA IMOVINA (002+003+004+005+009)	001		3097045	3325959
00	I. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 bez 012	III. NEMATERIJALNA ULAGANJA	004		14126	10384
	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOSKA SREDSTVA (006+007+008)	005		2692663	2887017
020, 022, 023, 026, 027(deo), 028 (deo), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		2673168	2867303
024, 027(deo), 028 (deo)	2. Investicione nekretnine	007		19495	19714
021, 025, 027(deo), 028(deo)	3. Bioloska sredstva	008			
	V. DUGOROCNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011)	009		390256	428558
030 do 032, 039 (deo)	1. Ucesca u kapitalu	010		209141	397800
033 do 038, 039 (deo) minus 037	2. Ostali dugorocni finansijski plasmani	011		181115	30758
	B. OBRтна IMOVINA (013+014+015)	012		3604780	3039772
10 do 13, 15	I. ZALIHE	013		845204	784631
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	014			
	III. KRATKOROČNA POTRAZIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (016+017+018+019+020)	015		2759576	2255141
20, 21 i 22, osim 223	1. Potrazivanja	016		2496386	2001428
223	2. Potrazivanja za više placeni porez na dobitak	017			
23 minus 237	3. Kratkoročni finansijski plasmani	018		12	12
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	019		184159	204328

Оригинално лице
Дана, 03.01.2010 год.

Broj zahteva:133094

Strana 2 od 17

Grupa računa račun	POZICIJA	LOP	Napomena	Prethodna godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrednost i aktivna vremenska razgranicenja	020		79019	49373
288	V. ODLOZENA PORESKA SREDSTVA	021			
	G. POSLOVNA IMOVINA (001+012 +021)	022		6701825	6365731
29	D. GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	023			
	Dj. UKUPNA AKTIVA (022+023)	024		6701825	6365731
88	E. VANBILANSNA AKTIVA	025			
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102+103+104+105+106-107+108-109-110)	101		3379630	3200643
30	I. OSNOVNI KAPITAL	102		1569886	1612596
31	II. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III. REZERVE	104		373906	472548
330 i 331	IV. REVALORIZACIONE REZERVE	105		78341	140882
332	V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	106		9655	12988
333	VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	107			
34	VII. NERASPOREDJENI DOBITAK	108		1430563	1004331
35	VIII. GUBITAK	109			
037 i 237	IX. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	110		82721	42702
	B. DUGOROCNA REZERVISANJA I OBAVEZE (112+113+116)	111		3238255	3076560
40	I. DUGOROCNA REZERVISANJA	112			
41	II. DUGOROCNE OBAVEZE (114+115)	113		824759	1243595
414, 415	1. Dugorocni krediti	114		67584	650899
41 bez 414 i 415	2. Ostale dugorocne obaveze	115		757175	592696
	III. KRATKOROCNE OBAVEZE (117+118+119+120+121+122)	116		2413496	1832965
42, osim 427	1. Kratkrocne finansijske obaveze	117		878512	534336
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje se obustavlja	118			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	119		105296	1096399
45 i 46	4. Ostale kratkrocne obaveze	120		171560	158433
47, 48 osim 481 i 49 osim 498	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrednost i ostalih javnih prihoda i pasivna vremenska razgranicenja	121		43042	37057
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobitak	122		15086	6740

- u hiljadama dinara

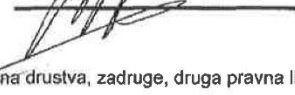
Redni broj pozicije	POZICIJA	POP	Uzorna broj	Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
498	V. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	123		83940	88528
	G. UKUPNA PASIVA (101+111 +123)	124		6701825	6365731
89	D. VANBILANSNA PASIVA	125			

U _____ dana 27. 2011. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izveštaja

Zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Sluzbeni glasnik RS", br. 114/08, 5/07, 119/08 i 23/09)

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj		100436827 PIB
Sifra delatnosti		
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3 Vrsta posla	19	20 21 22 23 24 25 26

Naziv : KONCERN "BAMBI-BANAT" AD BEOGRAD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAILA PUPINA 115G

BILANS USPEHA

7005005375958

u period 01.01.2010 do 31.12.2010

- u hiljadama dinara

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOB	Napomena broj	Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	A. PRIHODI I RASHODI IZ REDOVNOG POSLOVANJA				
	I. POSLOVNI PRIHODI (202+203+204-205+206)	201		7522505	6209648
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202		7629431	6138491
62	2. Prihodi od aktiviranja ucinaka i robe	203		24077	16924
630	3. Povecanje vrednosti zaliha ucinaka	204		1408	45663
631	4. Smanjenje vrednosti zaliha ucinaka	205		143898	3299
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206		11487	11869
	II. POSLOVNI RASHODI (208 DO 212)	207		6183512	5188698
50	1. Nabavna vrednost prodate robe	208		41841	13411
51	2. Troškovi materijala	209		3162533	2588346
52	3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali licni rashodi	210		1355427	1269021
54	4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211		296794	274034
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		1326917	1043886
	III. POSLOVNI DOBITAK (201-207)	213		1338993	1020950
	IV. POSLOVNI GUBITAK (207-201)	214			
66	V. FINANSIJSKI PRIHODI	215		141059	127529
56	VI. FINANSIJSKI RASHODI	216		397610	351822
67 i 68	VII. OSTALI PRIHODI	217		165915	71530
57 i 58	VIII. OSTALI RASHODI	218		595777	613156
	IX. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (213-214+ 215-216+217-218)	219		652580	255031
	X. GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (214-213- 215+216-217+218)	220			
69 - 59	XI. NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA				
59 - 69	XII. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA				

Копија је да је ова копија истоветна са
 КОПИЈА КОЈЕ СЕ
 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ
 Овлашћено лице
 Дата, 02.02.2010 год.
 Страна 5 od 17

Broj zahteva:133094

- u hiljadama dinara

1	2	3	4	5, 6	
				7	8
	B. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (219-220+221-222)	223		652580	255031
	V. GUBITAK PRE OPOREZIVANJA (220-219+222-221)	224			
	G. POREZ NA DOBITAK				
721	1. Poreski rashod perioda	225		101165	54101
722	2. Odloženi poreski rashodi perioda	226		0	120
722	3. Odloženi poreski prihodi perioda	227		4588	0
723	D. Isplacena licna primanja poslodavcu	228			
	DJ. NETO DOBITAK (223- 224- 225- 226+ 227- 228)	229		556003	200810
	E. NETO GUBITAK (224- 223+ 225+ 226- 227 + 228)	230			
	A½. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGACIMA	231			
	Z. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATICNOG PRAVNOG LICA	232			
	I. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233		1	1
	2. Umanjenja (razvodnjena) zarada po akciji	234			

U _____ dana 27.2. 2011. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izveštaja

Zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadrzini i formi obrazaca finansijskog izveštaja za privredna drustva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Sluzbeni glasnik RS", br.114/06 , 5/07, 119/08 i 2/10)

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj		100436827 PIB
Sifra delatnosti		
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3 Vrsta posla	19	20 21 22 23 24 25 26

Naziv : KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA "BAMBI-BANAT" AD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAILA PUPINA 115G

BILANS STANJA

7005011532420

na dan 31.12.2011. godine

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
	A. STALNA IMOVINA (002+003+004+005+009)	001		2796382	3097045
00	I. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 bez 012	III. NEMATERIJALNA ULAGANJA	004		9676	14126
	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOSKA SREDSTVA (006+007+008)	005		2620288	2692663
020, 022, 023, 026, 027(deo), 028 (deo), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		2620288	2692663
024, 027(deo), 028 (deo)	2. Investicione nekretnine	007			
021, 025, 027(deo), 028(deo)	3. Bioloska sredstva	008			
	V. DUGOROCNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011)	009		166418	390256
030 do 032, 039 (deo)	1. Ucesca u kapitalu	010		42902	209141
033 do 038, 039 (deo) minus 037	2. Ostali dugorocni finansijski plasmani	011		123516	181115
	B. OBRTNA IMOVINA (013+014+015)	012		3957598	3604780
10 do 13, 15	I. ZALIHE	013		924195	845204
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	014		17552	0
	III. KRATKOROCNA POTRAZIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (016+017+018+019+020)	015		3015851	2759576
20, 21 i 22, osim 223	1. Potrazivanja	016		2333591	2496386
223	2. Potrazivanja za vise placen poroc na dobitak	017		79469	0
23 minus 237	3. Kratkorocni finansijski plasmani	018		209282	12
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina		Ostalo plateno lice	362156	184159

Broj zahteva:283485

Strana 2 od 18

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrednost i aktivna vremenska razgranicenja	020		31353	79019
288	V. ODLOZENA PORESKA SREDSTVA	021			
	G. POSLOVNA IMOVINA (001+012 +021)	022		6753980	6701825
29	D. GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	023			
	DJ. UKUPNA AKTIVA (022+023)	024		6753980	6701825
88	E. VANBILANSNA AKTIVA	025		230210	0
	PASIVA				
	A.KAPITAL (102+103+104+105+106-107+108-109-110)	101		3523639	3379630
30	I. OSNOVNI KAPITAL	102		1569886	1569886
31	II. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III. REZERVE	104		373906	373906
330 i 331	IV. REVALORIZACIONE REZERVE	105		61071	78341
332	V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	106		9655	9655
333	VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	107			
34	VII. NERASPOREDJENI DOBITAK	108		1647545	1430563
35	VIII. GUBITAK	109			
037 i 237	IX. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	110		138424	82721
	B. DUGOROCNA REZERVISANJA I OBAVEZE (112+113+116)	111		3151943	3238255
40	I. DUGOROCNA REZERVISANJA	112			
41	II. DUGOROCNE OBAVEZE (114+115)	113		567783	824759
414, 415	1. Dugorocni krediti	114		41102	67584
41 bez 414 i 415	2. Ostale dugorocne obaveze	115		526681	757175
	III. KRATKOROCNE OBAVEZE (117+118+119+120+121+122)	116		2584160	2413496
42, osim 427	1. Kratkorocne finansijske obaveze	117		1106335	878512
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje se obustavlja	118			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	119		1259517	1305296
45 i 46	4. Ostale kratkorocne obaveze	120		152516	171560
47, 48 osim 481 i 49 osim 498	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrednost i ostalih javnih prihoda i pasivna vremenska razgranicenja	121		65792	43042
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobitak	122		0	15086

Овлашћено лице

Датум: 02.02.2020 год.

- u hiljadama dinara

Grupirana račun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
498	V. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	123		78398	83940
	G. UKUPNA PASIVA (101+111 +123)	124		6753980	6701825
89	D. VANBILANSNA PASIVA	125		230210	0

U _____ dana 29. 2012. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izveštaja

Zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Sluzbeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08 i 2/10)

Popunjava pravno lice - preduzetnik					
07162936		100436827			
Maticni broj	Sifra delatnosti	PIB			
Popunjava Agencija za privredne registre					
750					
1 2 3	19	20	21	22	23 24 25 26
Vrsta posla					

Naziv : KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA "BAMBI-BANAT"AD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAILA PUPINA 115G

BILANS USPEHA

7005011532437

u period 01.01.2011 do 31.12.2011

- u hiljadama dinara

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	A. PRIHODI I RASHODI IZ REDOVNOG POSLOVANJA				
	I. POSLOVNI PRIHODI (202+203+204-205+206)	201		7829170	7522505
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202		7768809	7629431
62	2. Prihodi od aktiviranja ucinaka i robe	203		21847	24077
630	3. Povecanje vrednosti zaliha ucinaka	204		31687	1408
631	4. Smanjenje vrednosti zaliha ucinaka	205		0	143898
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206		6827	11487
	II. POSLOVNI RASHODI (208 DO 212)	207		6717439	6183512
50	1. Nabavna vrednost prodate robe	208		81565	41841
51	2. Troškovi materijala	209		3607558	3162533
52	3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali licni rashodi	210		1303526	1355427
54	4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211		293793	296794
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		1430997	1326917
	III. POSLOVNI DOBITAK (201-207)	213		1111731	1338993
	IV. POSLOVNI GUBITAK (207-201)	214			
66	V. FINANSIJSKI PRIHODI	215		203152	141059
56	VI. FINANSIJSKI RASHODI	216		265635	397610
67 i 68	VII. OSTALI PRIHODI	217		110478	165915
57 i 58	VIII. OSTALI RASHODI	218		213874	595777
	IX. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (213-214+215-216+217-218)	219		945852	652580
	X. GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (214-213-215+216-217+218)	220			
69 - 59	XI. NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA				
59 - 69	XII. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	222			

Broj zahteva:283485

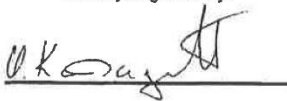
Strana 5 od 18

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	B. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (219-220+221-222)	223		945852	652580
	V. GUBITAK PRE OPOREZIVANJA (220-219+222-221)	224			
	G. POREZ NA DOBITAK				
721	1. Poreski rashod perioda	225		53464	101165
722	2. Odloženi poreski rashodi perioda	226			
722	3. Odloženi poreski prihodi perioda	227		5541	4588
723	D. Isplacena licna primanja poslodavcu	228			
	DJ. NETO DOBITAK (223- 224- 225- 226+ 227- 228)	229		897929	556003
	E. NETO GUBITAK (224- 223+ 225+ 226- 227 + 228)	230			
	Ä...Ä": NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGACIMA	231			
	Z. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATICNOG PRAVNOG LICA	232			
	I. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233		2	1
	2. Umanjenja (razvodnjena) zarada po akciji	234			

U _____ dana

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izvestaja

zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izvestaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Sluzbeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08 i 2/10)

Broj zahteva:283485

Strana 6 od 18

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj		100436827 PIB
Sifra delatnosti		
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3 Vrsta posla	19	20 21 22 23 24 25 26

Naziv : KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA "BAMBI - BANAT" AD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAJLA PUPINA 115G

BILANS STANJA

7005017746463

na dan 31.12.2012. godine

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, račun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
	A. STALNA IMOVINA (002+003+004+005+009)	001		2948759	2796382
00	I. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 bez 012	III. NEMATERIJALNA ULAGANJA	004		5883	9676
	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOSKA SREDSTVA (006+007+008)	005		2571087	2620288
020, 022, 023, 026, 027(deo), 028 (deo), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		2571087	2620288
024, 027(deo), 028 (deo)	2. Investicione nekretnine	007			
021, 025, 027(deo), 028(deo)	3. Bioloska sredstva	008			
	V. DUGOROCNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011)	009		371789	166418
030 do 032, 039 (deo)	1. Ucesca u kapitalu	010		34538	42902
033 do 038, 039 (deo) minus 037	2. Ostali dugorocni finansijski plasmani	011		337251	123516
	B. OBRTNA IMOVINA (013+014+015)	012		5332816	3957598
10 do 13, 15	I. ZALIHE	013		843713	924195
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	014		54178	17552
	III. KRATKOROCNA POTRAZIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (016+017+018+019+020)	015		4434925	3015851
20, 21 i 22, osim 223	1. Potrazivanja	016		2601930	2333591
223	2. Potrazivanja za vise od godinu dana dobitak	017		0	79469
23 minus 237	3. Kratkorocni finansijski plasmani	018		1445603	209282
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	019		342315	362156

Овлашћено лице

Дана, 02.07.2012 год.

Broj zahteva:429577

Strana 2 od 18

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrednost i aktivna vremenska razgranicenja	020		45077	31353
288	V. ODLOZENA PORESKA SREDSTVA	021			
	G. POSLOVNA IMOVINA (001+012 +021)	022		8281575	6753980
29	D. GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	023			
	Dj. UKUPNA AKTIVA (022+023)	024		8281575	6753980
88	E. VANBILANSNA AKTIVA	025		275866	230210
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102+103+104+105+106-107+108-109-110)	101		4246450	3523639
30	I. OSNOVNI KAPITAL	102		1476435	1569886
31	II. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III. REZERVE	104		373906	373906
330 i 331	IV. REVALORIZACIONE REZERVE	105		56987	61071
332	V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	106		0	9655
333	VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	107			
34	VII. NERASPOREDJENI DOBITAK	108		2420827	1647545
35	VIII. GUBITAK	109			
037 i 237	IX. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	110		81705	138424
	B. DUGOROCNA REZERVISANJA I OBAVEZE (112+113+116)	111		3928420	3151943
40	I. DUGOROCNA REZERVISANJA	112			
41	II. DUGOROCNE OBAVEZE (114+115)	113		595019	567783
414, 415	1. Dugorocni krediti	114		0	41102
41 bez 414 i 415	2. Ostale dugorocne obaveze	115		595019	526681
	III. KRATKOROCNE OBAVEZE (117+118+119+120+121+122)	116		3333401	2584160
42, osim 427	1. Kratkorocne finansijske obaveze	117		1719819	1106335
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje se obustavlja	118			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	119		1391665	1259517
45 i 46	4. Ostale kratkorocne obaveze	120		128719	152516
47, 48 osim 481 i 49 osim 498	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrednost i ostalih javnih prihoda i pasivna vremenska razgranicenja	121		53247	65792
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobitak	122		39951	0

Констатује се да је ова копија истоветна са оригиналом.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АГЕНЦИЈА ЗА ПРИЗВРДНЕ РЕГИСТРЕ

Овлашћено лице

Дата, 02-07-2020 год.

- u hiljadama dinara

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
498	V. ODLOZENE PORESKE OBAVEZE	123		106705	78398
	G. UKUPNA PASIVA (101+111 +123)	124		8281575	6753980
89	D. VANBILANSNA PASIVA	125		275866	230210

U _____ dana 28.2.2018. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izvestaja

Zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08, 2/10, 101/12 i 118/12)

Broj zahteva:429577

Strana 4 od 18

Popunjiva pravno lice - preduzetnik					
07162936		100436827			
Maticni broj	Sifra delatnosti	PIB			
Popunjiva Agencija za privredne registre					
750					
1 2 3	19	20	21	22	23 24 25 26
Vrsta posla					

Naziv : KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA "BAMBI - BANAT" AD

Sediste : BEOGRAD, BULEVAR MIHAJLA PUPINA 115G

BILANS USPEHA

7005017746470

u period 01.01.2012 do 31.12.2012

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	IZNOS	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	A. PRIHODI I RASHODI IZ REDOVNOG POSLOVANJA				
	I. POSLOVNI PRIHODI (202+203+204-205+206)	201		8226378	7829170
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202		8150355	7768809
62	2. Prihodi od aktiviranja ucinaka i robe	203		31384	21847
630	3. Povecanje vrednosti zaliha ucinaka	204		40886	31687
631	4. Smanjenje vrednosti zaliha ucinaka	205		11031	0
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206		14784	6827
	II. POSLOVNI RASHODI (208 DO 212)	207		6651661	6717439
50	1. Nabavna vrednost prodate robe	208		86693	81565
51	2. Troškovi materijala	209		3457059	3607558
52	3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali licni rashodi	210		1254605	1303526
54	4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211		314989	293793
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		1538315	1430997
	III. POSLOVNI DOBITAK (201-207)	213		1574717	1111731
	IV. POSLOVNI GUBITAK (207-201)	214			
66	V. FINANSIJSKI PRIHODI	215		250657	203152
56	VI. FINANSIJSKI RASHODI	216		410828	265635
67 i 68	VII. OSTALI PRIHODI	217		82607	110478
57 i 58	VIII. OSTALI RASHODI	218		232966	213874
	IX. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (213-214+ 215-216+217-218)	219		1264187	945852
	X. GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (214-213- 215+216-217+218)	220			
69 - 59	XI. NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	221			
59 - 69	XII. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	222			

2012. god. kopija istovetna sa
 REPUBLIKA SRBIJA
 AGENCIJA ZA PRIVREDNE REGISTRE
 BEograd
 Ovlašćeno lice
 Datum, 03.09.2010 god.

Broj zahteva: 429577

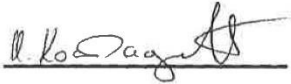
Strana 5 od 18

- u hiljadama dinara

Gospodarski raspon	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	B. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (219-220+221-222)	223		1264187	945852
	V. GUBITAK PRE OPOREZIVANJA (220-219+222-221)	224			
	G. POREZ NA DOBITAK				
721	1. Poreski rashod perioda	225		137387	53464
722	2. Odloženi poreski rashodi perioda	226		28306	0
722	3. Odloženi poreski prihodi perioda	227		0	5541
723	D. Isplacena licna primanja poslodavcu	228			
	Dj. NETO DOBITAK (223- 224- 225- 226+ 227- 228)	229		1098494	897929
	E. NETO GUBITAK (224- 223+ 225+ 226- 227 + 228)	230			
	Ä...Ä": NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGACIMA	231			
	Z. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATICNOG PRAVNOG LICA	232			
	I. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233		3	2
	2. Umanjenja (razvodnjena) zarada po akciji	234			

U _____ dana 28.2.

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izvestaja

Zakonski zastupnik

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08, 2/10, 101/12 i 118/12)

Broj zahteva:429577

Strana 6 od 18

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj		100436827 PIB
Sifra delatnosti		
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3		19 20 21 22 23 24 25 26
Vrsta posla		

Naziv :Koncern za proizvodnju i promet konditorskih proizvoda "Bambi" a.d. Požarevac

Sediste : Požarevac, Đure Đakovića bb

BILANS STANJA

7005023066302

na dan 31.12.2013. godine

- u hiljadama dinara

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
	A. STALNA IMOVINA (002+003+004+005+009)	001		2958156	2948759
00	I. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	002			
012	II. GOODWILL	003			
01 bez 012	III. NEMATERIJALNA ULAGANJA	004		5574	5883
	IV. NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOSKA SREDSTVA (006+007+008)	005		2580814	2571087
020, 022, 023, 026, 027(deo), 028 (deo), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		2580814	2571087
024, 027(deo), 028 (deo)	2. Investicione nekretnine	007			
021, 025, 027(deo), 028(deo)	3. Bioloska sredstva	008			
	V. DUGOROCNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011)	009		371768	371789
030 do 032, 039 (deo)	1. Ucesca u kapitalu	010		36007	34538
033 do 038, 039 (deo) minus 037	2. Ostali dugorocni finansijski plasmani	011		335761	337251
	B. OBRтна IMOVINA (013+014+015)	012		5330093	5332816
10 do 13, 15	I. ZALIHE	013		696427	843713
14	II. STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	014		0	54178
	III. KRATKOROCNA POTRAZIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (016+017+018+019+020)	015		4633666	4434925
20, 21 i 22, osim 223	1. Potrazivanja	016		2945658	2601930
223	2. Potrazivanja za vise placen porez na dobitak	017			
23 minus 237	3. Kratkoročni finansijski plasmani	018		1457346	1445603
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina			174216	342315

Општинско лице
Дата, 03.01.2014 год.

Broj zahteva:559365

Strana 2 od 18

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, račun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrednost i aktivna vremenska razgranicenja	020		56446	45077
288	V. ODLOZENA PORESKA SREDSTVA	021			
	G. POSLOVNA IMOVINA (001+012+021)	022		8288249	8281575
29	D. GUBITAK IZNAD VISINE KAPITALA	023			
	Dj. UKUPNA AKTIVA (022+023)	024		8288249	8281575
88	E. VANBILANSNA AKTIVA	025		649233	275866
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102+103+104+105+106-107+108-109-110)	101		5099691	4246450
30	I. OSNOVNI KAPITAL	102		1476435	1476435
31	II. NEUPLACENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III. REZERVE	104		373906	373906
330 i 331	IV. REVALORIZACIONE REZERVE	105		53043	56987
332	V. NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	106		1536	0
333	VI. NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU HARTIJA OD VREDNOSTI	107			
34	VII. NERASPOREDJENI DOBITAK	108		3385655	2420827
35	VIII. GUBITAK	109			
037 i 237	IX. OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE	110		190884	81705
	B. DUGOROCNA REZERVISANJA I OBAVEZE (112+113+116)	111		3075778	3928420
40	I. DUGOROCNA REZERVISANJA	112			
41	II. DUGOROCNE OBAVEZE (114+115)	113		805842	595019
414, 415	1. Dugorocni krediti	114		429908	0
41 bez 414 i 415	2. Ostale dugorocne obaveze	115		375934	595019
	III. KRATKOROCNE OBAVEZE (117+118+119+120+121+122)	116		2269936	3333401
42, osim 427	1. Kratkorocne finansijske obaveze	117		826831	1719819
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje se obustavlja	118			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	119		1208218	1391665
45 i 46	4. Ostale kratkorocne obaveze	120		107765	128719
47, 48 osim 481 i 49 osim 498	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrednost i ostalih javnih prihoda i pasivna vremenska razgranicenja	121		87583	53247
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobitak	122		39539	39951

Broj zahteva:559365

Strana 3 od 18

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	I Z O S	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
498	V. ODLOZENE PORESKE OBAVEZE	123		112780	106705
	G. UKUPNA PASIVA (101+111 +123)	124		8288249	8281575
89	D. VANBILANSNA PASIVA	125		649233	275866

U Pozarevac dana 26.2.2014. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izveštaja

D. Filipovic

Zakonski zastupnik

[Signature]

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08, 2/10, 101/12, 118/12 i 3/2014)

Popunjiva pravno lice - preduzetnik		
07162936 Maticni broj	Sifra delatnosti	100436827 PIB
Popunjiva Agencija za privredne registre		
750 1 2 3	19	20 21 22 23 24 25 26
Vrsta posla		

Naziv : Koncern za proizvodnju i promet konditorskih proizvoda "Bambi" a.d. Požarevac

Sediste : Požarevac, Đure Đakovića bb

BILANS USPEHA

7005023066319

u period 01.01.2013 do 31.12.2013

- u hiljadama dinara

Grupa racuna racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1		3	4	5	6
	A. PRIHODI I RASHODI IZ REDOVNOG POSLOVANJA				
	I. POSLOVNI PRIHODI (202+203+204-205+206)	201		9085360	8226378
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202		9110878	8150355
62	2. Prihodi od aktiviranja ucinaka i robe	203		38974	31384
630	3. Povecanje vrednosti zaliha ucinaka	204		5338	40886
631	4. Smanjenje vrednosti zaliha ucinaka	205		72897	11031
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206		3067	14784
	II. POSLOVNI RASHODI (208 DO 212)	207		7216007	6651661
50	1. Nabavna vrednost prodate robe	208		63314	86693
51	2. Troskovi materijala	209		3595613	3457059
52	3. Troskovi zarada, naknada zarada i ostali licni rashodi	210		1375636	1254605
54	4. Troskovi amortizacije i rezervisanja	211		323206	314989
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		1858238	1538315
	III. POSLOVNI DOBITAK (201-207)	213		1869353	1574717
	IV. POSLOVNI GUBITAK (207-201)	214			
66	V. FINANSIJSKI PRIHODI	215		294109	250657
56	VI. FINANSIJSKI RASHODI	216		142360	410828
67 i 68	VII. OSTALI PRIHODI	217		101617	82607
57 i 58	VIII. OSTALI RASHODI	218		132889	232966
	IX. DOBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (213-214+215-216+217-218)	219		1989830	1264187
	X. GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRE OPOREZIVANJA (214-213-215+216-217+218)	220			
69 - 59	XI. NETO DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA				
59 - 69	XII. NETO GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA	222			

Konstatuje se da je ova kopija istovetna sa
 originalom
 REPUBLIKA SRBIJA
 AGENCIJA ZA PRIVREDNE REGISTRE

Ovlašćeno lice

Data, 02.07.2010 god.

Strana 5 od 18

Broj zahteva: 559365

- u hiljadama dinara

Grupa racuna, racun	POZICIJA	AOP	Napomena broj	Iznos	
				Tekuca godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	B. DOBITAK PRE OPOREZIVANJA (219-220+221-222)	223		1989830	1264187
	V. GUBITAK PRE OPOREZIVANJA (220-219+222-221)	224			
	G. POREZ NA DOBITAK				
721	1. Poreski rashod perioda	225		265517	137387
722	2. Odloženi poreski rashodi perioda	226		6075	28306
722	3. Odloženi poreski prihodi perioda	227			
723	D. Isplacena licna primanja poslodavcu	228			
	Dj. NETO DOBITAK (223- 224- 225- 226+ 227- 228)	229		1718238	1098494
	E. NETO GUBITAK (224- 223+ 225+ 226- 227 + 228)	230			
	Ä...Ä. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA MANJINSKIM ULAGACIMA	231			
	Z. NETO DOBITAK KOJI PRIPADA VLASNICIMA MATICNOG PRAVNOG LICA	232			
	I. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233		5	3
	2. Umanjenja (razvodnjena) zarada po akciji	234			

u Požarevac dana 26.2. 2014. godine

Lice odgovorno za sastavljanje
finansijskog izveštaja

Dželjovic

Zakonski zastupnik

[Signature]

Obrazac propisan Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", br.114/06, 5/07, 119/08, 2/10, 101/12, 118/12 i 3/2014)

Попуњава правно лице - предузетник

Матични број 07162936	Шифра делатности 1072	ПИБ 100436827
Назив KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA BAMBI A.D. POZAREVAC		
Седиште Пожаревац, Буле Ђаковића 66		

БИЛАНС СТАЊА

на дан 31.12.2014. године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање 31.12.20__	Почетно стање 01.01.20__
1	2	3	4	5	6	7
	АКТИВА					
00	А. УПИСАНИ А НЕУПЛАЋЕНИ КАПИТАЛ	0001				
	Б. СТАЛНА ИМОВИНА (0003 + 0010 + 0019 + 0024 + 0034)	0002		3319751	2958156	0
01	1. НЕМАТЕРИЈАЛНА ИМОВИНА (0004 + 0005 + 0006 + 0007 + 0008 + 0009)	0003	4	5362	5574	0
010 и део 019	1. Улагања у развој	0004				
011, 012 и део 019	2. Концесије, патенти, лиценце, робне и услужне марке, софтвер и остала права	0005		5362	5574	
013 и део 019	3. Гудвил	0006				
014 и део 019	4. Остала нематеријална имовина	0007				
015 и део 019	5. Нематеријална имовина у припреми	0008				
016 и део 019	6. Аванси за нематеријалну имовину	0009				
02	II. НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА И ОПРЕМА (0011 + 0012 + 0013 + 0014 + 0015 + 0016 + 0017 + 0018)	0010	5,6	3012417	2580814	0
020, 021 и део 029	1. Земљиште	0011		8018	8018	
022 и део 029	2. Грађевински објекти	0012		766513	777044	
023 и део 029	3. Постројења и опрема	0013		1415267	1631522	
024 и део 029	4. Инвестиционе некретнине	0014				
025 и део 029	5. Остале некретнине, постројења и опрема	0015		728	748	
026 и део 029	6. Некретнине, постројења и опрема у припреми	0016		819937	22412	
027 и део 029	7. Улагања у друге некретности, постројења и опрему	0017				
028 и део 029	8. Аванси за некретности, постројења и опрему	0018		1854	141070	
03	III. ЕМОЦИОНАЛНА ИМАЖИНА (0019 + 0022 + 0023)	0019		0	0	0
030, 031 и део 039	1. Шуме и вишегодишњи засади	0020				
032 и део 039	2. Основно стање	0021				

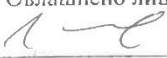
КОПИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ ДОКУМЕНТА
 Генерално је ова копија повољна
 са оригиналом.
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ
 Овлашћено лице
 Дана, 030/12/2014 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
037 и део 039	3. Биолошка средства у припреми	0022				
038 и део 039	4. Аванси за биолошка средства	0023				
04. осим 047	IV. ДУГОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (0025 + 0026 + 0027 + 0028 + 0029 + 0030 + 0031 + 0032 + 0033)	0024	7,8,9	301972	371768	0
040 и део 049	1. Учесћа у капиталу зависних правних лица	0025		6530	6870	
041 и део 049	2. Учесћа у капиталу придружених правних лица и заједничким подухватима	0026				
042 и део 049	3. Учесћа у капиталу осталих правних лица и друге хартије од вредности расположиве за продају	0027		32308	29137	
део 043, део 044 и део 049	4. Дугорочни пласмани матичним и зависним правним лицима	0028				
део 043, део 044 и део 049	5. Дугорочни пласмани осталим повезаним правним лицима	0029				
део 045 и део 049	6. Дугорочни пласмани у земљи	0030				
део 045 и део 049	7. Дугорочни пласмани у иностранству	0031				
046 и део 049	8. Хартије од вредности које се држе до доспећа	0032				
048 и део 049	9. Остали дугорочни финансијски пласмани	0033		263134	335761	
05	V. ДУГОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА (0035 + 0036 + 0037 + 0038 + 0039 + 0040 + 0041)	0034		0	0	0
050 и део 059	1. Потраживања од матичног и зависних правних лица	0035				
051 и део 059	2. Потраживања од осталих повезаних лица	0036				
052 и део 059	3. Потраживања по основу продаје на робни кредит	0037				
053 и део 059	4. Потраживање за продају по уговорима о финансијском лизингу	0038				
054 и део 059	5. Потраживања по основу јемства	0039				
055 и део 059	6. Спорна и сумњива потраживања	0040				
056 и део 059	7. Остала дугорочна потраживања	0041				
288	В. ОДЛОЖЕНА ПОРЕСКА СРЕДСТВА	0042				
	Г. ОБРТНА ИМОВИНА (0044 + 0051 + 0059 + 0060 + 0061 + 0062 + 0068 + 0069 + 0070)	0043		6247869	5330093	0
Класа 1	I. ЗАЛИХЕ (0045 + 0046 + 0047 + 0048 + 0049 + 0050)	0044		582056	696427	0
10	1. Материјал, резервни делови, алат и ситан инвентар	0045		273719	308703	
11	2. Недовршена производња и недокончане услуге	0046		8803	14098	
12	3. Готови производи	0047		138896	174142	

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање _____ 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
13	4. Роба	0048		9591	6099	
14	5. Стална средства намењена продаји	0049				
15	6. Плаћени аванси за залихе и услуге	0050		155547	193385	
20	II. ПОТТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ ПРОДАЈЕ (0052 + 0053 + 0054 + 0055 + 0056 + 0057 + 0058)	0051		3302260	2706937	0
200 и део 209	1. Купци у земљи - матична и зависна правна лица	0052			240	
201 и део 209	2. Купци у иностранству - матична и зависна правна лица	0053				
202 и део 209	3. Купци у земљи - остала повезана правна лица	0054		1312	1218	
203 и део 209	4. Купци у иностранству - остала повезана правна лица	0055				
204 и део 209	5. Купци у земљи	0056		2315785	2035731	
205 и део 209	6. Купци у иностранству	0057		985163	669748	
206 и део 209	7. Остала потраживања по основу продаје	0058				
21	III. ПОТТРАЖИВАЊА ИЗ СПЕЦИФИЧНИХ ПОСЛОВА	0059				
22	IV. ДРУГА ПОТТРАЖИВАЊА	0060	12	137252	238721	
236	V. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА КОЈА СЕ ВРЕДНУЈУ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	0061				
23 осим 236 и 237	VI. КРАТКОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (0063 + 0064 + 0065 + 0066 + 0067)	0062	13	1789185	1457346	0
230 и део 239	1. Краткорочни кредити и пласмани - матична и зависна правна лица	0063		604792	573210	
231 и део 239	2. Краткорочни кредити и пласмани - остала повезана правна лица	0064		1156561	884136	
232 и део 239	3. Краткорочни кредити и зајмови у земљи	0065				
233 и део 239	4. Краткорочни кредити и зајмови у иностранству	0066				
234, 235, 238 и део 239	5. Остали краткорочни финансијски пласмани	0067		27832		
24	VII. ГОТОВИНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ И ГОТОВИНА	0068		394060	174216	
27	VIII. ПОРЕЗ НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ (0069)	0069				
28 осим 288	IX. АКТИВНА ВРЕМЕНСКА ПОТТРАЖИВАЊА (0070)	0070			56446	
	Д. УКУПНА АКТИВА ПОСЛОВНЕ ИМОВИНА (0001 + 0002 + 0042 + 0043)	0071		9522430	8288249	0
88	Ђ. ВАНБИЛАНСНА АКТИВА (0072)	0072		1076017	649233	

Овлашћено лице

 Дата, 03.09.2020 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање _____ 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
	ПАСИВА					
	A. КАПИТАЛ (0402 + 0411 - 0412 + 0413 + 0414 + 0415 - 0416 + 0417 + 0420 - 0421) ≥ 0 = (0071 - 0424 - 0441 - 0442)	0401		6481137	5099691	
30	I. ОСНОВНИ КАПИТАЛ (0403 + 0404 + 0405 + 0406 + 0407 + 0408 + 0409 + 0410)	0402	16	1394722	1476435	0
300	1. Акцијски капитал	0403		1394722	1476435	
301	2. Удели друштва са ограниченом одговорношћу	0404				
302	3. Улози	0405				
303	4. Државни капитал	0406				
304	5. Друштвени капитал	0407				
305	6. Задружни удели	0408				
306	7. Емисиона премија	0409				
309	8. Остали основни капитал	0410				
31	II. УПИСАНИ А НЕУПЛАЋЕНИ КАПИТАЛ	0411				
047 и 237	III. ОТКУПЉЕНЕ СОПСТВЕНЕ АКЦИЈЕ	0412	16	109179	190894	
32	IV. РЕЗЕРВЕ	0413	16	373906	373906	
330	V. РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ ПО ОСНОВУ РЕВАЛОРИЗАЦИЈЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ИМОВИНЕ, НЕКРЕТНИНА, ПОСТРОЈЕЊА И ОПРЕМЕ	0414	16	48863	52043	
33 осим 330	VI. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ДОБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ И ДРУГИХ КОМПОНЕНТИ ОСТАЛОГ СВЕОБУХВАТНОГ РЕЗУЛТАТА (потражна салда рачуна групе 33 осим 330)	0415	16	845	1536	
33 осим 330	VII. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ГУБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ И ДРУГИХ КОМПОНЕНТИ ОСТАЛОГ СВЕОБУХВАТНОГ РЕЗУЛТАТА (дуговна салда рачуна групе 33 осим 330)	0416				
34	VIII. НЕРАСПОРЕЂЕНИ ДОБИТАК (0418 + 0419)	0417	16	4771960	3385655	0
340	1. Нераспоређени добитак ранијих година	0418		3046187	1667417	
341	2. Нераспоређени добитак текуће године	0419		1725793	1718258	
35	IX. УЧЕШЋЕ БЕЗ ПРАВА КОНТРОЛЕ	0420				
35	X. ГУБИТАК (0422 + 0423)	0421		0	0	0
350	1. Губитак ранијих година	0422				
351	2. Губитак текуће године	0423				
	B. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА И ОБАВЕЗЕ (0425 + 0432)	0424		723195	823342	0

КОПИЈА ЕЛЕКТРОНИСКОГ ДОКУМЕНТА
 Констатирујемо да ова копија неговетна
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ
 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 Овлашћено лице
 Дана, 08 од 2016 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање ... 20...	Почетно стање 01.01.20...
1	2	3	4	5	6	7
40	I. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА (0426 + 0427 + 0428 + 0429 + 0430 + 0431)	0425	17	20229	17500	0
400	1. Резервисања за трошкове у гарантном року	0426				
401	2. Резервисања за трошкове обнављања природних богатстава	0427				
403	3. Резервисања за трошкове реструктурирања	0428				
404	4. Резервисања за накнаде и друге бенефиције запослених	0429				
405	5. Резервисања за трошкове судских спорова	0430		20229	17500	
402 и 409	6. Остала дугорочна резервисања	0431				
41	II. ДУГОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (0433 + 0434 + 0435 + 0436 + 0437 + 0438 + 0439 + 0440)	0432	18	702966	805842	0
410	1. Обавезе које се могу конвертовати у капитал	0433				
411	2. Обавезе према матичним и зависним правним лицима	0434				
412	3. Обавезе према осталим повезаним правним лицима	0435				
413	4. Обавезе по емитованим хартијама од вредности у периоду дужем од годину дана	0436				
414	5. Дугорочни кредити и зајмови у земљи	0437			429908	
415	6. Дугорочни кредити и зајмови у иностранству	0438				
416	7. Обавезе по основу финансијског лизинга	0439		455506	67714	
419	8. Остале дугорочне обавезе	0440		247460	308220	
498	В. ОДЛОЖЕНЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ	0441	19	72833	112780	
42 до 49 (осим 498)	Г. КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (0443 + 0450 + 0451 + 0459 + 0460 + 0461 + 0462)	0442		2290455	2252436	0
42	I. КРАТКОРОЧНЕ ФИНАНСИЈСКЕ ОБАВЕЗЕ (0444 + 0445 + 0446 + 0447 + 0448 + 0449)	0443	20	476314	526831	0
420	1. Краткорочни кредити од матичних и зависних правних лица	0444				
421	2. Краткорочни кредити од осталих повезаних правних лица	0445				
422	3. Краткорочни кредити и зајмови у земљи	0446		41917	458568	
423	4. Краткорочни кредити и зајмови у иностранству	0447				

КОПИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ ДОКУМЕНТА
 ЧИЈЕ ВЕРНОСТИ НЕМОЖЕ ДА ЈЕ ОВА КОПИЈА ИСТОВЕТНА
 СА ОРИГИНАЛОМ.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ

Овлашћено лице

 Дата, 08.07.2020 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање _____ 20__	Почетно стање 01.01.20__
1	2	3	4	5	6	7
427	5. Обавезе по основу сталних средстава и средстава обустављеног пословања намењених продаји	0448				
424, 425, 426 и 429	6. Остале краткорочне финансијске обавезе	0449		234397	368263	
430	II. ПРИМЉЕНИ АВАНСИ, ДЕПОЗИТИ И КАУЦИЈЕ	0450	21	7333	3761	
43 осим 430	III. ОБАВЕЗЕ ИЗ ПОСЛОВАЊА (0452 + 0453 + 0454 + 0455 + 0456 + 0457 + 0458)	0451	21	1594669	1186957	0
431	1. Добављачи - матична и зависна правна лица у земљи	0452		125991	53009	
432	2. Добављачи - матична и зависна правна лица у иностранству	0453				
433	3. Добављачи - остала повезана правна лица у земљи	0454		25176	1284	
434	4. Добављачи - остала повезана правна лица у иностранству	0455			151	
435	5. Добављачи у земљи	0456		1028241	1007647	
436	6. Добављачи у иностранству	0457		315382	96872	
439	7. Остале обавезе из пословања	0458		99879	27994	
44, 45 и 46	IV. ОСТАЛЕ КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ	0459	22	147551	125264	
47	V. ОБАВЕЗЕ ПО ОСНОВУ ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ	0460	23	28	22403	
48	VI. ОБАВЕЗЕ ЗА ОСТАЛЕ ПОРЕЗЕ, ДОПРИНОСЕ И ДРУГЕ ДАЖБИНЕ	0461	23	44444	40314	
49 осим 498	VII. ПАСИВНА ВРЕМЕНСКА РАЗГРАНИЧЕЊА	0462	23	20116	46906	
	Д. ГУБИТАК ИЗНАД ВИСИНЕ КАПИТАЛА (0412 + 0416 + 0421 - 0420 - 0417 - 0415 - 0414 - 0413 - 0411 - 0402) ≥ 0 = (0441 + 0424 + 0442 - 0071) ≥ 0	0463				
	Ђ. УКУПНА ПАСИВА (0424 + 0442 + 0441 + 0401 - 0463) ≥ 0	0464		9567620	8268249	
89	Е. ВАНБИЛАНСНА ПАСИВА	0465		1076017	649233	
у _____				Законски заступник		
дана _____ 20__ године				М.П. _____		

Образац прописан Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 95/2014 и 144/2014)

Попуњава правно лице - предузетник

Матични број 07162936

Шифра делатности 1072

ПИБ 100436827

Назив KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA BAMBI A.D. POŽAREVAC

Седиште Пожаревац, Буре Ђаковића 66

БИЛАНС УСПЕХА

за период од 01.01.2014. до 31.12.2014. године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	ПРИХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА				
60 до 65, осим 62 и 63	A. ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ (1002 + 1009 + 1016 + 1017)	1001		9244763	9113945
60	I. ПРИХОДИ ОД ПРОДАЈЕ РОБЕ (1003 + 1004 + 1005 + 1006 + 1007 + 1008)	1002	24	47285	62350
600	1. Приходи од продаје робе матичним и зависним правним лицима на домаћем тржишту	1003			
601	2. Приходи од продаје робе матичним и зависним правним лицима на иностраном тржишту	1004			
602	3. Приходи од продаје робе осталим повезаним правним лицима на домаћем тржишту	1005		65	
603	4. Приходи од продаје робе осталим повезаним правним лицима на иностраном тржишту	1006			
604	5. Приходи од продаје робе на домаћем тржишту	1007		37674	55274
605	6. Приходи од продаје робе на иностраном тржишту	1008		9547	7076
61	II. ПРИХОДИ ОД ПРОДАЈЕ ПРОИЗВОДА И УСЛУГА (1010 + 1011 + 1012 + 1013 + 1014 + 1015)	1009	24	9192176	9048528
610	1. Приходи од продаје производа и услуга матичним и зависним правним лицима на домаћем тржишту	1010			200
611	2. Приходи од продаје производа и услуга матичним и зависним правним лицима на иностраном тржишту	1011			
612	3. Приходи од продаје производа и услуга осталим повезаним правним лицима на домаћем тржишту	1012		1165	751
613	4. Приходи од продаје производа и услуга осталим повезаним правним лицима на иностраном тржишту	1013			
614	5. Приходи од продаје производа и услуга на домаћем тржишту	1014		7113693	7178944
615	6. Приходи од продаје готових производа и услуга на иностраном тржишту	1015		2077318	1858633
64	III. ПРИХОДИ ОД ПРЕМИЈА, СУБВЕНЦИЈА, ДОТАЦИЈА, ДОНАЦИЈА И СЛ.	1016			
65	IV. ДРУГИ ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ	1017	25	5301	3067

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	РАСХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА				
50 до 55, 62 и 63	Б. ПОСЛОВНИ РАСХОДИ (1019 - 1020 - 1021 + 1022 + 1023 + 1024 + 1025 + 1026 + 1027 + 1028 + 1029) ≥ 0	1018		7307166	7244592
50	I. НАБАВНА ВРЕДНОСТ ПРОДАТЕ РОБЕ	1019	26	42370	63314
62	II. ПРИХОДИ ОД АКТИВИРАЊА УЧИНАКА И РОБЕ	1020		82901	38974
630	III. ПОВЕЋАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЗАЛИХА НЕДОВРШЕНИХ И ГОТОВИХ ПРОИЗВОДА И НЕДОВРШЕНИХ УСЛУГА	1021			5338
631	IV. СМАЊЕЊЕ ВРЕДНОСТИ ЗАЛИХА НЕДОВРШЕНИХ И ГОТОВИХ ПРОИЗВОДА И НЕДОВРШЕНИХ УСЛУГА	1022		41941	72897
51 осим 513	V. ТРОШКОВИ МАТЕРИЈАЛА	1023	26	3325555	3316065
513	VI. ТРОШКОВИ ГОРИВА И ЕНЕРГИЈЕ	1024	27	266323	279548
52	VII. ТРОШКОВИ ЗАРАДА, НАКНАДА ЗАРАДА И ОСТАЛИ ЛИЧНИ РАСХОДИ	1025	28	1361665	1375636
53	VIII. ТРОШКОВИ ПРОИЗВОДНИХ УСЛУГА	1026	29	1658885	1555371
540	IX. ТРОШКОВИ АМОРТИЗАЦИЈЕ	1027	30	337270	323206
541 до 549	X. ТРОШКОВИ ДУГОРОЧНИХ РЕЗЕРВИСАЊА	1028			
55	XI. НЕМАТЕРИЈАЛНИ ТРОШКОВИ	1029	31	306958	292867
	В. ПОСЛОВНИ ДОБИТАК (1001 - 1018) ≥ 0	1030		1937597	1869353
	Г. ПОСЛОВНИ ГУБИТАК (1018 - 1001) ≥ 0	1031			
66	Д. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ (1033 + 1038 + 1039)	1032		331984	294109
66, осим 662, 663 и 664	I. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ ОД ПОВЕЗАНИХ ЛИЦА И ОСТАЛИ ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ (1034 + 1035 + 1036 + 1037)	1033	32	237394	217517
660	1. Финансијски приходи од матичних и зависних правних лица	1034		74120	45457
661	2. Финансијски приходи од осталих повезаних правних лица	1035		165274	172060
665	3. Приходи од учешћа у добитку придружених правних лица и заједничких подухвата	1036			
669	4. Остали финансијски приходи	1037			
662	II. ПРИХОДИ ОД КАМАТА (ОД ТРЕЋИХ ЛИЦА)	1038	32	19633	21875
663 и 664	III. ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ И ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ВАЛУТНЕ КЛАУЗУЛЕ (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1039	32	74957	54716
56	Ђ. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ (1041 + 1046 + 1047)	1040		30812	142360
56, осим 562, 563 и 564	I. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ ИЗ ОДНОСА СА ПОВЕЗАНИМ ПРАВНИМ ЛИЦИМА И ОСТАЛИ ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ (1042 + 1043 + 1044 + 1045)	1041		5782	3550
560	1. Финансијски расходи из односа са матичним и зависним правним лицима	1042		2975	203

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
561	2. Финансијски расходи из односа са осталим повезаним правним лицима	1043		771	444
565	3. Расходи од учешћа у губитку придружених правних лица и заједничких подухвата	1044			
566 и 569	4. Остали финансијски расходи	1045		2036	2903
562	II. РАСХОДИ КАМАТА (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1046	33	81091	92452
563 и 564	III. НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ И НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ ВАЛУТНЕ КЛАУЗУЛЕ (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1047	33	93939	46358
	Е. ДОБИТАК ИЗ ФИНАНСИРАЊА (1032 - 1040)	1048		151172	151749
	Ж. ГУБИТАК ИЗ ФИНАНСИРАЊА (1040 - 1032)	1049			
683 и 685	3. ПРИХОДИ ОД УСКЛАЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ ОСТАЛЕ ИМОВИНЕ КОЈА СЕ ИСКАЗУЈЕ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	1050	34	18702	18267
583 и 585	И. РАСХОДИ ОД УСКЛАЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ ОСТАЛЕ ИМОВИНЕ КОЈА СЕ ИСКАЗУЈЕ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	1051	35	85592	43274
67 и 68, осим 683 и 685	Ј. ОСТАЛИ ПРИХОДИ	1052	36	46613	83350
57 и 58, осим 583 и 585	К. ОСТАЛИ РАСХОДИ	1053	37	54473	89615
	Л. ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1030 - 1031 + 1048 - 1049 + 1050 - 1051 + 1052 - 1053)	1054		2014019	1989830
	Љ. ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1031 - 1030 + 1049 - 1048 + 1051 - 1050 + 1053 - 1052)	1055			
69-59	М. НЕТО ДОБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА, ЕФЕКТИ ПРОМЕНЕ РАЧУНОВОДСТВЕНЕ ПОЛИТИКЕ И ИСПРАВКА ГРЕШАКА ИЗ РАНИЈИХ ПЕРИОДА	1056			
59-69	И. НЕТО ГУБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА, РАСХОДИ ПРОМЕНЕ РАЧУНОВОДСТВЕНЕ ПОЛИТИКЕ И ИСПРАВКА ГРЕШАКА ИЗ РАНИЈИХ ПЕРИОДА	1057			
	Њ. ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1054 - 1055 + 1056 - 1057)	1058		2014019	1989830
	О. ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1055 - 1054 + 1057 - 1056)	1059			
	П. ПОРЕЗ НА ДОБИТАК				
721	I. ПОРЕСКИ РАСХОД ПЕРИОДА	1060	38	328174	265517
део 722	II. ОДЛОЖЕНИ ПОРЕСКИ РАСХОДИ ПЕРИОДА	1061			5075
део 722	III. ОДЛОЖЕНИ ПОРЕСКИ ПРИХОДИ ПЕРИОДА	1062			
723	Р. ИСПЛАЋЕНА ЛИЧНА ПРИМАЊА ПОСЛОДАВЦА	1063			

КОПИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ ДОКУМЕНТА
 39948
 Констатујемо да је ова копија истоветна
 са оригиналом.
 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ

 Овлашћено лице

 Дата, 07.10.20 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	С. НЕТО ДОБИТАК (1058 - 1059 - 1060 - 1061 + 1062 - 1063)	1064		1725793	1718238
	Т. НЕТО ГУБИТАК (1059 - 1058 + 1060 + 1061 - 1062 + 1063)	1065			
	I. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА	1066			
	II. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЕЋИНСКОМ ВЛАСНИКУ	1067			
	III. НЕТО ГУБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА	1068			
	IV. НЕТО ГУБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЕЋИНСКОМ ВЛАСНИКУ	1069			
	V. ЗАРАДА ПО АКЦИЈИ				
	1. Основна зарада по акцији	1070	39	6	5
	2. Умањена (разводњена) зарада по акцији	1071			
у _____				Законски заступник	
дана _____ 20 _____ године				М.П. _____	

Образац прописан Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 95/2014 и 144/2014)

Попуњава правно лице - предузетник

Матични број 07162936	Шифра делатности 1072	ПИБ 100436827
Назив KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDIORSKIH PROIZVODA BAMBI A.D. POŽAREVAC		
Седиште Пожаревац, Буре Ђаковића 66		

БИЛАНС СТАЊА

на дан 31.12.2015. године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
	АКТИВА					
00	А. УПИСАНИ А НЕУПЛАЋЕНИ КАПИТАЛ	0001				
	Б. СТАЛНА ИМОВИНА (0003 + 0010 + 0019 + 0024 + 0034)	0002		3871447	3319751	0
01	І. НЕМАТЕРИЈАЛНА ИМОВИНА (0004 + 0005 + 0006 + 0007 + 0008 + 0009)	0003	4	292809	13380	0
010 и део 019	1. Улагања у развој	0004				
011, 012 и део 019	2. Концесије, патенти, лиценце, робне и услужне марке, софтвер и остала права	0005	4	32219	5362	
013 и део 019	3. Гудвил	0006				
014 и део 019	4. Остала нематеријална имовина	0007	4	260590	8018	
015 и део 019	5. Нематеријална имовина у припреми	0008				
016 и део 019	6. Аванси за нематеријалну имовину	0009				
02	ІІ. НЕКРЕТНИНЕ, ПОСТРОЈЕЊА И ОПРЕМА (0011 + 0012 + 0013 + 0014 + 0015 + 0016 + 0017 + 0018)	0010	5	3259558	3004399	0
020, 021 и део 029	1. Земљиште	0011				
022 и део 029	2. Грађевински објекти	0012	5	1160038	766513	
023 и део 029	3. Постројења и опрема	0013	5	1879385	1415367	
024 и део 029	4. Инвестиционе некретнине	0014				
025 и део 029	5. Остале некретнине, постројења и опрема	0015	5	1725	728	
026 и део 029	6. Некретнине, постројења и опрема у припреми	0016	5	214082	819937	
027 и део 029	7. Улагања на туђим некретностима, постројењима и опреми	0017				
028 и део 029	8. Аванси за некретнине, постројења и опрему	0018		4328	1854	
03	ІІІ. БИОЛОШКА СРЕДСТВА (0020 + 0021 + 0022 + 0023)	0019			0	0
030, 031 и део 039	1. Шуме и вишегодишњи загоди	0020				
032 и део 039	2. Основно стадо	0021				

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
037 и део 039	3. Биолошка средства у припреми	0022				
038 и део 039	4. Аванси за биолошка средства	0023				
04. осн 047	IV. ДУГОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (0025 + 0026 + 0027 + 0028 + 0029 + 0030 + 0031 + 0032 + 0033)	0024		319080	301972	0
040 и део 049	1. Учешћа у капиталу зависних правних лица	0025	6		6530	
041 и део 049	2. Учешћа у капиталу придружених правних лица и заједничким подухватима	0026				
042 и део 049	3. Учешћа у капиталу осталих правних лица и друге хартије од вредности расположиве за продају	0027	7	25746	32308	
део 043, део 044 и део 049	4. Дугорочни пласмани матичним и зависним правним лицима	0028				
део 043, део 044 и део 049	5. Дугорочни пласмани осталим повезаним правним лицима	0029	8	5515	68971	
део 045 и део 049	6. Дугорочни пласмани у земљи	0030				
део 045 и део 049	7. Дугорочни пласмани у иностранству	0031				
046 и део 049	8. Хартије од вредности које се држе до доспећа	0032				
048 и део 049	9. Остали дугорочни финансијски пласмани	0033	9	287819	194163	
05	V. ДУГОРОЧНА ПОТРАЖИВАЊА (0035 + 0036 + 0037 + 0038 + 0039 + 0040 + 0041)	0034		0	0	0
050 и део 059	1. Потраживања од матичног и зависних правних лица	0035				
051 и део 059	2. Потраживања од осталих повезаних лица	0036				
052 и део 059	3. Потраживања по основу продаје на робни кредит	0037				
053 и део 059	4. Потраживање за продају по уговорима о финансијском лизингу	0038				
054 и део 059	5. Потраживања по основу јемства	0039				
055 и део 059	6. Спорна и сумњива потраживања	0040				
056 и део 059	7. Остала дугорочна потраживања	0041				
288	В. ОДЛОЖЕНА ПОРЕСКА СРЕДСТВА	0042				
	Г. ОБРТНА ИМОВИНА (0044 + 0051 + 0059 + 0060 + 0061 + 0062 + 0068 + 0069 + 0070)	0043		775725	6247869	0
Класа 1	1. ЗАЛИХЕ (0045 + 0046 + 0047 + 0048 + 0049 + 0050)	0044		82104	592056	0
10	1. Материјал, резервни делови, запат и ситан инвентар	0045		49274	279719	
11	2. Недовршена производња и недовршене услуге	0046	10	10953	8803	
12	3. Готови производи	0047	10	133717	138395	

Овлашћено лице

 Дана, 02.07.2020 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
13	4. Роба	0048	10	14166	9501	
14	5. Стална средства намењена продаји	0049				
15	6. Плаћени аванси за залихе и услуге	0050	10	252994	155547	
20	II. ПОТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ ПРОДАЈЕ (0052 + 0053 + 0054 + 0055 + 0056 + 0057 + 0058)	0051	11	2860195	3302260	0
200 и део 209	1. Купци у земљи - матична и зависна правна лица	0052				
201 и део 209	2. Купци у иностранству - матична и зависна правна лица	0053				
202 и део 209	3. Купци у земљи - остала повезана правна лица	0054	11	1122	1312	
203 и део 209	4. Купци у иностранству - остала повезана правна лица	0055				
204 и део 209	5. Купци у земљи	0056	11	2001920	2315785	
205 и део 209	6. Купци у иностранству	0057	11	857153	985163	
206 и део 209	7. Остала потраживања по основу продаје	0058				
21	III. ПОТРАЖИВАЊА ИЗ СПЕЦИФИЧНИХ ПОСЛОВА	0059				
22	IV. ДРУГА ПОТРАЖИВАЊА	0060	12	178635	137252	
236	V. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА КОЈА СЕ ВРЕДНУЈУ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	0061				
23 осим 236 и 237	VI. КРАТКОРОЧНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАСМАНИ (0063 + 0064 + 0065 + 0066 + 0067)	0062	13	1412981	1789185	0
230 и део 239	1. Краткорочни кредити и пласмани - матична и зависна правна лица	0063	13		604792	
231 и део 239	2. Краткорочни кредити и пласмани - остала повезана правна лица	0064	13	1344127	1156561	
232 и део 239	3. Краткорочни кредити и зајмови у земљи	0065				
233 и део 239	4. Краткорочни кредити и зајмови у иностранству	0066				
234, 235, 238 и део 239	5. Остали краткорочни финансијски пласмани	0067	13	68554	27832	
24	VII. ГОТОВИНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ И ГОТОВИНА	0068	14	1809099	394060	
27	VIII. ПОРЕЗ НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ И ПОРЕЗ НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ НА ПОСРЕДНИЦАМА	0069				
28 осим 288	IX. АКТИВНА ВРЕМЕНСКА РАЗГРАНИЧЕЊА СА ОРГИНИЗАЦИЈАМА	0070	15	23751	33056	
	D. УКУПНА АКТИВА = ПОСЛОВНА ИМОВИНА (0001 + 0002 + 0042 + 0043)	0071			9567620	0
88	Ђ. ВАНБИЛАНСНА АКТИВА	0072		845542	1076017	

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање _____ 20__	Почетно стање 01.01.20__
1	2	3	4	5	6	7
	ПАСИВА					
	A. КАПИТАЛ (0402 + 0411 - 0412 + 0413 + 0414 + 0415 - 0416 + 0417 + 0420 - 0421) ≥ 0 = (0071 - 0424 - 0441 - 0442)	0401	16	8460261	6481137	
30	I. ОСНОВНИ КАПИТАЛ (0403 + 0404 + 0405 + 0406 + 0407 + 0408 + 0409 + 0410)	0402	16	1394722	1394722	0
300	1. Акцијски капитал	0403	16	1394722	1394722	
301	2. Удели друштава с ограниченом одговорношћу	0404				
302	3. Улози	0405				
303	4. Државни капитал	0406				
304	5. Друштвени капитал	0407				
305	6. Задружни удели	0408				
306	7. Емисиона премија	0409				
309	8. Остали основни капитал	0410				
31	II. УПИСАНИ А НЕУПЛАЋЕНИ КАПИТАЛ	0411				
047 и 237	III. ОТКУПЉЕНЕ СОПСТВЕНЕ АКЦИЈЕ	0412	16	109179	109179	
32	IV. РЕЗЕРВЕ	0413	16		373906	
330	V. РЕВАЛОРИЗАЦИОНЕ РЕЗЕРВЕ ПО ОСНОВУ РЕВАЛОРИЗАЦИЈЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ИМОВИНЕ, НЕКРЕТНИНА, ПОСТРОЈЕЊА И ОПРЕМЕ	0414	16	688126	48863	
33 осим 330	VI. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ДОБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ И ДРУГИХ КОМПОНЕНТИ ОСТАЛОГ СВЕОБУХВАТНОГ РЕЗУЛТАТА (потражна салда рачуна групе 33 осим 330)	0415	16	1691	845	
33 осим 330	VII. НЕРЕАЛИЗОВАНИ ГУБИЦИ ПО ОСНОВУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ И ДРУГИХ КОМПОНЕНТИ ОСТАЛОГ СВЕОБУХВАТНОГ РЕЗУЛТАТА (дуговна салда рачуна групе 33 осим 330)	0416				
34	VIII. НЕРАСПОРЕЂЕНИ ДОБИТАК (0418 + 0419)	0417	16	6484901	4771980	0
340	1. Нераспоређени добитак ранијих година	0418	16	5147960	3046187	
341	2. Нераспоређени добитак текуће године	0419	16	1336941	1725793	
	IX. УЧЕШЋЕ БЕЗ ПРАВА КОНТРОЛЕ	0420				
35	X. ГУБИТАК (0422 + 0423)	0421		0	0	0
350	1. Губитак ранијих година	0422				
351	2. Губитак текуће године	0423				
	B. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИРАЊА И ОБАВЕЗЕ (0425 + 0432)	0424		725048	723195	0

КОПИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ ДОКУМЕНТА
 Ова копија да је ова копија истоветна
 са оригиналом.
 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ
 Овлашћено лице
 Дана, 03.07.2020 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање ... 20...	Почетно стање 01.01.20...
1	2	3	4	5	6	7
40	I. ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА (0426 + 0427 + 0428 + 0429 + 0430 + 0431)	0425	17	55233	20229	0
400	1. Резервисања за трошкове у гарантном року	0426				
401	2. Резервисања за трошкове обнављања природних богатстава	0427				
403	3. Резервисања за трошкове реструктурирања	0428				
404	4. Резервисања за накнаде и друге бенефиције запослених	0429	17	34892		
405	5. Резервисања за трошкове судских спорова	0430	17	20341	20229	
402 и 409	6. Остала дугорочна резервисања	0431				
41	II. ДУГОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (0433 + 0434 + 0435 + 0436 + 0437 + 0438 + 0439 + 0440)	0432	18	669815	702966	0
410	1. Обавезе које се могу конвертовати у капитал	0433				
411	2. Обавезе према матичним и зависним правним лицима	0434				
412	3. Обавезе према осталим повезаним правним лицима	0435				
413	4. Обавезе по емитованим хартијама од вредности у периоду дужем од годину дана	0436				
414	5. Дугорочни кредити и зајмови у земљи	0437	18	507979		
415	6. Дугорочни кредити и зајмови у иностранству	0438				
416	7. Обавезе по основу финансијског лизинга	0439	18	21526	455906	
419	8. Остале дугорочне обавезе	0440	18	140310	247460	
498	В. ОДЛОЖЕНЕ ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ	0441	39d	138644	72833	
42 до 49 (осим 498)	Г. КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ (0443 + 0450 + 0451 + 0459 + 0460 + 0461 + 0462)	0442		1813219	2290455	0
42	I. КРАТКОРОЧНЕ ФИНАНСИЈСКЕ ОБАВЕЗЕ (0444 + 0445 + 0446 + 0447 + 0448 + 0449)	0443	19	62858	476314	0
420	1. Краткорочни кредити од матичних и зависних правних лица	0444				
421	2. Краткорочни кредити од осталих повезаних правних лица	0445				
422	3. Краткорочни кредити и зајмови у земљи	0446	19			
423	4. Краткорочни кредити и зајмови у иностранству	0447				

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ		
				Текућа година	Претходна година	
					Крајње стање _____ 20__.	Почетно стање 01.01.20__.
1	2	3	4	5	6	7
427	5. Обавезе по основу сталних средстава и средстава обустављеног пословања намењених продаји	0448				
424, 425, 426 и 429	6. Остале краткорочне финансијске обавезе	0449	19	62858	234397	
430	II. ПРИМЉЕНИ АВАНСИ, ДЕПОЗИТИ И КАУЦИЈЕ	0450	20	7725	7333	
43 осим 430	III. ОБАВЕЗЕ ИЗ ПОСЛОВАЊА (0452 + 0453 + 0454 + 0455 + 0456 + 0457 + 0458)	0451	20	1381053	1594669	0
431	1. Добављачи - матична и зависна правна лица у земљи	0452	20	99787	125991	
432	2. Добављачи - матична и зависна правна лица у иностранству	0453				
433	3. Добављачи - остала повезана правна лица у земљи	0454	20	1624	25176	
434	4. Добављачи - остала повезана правна лица у иностранству	0455				
435	5. Добављачи у земљи	0456	20	913820	1028241	
436	6. Добављачи у иностранству	0457	20	88055	315382	
439	7. Остале обавезе из пословања	0458	20	277767	99879	
44, 45 и 46	IV. ОСТАЛЕ КРАТКОРОЧНЕ ОБАВЕЗЕ	0459	21	201818	147551	
47	V. ОБАВЕЗЕ ПО ОСНОВУ ПОРЕЗА НА ДОДАТУ ВРЕДНОСТ	0460	22		28	
48	VI. ОБАВЕЗЕ ЗА ОСТАЛЕ ПОРЕЗЕ, ДОПРИНОСЕ И ДРУГЕ ДАЖБИНЕ	0461	22	46554	44444	
49 осим 498	VII. ПАСИВНА ВРЕМЕНСКА РАЗГРАНИЧЕЊА	0462	22	113211	20116	
	Д. ГУБИТАК ИЗНАД ВИСИНЕ КАПИТАЛА (0412 + 0416 + 0421 - 0420 - 0417 - 0415 - 0414 - 0413 - 0411 - 0402) ≥ 0 = (0441 + 0424 + 0442 - 0071) ≥ 0	0463				
	Ђ. УКУПНА ПАСИВА (0424 + 0442 + 0441 + 0401 - 0463) ≥ 0	0464		11137172	9567620	
89	Е. ВАНБИЛАНСНА ПАСИВА	0465	43с	845542	1076017	
у _____				Законски заступник		
дана _____ 20__ године				М.П. _____		

Образац прописан Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 95/2014 и 144/2014)

Попуњава правно лице - предузетник

Матични број 07162936	Шифра делатности 1072	ПИБ 100436827
Назив KONCERN ZA PROIZVODNJU I PROMET KONDITORSKIH PROIZVODA BAMBI A.D. POŽAREVAC		
Седиште Пожаревац, Буре Ђаковића 66		

БИЛАНС УСПЕХА

за период од 01.01.2015. до 31.12.2015. године

- у хиљадама динара -

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	ПРИХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА				
	A. ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ				
60 до 65, осим 62 и 63	(1002 + 1009 + 1016 + 1017)	1001		8716887	9244763
60	I. ПРИХОДИ ОД ПРОДАЈЕ РОБЕ (1003 + 1004 + 1005 + 1006 + 1007 + 1008)	1002	23	47357	47286
600	1. Приходи од продаје робе матичним и зависним правним лицима на домаћем тржишту	1003			
601	2. Приходи од продаје робе матичним и зависним правним лицима на иностраном тржишту	1004			
602	3. Приходи од продаје робе осталим повезаним правним лицима на домаћем тржишту	1005	23	114	65
603	4. Приходи од продаје робе осталим повезаним правним лицима на иностраном тржишту	1006			
604	5. Приходи од продаје робе на домаћем тржишту	1007	23	40276	37674
605	6. Приходи од продаје робе на иностраном тржишту	1008	23	6967	9547
61	II. ПРИХОДИ ОД ПРОДАЈЕ ПРОИЗВОДА И УСЛУГА (1010 + 1011 + 1012 + 1013 + 1014 + 1015)	1009	23	8552536	9192176
610	1. Приходи од продаје производа и услуга матичним и зависним правним лицима на домаћем тржишту	1010			
611	2. Приходи од продаје производа и услуга матичним и зависним правним лицима на иностраном тржишту	1011			
612	3. Приходи од продаје производа и услуга осталим повезаним правним лицима на домаћем тржишту	1012	23	784	1165
613	4. Приходи од продаје производа и услуга осталим повезаним правним лицима на иностраном тржишту	1013			
614	5. Приходи од продаје производа и услуга на домаћем тржишту	1014	23	615269	7113693
615	6. Приходи од продаје готових производа и услуга на иностраном тржишту	1015	23	1836483	2077318
64	III. ПРИХОДИ ОД ПРЕМИЈА, СУБВЕНЦИЈА И ДОТАЦИЈА, ДОНАЦИЈА И СЛ.	1016			
65	IV. ДРУГИ ПОСЛОВНИ ПРИХОДИ	1017		18994	5301

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	РАСХОДИ ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА				
50 до 55, 62 и 63	Б. ПОСЛОВНИ РАСХОДИ (1019 - 1020 - 1021 + 1022 + 1023 + 1024 + 1025 + 1026 + 1027 + 1028 + 1029) ≥ 0	1018		7021245	7307166
50	I. НАБАВНА ВРЕДНОСТ ПРОДАТЕ РОБЕ	1019	26	98649	42370
62	II. ПРИХОДИ ОД АКТИВИРАЊА УЧИНАКА И РОБЕ	1020	25	113005	82901
630	III. ПОВЕЋАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЗАЛИХА НЕДОВРШЕНИХ И ГОТОВИХ ПРОИЗВОДА И НЕДОВРШЕНИХ УСЛУГА	1021		2150	
631	IV. СМАЊЕЊЕ ВРЕДНОСТИ ЗАЛИХА НЕДОВРШЕНИХ И ГОТОВИХ ПРОИЗВОДА И НЕДОВРШЕНИХ УСЛУГА	1022		-4679	41041
51 осим 513	V. ТРОШКОВИ МАТЕРИЈАЛА	1023	26	2952697	3325555
513	VI. ТРОШКОВИ ГОРИВА И ЕНЕРГИЈЕ	1024	27	225499	266323
52	VII. ТРОШКОВИ ЗАРАДА, НАКНАДА ЗАРАДА И ОСТАЛИ ЛИЧНИ РАСХОДИ	1025	28	1304344	1381665
53	VIII. ТРОШКОВИ ПРОИЗВОДНИХ УСЛУГА	1026	29	1705682	1688885
540	IX. ТРОШКОВИ АМОРТИЗАЦИЈЕ	1027	30	507934	337270
541 до 549	X. ТРОШКОВИ ДУГОРОЧНИХ РЕЗЕРВИСАЊА	1028	31	34892	
55	XI. НЕМАТЕРИЈАЛНИ ТРОШКОВИ	1029	32	292024	306958
	В. ПОСЛОВНИ ДОБИТАК (1001 - 1018) ≥ 0	1030		1695642	1927597
	Г. ПОСЛОВНИ ГУБИТАК (1018 - 1001) ≥ 0	1031			
66	Д. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ (1033 + 1038 + 1039)	1032	33	305183	331984
66, осим 662, 663 и 664	I. ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ ОД ПОВЕЗАНИХ ЛИЦА И ОСТАЛИ ФИНАНСИЈСКИ ПРИХОДИ (1034 + 1035 + 1036 + 1037)	1033	33	191258	237394
660	1. Финансијски приходи од матичних и зависних правних лица	1034	33	48026	74120
661	2. Финансијски приходи од осталих повезаних правних лица	1035	33	143232	163274
665	3. Приходи од учешћа у добитку придружених правних лица и заједничких подухвата	1036			
669	4. Остали финансијски приходи	1037			
662	II. ПРИХОДИ ОД КАМАТА (ОД ТРЕЋИХ ЛИЦА)	1038	33	50042	19633
663 и 664	III. ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ И ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ВАЛУТНЕ КЛАУЗУЛЕ (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1039	33	63883	74957
56	Ђ. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ (1041 + 1046 + 1047)	1040		30813	186812
56, осим 562, 563 и 564	I. ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ ИЗ ОДНОСА С ПОВЕЗАНИМ ПРАВНИМ ЛИЦИМА И ОСТАЛИ ФИНАНСИЈСКИ РАСХОДИ (1042 + 1043 + 1044 + 1045)	1041	34	0366	5782
560	1. Финансијски расходи из односа са матичним и зависним правним лицима	1042	34	29074	2975

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
561	2. Финансијски расходи из односа са осталим повезаним правним лицима	1043	31	48250	771
565	3. Расходи од учешћа у губитку придружених правних лица и заједничких подухвата	1044			
566 и 569	4. Остали финансијски расходи	1045	34	42	2036
562	II. РАСХОДИ КАМАТА (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1046	34	80267	81091
563 и 564	III. НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ И НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ ВАЛУТНЕ КЛАУЗУЛЕ (ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА)	1047	34	57680	93939
	Е. ДОБИТАК ИЗ ФИНАНСИРАЊА (1032 - 1040)	1048		96870	151172
	Ж. ГУБИТАК ИЗ ФИНАНСИРАЊА (1040 - 1032)	1049			
683 и 685	3. ПРИХОДИ ОД УСКЛАЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ ОСТАЛЕ ИМОВИНЕ КОЈА СЕ ИСКАЗУЈЕ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	1050	35	5456	18702
583 и 585	И. РАСХОДИ ОД УСКЛАЂИВАЊА ВРЕДНОСТИ ОСТАЛЕ ИМОВИНЕ КОЈА СЕ ИСКАЗУЈЕ ПО ФЕР ВРЕДНОСТИ КРОЗ БИЛАНС УСПЕХА	1051	36	40331	85592
67 и 68, осим 683 и 685	Ј. ОСТАЛИ ПРИХОДИ	1052	37	43738	46513
57 и 58, осим 583 и 585	К. ОСТАЛИ РАСХОДИ	1053	38	166849	54473
	Л. ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1030 - 1031 + 1048 - 1049 + 1050 - 1051 + 1052 - 1053)	1054		1634526	2014019
	Љ. ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1031 - 1030 + 1049 - 1048 + 1051 - 1050 + 1053 - 1052)	1055			
69-59	М. НЕТО ДОБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА, ЕФЕКТИ ПРОМЕНЕ РАЧУНОВОДСТВЕНЕ ПОЛИТИКЕ И ИСПРАВКА ГРЕШАКА ИЗ РАНИЈИХ ПЕРИОДА	1056			
59-69	Н. НЕТО ГУБИТАК ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА, РАСХОДИ ПРОМЕНЕ РАЧУНОВОДСТВЕНЕ ПОЛИТИКЕ И ИСПРАВКА ГРЕШАКА ИЗ РАНИЈИХ ПЕРИОДА	1057			
	Њ. ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1054 - 1055 + 1056 - 1057)	1058		1634526	2014019
	О. ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА (1055 - 1054 + 1057 - 1056)	1059			
	П. ПОРЕЗ НА ДОБИТАК				
721	I. ПОРЕСКИ РАСХОД ПЕРИОДА	1060	39а	346429	328174
део 722	II. ОДЛОЖЕНИ ПОРЕСКИ РАСХОДИ ПЕРИОДА	1061			
део 722	III. ОДЛОЖЕНИ ПОРЕСКИ ПРИХОДИ ПЕРИОДА	1062	39а	38844	39946
723	Р. ИСПЛАЋЕНА ЛИЧНА ПРИМАЊА ПОСЛОДАВЦА				

1063

КОПИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ ДОКУМЕНТА
 Константимо да је ова копија истоветна
 са оригиналом.
 РЕПУБЛИКА СРБИЈА
 АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ

Ослашћено лице

 Дана, 03. 07. 2020 год.

Група рачуна, рачун	ПОЗИЦИЈА	АОП	Напомена број	Износ	
				Текућа година	Претходна година
1	2	3	4	5	6
	С. НЕТО ДОБИТАК (1058 - 1059 - 1060 - 1061 + 1062 - 1063)	1064		1336941	1725793
	Т. НЕТО ГУБИТАК (1059 - 1058 + 1060 + 1061 - 1062 + 1063)	1065			
	I. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА	1066			
	II. НЕТО ДОБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЕЋИНСКОМ ВЛАСНИКУ	1067			
	III. НЕТО ГУБИТАК КОЈИ ПРИПАДА МАЊИНСКИМ УЛАГАЧИМА	1068			
	IV. НЕТО ГУБИТАК КОЈИ ПРИПАДА ВЕЋИНСКОМ ВЛАСНИКУ	1069			
	V. ЗАРАДА ПО АКЦИЈИ				
	1. Основна зарада по акцији	1070	40	4	6
	2. Умањена (разводњена) зарада по акцији	1071			
у _____					
дана _____ 20____ године			М.П.		Законски заступник

Образац прописан Правилником о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Службени гласник РС", бр. 95/2014 и 144/2014)

**Finansijski izveštaji analiziranih kompanija za godine 2000, 2005, 2019 (Agencija za
privredne registre)-dostavljeni u fizičkom obliku**

Република Србија
Агенција за привредне регистре

А Бранкова 25 Т +381 11 333 1 444
11000 Београд (РС) W www.apr.gov.rs

Регистар финансијских извештаја
БОН 3070/01/2020
06. јул 2020. године

Г. Стефан Зимоњић

Предмет: Достава копија биланса стања и биланса успеха за правна лица према достављеном захтеву

Поштовани господине Зимоњић,

У вези Вашег захтева за давање копија биланса стања и биланса успеха према специфицираном списку, који је достављен Агенцији за привредне регистре, Регистру финансијских извештаја дана 1. јула 2020. године, у прилогу достављамо тражене копије као и рачун за извршену услугу.

С поштовањем,

РЕГИСТРАТОР

PRILOG 2 - Prehrambena industrija EU, Srbija i ex YU (podaci sa EUROSTATa)

Država	Brevet										Food										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Belgium	131,4	139,9	146,6	144,8	159,9	149,2	160,7	151,0	204,4		Belgium	70,6	69,2	72,5	75,2	80,8	81,8	84,6	83,3	82,2	92,2
Bulgaria	13,6	13,1	14,3	14,4	14,4	14,5	19,1	19,6	21,1		Bulgaria	7,4	7,8	8,4	8,3	9,1	9,9	10,7	10,9	12,1	12,1
Croatia	48,6	50,6	45,7	46,9	47,6	47,6	51,3	52,4	56,3		Croatia	20,5	21,9	20,7	21,0	20,9	21,3	23,3	21,8	26,2	27,6
Denmark	112,4	92,7	91,2	100,0	104,3	94,1	149,9	112,7	112,8		Denmark	74,1	62,5	64,3	67,2	68,7	72,9	72,3	76,7	74,1	90,7
Germany (until 1990 former FRG)	66,0	69,0	69,6	71,8	74,6	78,2	82,3	81,9	90,9		Germany (until 1990 former FRG)	39,1	38,3	38,4	39,9	41,7	43,8	44,6	46,6	49,4	67,5
Estonia	37,2	42,8	42,5	44,9	46,6	41,2	45,0	42,4	48,1		Estonia	16,9	17,3	19,4	20,4	23,3	22,8	23,4	24,8	27,2	20,1
Ireland	285,2	248,7	265,7	272,0	281,6						Ireland	142,0	146,7	155,3	163,3	180,8	179,2	164,2	148,8		194,6
Greece	84,2	77,8	81,7	84,7	83,3	82,6	84,8	81,9			Greece	47,8	49,8	41,3	37,2	32,1	32,1	38,1	29,3		52,6
Spain	91,1	95,3	86,3	86,7	89,3	88,1	82,4	83,8			Spain	50,2	52,6	50,3	51,8	52,7	56,6	48,4	48,4		55,5
France	107,9	129,7	119,4	89,7	119,3	109,1	138,5	142,7	140,0		France	30,3	32,2	33,6	34,0	35,5	41,9	34,8	37,1		64,3
Czechia	31,8	33,8	32,7	39,4	34,5	36,9	40,6	42,2	45,2		Czechia	17,8	18,0	16,8	16,7	16,7	17,4	18,0	18,2	20,4	16,6
Italy	100,7	111,7	95,5	97,7	91,0	101,0	103,1	101,7	101,1		Italy	41,8	41,1	40,3	41,1	41,9	45,5	46,1	43,4	69,9	77,8
Cyprus	46,5	44,9	44,8	46,2	44,1	46,3	49,9	47,1			Cyprus	29,8	27,0	26,9	26,8	27,9	28,3	30,0	28,9	29,8	44,7
Lithuania	23,4	15,0	17,4	20,9	27,6	26,9	25,9	27,2	23,3		Lithuania	11,9	10,9	12,4	13,4	13,9	15,6	15,4	15,5	17,8	14,3
Luxembourg	107,5	112,3	111,7	112,1	113,3	113,4	108,2	104,5	107,8		Luxembourg	41,8	43,2	43,4	41,0	44,5	45,1	46,3	46,3	47,1	70,9
Hungary	26,2	27,6	23,9	26,3	24,1	26,3	26,3	29,5	34,8		Hungary	17,0	17,0	16,4	17,4	18,3	18,6	19,9	21,3	22,5	37,8
Malta							48,1	51,1	51,6		Malta									34,6	
Netherlands	173,5	183,0	192,4	191,1	186,1	207,8	211,0	194,2	130,9		Netherlands	77,2	77,2	78,1	81,7	83,3	84,8	91,2	91,1	90,5	85,3
Austria	129,5	129,3	129,2	149,6	138,1	160,5	178,3	190,0	180,1		Austria	32,2	33,5	32,5	34,2	34,8	36,4	38,3	39,8	40,0	77,8
Poland	60,2	55,2	44,0	47,5	51,6	54,2	58,1	58,3	61,8		Poland	19,2	20,3	21,2	22,0	21,9	22,9	22,8	25,2	25,8	25,5
Portugal	49,4	46,1	45,3	47,3	48,6	50,6	52,3	52,1	52,5		Portugal	23,4	22,6	22,2	23,6	23,7	23,6	24,4	26,1	25,8	27,5
Romania	31,4	22,1	21,3	28,3	24,6	28,5	31,3	34,1	46,7		Romania	9,2	9,2	8,8	8,6	9,9	6,5	7,7	8,1	9,1	11,4
Slovenia	46,8	50,7	50,6	46,2	46,3	47,7	50,3				Slovenia	27,0	28,3	26,7	27,7	30,4	32,1	32,3	31,8	32,6	31,0
Slovakia	27,6	31,3	31,9	33,1	33,0	33,7	33,1	33,5	34,5		Slovakia	16,8	20,2	18,3	18,1	18,7	17,9	17,8	19,3	19,8	25,1
Finland	103,8	106,0	99,3	100,5	99,4	97,0	109,5	112,1			Finland	37,8	37,2	41,2	42,2	41,6	40,0	40,1	41,9	43,3	71,6
Sweden	104,9	104,0	107,6	109,9	123,7	133,6	129,1	128,7	126,1		Sweden	60,2	61,1	64,7	70,3	68,6	69,3	69,7	70,3	69,6	84,2
Turkey											Turkey	99,2	99,2	62,2	61,8	68,0	72,9	72,3	61,0		60,2
North Macedonia											North Macedonia			8,9	7,6	8,1	8,3	9,1	9,4		
Serbia							28,1	28,7			Serbia							14,9	14,9		
Bosnia and Herzegovina		34,5	32,7	27,3	25,1	30,6	30,3	31,9			Bosnia and Herzegovina		13,2	14,1	13,4	12,7	14,6	14,7	13,4		
Belgium											Belgium										92,2
Bulgaria											Bulgaria										8,0
Croatia											Croatia										27,6
Denmark											Denmark										90,7
Germany (until 1990 former FRG)											Germany (until 1990 former FRG)										67,5
Estonia											Estonia										20,1
Ireland											Ireland										194,6
Greece											Greece										32,6
Spain											Spain										55,5
France											France										64,3
Czechia											Czechia										16,6
Italy											Italy										60,2
Cyprus											Cyprus										34,7
Lithuania											Lithuania										14,3
Luxembourg											Luxembourg										70,9
Hungary											Hungary										37,8
Malta											Malta										
Netherlands											Netherlands										85,3
Austria											Austria										77,8
Poland											Poland										25,5
Portugal											Portugal										27,5
Romania											Romania										11,4
Slovenia											Slovenia										31,0
Slovakia											Slovakia										25,1
Finland											Finland										71,6
Sweden											Sweden										84,2
Turkey											Turkey										60,2
North Macedonia											North Macedonia										
Serbia											Serbia										
Bosnia and Herzegovina											Bosnia and Herzegovina										

Dodata vrednost po zaposlenom u prehrambenoj industriji									
GEO/TIME	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	72,831	71,187	74,876	78,481	81,922	84,71 2	84,343	82,762	81,228
Bulgaria	7,205	10,937	12,485	11,761	12,428	10,65 9	11,036	10,901	12,937
Czechia	27,398	29,117	28,448	27,499	27,341	27,83 7	29,494	31,227	33,714
Denmark	68,877	57,075	55,376	59,630	60,194	67,49 5	76,567	74,044	78,997
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	42,743	42,332	43,746	46,056	48,062	50,86 6	51,500	52,246	:
Estonia	19,357	20,579	21,887	23,321	26,361	24,70 3	25,761	26,947	29,286
Ireland	155,43 3	157,680	158,58 6	174,84 5	189,71 0	196,8 46	190,97 8	182,32 4	200,05 9
Greece	48,545	50,885	53,934	60,748	49,404	49,63 5	48,833	46,924	:
Spain	66,114	69,414	68,886	68,614	68,681	67,49 1	64,427	64,933	:
France	59,172	64,779	65,214	66,595	69,131	76,88 5	71,532	63,713	64,207
Croatia	23,041	24,600	24,161	23,990	23,806	23,58 0	23,747	24,364	:
Italy	59,446	58,095	56,686	57,529	59,324	62,90 8	63,143	62,263	64,131
Cyprus	24,924	23,557	22,610	21,966	22,075	21,49 9	24,505	23,885	:
Latvia	19,665	18,856	20,321	22,274	22,120	21,67 2	21,858	22,911	:
Lithuania	26,487	30,660	32,851	34,799	34,728	33,10 4	33,631	37,015	:
Luxembourg	58,662	50,876	49,721	48,232	50,408	50,71 9	49,741	48,168	48,687
Hungary	19,027	18,375	17,582	19,283	19,633	19,72 6	20,690	21,704	21,845
Malta	0,000	0,000	0,000	30,384	34,186	0,000	36,563	39,381	40,091

Netherlands	89,792	94,632	103,65 5	106,60 1	112,62 2	112,6 91	116,34 3	118,34 1	117,42 8
Austria	65,355	63,288	67,816	64,130	66,617	67,29 2	71,041	73,047	71,367
Poland	25,724	24,681	26,770	27,758	28,689	31,14 9	30,792	31,454	:
Portugal	32,468	31,326	31,797	34,182	35,715	35,84 2	37,214	36,605	:
Romania	37,520	39,699	37,743	40,049	37,984	40,23 1	41,015	48,496	50,614
Slovenia	27,898	29,041	28,580	29,231	31,046	31,63 7	32,270	35,570	38,502
Slovakia	20,276	21,899	24,088	23,836	24,053	24,19 0	20,592	20,251	24,478
Finland	68,463	67,896	69,711	68,268	66,497	65,66 0	66,334	69,299	76,702
Sweden	66,228	70,848	71,166	75,246	74,220	74,23 1	75,848	74,995	:
United Kingdom	81,011	79,909	91,430	89,670	94,156	96,09 3	71,290	:	:
AS EU	46,917	47,222	48,576	51,249	52,540	52,47 7	53,253	52,732	62,016
SD EU	32,012	32,064	33,209	34,231	36,637	39,26 8	36,667	36,314	46,119
Stopa rasta EU		0,65166 5	2,8665 32	5,5034 78	2,5179 87	- 0,119 6	1,4792 44	- 0,9782 7	17,605 74
North Macedonia							16,051	14,477	:
Serbia							19,861	20,173	19,484
Stopa rasta Srbija								1,5730 55	- 3,4161 8
Bosnia and Herzegovina		16,573	17,961	18,497	14,182	14,29 7	13,904	14,191	
AS ex Yu							16,605	16,281	19,484
SD ex Yu							3,017	3,374	13,777

Stope rasta ex Yu									- 1,9566 3	19,676 53
Odnos dodate vrednosti po zaposlenom u prehrambenoj industriji i industriji										
GEO/TI ME	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Belgium	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	
Bulgaria	0,9	1,2	1,3	1,2	1,2	0,9	0,8	0,7	0,9	
Czechia	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	
Denmark	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	:	
Estonia	1,0	0,9	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	
Ireland	0,8	0,8	0,7	0,9	0,9	0,4	0,5	0,4		
Greece	0,9	1,0	1,2	1,5	1,3	1,1	1,2	1,1	:	
Spain	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	:	
France	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	
Croatia	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,0	1,0	:	
Italy	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	
Cyprus	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	:	
Latvia	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	:	
Lithuania	1,9	1,9	2,1	2,3	2,1	1,7	1,6	1,7	:	
Luxembo urg	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	
Hungary	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	
Malta							1,1		1,0	
Netherlan ds	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	
Austria	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	
Poland	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	:	
Portugal	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,1	:	
Romania	3,3	3,5	3,3	3,3	2,8	3,1	2,9	3,1	2,7	
Slovenia	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	

Slovakia	0,8	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7	
Finland	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7	0,9	
Sweden	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7	:	
United Kingdom	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	0,9	:	:	
AS EU	105,675	106,221	109,685	112,017	107,454	100,407	97,023	94,740	93,346	
SD EU	51,445	55,007	53,334	55,978	46,277	49,322	45,108	53,764	60,316	100,000
Stope rasta EU		0,517	3,261	2,125	-4,073	-6,558	-3,370	-2,353	-1,471	

Country	Score										2014										Headcount																																								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019																					
Belgium	118	118	111	106	108	114	111	111	111	114	114	111	111	111	111	111	111	111	111	111	Belgium	116	114	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	Belgium	144	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141		
Bulgaria	104	102	106	104	103	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Bulgaria	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	106	Bulgaria	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	
Canada	103	103	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	Canada	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	Canada	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	111	
Denmark	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	Denmark	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	Denmark	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	
Germany (incl. East Germany)	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	Germany (incl. East Germany)	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	Germany (incl. East Germany)	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113	113
France	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	France	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	103	France	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	114	
Greece	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	Greece	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102	Greece	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
Spain	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Spain	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Spain	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
Sweden	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Sweden	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Sweden	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
United Kingdom	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	United Kingdom	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	United Kingdom	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
North Macedonia	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	North Macedonia	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	North Macedonia	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
Other	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Other	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Other	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112
Bottom and Non-reporting	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Bottom and Non-reporting	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	104	Bottom and Non-reporting	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112	112

Broj zaposlenih u preduzećima prehambene industrije										
GEO/TIM		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
E										
Belgium		12,42 5	12,299	13,396	13,72 3	12,955	13,634	13,967	13,796	18,31 0
Bulgaria		18,73 1	17,759	16,618	16,17 1	15,887	15,466	15,125	15,272	15,48 7
Czechia		15,35 5	13,781	13,572	13,40 9	12,715	12,635	11,893	11,419	10,77 4
Denmark		35,61 7	40,711	40,730	39,68 5	39,384	37,636	34,193	34,700	35,70 4
Germany (until 1990 former territory of the FRG)		26,51 1	27,559	28,456	29,27 3	28,747	30,758	33,589	37,612	34,47 5
Estonia		35,75 1	33,944	32,200	29,32 4	28,722	25,067	21,939	20,156	20,32 8
Ireland		31,21 9	29,974	28,942	27,76 8	27,763	27,641	27,676	26,227	27,14 2
Greece		5,867	5,701	6,051	5,637	6,411	6,495	6,778	7,283	7,516
Spain		13,26 8	13,199	13,070	13,10 0	12,949	13,455	14,164	14,332	14,53 7
France		10,47 0	10,174	10,112	10,30 2	9,956	9,340	10,433	12,760	
Croatia		19,69 5	19,783	19,726	19,41 6	18,853	18,724	18,852	18,655	17,90 9
Italy		7,519	7,446	7,412	7,436	7,565	7,614	7,790	8,142	8,381
Cyprus		15,17 7	15,221	14,502	13,17 9	12,502	13,193	13,575	14,010	14,73 1
Latvia		32,36 8	32,203	28,526	26,50 1	25,719	21,820	19,908	19,950	19,42 2
Lithuania		35,30 2	32,345	28,542	28,29 3	26,548	26,039	24,557	25,305	23,92 1
Luxembou rg		28,82 7	30,284	32,080	33,68 5	33,528	35,639	37,406	36,682	37,59 7

Hungary		15,520	15,137	15,278	15,436	15,439	15,643	15,395	15,513	16,718
Malta		:	:	:	9,310	9,979	:	10,456	10,588	10,396
Netherlands		28,032	27,982	26,534	22,570	22,404	21,215	20,546	20,101	19,275
Austria		19,899	20,209	20,863	21,094	21,345	21,373	21,696	21,739	23,191
Poland		29,729	30,241	29,100	32,061	31,527	28,722	29,533	28,218	24,195
Portugal		10,345	10,355	10,156	9,641	9,575	9,696	9,894	10,084	10,112
Romania		21,687	23,035	22,198	21,536	20,628	20,484	20,834	20,057	18,698
Slovenia		14,023	12,406	11,622	8,251	7,416	7,290	6,989	6,452	6,380
Slovakia		14,061	13,717	14,292	13,464	12,976	13,702	11,670	10,819	10,075
Finland		22,057	21,777	22,102	22,668	22,930	21,566	22,284	22,318	20,466
Sweden		18,651	18,124	17,100	16,555	15,292	14,762	14,536	14,143	15,883
United Kingdom		51,748	50,227	45,930	44,731	43,120	45,272	50,491	44,609	52,906
AS EU		21,846	21,689	21,078	20,151	19,744	19,810	19,506	19,319	19,797
SD EU		11,303	11,396	10,685	10,143	9,918	10,369	10,357	9,829	10,575
Stope rasta EU			-0,722	-2,814	-4,400	-2,018	0,336	-1,536	-0,958	2,475
North Macedonia		:	:	:	:	:	:	10,348	12,542	11,539
Serbia		:	:	:	:	:	:	19,845	21,916	22,395
Stopa rasta Srbija									10,435	2,186
Bosnia and Herzegovina		:	25,547	25,145	25,399	10,114	10,324	10,589	10,811	:

AS ex Yu			25,547	25,145	25,39 9	10,114	10,324	13,594	15,089	16,96 7
SD ex Yu			14,750	14,517	14,66 4	5,839	5,960	5,415	5,975	11,19 9
Stope rasta ex Yu				-1,577	1,012	-60,179	2,071	31,676	11,002	12,44 4

Odnos broja zaposlenih po preduzeću prehrambene industrije i industrije

GEO/TIM	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	0,863	0,860	0,870	0,891	0,919	0,934	0,963	1,014	1,152
Bulgaria	1,070	0,998	0,939	0,929	0,898	0,874	0,864	0,858	0,875
Czechia	2,163	1,941	1,939	1,862	1,766	1,707	1,607	1,522	1,456
Denmark	1,905	1,740	1,733	1,689	1,634	1,536	1,710	1,718	1,708
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	0,801	0,803	0,808	0,822	0,841	0,866	0,920	0,967	0,875
Estonia	2,043	1,886	1,851	1,788	1,762	1,617	1,463	1,371	1,355
Ireland	2,458	2,379	2,353	2,239	2,136	2,110	2,020	1,987	
Greece	1,222	1,239	1,261	1,127	1,308	1,353	1,356	1,301	
Spain	1,240	1,245	1,269	1,272	1,257	1,269	1,276	1,257	
France	0,717	0,687	0,727	0,775	0,778	0,687	0,779	0,813	0,000
Croatia	1,669	1,608	1,604	1,529	1,484	1,440	1,386	1,352	1,317
Italy	0,800	0,809	0,806	0,808	0,822	0,819	0,829	0,831	0,838
Cyprus	2,409	2,378	2,377	2,396	2,273	2,356	2,263	2,224	2,166
Latvia	2,345	2,221	2,161	2,087	2,074	1,931	1,843	1,830	1,782
Lithuania	2,452	2,378	2,247	2,300	2,309	2,389	2,295	2,365	2,300
Luxembou rg	0,747	0,751	0,775	0,842	0,818	0,841	0,854	0,828	0,828
Hungary	1,232	1,164	1,132	1,103	1,087	1,079	1,040	1,041	1,100
Malta						:	1,035	1,018	1,009
Netherland s	2,046	2,057	2,057	1,997	2,037	1,983	1,957	1,914	1,908
Austria	0,843	0,839	0,848	0,857	0,878	0,865	0,864	0,866	0,853
Poland	2,186	2,274	2,156	2,375	2,353	2,160	2,237	2,106	1,967
Portugal	1,078	1,079	1,058	1,004	0,977	0,970	0,961	0,960	0,936

Romania		0,939	0,889	0,874	0,865	0,842	0,823	0,833	0,822	0,792
Slovenia		1,209	1,088	1,047	0,793	0,727	0,715	0,679	0,609	0,585
Slovakia		2,197	2,078	2,133	1,923	1,854	1,877	1,667	1,568	1,527
Finland		1,329	1,312	1,331	1,391	1,390	1,315	1,359	1,353	1,204
Sweden		1,554	1,486	1,425	1,403	1,318	1,342	1,310	1,241	1,168
United Kingdom		2,537	2,450	2,297	2,306	2,178	2,370	2,644	2,385	
AS EU		155,750	150,524	148,434	145,834	143,403	141,581	139,332	136,146	123,758
SD EU		63,667	61,005	58,623	58,521	56,189	61,455	55,199	52,268	54,020
Stope rasta EU			-3,355	-1,389	-1,752	-1,667	-1,270	-1,589	-2,286	-9,099
North Macedonia		:	:	:	:	:	:	0,663	0,774	
Serbia		:	:	:	:	:	:	1,002	0,970	
Stopa rasta Srbija									-3,247	
Bosnia and Herzegovina		:	0,994	0,956	0,924	0,688	0,717	0,725	0,730	:
AS ex Yu			99,406	95,607	92,360	68,804	71,692	79,695	82,478	
SD ex Yu			57,392	55,198	53,324	39,724	41,391	18,048	12,741	
Stope rasta ex Yu				-3,822	-3,396	-	25,504	4,198	11,162	3,493

	Beverage										Food										Manufacturing									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Belgium	261	272	299	308	326	409	448	391	566	156	145	158	163	156	181	194	205	206	206	141	200	162	152	179	229	198	194	212		
Bulgaria	38	43	54	60	70	56	51	55	52	24	25	24	27	29	32	29	33	37	37	21	24	31	40	40	39	33	39	39		
Czechia	97	117	123	88	86	98	108	111	145	33	38	37	41	43	48	50	56	55	55	43	50	54	54	58	61	58	66	74		
Denmark	124	93	128	106	138	115	278	210	161	90	103	123	110	97	101	109	120	150	101	91	91	87	86	90	121	121	114	114		
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	125	147	149	146	188	214	176	200	168	47	48	51	54	58	62	65	62	59	70	80	83	81	82	85	88	89	94	94		
Estonia	72	74	83	102	183	97	100	83	136	51	51	65	58	52	51	51	63	65	37	55	54	49	59	58	54	54	60	60		
Ireland	242	302	304	625	683	:	:	:	:	49	83	122	90	128	40	40	49	:	78	112	271	353	454	58	73	50	:	:		
Greece	100	88	87	165	91	104	111	129	:	55	40	36	35	39	40	36	37	:	74	54	101	48	50	48	42	49	:	:		
Spain	163	142	167	161	178	212	199	221	:	85	85	79	73	83	85	84	92	:	71	72	73	75	79	88	86	96	:	:		
France	154	205	188	154	213	225	215	210	296	74	77	79	96	95	104	97	102	111	92	103	99	102	95	103	107	114	121	121		
Croatia	59	50	45	54	46	48	53	67	95	32	33	29	27	23	28	35	30	27	27	29	28	27	28	34	38	40	42	42		
Italy	192	176	215	205	183	150	245	175	215	100	82	93	71	91	78	83	90	106	77	65	67	66	70	73	80	82	91	91		
Cyprus	63	76	90	49	37	54	61	100	104	51	42	42	22	23	34	33	38	45	72	42	36	22	21	29	33	48	52	52		
Lithuania	17	35	26	36	35	147	57	54	59	18	32	54	35	31	41	35	38	37	38	46	50	34	40	40	36	44	36	36		
Lithuania	44	65	69	72	61	66	64	98	91	20	35	39	40	38	37	42	46	53	21	33	35	36	35	36	38	46	54	54		
Luxembourg	62	450	106	119	219	157	160	244	245	464	116	92	61	28	51	59	59	56	147	109	111	111	107	131	120	122	157	157		
Hungary	60	73	80	77	81	83	74	87	105	33	40	39	37	47	38	51	56	66	52	67	70	69	76	69	79	86	98	98		
Malta	:	:	:	:	:	:	353	216	:	:	:	:	:	:	:	:	42	:	:	:	:	:	:	:	:	76	:	132	132	
Netherlands	166	140	196	264	:	307	348	270	350	96	99	119	127	147	140	144	141	159	88	103	106	100	106	119	116	125	147	147		
Austria	154	166	247	160	204	215	233	211	219	67	72	80	83	88	80	89	89	102	86	94	105	97	99	102	107	114	125	125		
Poland	74	80	97	180	115	96	116	104	117	38	42	42	48	53	55	55	56	56	41	45	44	47	53	58	57	59	63	63		
Portugal	143	133	128	142	146	121	130	149	165	56	56	50	50	52	57	53	65	68	59	57	46	50	53	58	67	77	78	78		
Romania	77	79	91	82	77	93	112	146	124	43	39	35	30	30	31	44	36	41	43	49	54	41	43	48	47	58	64	64		
Slovenia	100	99	58	49	102	112	87	:	:	50	59	47	31	41	38	44	54	59	55	67	64	63	69	68	72	81	92	92		
Slovakia	71	52	66	57	89	138	112	106	118	47	44	33	71	62	51	51	50	65	54	58	60	63	68	76	74	83	83	83		
Finland	109	131	155	166	127	223	141	171	:	71	83	95	83	109	92	112	133	94	68	75	87	76	77	109	98	143	102	102		
Sweden	112	202	242	304	213	123	188	169	138	83	82	75	92	90	90	97	101	97	83	96	99	105	105	122	126	134	132	132		
United Kingdom	:	:	:	:	:	:	:	:	:	70	60	69	72	81	101	85	88	:	55	67	73	68	93	117	114	96	:	:		
North Macedonia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	28	27	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
Serbia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	32	42	:	:	:	:	:	:	:	:	31	36	:	:	
Bosnia and Herzegovina	:	41	69	41	41	43	61	58	:	:	31	27	37	32	28	34	34	:	:	28	36	34	34	34	32	31	32	:	:	

Vrednost investicije po zaposlenom u prehrambenoj industriji									
GEO/TIME	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	16,673	15,882	17,297	17,845	17,355	20,462	22,058	22,482	24,972
Bulgaria	2,608	2,766	2,838	3,192	3,490	3,537	3,202	3,599	3,906
Czechia	4,160	4,836	4,807	4,711	4,867	5,455	5,784	6,366	6,805
Denmark	9,234	10,225	12,336	10,971	10,002	10,190	11,693	12,517	15,064
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	5,355	5,586	5,879	6,146	6,845	7,421	7,371	7,302	6,805
Estonia	5,333	5,321	6,683	6,255	6,560	5,564	5,612	6,499	7,188
Ireland	6,262	10,395	13,891	13,941	17,651	:	:	:	:
Greece	6,020	4,534	4,145	4,836	4,354	4,531	4,175	4,364	:
Spain	9,523	9,245	9,049	8,426	9,506	10,134	9,906	10,843	:
France	8,032	8,635	8,820	10,254	10,462	11,640	10,596	11,742	12,519
Croatia	3,559	3,518	3,096	3,009	2,575	3,029	3,692	3,402	3,470
Italy	10,766	8,980	10,315	8,205	9,916	8,427	9,770	9,781	11,617
Cyprus	5,272	4,645	4,783	2,513	2,402	3,543	3,504	4,243	4,910
Latvia	1,791	3,228	5,143	3,509	3,136	5,166	3,727	3,967	3,936
Lithuania	2,210	3,751	4,138	4,244	3,988	3,935	4,373	4,984	5,573
Luxembourg	42,275	14,868	9,327	6,605	4,798	6,024	6,761	7,452	7,186
Hungary	3,652	4,443	4,426	4,212	5,134	4,362	5,383	5,987	7,073
Malta	:	:	:	:	:	:	8,320	5,354	:
Netherlands	9,973	10,130	12,308	13,418	:	14,873	15,487	14,821	17,079
Austria	7,717	8,288	9,902	9,150	10,046	9,464	10,474	10,188	11,585
Poland	4,031	4,448	4,538	5,299	5,669	5,744	5,650	5,770	5,926
Portugal	6,745	6,657	6,077	6,298	6,531	6,604	6,369	7,673	8,194
Romania	4,727	4,375	4,132	3,580	3,474	3,746	5,144	4,812	5,045
Slovenia	5,571	6,333	4,815	3,287	4,732	4,518	4,795	:	:
Slovakia	5,026	4,504	3,748	6,915	6,569	6,198	5,841	5,695	7,164
Finland	7,478	8,772	10,075	9,073	11,053	10,285	11,443	13,614	:
Sweden	8,542	9,227	8,960	11,232	10,050	9,276	10,459	10,701	10,105
United Kingdom	7,000	6,000	6,900	7,200	8,100	9,033	6,804	7,949	:
AS EU	7,761	7,022	7,349	7,197	7,279	7,429	7,718	8,158	8,863
SD EU	7,575	3,575	3,874	3,995	4,329	4,307	4,389	4,710	5,950
Stopa rasta EU		-9,519	4,661	-2,067	1,141	2,059	3,890	5,696	8,643
North Macedonia	:	:	:	:	:	:	:	3,450	:
Serbia	:	:	:	:	:	:	3,608	4,564	:
Stopa rasta Srbija								26,500	

Bosnia and Herzegovina	:	3,240	3,279	3,755	3,288	2,942	3,641	3,610	:
AS ex Yu		3,240	3,279	3,755	3,288	2,942	3,624	3,875	
SD ex Yu		1,871	1,893	2,168	1,898	1,699	2,092	0,602	
Stope rasta ex Yu			1,204	14,516	-12,431	-10,519	23,176	6,913	

GEO/TIME	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	1,182	0,794	1,068	1,174	0,970	0,894	1,114	1,159	1,178
Bulgaria	1,242	1,152	0,916	0,798	0,872	0,907	0,970	0,923	1,002
Czechia	0,967	0,967	0,890	0,872	0,839	0,894	0,997	0,965	0,920
Denmark	0,914	1,124	1,356	1,261	1,163	1,132	0,966	1,034	1,321
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	0,765	0,698	0,708	0,759	0,835	0,873	0,838	0,820	0,724
Estonia	1,441	0,967	1,238	1,277	1,112	0,959	1,039	1,204	1,198
Ireland	0,803	0,928	0,513	0,395	0,407	:	:	:	:
Greece	0,814	0,840	0,410	1,008	0,871	0,944	0,994	0,891	:
Spain	1,341	1,284	1,240	1,124	1,203	1,152	1,152	1,129	:
France	0,873	0,838	0,891	1,005	1,101	1,130	0,990	1,030	1,035
Croatia	1,318	1,213	1,106	1,114	0,920	0,891	0,972	0,850	0,826
Italy	1,398	1,382	1,540	1,243	1,417	1,154	1,221	1,193	1,277
Cyprus	0,732	1,106	1,329	1,142	1,144	1,222	1,062	0,884	0,944
Latvia	0,471	0,702	1,029	1,032	0,784	1,292	1,035	0,902	1,093
Lithuania	1,052	1,137	1,182	1,179	1,140	1,093	1,151	1,083	1,032
Luxembourg	2,876	1,364	0,840	0,595	0,448	0,460	0,563	0,611	0,458
Hungary	0,702	0,663	0,632	0,610	0,675	0,632	0,681	0,696	0,722
Malta	:	:	:	:	:	:	1,095		:
Netherlands	1,160	0,983	1,161	1,342	:	1,250	1,335	1,186	1,162
Austria	0,897	0,882	0,943	0,943	1,015	0,928	0,979	0,894	0,927
Poland	0,983	0,988	1,031	1,128	1,070	0,990	0,991	0,978	0,941
Portugal	1,143	1,168	1,321	1,260	1,232	1,139	0,951	0,997	1,051
Romania	1,099	0,893	0,765	0,873	0,808	0,780	1,094	0,830	0,788
Slovenia	1,013	0,945	0,752	0,522	0,686	0,664	0,666	:	:
Slovakia	0,931	0,777	0,625	1,098	0,966	0,816	0,789	0,686	0,863
Finland	1,100	1,170	1,158	1,194	1,435	0,944	1,168	0,952	:
Sweden	1,029	0,961	0,905	1,070	0,957	0,760	0,830	0,799	0,766

United Kingdom	1,273	0,896	0,945	1,059	0,871	0,772	0,597	0,828	:
AS EU	109,339	99,339	98,121	100,279	95,923	94,890	97,190	94,088	96,312
SD EU	46,555	26,985	32,761	30,949	34,831	31,704	26,062	29,539	46,134
Stope rasta EU	0,000	-9,146	-1,226	2,199	-4,344	-1,076	2,423	-3,191	2,363
North Macedonia	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Serbia	:	:	:	:	:	:	1,164	1,268	:
Stopa rasta Srbija								8,930	
Bosnia and Herzegovina	:	1,157	0,911	1,104	0,967	0,919	1,174	1,128	:
AS ex Yu		115,710	91,081	110,438	96,709	91,945	116,908	119,800	
SD ex Yu		66,805	52,586	63,761	55,835	53,085	67,499	9,860	
Stope rasta ex Yu		0,000	-21,286	21,253	12,431	-4,926	27,149	2,474	

Prilog 3 : Formirani računovodstveni pokazatelji za kompaniju Bambi

			Pokazatelji				
Poslovni rashodi	Poslovni dobitak	Dobitak	ROE	ROA	Struktura imovine	Ekonomičnost	Dugoročni izvori
6183512	1338993	556003	0,164516	0,082962924	0,859149518	1,216542476	4204389
6717439	1111731	897929	0,25483	0,132948128	0,706585661	1,165499233	4091422
6651661	1574717	1098494	0,258685	0,132643126	0,552945948	1,236740417	4841469
7216007	1869353	1718238	0,33693	0,207310133	0,554991442	1,259056428	5905533
7307166	1937597	1725793	0,266279	0,18047282	0,531341326	1,26516395	7184103
6521245	1695642	1336941	0,158026	0,120043131	0,532836985	1,260018141	9130076

		Bilans stanja						Bilans uspeha
Godina	Stalna imovina	Obrtna imovina	Aktiva	Kapital	Obaveze	Dugoročne obaveze	Kratkoročne obaveze	Poslovni prihodi
2010	3097045	3604780	6701825	3379630	3322195	824759	2413496	7522505
2011	2796382	3957598	6753980	3523639	3230341	567783	2584160	7829170
2012	2948759	5332816	8281575	4246450	4035125	595019	3333401	8226378
2013	2958156	5330093	8288249	5099691	3188558	805842	2269936	9085360
2014	3319751	6247869	9562620	6481137	3081483	702966	2290455	9244763
2015	3871447	7265725	11137172	8460261	2676911	669815	1813219	8216887

Prilog 4: Formirani računovodstveni pokazatelji za kompaniju Dijamant

		Bilans stanja					
godina	Stalna imovina	Obrtna imovina	Aktiva	Kapital	Obaveze	Dugoročne obaveze	Kratkoročne obaveze
2010	6529708	12252514	18848431	6945953	11902478	2953535	8932723
2011	6536703	10823277	17426189	7837954	9588235	326750	9242536
2012	7413244	13155173	20634626	9360773	11273853	2413013	8841054
2013	6980514	15836224	23080130	8850761	14229369	0	14208963
2014	6812045	13678485	20740702	9691181	11049521	0	11029022
2015	4216494	18766613	23156969	11209321	11947648	0	11925609

Bilans uspeha				Pokazatelji				
Poslovni prihodi	Poslovni rashodi	Poslovni dobitak	Dobitak	ROE	ROA	Struktura imovine	Ekonomičnost	Dugoročni izvori
14332871	12947106	1385765	341804	0,049209	0,018134	0,532928	1,107033	9899488
13961245	12628450	1332795	892001	0,113805	0,051187	0,603949	1,105539	8164704
16411177	13943203	2467974	1537806	0,164282	0,074526	0,563523	1,177002	11773786
13185704	11733800	1451904	1292083	0,145986	0,055982	0,440794	1,123737	8850761
12468810	11036423	1432387	869113	0,089681	0,041904	0,498012	1,129787	9691181
13795341	12225854	1569487	0	0	0	0,224681	1,128374	11209321

Prilog 5: Formirani računovodstveni pokazatelji za kompaniju Frikom

Godina	Bilans stanja						
	Stalna imovina	Obrtna imovina	Aktiva	Kapital	Obaveze	Dugoročne obaveze	Kratkoročne obaveze
2010	5236670	4890630	10179161	4647151	5532010	2471883	3040093
2011	5208990	5043126	10311091	5196995	5114096	2748235	2346757
2012	3527710	4880673	10310306	5671728	4638578	1217673	3402359
2013	5265176	7701372	13082016	6332248	6749768	88824	6642801
2014	4417148	10640925	15174104	7029105	8144999	490154	7632381
2015	3742172	12267106	16140670	8063761	8076909	119415	7929676

Bilans uspeha				Pokazatelji				
Poslovni prihodi	Poslovni rashodi	Poslovni dobitak	Dobitak	ROE	ROA	Struktura imovine	Ekonomičnost	Dugoročni izvori
7522062	6565956	956106	198520	0,042719	0,019503	1,070756	1,145616	7119034
8197698	7230965	966733	549844	0,1058	0,053325	1,032889	1,133693	7945230
9912977	8596121	1316856	474733	0,083702	0,046045	0,722792	1,153192	6889401
9925966	8808374	1117592	660520	0,104311	0,050491	0,683667	1,126878	6421072
9992848	9071515	921333	701675	0,099824	0,046242	0,415109	1,101563	7519259
12023036	10497577	1525459	1461940	0,181298	0,090575	0,305057	1,145315	8183176

Prilog 6: Formirani računovodstveni pokazatelji za kompaniju Imlek

Godina	Bilans stanja						
	Stalna imovina	Obrtna imovina	Aktiva	Kapital	Obaveze	Dugoročne obaveze	Kratkoročne obaveze
2010	10301826	7394561	17733537	9790138	7943399	2689638	5219390
2011	9545439	6885373	16449737	9992331	6457406	1616426	4681040
2012	16197950	7512409	23749568	10594382	13155186	1339865	11655381
2013	18474736	8375811	26868152	10284487	16583665	2299305	14125392
2014	18300436	9113209	27447307	10747146	16700161	7103995	9437198
2015	19283811	10728482	30012293	12098769	17913524	11880023	5690299

Bilans uspeha				Pokazatelji				
Poslovni prihodi	Poslovni rashodi	Poslovni dobitak	Dobitak	ROE	ROA	Struktura imovine	Ekonomičnost	Dugoročni izvori
18198197	15478863	2719334	1155535	0,118031	0,065161	1,393163	1,17568	12479776
19392878	16621738	2771140	1946522	0,194802	0,118331	1,386336	1,166718	11608757
21274266	17992755	3281511	2670444	0,252062	0,112442	2,156159	1,18238	11934247
21655376	18319839	3335537	2271901	0,220906	0,084557	2,205725	1,182072	12583792
22541756	19023916	3517840	2208638	0,205509	0,080468	2,008122	1,184917	17851141
24758079	22128632	2629447	129448	0,010699	0,004313	1,797441	1,118826	23978792

Prilog 7: Formirani računovodstveni pokazatelji za kompaniju Takovo

Godina	Bilans stanja						
	Stalna imovina	Obrtna imovina	Aktiva	Kapital	Obaveze	Dugoročne obaveze	Kratkoročne obaveze
2010	4511305	1264151	5783235	4595306	1187929	951550	232519
2011	2777044	1318959	4096003	3489507	606496	100888	501100
2012	2528537	1426583	3955120	3479852	475268	99063	358862
2013	2636936	2362254	4999190	3694290	1304900	95586	442399
2014	2242230	2248780	4491010	3945817	545193	93178	424690
2015	3752034	2023391	5225425	4762592	462833	169630	758690

Bilans uspeha				Pokazatelji				
Poslovni prihodi	Poslovni rashodi	Poslovni dobitak	Dobitak	ROE	ROA	Struktura imovine	Ekonomičnost	Dugoročni izvori
1830006	1830006	0	453425	0,098671	0,078403	3,568644	1	5546856
1929806	1929806	0	0	0	0	2,105482	1	3590395
2075816	2075816	0	0	0	0	1,772443	1	3578915
2796897	2560891	236006	214438	0,058046	0,042895	1,11628	1,092158	3789876
2614063	2598145	15918	251526	0,063745	0,056007	0,997087	1,006127	4038995
2962988	2736067	226921	158142	0,033205	0,030264	1,85433	1,082937	4932222

Prilog 8: Makroekonomski pokazatelji Srbija i zemlje okruženja (exportovani podaci)

Komparativni pregled kretanja zarada

	Monthly Earnings: USD: Quarterly: Albania	Monthly Earnings: USD: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Monthly Earnings: USD: Quarterly: Montenegro	Monthly Earnings: USD: Quarterly: North Macedonia	Monthly Earnings: USD: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	USD	USD	USD	USD	USD
Series remarks	1. Monthly Earnings into USD. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Average Monthly Earnings in local currency. The	1. quarterly Monthly Earnings from monthly Monthly Earnings and converts it into USD. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and	1. quarterly Monthly Earnings from monthly Monthly Earnings and converts it into USD. 2. The Statistical Office of Montenegro	1. quarterly Monthly Earnings from monthly Monthly Earnings and converts it into USD. 2. The State Statistical Office of the Republic	1. quarterly Monthly Earnings from monthly Monthly Earnings and converts it into USD. 2. The Statistical Office of the Republic of

	Bank of Albania average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Monthly Earnings cover Public sector only.	Herzegovina provides Average Monthly Earnings in local currency. The Central Bank of Bosnia and Herzegovina average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Monthly Earnings exclude persons employed in crafts and trades and freelance professions as well as persons employed in defence. 4. Monthly Earnings prior to Q1 2006 cover the Federation of Bosnia and Herzegovina only.	provides Gross Average Monthly Wages in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for currency conversions.	of North Macedonia provides Gross Average Monthly Wages in local currency. The National Bank of the Republic of Macedonia average market exchange rate is used for currency conversions.	Serbia provides Monthly Earnings in local currency. The National Bank of Serbia average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Monthly Earnings prior to Q1 2018 are based on monthly survey on employee's earnings and wages.
Mean	334.4317	741.2151	806.1529	605.506	542.9336
Variance	29866.61	21373.88	37643.93	8438.411	40010.79
Standard Deviation	172.8196	146.1981	194.0204	91.86083	200.027
Skewness	-0.33308	-0.81178	-1.23044	-0.89558	-0.62829
Kurtosis	-1.38249	-0.65598	0.259236	-0.40338	-0.72623
Coefficient Variation	0.516756	0.197241	0.240674	0.151709	0.368419
Min	27.35077	413.46	355.0617	409.3022	101.6196

Max	584.4768	937.3264	1024.716	729.0013	899.7478
Median	415.944	800.2897	866.1364	635.2514	597.5497
03/2010	419.062	851.069	962.387	673.600	622.028
06/2010	396.735	790.373	902.024	626.040	597.550
09/2010	422.990	802.568	933.812	629.735	587.434
12/2010	441.352	855.179	993.787	677.341	639.943
03/2011	445.670	872.543	1024.716	674.945	642.303
06/2011	462.178	937.326	1020.894	716.408	759.351
09/2011	480.649	921.481	1002.840	701.536	745.249
12/2011	462.043	884.525	967.889	676.873	735.360
03/2012	459.797	860.058	971.962	652.793	657.749
06/2012	449.363	846.824	933.695	635.251	652.782
09/2012	465.160	822.272	898.794	621.937	612.418
12/2012	477.808	862.489	939.211	653.176	693.372
03/2013	488.685	865.046	962.898	664.165	679.120
06/2013	479.720	860.615	950.518	656.794	712.238
09/2013	496.581	874.976	951.783	665.142	703.426
12/2013	509.771	905.928	992.108	690.007	758.469
03/2014	514.078	902.924	993.487	686.174	682.870
06/2014	516.108	902.705	992.470	693.343	736.149
09/2014	501.832	873.105	950.502	671.535	701.497
12/2014	480.876	826.711	908.187	650.014	663.324
03/2015	431.731	738.967	819.975	578.590	532.005
06/2015	423.947	729.605	803.095	578.316	564.194
09/2015	430.050	733.193	800.321	581.279	569.922
12/2015	429.020	722.702	797.304	581.852	581.235
03/2016	432.526	728.377	813.040	578.221	538.995
06/2016	445.127	748.293	850.254	599.326	587.267
09/2016	445.118	742.328	841.464	594.257	574.323
12/2016	433.219	724.636	817.323	586.772	580.423
03/2017	443.058	714.640	815.738	572.399	538.715
06/2017	494.884	742.011	842.846	596.747	599.725
09/2017	535.823	792.434	895.960	642.432	646.773
12/2017	543.048	802.235	904.159	659.420	676.221
03/2018	554.171	842.452	939.790	691.888	704.344
06/2018	567.202	826.970	914.147	689.773	691.740
09/2018	558.449	812.503	889.918	672.699	666.540
12/2018	580.427	809.800	877.090	681.768	678.801
03/2019	559.422	809.723	873.538	669.361	712.480

06/2019	577.149	813.395	866.136	680.527	717.715
09/2019	584.477	811.621	858.949	677.560	708.576
12/2019	575.982	819.317	861.957	698.641	741.866
03/2020	566.776	822.691	866.047	722.505	767.563

Stopa nezaposlenosti

	Unemployment Rate: Quarterly: Albania	Unemployment Rate: Quarterly: North Macedonia	Unemployment Rate: Quarterly: Montenegro	Unemployment Rate: Quarterly: Serbia
Region	Albania	North Macedonia	Montenegro	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%
Source	Institute of Statistics of Albania	State Statistical Office of the Republic of North Macedonia	Statistical Office of Montenegro	Statistical Office of the Republic of Serbia
Mean	14.50272205	29.35267427	17.87739673	14.66
Variance	4.803628077	37.76043436	3.743031339	12.705
Standard Deviation	2.191718065	6.144951941	1.934691536	3.5644074
Skewness	0.113987131	-0.539706605	-0.208789732	0.267294
Kurtosis	-1.418853148	-0.715605653	-0.802449916	-1.0045235
Coefficient of Variation	0.1511246	0.209348964	0.108219981	0.2431383
Min	11.2	16.2	14.1	9.5
Max	18.2	38.7	21.54340836	21.3
Median	14.15015592	31.2	18.08510638	14.6
03/2010		33.500	19.900	
06/2010		32.100	19.800	
09/2010		31.700	19.200	
12/2010		30.900	19.700	
03/2011		31.200	21.200	
06/2011		31.300	19.900	
09/2011		31.200	19.500	
12/2011		31.800	18.100	
03/2012	12.900	31.600	20.700	
06/2012	13.300	31.200	20.000	

09/2012	13.600	30.600	18.800	
12/2012	13.600	30.600	20.627	
03/2013	14.300	29.900	21.543	
06/2013	16.000	28.800	19.211	
09/2013	16.800	28.700	17.838	
12/2013	16.800	28.600	19.469	
03/2014	18.200	28.400	19.127	21.300
06/2014	17.200	28.224	18.456	20.900
09/2014	17.000	27.900	16.373	18.100
12/2014	17.584	27.600	18.085	17.300
03/2015	16.880	27.300	18.161	19.200
06/2015	17.003	26.800	17.686	17.900
09/2015	17.209	25.500	16.515	16.700
12/2015	17.300	24.600	17.800	17.900
03/2016	16.561	24.500	19.100	19.000
06/2016	15.450	24.000	17.500	15.200
09/2016	14.740	23.400	16.800	13.800
12/2016	14.150	23.100	17.500	13.000
03/2017	14.182	22.900	17.400	14.600
06/2017	13.872	22.600	15.100	11.800
09/2017	13.600	22.100	14.800	12.900
12/2017	13.372	21.900	17.000	14.700
03/2018	12.461	21.600	16.200	14.800
06/2018	12.412	21.100	14.400	11.900
09/2018	12.212	20.800	14.100	11.300
12/2018	12.300	19.400	16.100	12.900
03/2019	12.100	17.800	15.000	12.100
06/2019	11.500	17.500	14.300	10.300
09/2019	11.400	17.100	15.200	9.500
12/2019	11.200	16.600	15.900	9.700
03/2020	11.400	16.200	16.300	9.700

Kretanje izvoza

	Total Exports: USD mn: Quarterly: Albania	Total Exports: USD mn: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Total Exports: USD mn: Quarterly: Montenegro	Total Exports: USD mn: Quarterly: North Macedonia	Total Exports: USD mn: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn
Series remarks	1 quarterly Total Exports from monthly Total Exports and converts it into USD. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Total Exports, FOB, in local currency. The Bank of Albania average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Total Exports prior to Q1 2005 is sourced from the Bank of Albania.	1. quarterly Total Exports from monthly Total Exports and converts it into USD. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Total Exports, FOB, in local currency. The Central Bank of Bosnia and Herzegovina average market exchange rate is used for currency conversions.	1. quarterly Total Exports from monthly Total Exports and converts it into USD. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Total Exports, FOB, in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for currency conversions.	1. quarterly Total Exports from monthly Total Exports. 2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Total Exports, FOB, in USD.	1. quarterly Total Exports from monthly Total Exports. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Total Exports, FOB, in USD.
Mean	283.0847	1043.947	126.3936	955.9233	2600.718
Variance	53533.69	257332.5	1251.334	192048.2	2023322
Standard Deviation	231.3735	507.2795	35.3742	438.233	1422.435

Skewness	0.480377	-0.37659	0.986084	0.279092	-0.01663
Kurtosis	-1.24804	-1.20337	1.100157	-0.6372	-1.14011
Coefficient Variation	0.81733	0.485924	0.279873	0.458439	0.546939
Min	25.43	191.0808	64.8818	243.365	398
Max	782.0566	1857.187	231.9485	1860.962	5029.2
Median	208.1084	1196.406	118.2892	948.0534	2688.2
03/2010	350.656	1087.848	76.844	665.955	2030.300
06/2010	430.874	1196.406	109.954	767.678	2394.600
09/2010	350.485	1218.114	112.416	879.880	2484.100
12/2010	418.200	1297.040	137.700	965.042	2885.400
03/2011	507.540	1379.290	152.325	933.471	2688.200
06/2011	472.458	1544.488	147.264	1107.714	3101.400
09/2011	485.452	1515.048	167.003	1150.430	3060.400
12/2011	485.579	1414.077	165.499	1118.295	2929.300
03/2012	428.090	1181.910	111.210	909.493	2443.000
06/2012	506.985	1378.354	125.338	953.724	2934.900
09/2012	509.793	1288.437	116.654	936.662	2818.100
12/2012	523.134	1309.423	118.441	1022.246	3138.100
03/2013	503.501	1308.753	117.747	948.053	2958.500
06/2013	598.930	1512.509	139.632	1050.109	3524.900
09/2013	601.840	1413.473	118.205	1093.122	4113.900
12/2013	627.338	1451.004	122.886	1172.956	4015.200
03/2014	580.452	1445.187	95.178	1116.011	3612.600
06/2014	690.815	1495.639	105.561	1285.098	3946.700
09/2014	596.271	1506.758	122.964	1298.213	3703.300
12/2014	563.096	1445.967	117.231	1234.188	3582.600
03/2015	467.166	1219.925	83.936	1041.079	3126.100
06/2015	543.202	1277.865	77.547	1145.368	3539.500
09/2015	464.423	1311.615	82.995	1149.683	3386.600
12/2015	454.671	1285.362	107.413	1170.903	3326.700
03/2016	425.113	1194.770	64.882	1086.453	3419.500
06/2016	524.849	1382.144	98.284	1189.194	3917.400
09/2016	485.314	1341.117	95.709	1248.272	3746.400
12/2016	526.840	1410.223	101.665	1239.074	3798.800
03/2017	491.496	1355.594	87.629	1207.180	3743.800
06/2017	579.622	1529.846	93.037	1392.914	4332.200
09/2017	593.905	1732.057	125.776	1481.630	4440.400

12/2017	636.425	1780.843	114.989	1559.192	4474.600
03/2018	691.862	1752.419	115.834	1611.388	4705.100
06/2018	782.057	1857.187	125.987	1734.738	5029.200
09/2018	678.197	1790.273	109.412	1701.700	4756.900
12/2018	723.780	1783.809	121.073	1860.962	4732.500
03/2019	658.349	1609.354	106.341	1741.199	4659.000
06/2019	730.989	1757.356	110.576	1823.255	5026.000
09/2019	665.551	1611.264	120.535	1813.728	4887.900
12/2019	664.557	1599.964	127.386	1812.224	5010.000
03/2020	591.407	1481.223	97.626	1553.093	4656.000
06/2020					

Stopa rasta izvoza

	Total Exports: YoY: Quarterly: Albania	Total Exports: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Total Exports: YoY: Quarterly: Montenegro	Total Exports: YoY: Quarterly: North Macedonia	Total Exports: YoY: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%
Series remarks	1. quarterly Total Exports Growth from monthly Total Exports. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Total Exports, FOB, in local currency.	1. quarterly Total Exports Growth from monthly Total Exports. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Total Exports, FOB, in local currency.	1. quarterly Total Exports Growth from monthly Total Exports. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Total Exports, FOB, in EUR.	1. quarterly Total Exports Growth from monthly Total Exports. 2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Total Exports, FOB, in USD.	1. quarterly Total Exports Growth from monthly Total Exports. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Total Exports, FOB, in USD.
Mean	12.35506	10.09808	2.602949	13.12239	16.18245
Variance	330.0846	231.3664	742.5085	379.8999	428.9352

Standard Deviation	18.16823	15.21073	27.24901	19.49102	20.71075
Skewness	1.21811	0.135215	0.894295	-0.50136	-0.06158
Kurtosis	3.102597	-0.26689	2.06153	0.973825	-0.12297
Coefficient Variation	1.47051	1.506299	10.46851	1.485326	1.279828
Min	-19.8781	-26.303	-59.6298	-43.2228	-33.4889
Max	82.61798	42.52967	99.36108	62.66766	63.65029
Median	13.03793	9.887055	3.472443	14.85325	16.08882
03/2010	55.013	24.101	-22.128	27.768	21.772
06/2010	82.618	40.053	66.177	14.429	14.569
09/2010	39.057	23.827	14.818	16.146	12.215
12/2010	44.000	25.839	30.352	16.468	21.578
03/2011	46.843	28.019	99.361	40.170	32.404
06/2011	-0.202	14.245	18.342	44.294	29.516
09/2011	30.044	13.425	36.219	30.749	23.200
12/2011	18.293	9.887	20.996	15.880	1.521
03/2012	-12.284	-10.622	-23.777	-2.569	-9.121
06/2012	18.316	0.102	-4.489	-13.902	-5.369
09/2012	16.626	-3.915	-21.283	-18.582	-7.917
12/2012	11.825	-3.639	-25.510	-8.589	7.128
03/2013	17.374	9.959	5.227	4.240	21.101
06/2013	17.293	7.702	9.476	10.106	20.103
09/2013	13.582	3.681	-4.267	16.704	45.981
12/2013	14.767	5.592	-1.118	14.743	27.950
03/2014	11.574	6.343	-22.154	17.716	22.109
06/2014	9.240	-5.841	-27.979	22.378	11.966
09/2014	-1.546	6.397	4.165	18.762	-9.981
12/2014	-2.761	8.496	3.925	5.220	-10.774
03/2015	-1.917	2.835	7.340	-6.714	-13.467
06/2015	-2.111	6.080	-9.369	-10.873	-10.317
09/2015	-7.160	3.830	-19.748	-11.441	-8.552
12/2015	-8.659	1.425	4.772	-5.128	-7.143
03/2016	-8.574	-0.041	-21.157	4.358	9.385
06/2016	-6.916	5.771	24.671	3.826	10.677
09/2016	2.047	1.791	14.973	8.575	10.624
12/2016	15.476	11.315	-4.013	5.822	14.191
03/2017	17.462	17.420	39.876	11.112	9.484

06/2017	10.255	13.679	-2.638	17.131	10.589
09/2017	13.038	22.867	24.732	18.694	18.524
12/2017	8.778	15.786	3.472	25.835	17.790
03/2018	18.942	11.988	14.592	33.484	25.677
06/2018	17.928	11.951	24.786	24.540	16.089
09/2018	9.159	4.264	-12.039	14.853	7.128
12/2018	9.301	3.317	8.737	19.354	5.764
03/2019	-2.996	-0.567	-0.534	8.056	-0.980
06/2019	-4.177	0.389	-6.962	5.103	-0.064
09/2019	-0.905	-5.821	15.265	6.583	2.754
12/2019	-6.660	-7.481	8.366	-2.619	5.864
03/2020	-8.922	-5.184	-5.428	-10.803	-0.064

Kretanje uvoza

	Total Imports: USD mn: Quarterly: Albania	Total Imports: USD mn: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Total Imports: USD mn: Quarterly: Montenegro	Total Imports: USD mn: Quarterly: North Macedonia	Total Imports: USD mn: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn

Series remarks	1. quarterly Total Imports from monthly Total Imports and converts it into USD. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Total Imports, CIF, in local currency. The Bank of Albania average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Total Imports prior to Q1 2005 is sourced from the Bank of Albania.	1. quarterly Total Imports from monthly Total Imports and converts it into USD. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Total Imports, CIF, in local currency. The Central Bank of Bosnia and Herzegovina average market exchange rate is used for currency conversions.	1. quarterly Total Imports from monthly Total Imports and converts it into USD. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Total Imports, CIF, in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for currency conversions.	1. quarterly Total Imports from monthly Total Imports. 2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Total Imports, CIF, in USD.	1. quarterly Total Imports from monthly Total Imports. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Total Imports, CIF, in USD.
Mean	778.4632	2121.823	610.3268	1439.707	4214.644
Variance	250941	531792.1	27726.85	304337.9	2691875
Standard Deviation	500.9401	729.2408	166.5138	551.6683	1640.693
Skewness	0.008983	-0.57422	0.467212	-0.15736	-0.42603
Kurtosis	-1.60951	-0.79901	1.316461	-0.841	-0.69236
Coefficient Variation	0.643499	0.343686	0.272827	0.383181	0.389284
Min	74.68	686.5285	240.4327	443.348	951
Max	1600.533	3438.653	1107.726	2557.409	7225.3
Median	764.1935	2318.887	609.1359	1562.08	4614.4
03/2010	994.286	1945.927	428.218	1116.975	3812.800
06/2010	1116.307	2263.658	563.639	1313.245	4010.300
09/2010	1187.900	2427.398	609.136	1347.615	4246.300
12/2010	1293.041	2567.228	586.000	1648.344	4665.000

03/2011	1136.171	2380.721	485.044	1611.512	4573.700
06/2011	1406.945	2926.450	705.997	1723.532	5002.200
09/2011	1405.887	2932.863	736.180	1795.351	4962.300
12/2011	1446.580	2814.141	617.814	1765.275	5323.800
03/2012	1119.595	2285.843	522.899	1460.737	4622.400
06/2012	1201.146	2573.693	627.694	1571.012	4763.100
09/2012	1269.272	2606.779	623.487	1442.711	4439.600
12/2012	1292.287	2548.173	564.164	1729.486	5173.500
03/2013	998.847	2318.887	478.467	1499.934	4642.100
06/2013	1188.698	2543.260	634.227	1685.014	4989.500
09/2013	1254.130	2644.950	641.352	1598.962	5161.800
12/2013	1460.669	2792.054	600.896	1814.483	5748.200
03/2014	1137.995	2542.431	468.786	1699.652	4885.100
06/2014	1389.361	2808.697	669.606	1873.942	5425.900
09/2014	1320.479	2895.319	667.691	1856.540	5224.900
12/2014	1382.112	2744.225	563.297	1846.449	5073.200
03/2015	949.658	2050.382	399.593	1465.093	4366.800
06/2015	1077.655	2303.247	558.866	1638.588	4614.400
09/2015	1087.271	2362.177	580.349	1549.975	4480.500
12/2015	1205.476	2264.936	501.528	1754.293	4749.500
03/2016	986.215	1989.425	417.622	1498.028	4397.000
06/2016	1272.367	2421.927	678.605	1758.019	5114.200
09/2016	1180.555	2334.735	642.064	1698.998	4663.000
12/2016	1230.084	2399.698	547.404	1805.569	4927.400
03/2017	1044.914	2166.592	486.845	1664.456	4826.200
06/2017	1330.959	2619.416	671.287	1863.454	5396.700
09/2017	1392.559	2837.921	722.295	1932.170	5528.400
12/2017	1525.708	2903.629	733.333	2203.869	6196.700
03/2018	1356.512	2767.731	617.680	2194.161	6237.200
06/2018	1530.091	3017.700	837.873	2254.014	6523.400
09/2018	1454.256	2969.787	797.471	2145.808	6300.300
12/2018	1600.533	2877.160	756.551	2461.072	6819.200
03/2019	1347.719	2678.916	594.248	2258.148	6315.200
06/2019	1549.103	2968.957	804.803	2353.007	6660.300
09/2019	1496.931	2754.818	789.088	2298.112	6448.200
12/2019	1514.254	2756.268	721.305	2557.409	7225.300
03/2020	1239.106	2415.439	589.362	2116.395	6590.600

Stopa rasta uvoza

	Total Imports: YoY: Quarterly: Albania	Total Imports: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Total Imports: YoY: Quarterly: Montenegro	Total Imports: YoY: Quarterly: North Macedonia	Total Imports: YoY: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%
Series remarks	1. quarterly Total Imports Growth from monthly Total Imports. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Total Imports, CIF, in local currency.	1. quarterly Total Imports Growth from monthly Total Imports. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Total Imports, CIF, in local currency.	1. quarterly Total Imports Growth from monthly Total Imports. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Total Imports, CIF, in EUR.	1. quarterly Total Imports Growth from monthly Total Imports. 2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Total Imports, CIF, in USD.	1. quarterly Total Imports Growth from monthly Total Imports. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Total Imports, CIF, in USD.
Mean	6.881068	6.260466	9.208226	11.20132	12.65694
Variance	86.60037	134.3065	430.1032	375.5819	439.6269
Standard Deviation	9.305932	11.58907	20.73893	19.37993	20.96728
Skewness	0.393295	-0.31918	0.222057	0.102306	-0.00067
Kurtosis	-0.43041	1.868795	0.766347	0.71892	0.008511
Coefficient Variation	1.352396	1.851151	2.252217	1.730147	1.656583
Min	-11.0006	-27.6474	-41.5262	-39.3115	-40.7652
Max	28.23365	41.04815	55.46458	64.60584	64.85553
Median	4.749714	6.297977	5.784106	10.83038	9.761201
03/2010	4.750	-1.619	-11.980	-1.852	2.321
06/2010	15.080	9.947	7.036	11.641	5.852
09/2010	13.251	16.793	7.300	9.372	6.104
12/2010	11.802	14.294	-3.524	16.816	2.783

03/2011	16.062	23.274	13.536	44.275	19.956
06/2011	15.029	14.465	10.458	31.242	24.734
09/2011	10.946	10.205	10.677	33.224	16.862
12/2011	13.914	10.500	6.305	7.094	14.122
03/2012	2.575	0.240	12.729	-9.356	1.065
06/2012	-5.759	-1.466	-0.170	-8.849	-4.780
09/2012	0.417	0.437	-4.356	-19.642	-10.533
12/2012	-7.382	-5.879	-5.205	-2.027	-2.823
03/2013	-11.001	0.852	-8.789	2.683	0.426
06/2013	-1.843	-2.893	-0.888	7.257	4.753
09/2013	-4.986	-4.150	-2.929	10.830	16.267
12/2013	8.141	4.438	1.479	4.915	11.109
03/2014	10.265	5.506	-5.878	13.315	5.235
06/2014	10.749	5.137	0.657	11.212	8.746
09/2014	4.706	9.293	3.986	16.109	1.222
12/2014	2.671	7.009	2.201	1.762	-11.743
03/2015	1.697	-1.524	4.523	-13.800	-10.610
06/2015	-3.430	1.835	3.244	-12.559	-14.956
09/2015	-1.868	-2.676	3.750	-16.513	-14.247
12/2015	-1.408	-5.853	1.583	-4.991	-6.381
03/2016	4.290	-1.251	5.784	2.248	0.692
06/2016	13.683	2.817	19.148	7.289	10.831
09/2016	5.956	-1.619	10.197	9.614	4.073
12/2016	1.746	7.574	10.854	2.923	3.746
03/2017	7.656	12.772	20.861	11.110	9.761
06/2017	4.234	11.004	1.468	5.997	5.524
09/2017	8.957	15.611	6.857	13.724	18.559
12/2017	11.549	10.900	22.598	22.059	25.760
03/2018	9.707	10.631	9.979	31.825	29.236
06/2018	0.679	6.336	15.374	20.959	20.878
09/2018	-0.116	5.603	11.464	11.057	13.962
12/2018	0.831	2.187	6.476	11.671	10.046
03/2019	1.322	4.874	4.338	2.916	1.251
06/2019	3.800	4.372	1.827	4.392	2.099
09/2019	3.907	-2.973	3.501	7.098	2.348
12/2019	-3.812	-1.178	-1.725	3.914	5.955
03/2020	-6.713	-7.108	2.177	-6.277	4.361

Inflacija CPI

	Consumer Price Index: YoY: Quarterly: Albania	Consumer Price Index: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Consumer Price Index: YoY: Quarterly: Montenegro	Consumer Price Index: YoY: Quarterly: North Macedonia	Consumer Price Index: YoY: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%
Series remarks	<p>1. quarterly Consumer Price Index Growth from monthly Consumer Price Index.</p> <p>2. The Institute of Statistics of Albania provides Consumer Price Index with base December 2015=100.</p> <p>3. Consumer Price Index covers Urban area only.</p> <p>4. Both Urban and Rural consumption are taken into consideration when constructing Weights.</p> <p>5. Consumer Price Index Growth prior to Q1 2002 is</p>	<p>1. quarterly Consumer Price Index Growth from monthly Consumer Price Index.</p> <p>2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Consumer Price Index with base Same Month Previous Year=100.</p>	<p>1. quarterly Consumer Price Index Growth from monthly Consumer Price Index.</p> <p>2. The Statistical Office of Montenegro provides Consumer Price Index with base 2015=100.</p> <p>3. Consumer Price Index Growth prior to Q1 2011 is sourced from the International Monetary Fund.</p>	<p>1. quarterly Consumer Price Index Growth from monthly Consumer Price Index.</p> <p>2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Consumer Price Index with base Same Month Previous Year=100.</p> <p>3. Consumer Price Index Growth prior to Q1 2002 is sourced from the International Monetary Fund.</p>	<p>1. quarterly Consumer Price Index Growth from monthly Consumer Price Index.</p> <p>2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Consumer Price Index with base Same Month Previous Year=100.</p> <p>3. Consumer Price Index Growth prior to Q1 2007 is sourced from the International Monetary Fund.</p>

	sourced from the International Monetary Fund.				
Mean	16.6205	1.622807	2.535506	7.62697	23.40502
Variance	2148.93	6.859252	6.233701	785.2971	1049.895
Standard Deviation	46.35656	2.619017	2.496738	28.02315	32.40208
Skewness	4.291934	1.123033	1.1909	5.487281	2.009093
Kurtosis	19.06861	0.891417	1.967788	31.05082	3.168749
Coefficie nt Variation	2.789119	1.613881	0.98471	3.674218	1.384407
Min	-1.57357	-1.63333	-1.08626	-3.31966	0.480531
Max	285.4642	9.366667	10.84756	198.4838	132.5117
Median	2.728999	1.1	2.254411	1.571667	10.65409
03/2010	4.003	1.667	1.278	0.447	4.467
06/2010	3.815	2.500	0.302	1.110	4.067
09/2010	3.413	1.800	0.427	1.793	6.467
12/2010	3.233	2.533	0.620	2.870	9.567
03/2011	4.367	3.300	2.254	4.083	12.651
06/2011	3.675	4.000	3.740	4.700	13.603
09/2011	3.188	3.933	3.881	3.603	10.654
12/2011	2.542	3.533	3.921	3.197	7.921
03/2012	1.064	2.333	3.663	2.553	4.548
06/2012	1.898	2.033	3.473	2.110	4.008
09/2012	2.763	1.833	4.251	3.780	8.130
12/2012	2.443	2.000	5.180	4.853	12.329
03/2013	2.526	0.967	3.589	3.473	12.121
06/2013	2.178	0.600	2.782	3.647	10.362
09/2013	1.486	0.033	2.222	2.793	6.915
12/2013	1.508	-1.000	0.293	1.260	2.003
03/2014	1.882	-1.567	-0.616	0.557	2.685
06/2014	1.582	-1.367	-0.920	-0.917	1.829
09/2014	1.708	-0.533	-1.024	-0.340	1.885
12/2014	1.279	-0.100	-0.279	-0.417	1.969
03/2015	1.920	-0.600	0.813	-0.910	0.916
06/2015	1.835	-0.433	2.103	0.303	1.735

09/2015	1.839	-1.333	1.833	-0.180	1.536
12/2015	2.045	-1.633	1.443	-0.373	1.417
03/2016	0.642	-1.300	0.107	-0.083	1.476
06/2016	0.732	-1.533	-1.086	-0.687	0.481
09/2016	1.893	-1.100	-0.676	-0.137	1.000
12/2016	1.851	-0.400	0.577	-0.073	1.537
03/2017	2.393	1.100	2.417	0.480	3.092
06/2017	2.042	1.533	2.227	1.233	3.679
09/2017	1.725	1.133	2.692	1.593	2.987
12/2017	1.784	1.267	2.187	2.163	2.877
03/2018	1.916	0.767	2.746	1.523	1.607
06/2018	2.189	1.400	3.164	1.510	1.836
09/2018	2.195	1.767	2.703	1.550	2.381
12/2018	1.815	1.733	1.842	1.207	2.053
03/2019	1.574	1.033	0.518	1.227	2.409
06/2019	1.400	0.633	0.507	1.207	2.263
09/2019	1.405	0.367	-0.261	0.613	1.349
12/2019	1.264	0.167	0.686	0.033	1.422
03/2020	1.598	0.367	0.793	0.630	1.774

Nominalni bruto domaći proizvod

	Nominal GDP: YoY: Quarterly: Albania	Nominal GDP: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Nominal GDP: YoY: Quarterly: North Macedonia	Nominal GDP: YoY: Quarterly: Montenegro	Nominal GDP: YoY: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	North Macedonia	Montenegro	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%

Series remarks	1. quarterly Nominal GDP Growth from quarterly Nominal GDP. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Nominal GDP in local currency.	1. quarterly Nominal GDP Growth from quarterly Nominal GDP. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Nominal GDP in local currency based on ESA 2010. 3. Nominal GDP Growth prior to Q1 2013 is based on ESA 1995.	1. quarterly Nominal GDP Growth from quarterly Nominal GDP. 2. The State Statistical Office of the Republic of Macedonia provides Nominal GDP in local currency.	1. quarterly Nominal GDP Growth from quarterly Nominal GDP. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Nominal GDP in EUR.	1. quarterly Nominal GDP Growth from quarterly Nominal GDP. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Nominal GDP in local currency.
Mean	3.989739552	3.169573702	5.625285221	5.02663801	20.3699073
Variance	11.73737256	7.263533532	19.31111016	14.16706913	685.90489
Standard Deviation	3.425984904	2.695094346	4.394439851	3.763916727	26.189786
Skewness	0.394874474	-0.718195712	0.181848251	-0.809171267	2.61752232
Kurtosis	0.710007564	0.210761592	-0.0701951	-0.094891703	6.50070533
Coefficient Variation	0.858698885	0.850301838	0.78119414	0.748794069	1.28570963
Min	-3.20093447	-3.85715448	-3.56589077	-3.68734965	-3.8724904
Max	13.55385116	8.13218764	15.92044346	10.14120528	116.860382
Median	3.99724522	3.64593343	5.57745956	5.84763485	13.4253065
03/2010	5.717	1.051	6.394		2.881
06/2010	5.581	-0.235	5.118		4.629
09/2010	8.499	3.646	8.887		8.286
12/2010	13.554	4.626	1.870		9.536
03/2011	9.382	4.425	5.003	-0.292	15.001
06/2011	0.319	4.677	8.439	6.611	13.425
09/2011	3.337	2.277	3.837	9.696	9.281
12/2011	7.311	2.439	7.276	0.019	7.821
03/2012	0.709	-1.974	0.338	-3.687	2.581
06/2012	6.003	-0.491	-1.516	-2.322	5.526

09/2012	3.498	1.070	3.831	-1.982	6.324
12/2012	-0.253	0.881	-0.494	-2.639	7.036
03/2013	4.217	4.735	4.903	6.056	11.896
06/2013	3.519	2.480	10.592	4.308	7.691
09/2013	-2.841	0.978	6.127	6.381	7.875
12/2013	0.559	0.734	8.317	5.825	5.890
03/2014	1.225	3.211	10.642	4.055	2.782
06/2014	3.202	-0.358	5.144	1.558	1.301
09/2014	6.990	0.468	2.316	2.098	-1.076
12/2014	2.025	5.514	3.378	4.095	1.047
03/2015	1.147	1.905	6.421	3.414	1.690
06/2015	3.551	6.713	3.390	7.361	4.215
09/2015	3.319	5.722	7.069	5.707	4.424
12/2015	2.952	3.487	6.886	5.848	4.050
03/2016	4.469	4.900	5.659	6.295	5.091
06/2016	0.432	3.471	5.198	7.114	4.265
09/2016	1.616	4.831	7.307	8.586	5.359
12/2016	4.426	5.175	7.336	10.141	4.716
03/2017	5.502	4.869	5.695	7.445	5.041
06/2017	6.445	5.027	3.180	9.539	5.112
09/2017	5.243	4.976	3.594	9.677	5.251
12/2017	4.076	4.812	3.398	7.681	5.202
03/2018	6.661	7.395	5.671	8.280	6.920
06/2018	5.312	8.132	7.112	9.914	7.073
09/2018	6.161	4.857	4.981	8.103	7.102
12/2018	3.997	6.261	7.997	7.740	5.451
03/2019	2.673	5.234	7.574	4.398	4.702
06/2019	3.365	5.313	4.978	3.909	5.740
09/2019	4.231	5.076	6.014	6.500	7.334
12/2019	0.205	3.440	5.577	5.498	8.882
03/2020	-3.201	3.251	1.615	3.058	7.478

Realni bruto domaći proizvod

	Real GDP: YoY: Quarterly: Albania	Real GDP: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Real GDP: YoY: Quarterly: Montenegro	Real GDP: YoY: Quarterly: North Macedonia	Real GDP: YoY: Quarterly: Serbia
--	---	---	--	---	-------------------------------------

Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%
Series remarks	<p>1. quarterly Real GDP Growth from quarterly Real GDP.</p> <p>2. The Institute of Statistics of Albania provides Real GDP in local currency, at chain linked 2010 prices.</p>	<p>1. quarterly Real GDP Growth from quarterly Real GDP.</p> <p>2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Real GDP in local currency, at chain linked 2015 prices, based on ESA 2010.</p> <p>3. Real GDP Growth prior to Q1 2018 is calculated from Real GDP based on ESA 2010, at chain linked 2010 prices.</p> <p>4. Real GDP Growth prior to Q1 2013 is calculated from Real GDP based on ESA 1995, at chain linked 2010 prices.</p>	<p>The Statistical Office of Montenegro provides quarterly Real GDP Growth based on ESA 2010.</p>	<p>1. Real GDP Growth from quarterly Real GDP Volume Index.</p> <p>2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Real GDP Volume Index at chain linked 2005 prices.</p>	<p>1. quarterly Real GDP Growth from quarterly Real GDP.</p> <p>2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Real GDP in local currency, at chain linked 2010 prices.</p>
Mean	2.504369	1.755483	2.725756	2.789301	3.332498
Variance	4.103158	3.152218	6.129935	17.47163	37.28863

Standard Deviation	2.025625	1.775449	2.475871	4.179908	6.106442
Skewness	-0.94558	-0.43127	-1.15473	-0.80221	-0.34738
Kurtosis	0.540546	-1.0956	0.704935	2.487509	3.068178
Coefficient Variation	0.808837	1.011374	0.908324	1.49855	1.832392
Min	-2.68698	-1.66563	-3.6	-12.723	-21.3478
Max	5.74046	4.310031	5.9	10.66626	21.06019
Median	2.904512	2.191029	3.2	3	2.881402
03/2010	3.846	0.848		5.544	-0.077
06/2010	2.153	0.136		1.741	0.690
09/2010	3.775	-0.618		8.498	1.391
12/2010	5.183	2.962		-1.798	0.839
03/2011	5.740	2.191	-0.500	0.837	3.145
06/2011	-1.619	1.120	3.600	5.911	2.505
09/2011	2.103	1.312	5.900	-0.722	1.058
12/2011	4.545	-0.915	2.500	3.468	1.593
03/2012	-0.858	-1.666	-3.600	-1.010	-1.084
06/2012	4.322	-0.595	-2.100	0.456	0.685
09/2012	1.419	-1.299	-2.500	0.304	-0.829
12/2012	0.568	-0.189	-3.000	-1.572	-1.460
03/2013	1.862	2.719	0.700	3.200	2.575
06/2013	2.905	1.661	3.100	2.800	1.122
09/2013	-2.687	1.354	4.200	4.900	4.165
12/2013	1.905	3.756	5.200	0.800	3.622
03/2014	1.854	3.190	2.100	3.300	0.396
06/2014	0.855	-0.382	0.300	4.400	-0.789
09/2014	4.719	0.317	1.600	1.900	-4.019
12/2014	-0.081	1.669	3.200	5.000	-1.694
03/2015	1.677	1.817	4.200	3.000	0.334
06/2015	1.808	4.310	3.800	0.900	1.887
09/2015	3.108	3.656	4.500	4.800	2.710
12/2015	2.258	2.499	0.900	6.700	2.070
03/2016	3.709	2.601	1.600	1.400	3.400
06/2016	3.141	2.471	3.400	2.500	3.040
09/2016	2.320	3.227	3.000	3.200	4.045
12/2016	4.124	4.208	3.500	4.100	2.890
03/2017	4.132	2.684	3.200	3.900	1.672

06/2017	4.143	3.621	5.500	0.100	1.807
09/2017	3.483	3.897	5.300	0.200	2.220
12/2017	3.472	2.406	4.400	0.400	2.444
03/2018	4.210	3.513	4.800	0.339	4.963
06/2018	4.345	3.892	5.200	1.667	4.992
09/2018	4.643	3.413	5.300	2.389	4.212
12/2018	3.117	4.041	4.900	6.205	3.507
03/2019	2.371	2.747	3.000	3.799	2.607
06/2019	2.562	2.922	3.200	3.399	2.881
09/2019	4.173	3.062	4.700	3.608	4.822
12/2019	-0.102	1.685	3.100	3.419	6.208
03/2020	-2.523	1.969	2.653	0.153	4.978

Bruto domaći proizvod per capita

	GDP per Capita: USD: Albania	GDP per Capita: USD: Bosnia and Herzegovina	GDP per Capita: USD: North Macedonia	GDP per Capita: USD: Montenegro	GDP per Capita: USD: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	North Macedonia	Montenegro	Serbia
Frequency	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year
Unit	USD	USD	USD	USD	USD
Series remarks	1. annual GDP per Capita from quarterly Nominal GDP and annual Population. CEIC converts GDP per Capita into USD. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Nominal GDP in local	1. extends history for annual GDP per Capita. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides GDP per Capita in USD based on ESA 2010. 3. GDP per Capita prior to 2005 is based on ESA 1995. 4. The Agency for Statistics of Bosnia	1. GDP per Capita from annual Nominal GDP and annual Population and converts it into USD. 2. The State Statistical Office of the Republic of Macedonia provides Nominal GDP in local currency based on ESA 2010 and	1. converts annual GDP per Capita into USD. 2. The Statistical Office of Montenegro provides GDP per Capita in EUR based on ESA 2010. Federal Reserve Board average market USD	

	currency and Population. The Bank of Albania average market exchange rate is used for currency conversions. 3. GDP per Capita prior to 2008 is sourced directly from the Institute of Statistics of Albania. 3. GDP per Capita prior to 1996 is sourced from the World Bank.	and Herzegovina uses Mid-year Population in the calculation of GDP per Capita.	Population. The National Bank of the Republic of Macedonia average market exchange rate is used for currency conversions. 3. GDP per Capita prior to 2000 is based on ESA 1995.	exchange rate is used for currency conversions. 3. GDP per Capita prior to 2006 is based on ESA 1995.	
Mean	2259.585323	3522.695652	3663.912988	5525.538703	4583.431949
Variance	3079249.404	3132974.312	2443902.606	5187294	3613600.164
Standard Deviation	1754.779019	1770.020992	1563.29863	2277.563171	1900.947175
Skewness	0.413406509	-0.373413988	0.060387125	-0.587848492	-0.108925897
Kurtosis	-1.560289572	-1.60087291	-1.662536677	-1.165702817	-1.655235078
Coefficient Variation	0.776593387	0.502462082	0.426674606	0.412188439	0.414743187
Min	200.8522198	556	1729.018628	1611.433584	1647.602585
Max	5353.585282	5771	6114.782501	8758.453457	7238.7
Median	1355.49663	4453	3718.158313	6590.167922	4986.5
12/2010	4092.161	4851.000	4574.405	6685.639	5722.000
12/2011	4437.771	5273.000	5095.011	7322.245	6806.000
12/2012	4246.232	4872.000	4725.135	6590.168	6004.000
12/2013	4414.267	5147.000	5237.136	7187.548	6752.000
12/2014	4581.637	5265.000	5491.215	7378.347	6589.000
12/2015	3950.687	4611.000	4863.060	6463.915	5583.000
12/2016	4125.695	4818.000	5151.968	7028.897	5756.000
12/2017	4550.053	5160.000	5447.348	7788.346	6299.000

12/2018	5284.984	5771.000	6081.018	8758.453	7238.700
12/2019	5353.585		6114.783		

Indeks industrijske proizvodnje

	Industrial Production Index: YoY: Quarterly: Albania	Industrial Production Index: YoY: Quarterly: Bosnia and Herzegovina	Industrial Production Index: YoY: Quarterly: Montenegro	Industrial Production Index: YoY: Quarterly: North Macedonia	Industrial Production Index: YoY: Quarterly: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	Montenegro	North Macedonia	Serbia
Frequency	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"	Quarterly, ending "Mar, June, Sep, Dec"
Unit	%	%	%	%	%

Series remarks	1. quarterly Industrial Production Index Growth from quarterly Industrial Production Index. 2. The Institute of Statistics of Albania provides Industrial Production Index with base 2015=100. 3. Industrial Production Index Growth prior to Q1 2007 is calculated from Industrial Production Index with base 2010=100 4. Industrial Production Index excludes Electricity, Water Supply, and Construction.	1. quarterly Industrial Production Index Growth from monthly Industrial Production Index. 2. The Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina provides Industrial Production Index with base 2015=100. 3. Industrial Production Index Growth prior to Q1 2018 is calculated from Industrial Production Index with base 2010=100.	1. quarterly Industrial Production Index Growth from monthly Industrial Production Index. 2. The Statistical Office of Montenegro provides Industrial Production Index with base Same Month Previous Year=100. 3. Industrial Production Index Growth prior to Q1 2007 is calculated from Industrial Production Index with base 2010=100 sourced from the International Monetary Fund.	1. quarterly Industrial Production Index Growth from monthly Industrial Production Index. 2. The State Statistical Office of the Republic of North Macedonia provides Industrial Production Index with base Same Month Previous Year=100.	1. quarterly Industrial Production Index Growth from monthly Industrial Production Index. 2. The Statistical Office of the Republic of Serbia provides Industrial Production Index with base 2019=100.
Mean	9.959593	1.903407	-0.34232	1.170052	1.557065
Variance	234.1788	28.5779	292.6767	55.70736	122.4538
Standard Deviation	15.3029	5.34583	17.1078	7.463736	11.06589
Skewness	-0.07951	0.08617	0.099897	-0.93916	0.065485
Kurtosis	0.450538	0.362292	1.778725	1.582772	9.248198
Coefficient Variation	1.536499	2.808559	-49.9767	6.378978	7.106887

Min	-25.8059	-11.1372	-51.9333	-24.9333	-49.7178
Max	45.75805	16.62097	43.73333	13.5	55.67689
Median	11.97207	2.52235	-1.04888	1.7	2.239392
03/2010	44.380	2.506	-14.400	-9.067	0.851
06/2010	34.112	4.377	22.033	-1.533	5.577
09/2010	39.866	1.460	41.733	-1.700	2.778
12/2010	33.267	8.829	43.733	-4.533	-3.421
03/2011	45.758	5.874	0.033	13.467	6.434
06/2011	27.629	2.684	-21.167	5.633	3.801
09/2011	23.353	5.957	5.400	1.367	-1.932
12/2011	16.217	-4.102	-19.067	-4.633	2.078
03/2012	6.225	-5.513	-14.433	-8.433	-6.203
06/2012	17.358	-2.320	1.733	-5.558	-2.249
09/2012	14.067	-4.548	-7.800	-6.853	-2.237
12/2012	14.149	-1.933	-4.467	-5.672	1.409
03/2013	23.948	6.200	3.033	2.475	4.899
06/2013	19.455	4.983	18.533	1.069	3.217
09/2013	14.268	3.375	5.700	2.606	11.264
12/2013	25.007	6.042	15.467	6.499	2.980
03/2014	17.372	2.507	-2.500	3.700	1.887
06/2014	-0.726	-3.218	-25.900	5.570	-4.956
09/2014	3.822	0.736	-7.233	5.407	-13.905
12/2014	-7.348	-0.548	-6.200	4.704	-7.696
03/2015	-22.786	0.101	7.267	1.604	-1.634
06/2015	-3.289	5.267	13.700	0.165	11.655
09/2015	-2.240	3.718	9.467	6.191	13.698
12/2015	-6.839	3.309	6.267	11.689	9.035
03/2016	-18.474	4.819	-9.467	10.706	9.567
06/2016	-21.061	4.597	0.367	1.480	3.186
09/2016	-25.806	2.543	-1.000	4.951	1.905
12/2016	-12.093	5.664	-4.367	-1.677	3.450
03/2017	11.316	2.522	-10.233	-1.605	1.106
06/2017	15.193	1.764	-8.433	3.771	3.119
09/2017	5.505	5.468	-1.367	-2.426	7.016
12/2017	2.613	2.694	2.700	0.947	4.199
03/2018	3.652	4.724	40.167	5.356	5.778
06/2018	11.972	1.381	24.367	4.888	2.239
09/2018	9.931	0.756	12.200	5.020	-1.402
12/2018	12.914	-0.380	17.533	6.403	-1.293

03/2019	5.829	-4.797	-13.933	8.936	-1.900
06/2019	6.081	-3.591	-8.933	1.326	-2.656
09/2019	4.869	-5.676	0.133	7.250	1.945
12/2019	5.449	-6.917	-1.767	-1.271	3.340
03/2020	-11.179	-3.637		-3.230	4.471

Javni dug

	Government Debt: USD mn: Annual: Albania	Government Debt: USD mn: Annual: Bosnia and Herzegovina	Government Debt: USD mn: Annual: North Macedonia	Government Debt: USD mn: Annual: Montenegro	Government Debt: USD mn: Annual: Serbia
Region	Albania	Bosnia and Herzegovina	North Macedonia	Montenegro	Serbia
Frequency	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year	Annual, ending "Dec" of each year
Unit	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn	USD mn
Series remarks	1. annual Government Debt from quarterly Government Debt and converts it into USD. Government Debt is calculated as General Government Debt less Domestic and Foreign Government Guaranteed Debt. 2. The Ministry of Finance of	1. annual Government Debt into USD. 2. The Federal Ministry of Finance provides Government Debt in local currency. The Central Bank of Bosnia and Herzegovina average market exchange rate is used for currency conversions. 3. Government Debt covers the Federation of	1. annual Government Debt from quarterly Government Debt and converts it into USD. 2. The Ministry of Finance of the Republic of Macedonia provides Government Debt in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for	1. annual Government Debt into USD. 2. The Ministry of Finance provides Government Debt in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for currency conversions.	1. annual Government Debt from monthly Government Debt and converts it into USD. 2. The Ministry of Finance and Economy provides Government Debt in EUR. Federal Reserve Board average market exchange rate is used for currency conversions.

	Republic of Albania provides General Government Debt, Domestic and Foreign Government Guaranteed Debt in local currency. The Bank of Albania average market exchange rate is used for currency conversions.	Bosnia and Herzegovina only. Republika Srpska is excluded.	currency conversions.		3. Government Debt covers Central Government only.
Mean	8029.767	3308.461	3751.277	1971.098	18730
Variance	1231593	344033.5	926030.9	1030631	46641988
Standard Deviation	1109.772	586.5437	962.305	1015.2	6829.494
Skewness	0.388099	-0.79011	-0.23526	0.647219	0.332238
Kurtosis	-1.07351	0.836681	-1.09952	-0.36589	-1.88964
Coefficient Variation	0.138207	0.177286	0.256527	0.515043	0.364629
Min	6572.15	2006.23	2324.251	803.4549	11752.94
Max	9747.291	4242.844	5046.356	4151.483	28062.72
Median	8038.701	3411.749	3779.274	1873.548	15217.37
2010	6572.150	3197.755	2324.251	1683.933	16072.697
2011	6973.158	3596.072	2820.636	2063.162	19454.614
2012	7188.571	3520.527	3314.621	2184.938	23242.973
2013	8080.305	3819.690	3773.419	2487.686	27609.701
2014	8253.780	4242.844	4075.255	2577.857	28062.719
2015	7804.088	3706.040	3779.274	2525.920	27024.972
2016	8038.701	3690.032	4152.036	2658.193	26172.937
2017	9153.218	3382.234	4662.260	2962.762	27484.560
2018	9747.291	3411.749	4957.153	3721.729	26190.620
2019	9662.937	3045.849	5046.356	4151.483	26611.318

Prilog 9. Zahtev za uvid u podatke- dopis Ministarstvo privrede Republike Srbije

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

Број: 031-06-00004/2020-05 — Г. 0907/20

8. јул 2020. године
Кнеза Милоша 20
Београд

СТЕФАН ЗИМОЊИЋ

11030 БЕОГРАД

Поводом Вашег захтева који сте доставили Министарству привреде, за доставу збирних података (приватизациони и неприватизациони), а у вези израде докторске дисертације, обавештавамо Вас о следећем:

Претрагом података у електронској бази преузетој од Агенције за приватизацију у складу са чланом 31. став 7. Закона о изменама и допунама Закона о приватизацији („Сл. гласник РС“, бр. 112/15), у наставку Вам достављамо податке којима располаже Министарство привреде:

- у складу са претходним Законом о приватизацији („Службени гласник РС“, бр. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07, 123/07 - др. закон, 30/10-др. закон, 93/12, 119/12, 51/14 и 52/14-УС), који је ступио на снагу дана 7. јула 2001. године:
 - закључено је 130 уговора о продаји капитала методом јавног тендера (купопродајна цена: 1.621.481.839 евра), од чега је 49 уговора раскинуто;
 - закључено је 2.156 уговора о продаји капитала методом јавне аукције (купопродајна цена: 1.390.582.121 евра), од чега је 639 уговора раскинуто.
- у складу са Законом о приватизацији („Службени гласник РС“, бр. 83/14, 46/15, 112/15 и 20/16-аугментично тумачење), који је ступио на снагу дана 13. августа 2014. године:
 - закључено је 65 уговора о продаји моделом продаје капитала (купопродајна цена: 83.777.152 евра), од чега је 7 уговора раскинуто;
 - закључено је 5 уговора о продаји моделом продаје имовине (није било раскида уговора), док је купопродајна цена износила 175.343.366 евра;
 - закључен је 1 уговор о продаји моделом стратешког партнерства - путем докапитализације (није било раскида уговора), док је висина докапитализација износила 350 милиона долара.

Подаци које сте тражили по осталим категоријама не представљају податке који су доступни као збирни подаци.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку Универзитет „Унион-Никола Тесла“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Економско-правни аспекти приватизације прехранбене
индустрије и утицај на привредни развој Србије

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета „Унион-Никола Тесла“ могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанта

У Београду, 19.05.2023.

